

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

CELÂLEDDİN ES-SUYÛTÎ'NİN
TÂRÎHU'L-HULEFÂ ADLI ESERİNİN TERCÜMESİ
(1-102 SAYFALAR)

Hazırlayan

Hakan KALELİ

Tarih Ana Bilim Dalı

Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Erkan Göksu

TOKAT – 2010

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

CELÂLEDDİN ES-SUYÛTÎ'NİN
TÂRÎHU'L-HULEFÂ ADLI ESERİNİN TERCÜMESİ
(1-102 SAYFALAR)

Hazırlayan

Hakan KALELİ

Tarih Ana Bilim Dalı

Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Erkan Göksu

TOKAT – 2010

TEZ ONAY SAYFASI

ETİK SÖZLEŞME/BEYANNAME

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: .../.../ 2010

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Başkan :**Prof.Dr.Münir ATALAR**.....
Tarih Anabilim Dalı
Başkanı

Üye : **Yrd. Doç. Erkan Gökcu**.....

Üye : **Yrd. Doç. Dr. İsmail TAK**.....

Üye :

Üye :

(Handwritten signatures of Prof. Dr. Münir Atalar, Yrd. Doç. Erkan Gökcu, and Yrd. Doç. Dr. İsmail Tak)

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../..... tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: ...**Prof. Dr. Ali AÇIKEL**....
Enstitü Müdürü

(Handwritten signature of Prof. Dr. Ali Açıkel)

(Official stamp of Gaziosmanpaşa University Social Sciences Institute)

ETİK SÖZLEŞME/BEYANNAME

TESEKKÜR

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

13/12/2010

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı
Hakan Kaleli

H. Kaleli

TEŞEKKÜR

Tez konumu belirleyen ve bir müddet danışmanlığımı yapan Prof. Dr. Münir ATALAR'a, ondan sonra tez danışmanım olarak atanan ve çalışmamın tamamlanabilmesi için her açıdan destek olup cesaret veren tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Erkan GÖKSU'ya, ders döneminde istifade ettiğim Doç. Dr. Ali AÇIKEL ve Yrd. Doç. Dr. Alpaslan DEMİR'e, eserin tercümesinde yardımlarına müracaat ettiğim eşim Betül Esra KALELİ, kayınpederim Ali NACAĞ, Mustafa MÜCAHİT ve Enver ÇINAR'a teşekkürlerimi sunarım.

Hakan KALELİ

Annem, Babam ve Eşim Betül'e...

ÖZET

Bu tez çalışmasında, Mevlanâ Şeyh Celâle'd-dîn es-Suyûtî'nin *Târîhu'l-Hulefâ* adlı eserinin 1-102 sayfalarının tercümesi ve değerlendirmesi yapılmıştır.

Hadîs ve tefsir gibi İslâmî ilimlerdeki çalışmalarıyla tanınan es-Suyûtî'nin çok fazla bilinmeyen yönlerinden biri de tarihçiliğidir. Birçok önemli esere kaynaklık eden *Târîhu'l-Hulefâ* adlı eser es-Suyûtî'nin aynı zamanda büyük bir tarihçi olduğunu da gözler önüne sermektedir.

Çalışmamızın birinci bölümünde es-Suyûtî'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde ise eserin tezimize konu olan Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer dönemine ait genel bir değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca değerlendirme kısmı temel İslâm Tarihi kaynaklarından da yararlanılarak zenginleştirilmiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümü ise es-Suyûtî'nin *Târîhu'l-Hulefâ* adlı eserinin 1-102. sayfalarının tercümesini kapsamaktadır.

ABSTRACT

In this work, the 1st to 102 th pages of the book *Târihu'l-Hulefâ* by Mevlana Seyh Celâleddin es Suyûtî, are translated and evaluated.

es-Suyûtî is known by his academic works about Islamic Studies like Hadith (The sayings of the prophet-Mohammed and his good habits) and Tefsir (a very deep examination and translation of the Holy Quraan), but he has another field of study: history.

The book *Tarihü'l Hulefa*, which is a main source of many books, proves that Suyûtî is a great historian too.

In the first cheapter of our work,it is mentioned about the life and the books of es-Suyûtî.

In the second cheapter evalotion is made about Caliph Ebûbekir and Caliph Omar era, by using translated version of the book *Târihu'l-Hulefâ*.

In addition the evaluation cheapter of the book is enriched by using the main Islamic history books.

In the appendix cheapter, there is the translation of the page 1 to 102 of the book *Tarihu'l Hulefa* by es-Suyûtî.

In addition there is a dictionary part which gives the Turkish equivalences of the Arabic vocabulary that is mentioned in the book.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	iii
ETİK SÖZLEŞME/BEYANNAME.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ.....	14
BİRİNCİ BÖLÜM.....	17
1. Celâle'd-dîn es-Suyûtî, Eserleri ve Târîhu'l-Hulefâ.....	17
1.1. Celâle'd-dîn es-Suyûtî'nin Hayatı	17
1.2. Eserleri	19
1.3. Târîhu'l-Hulefâ	20
1.4. Materyal ve Yöntem	21
İKİNCİ BÖLÜM	22
1. Hilâfet	22
1.1. Halîfelik	22
1.2. Dört Halîfe Dönemi	23
2- Hz. Ebûbekir Dönemi	27
2.1. Hz. Ebûbekir'in Hayatı ve Doğumu	27
2.1.1. Hz. Ebûbekir'in İsmi ve Lakabı.....	29
2.2. Hz. Ebûbekir'in Müslüman Oluşu	31
2.2.1. Hz. Ebûbekir'in hilâfetini İşaret Eden Ayet-ve Hadîsler.....	33
2.3. Hz. Muhammed'in vefatı ve Hz. Ebûbekir'in halîfe olması.....	36
2.4. Hz. Ebû Bekir Döneminin Önemli Olayları	37
2.5. Kuran-ı Kerim'in Toplatılması	38
2.6. Yalancı Peygamberlerin Ortaya Çıkması Ridde olayları.....	40
2.7. Hz. Ebûbekir'in Vefatı.....	44

2.8. Hz. Ebûbekir'in Şahsiyeti ve Örnek Kişiliği	46
3. Hz. Ömer Dönemi	47
3.1. Hz. Ömer'in Müslüman Oluşu	47
3.2. Hz. Ömer'in Halife Oluşu	50
3.3. Hz. Ömer Dönemindeki Önemli Olaylar	51
3.4. Hz. Ömer Dönemindeki Yenilikler	53
3.5. Hz. Ömer'in Şehadeti	56
3.6. Hz. Ömer'in Şahsiyeti ve Örnek Kişiliği	61
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	62
TÂRÎHU'L-HULEFÂ TERCÜMESİ	62
Mukaddime	62
Rasûlullâh (S.A.V.)'in Halife Seçmemesi ve Bunun Sır Olması Hakkında	
Açıklamasıdır	66
İmâmlar Kureyş'tendir ve hilâfet de Onlardadır	68
Bölüm	69
Beni Ümeyye Hilâfetiyle Uyaran Hadîsler Hakkındadır	72
Beni Abbâs'a Hilâfeti Müjdeleyen Hadîsler Hakkındadır	72
Bölüm	77
Nübüvvet hırkasının durumu hakkındadır	78
Dağınık Rivâyet Sahipleri Hakkındadır	79
Fayda	84
Fayda	84
HAZRET-İ EBÛ BEKİR-İ SIDDÎK	85
İsmi ve Lakabı	87
Hz. Ebû Bekir'in Doğumu ve Yetiştirilmesi	90
Hz. Ebû Bekir (R.A) Cahiliyet Devrinde İnsanların En İffetlisi İdi	91
Hz. Ebû Bekir'in Vasıfları	91
Hz. Ebû Bekir'in Müslüman Oluşu	92
Hz. Ebû Bekir'in Sahâbiliği ve Savaşları	96
Hz. Ebû Bekir'in Şecâatı ve Sahâbenin en Şecâatlısı Olduğu Hakkında	97

Hz. Ebû Bekir'in Cömertliği ve Malını Hz. Resûlullâh Yolunda İnfâkı	98
Hz. Ebû Bekir'in İlmi ve Sahâbenin En Âlimi ve En Zekisi Olduğu Hakkında ..	101
Bölüm.....	106
Bölüm.....	106
Bölüm.....	110
Hz. Ebû Bekir'in Methi, Tasdîkı Veyâhud Herhangi Bir Hâli Hakkında Nâzil Olan Âyetler	110
Geçenlerden Mâadâ Hz. Ebû Bekir'in Hz.Ömer'le Berâber Fazîleti Hakkında Vârit Olan Hadîsler	113
Geçen Hadîslerden Başka Yalnız Hz. Ebû Bekir'in Fazileti Hakkında Vârid Olan Hadîsler Hakkında	117
Selef-i Sâlihî'nin ve Sahâbe-i Kirâm'ın Hz. Ebû Bekir'in Fazileti Hakkındaki Sözleri	125
Bölüm.....	127
Hz. Ebû Bekir'in hilâfetine İşâret-Eden Âyet-ve Hadîsler; Bu Mevzu'da Büyük İmamların Sözleri Hakkında.....	127
Hz. Ebû Bekir'e Bîat.....	135
Hz. Ebû Bekir'in hilâfeti zamânında vuku bulan hâdiseler	142
Kur'ân-ı Kerîmin Cem' Edilmesi	148
Hz. Ebû Bekir Her İşte Önde Geliyor.....	149
Bölüm.....	152
Hz. Ebû Bekir'in Hilmi ve Tevâzuundan Parçalar	152
Bölüm.....	153
Hz. Ebû Bekir'in Hastalığı, Vefatı, Vasiyeti ve Yerine Hz. Ömer'i Halîfe Bırakması	153
Hz. Ebû Bekir'den Rivâyet Olunan Müsned Hadîsler.....	160
Hz. Ebû Bekir-i Sıddîk'ın Kur'ân-ı Kerimi Tefsiri Hakkındaki Rivâyetler	172
Hz. Ebû Bekir'Den Mevkufen Rivâyet Edilen Söz, Hüküm, Hutbe ve Dualar....	173
Hz. Ebû Bekir'in Rabbından Çok Korktuğunu Gösteren Sözleri Hakkında	186
Hz. Ebû Bekir'in Rüyâ Ta'bîri Hakkında Vârid Olan Haberleri	188
Fayda.....	189
Bölüm.....	190

Bölüm.....	190
Fayda.....	191
Fayda.....	191
Fayda.....	191
Fayda.....	192
ÖMER B. HATTAB	193
Müslüman Oluşuna İlişkin Rivâyetler Bölümü	194
Ebû Bekir'in Biyografisinde Geçenler Dışında Onun Fazileti Hakkında Varid Olan Hadîsler	204
Onun Hakkında Sahabenin ve Selefin Sözleri	205
Bölüm.....	208
Ömer'in (R.A.) Kur'an'a Muvafık Olduğu Konular	208
Ömer'in (R.A.) Kerametleri.....	215
Siretinden Bir Bölüm	216
Ömer (R.A.)'in Sıfatları.....	219
Ömer (R.A.)'in Hilâfeti	220
Ömer (R.A.)'in Yenilikleri	229
Bölüm.....	22:
O'nunla İlgili Hüküm ve Rivâyetlerden Örnekler	228
BULGULAR.....	236
SONUÇ.....	237
KAYNAKLAR	23:
EKLER	262
EK 1: SÖZLÜK	243
EK 2: TÂRÎHU'L-HULEFÂ'NIN ARAPÇA METNİ.....	249
EK 3: TÂRÎHU'L-HULEFÂ'NIN TTK KÜTÜPHÂNESİ YAZMA, NR.100'DE BULUNAN 1871 TARİHLİ TÜRKÇE/OSMANLICA TERCÜMESİNDEN ÖRNEKLER	2; :
ÖZGEÇMİŞ.....	528

KISALTMALAR LİSTESİ

- bkz. : Bakınız
- C. : Cilt
- DİA : Türkiye Diyanet-Vakfı İslâm Ansiklopedisi
- H. : Hicrî
- M. : Miladî
- İA : Milli Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi
- S. : Sayı
- s. : Sayfa
- TTK : Türk Tarih Kurumu
- vb. : ve benzerleri
- S.A. : Sallallâhu aleyhi ve sellem
- R.A. : Radiyallahu Anhu

GİRİŞ

Memlûkler döneminin, hem Mısır hem de İslam tarihi bakımından en önemli özelliklerinden birisi, geniş bir ilmî harekete sahne olmasıdır. Bu devirden kalan muazzam edebî eserler, her biri ciltleri tutan tarihler, dinî ilimlerle ilgili dev eserler ve ansiklopediler bunun en güzel örnekleridir. Baybars (1260-1277) devrinden itibaren artan ilmî faaliyetler sayesinde Ezher Camii etrafında adeta küçük bir ilim şehri teşekkül etmiş, pek çok Memlûk sultanı haftada bir kaç kere dinî ve ilmî konuların tartışıldığı meclisler toplamayı itiyat haline getirmişlerdir.

Mısır'ın ilim ve kültür merkezi haline gelmesi ve açılan medreselerdeki eğitim ve öğretimin ileri bir düzeyde olması, bölgede bir alimler tabakasının oluşmasına sebep olmuştur. Burada dikkat çeken husus, kaynaklarda bu asrın alimlerinden bahsedilirken, onların manifaturacı, boyacı, kürkçü, ayakkabıcı gibi herhangi bir meslek grubuna dahil olduklarına dair bir kaydın bulunmamasıdır. Nitekim Memlûklüler dönemi alimlerinin, ilmî faaliyetlerinin yanında geçimlerini sağlamak için başka bir işle meşgul olmadıkları, devlet ricali tarafından desteklendikleri bilinmektedir. Bu uygulamanın, yukarıda zikrettiğimiz alimler tabakasının oluşmasında önemli bir etken olduğu söylenebilir.

Memlûklü yöneticilerin ilmî faaliyetlere desteği bununla sınırlı kalmamıştır. Nitekim başta Sultanlar olmak üzere bir takım devlet ricalinin medrese ve külliye kurdukları bilinmektedir. Bu gaye ile uzak beldelerden alimler getirtmişler, bu dinî ve ilmî müesseselere pek çok mal vakfetmişlerdir.

Memlûklü yöneticilerin, ilmî faaliyetleri desteklemekle kalmayıp, bu faaliyetlere aktif bir şekilde iştirak ettikleri de görülmektedir. Hatta bazı Sultanların, dinleyici sıfatıyla derslere katıldıkları, alimlerin, hadîs İmâmlarının ilim meclislerinde yer

aldıkları, özellikle hadîs ilminde hatırı sayılır bir eğitim alıp, kendilerinden hadîs alınacak seviyede “hadîs Hâfızı” oldukları bilinmektedir. Bunlardan biri olan Sultan Müeyyed (815-824/1412-1421), hadîs ilminde o kadar ileri gitmiştir ki, İbn Hacer, “el-Mu'cemü'l-Müfehres” adlı eserinde, ondan hadîs dinlediğini söylemektedir. Yine Zahir Çakmak’ın İbnü'l-Cezerî’den hadîs, Sultan Barsbay’ın el-Aynî’den tarih dinlediği, Sultan Berkuk’un ise İmâm Ekmelüddin Babertî’den fıkıh öğrendiği bilinmektedir.

İlim ve alime verilen bu üstün değer, ilmî müesseselerin kurulmasına da vesile olmuştur. Bu konuda devlet adamlarının gösterdiği duyarlılık, sadece Sultanlarla sınırlı kalmamış, diğer devlet görevlileri de adeta sultanlarla yarışmışlardır. Bu dönemde inşa edilen medreselerden bazıları; Sultan Baybars'ın yaptırdığı “ez-Zâhiriye”, Sultan Kalavun'un yaptırdığı “en-Nâsiriyye”, Sultan Berkuk'un yaptırdığı “el-Berkûkiyye” ve Sultan Ferec devri Memlûk ümerasından olan Cemaleddin Mahmud’un yaptırdığı “el-Cemâliyye” veya “el-Mahmûdiye” medreseleridir.

İlmî hayata destek adına kurumlaşan ciddi bir hizmet de kütüphanelerin açılmasıdır. Nitekim iki buçuk asır süren Memlûk saltanatı boyunca Mısır ve Suriye’de yaptırılan bir çok cami ve medresede kütüphaneler kurulmuş, daha önce yapılmış olan bu tür müesseselere kitap koleksiyonları vakfedilmiştir. Ayrıca bazı türbe ve ribatlara da kütüphaneler tesis edildiği görülmektedir.

Anlaşıldığı kadarıyla medreseyi yaptıran sultan veya emir, bu müesseselerin devamını temin eden mali kaynakları sağladıktan sonra, başta tefsir, hadîs, fıkıh, edebiyat, tıp ve Arap dili olmak üzere çeşitli sahalarda yazılmış kitaplardan müteşekkil bir de kütüphane kuruyordu. Bu medrese kütüphaneleri arasında en ünlüsü yukarıda da zikrettiğimiz Cemaleddin Mahmud’un 797/1395'te yaptırdığı “Mahmudiyye

Medresesi”nde kurmuş olduğu “Mahmudiyye Kütüphanesi”dir. İbn Hacer (852/1448)'in bu kütüphanede idarecilik yaptığı bilinmektedir.

Mısır’da 15. asırda yaşanan bu ilmî inkişaf, tarih alanında da görölmektedir. İbn Haldun ve el-Makrîzî’yle başlayan ve el-Aynî, İbn Arabşah, İbn Hacer, İbn Tağrıberdî, es-Sehâvî, es-Suyûtî ve İbn İyas gibi meşhur alimlerle devam eden müverrihler silsilesi, Ortaçağ Türk İslam tarihçiliğinin yüz akı olmuş, yazdıkları eserlerle bu alanda bir “altın çağ” yaşatmışlardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Celâle'd-dîn es-Suyûtî, Eserleri ve Târîhu'l-Hulefâ

1.1. Celâle'd-dîn es-Suyûtî'nin Hayatı

Tefsir, fıkıh, hadîs, tasavvuf, dil ve edebiyat ile tarih alanlarında çok sayıda eser kaleme alan Celalüddin Ebû'l-Fadl Abdurrahman b. Kemâlüddin Ebibekr el-Hudayrî es-Suyûtî es-Şâfî 3 Ekim 1445 (1 Recep 849)'te Kâhire'de doğmuştur.¹

es-Suyûtî doğduğunda Babası Kemâleddîn Ebû Bekr'in kırk elli yaşlarında olduğu tahmin edilmektedir. Annesi hakkında kaynaklarda fazla bilgi olmayan es-Suyûtî'nin annesinin Türk bir cariye olduğu ve kendisi vefat ettiğinde hala yaşadığı anlaşılmaktadır.²

es-Suyûtî, Hüsnu'l-Muhâdara kitabında eğitimi ile ilgili şunları yazmıştır: “Kur'an'ı 8 yaşında, daha sonra fıkıh, usûl ve İbn Mâlik Elfıyesi'ni ezberledim. 864 senesi başlarına doğru ilimle iştigale başladım. Fıkıh ve nahiv gibi ilimleri muhtelif şeyhlerden aldım.”³

es-Suyûtî henüz 6 yaşında iken babası vefat etmiştir. Bunun üzerine onun eğitimini başta Kemâleddîn İbnü'l-Humâm el-Sivâsî olmak üzere babasının dostları üstlenmiştir. Sekiz yaşına basmadan Kuran'ı hıfzeden es-Suyûtî, tefsir, hadîs ve fıkıh

¹ es-Suyûtî, *Hüsnu'l-Muhâdara fî Ahbâri Mısr ve'l-Kâhire*, I, Tahkik: Muhammed Ebû'l- Fazl İbrahim, 1967 (1387), s. 336.

² Erkan Göksu, “Celâleddin es-Suyûtî ve Tarihçiliği”, *Nüsha Dergisi*, 2007/II, s.39.

³ es-Suyûtî, *age*, s. 337

başta olmak üzere nahiv, me'ânî, bedî' ve beyân dersleri almıştır. İbn Dakîk el-'Îd'in "Umde"sini, en-Nevevî'nin "Minhâcü'l-fikh"ını, el-Beyzâvî'nin "Minhâcü'l-usûl"ünü ve İbn Mâlik'in "Elfiye"sini ezberlemiş, fıkıh, nahiv ve ferâ'iz öğrenmiştir.⁴

es-Suyûtî, henüz 17 yaşında telife başladığı ve ilk eserini de o dönemde yazdı. 1461 yılı başlarında Arapça okutmak için icazet-alan es-Suyûtî, "Serhü'l-İsti'âze ve'l-Besmele"yi kaleme almıştır.⁵

es-Suyûtî, Hüsnu'l-Muhâdara adlı kitabında Takiyyüddîn es-Şiblî el-Hanefî'den hadîs, Muhyiddîn el-Kâfiyecî'den fıkıh, tefsir, usul, nahiv ve me'ânî derslerini aldığı ve ilim ve tahsil hayatı boyunca yaklaşık 150 hocadan ders aldığını yazmaktadır.⁶

es-Suyûtî'nin, ilim ve tahsil hayatı boyunca yaklaşık yüz elli hocadan ders aldığı bilinmektedir. Bu tahsil süresince başta Mısır dâhilinde bulunan Dimyât ve çevresindeki şehirler olmak üzere Suriye, Yemen, Hicaz, Hindistan, Mağrib ve Sudan yakınlarında bulunan Tekrûr gibi bölgelere ilmî amaçlı seyahatler yapmıştır.⁷

Istıraplı bir hastalık devresini müteakip 17 Ekim 1505 (19 Cumâde'l-UIâ 911) tarihinde vefat eden es-Suyûtî, 60 yıllık yaşamında çok sayıda eser yazmıştır.

Bağdatlı İsmail Paşa Esmâu'l-Müellifin'de es-Suyûtî'nin 600'den fazla eserinin adını vermektedir.⁸

1461 (866) yılında ilim hayatına başladığını "Hüsnu'l-Muhâdara"nın önsözünde belirten es-Suyûtî, 16 yaşında iken 300 civarında eseri kaleme aldığı bilgisini vermektedir.⁹

⁴ Göksu, agm, s.39.

⁵ Göksu, agm, s.39.

⁶ es-Suyûtî, age, s. 337.

⁷ Göksu, agm, s.39.

⁸ Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetü'l-Ârifin Esmâ'ü'l-Müellifin*, I, MEB Yay., İstanbul 1951.

Brockelmann'ın buldukları kütüphaneleri de zikretmek suretiyle verdiği listede eserlerinin sayısı 441'dir. Bunun dışında es-Suyûtî'nin eserlerinin 500, 600, hatta 1194'e kadar ulaştığını söyleyen araştırmacılar da mevcuttur.¹⁰

1.2. Eserleri

es-Suyûtî'nin başlıca eserleri şunlardır; *Hüsnü'l-Muhâdara fî Ahbâri Mısır ve'l-Kâhire*, *Nazmü'l-'Ikyân fî A'yâni'l-A'yân*, *Buğyetü'l-Vu'ât fî Tabakâti'l-Luğaviyyîn ve'n-Nuhât*, *Tabakâtü'l-Müfessirîn*, *Tabakâtü'l-Huffâz*, *el-Vesâ'il ilâ Ma'rifeti'l-Evâ'il*, *Lübbü'l-Lübâb fî Tahrîri'l-Ensâb*, *Hüsnü'l-Muhâdara ve Kevkebü'r-Ravza*, *es-Semârih fî İlmi't-Târih*, *Bedâ'iz-Zuhûr fî Vekâyi'i'd-Duhûr*, *el-İtkan fî Ulûmi'l-Kur'ân*, *Matlabü'l-Edîb*, *Tabakâtü'l-Küttâb*, *Târîhu Asyût*, *Tebyüzü's-Sahîfe bi Menâkıb[i'l-İmâm] Ebî Hanîfe*, *Tezyînü'l-Memâlik bi Menâkıbi'l-İmâm Mâlik*, *el-Müneccem fî'l-Mu'cem*, *Dürrü's-Sahâbe fî men Dehale Mısır mine's-Sahâbe*, *Ref'ü'l-Be's 'an Beni'l-Abbâs'dır*.¹¹

es-Suyûtî, Hüsnü'l Muhadara eserinde ilimde kendisi çok iyi yetiştirdiğini hatta hocalarını dahi geçtiğini dile getirmiştir. es-Suyûtî bu durumu eserinde şu şekilde yazmıştır; “hesap ve mantık hariç, tefsîr, fıkıh, hadîs, nahiv, me'ânî, beyân, bed'î ilimlerinde derin bilginlerden biri oldum. İlimdeki seviyem, üstatlarımın üstüne çıktı. Yalnız Seyhü'l-İslâm el-Bulkînî fıkıhta benden üstündür” şeklinde ifade etmiştir.¹²

Yazdığı eserlerin okuyucularını sıkmamasına da dikkat eden es-Suyûtî, bu durumu *Târîhu'l-Hulefâ* adlı eserinde şu şekilde ifade etmektedir; “O günlerde din İmâmlarından, İmâmların gözdelelerinden ve eser te'lif edenlerin, bilginlerin hayatlarını

⁹ es-Suyûtî, age, s. 339-344.

¹⁰ Göksu, agm, s.51.

¹¹ Göksu, agm, s.45-47.

¹² es-Suyûtî, age, s. 338-339.

kuşatacak şekilde yazdım. Ve bir grup karışık tarih kitabı yazdı. Bundan dolayı kimse o eserlerden hakkıyla faydalanamadı çünkü bu uzun zaman gerektiriyor ve bıkkınlık veriyordu. Faydalanmak isteyen ve kolay öğrenmek için her grubu ayrı ayrı ele aldım ve her biri hakkında eser yazdım: Enbiyalar hakkında bir kitap yazdım. Şeyhül İslâm Ebi Fazl bin Hacer'in kitabından özetle sahabe hakkında bir kitab yazdım. Müfessirlerin tabakaları hakkında önemli bir kitap yazdım. Zehebî'nin Tabakât'ından özetle Hâfiz Tabakâtı hakkında veciz bir kitab yazdım.”¹³

1.3. Târîhu'l-Hulefâ

es-Suyûtî'nin tercümesini yaptığımız *Târîhu'l-Hulefâ* adlı eseri 4 Halffe Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali dönemlerinin kısaca anlatıldığı bir eserdir.

Tercümesini yaptığımız Tarihu'l-Hulefâ, Beyrut'ta 1986 yılında basılmış ve PDF formatına çevrilmiş olanıdır. Çalışmamızda herhangi bir yanılığa mahal vermemek için TTK kütüphanesinde bulunan Osmanlıca Tarihu'l-Hülefa'dan da yararlandık.

Beyrut baskısı olan eser 390 sayfadan oluşurken, müellif eserini sırasıyla Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali dönemlerini ele almıştır.

Türk Tarih Kurumu'nda yazma eserler arasında bulunan *Târîhu'l-Hulefâ* ise 1871 yılında Türkçeye çevrilmiş ve Tahrip olmaması için mikro filmi alınmıştır. Eser, 297*2 sayfadır. Eserin ilk sayfasında kim tarafından yazıldığı belli olmayan ve eserin nereden alındığını gösteren şu ifade yer almaktadır: “Bu önemli tarihi İzmir şehrinde sene 1287 (1871) de satın aldım.”

¹³ es-Süyûtî, *Târîhu'l-Hulefâ*, Beyrut 1871, s. 1.

es-Suyûtî, *Târîhu'l-Hulefâ* adlı kitabını kendisinden önce yazılan eserlerin özeti olarak değerlendiren, dönemi hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: “Bu latif tarih Hz. Ebû Bekir zamanından Bizim zamanımıza kadar olan İmâmların en güvenilirleriyle kaim (bağımsız) mü'minlerin emirleri halîfeler hakkında yazdım.”

es-Suyûtî'nin tarihçi yönünü ortaya koyan bu eser, Hz. Ebûbekir zamanını uzun uzun anlatırken, Milâdî 1497 yılına kadar ki dönemin de kısa bir özeti yer almaktadır.

Kitap 1870, 1896 yıllarında Lahor'da, 1897 yılında Kalküta'da, 1887 (1305) yılında Kâhire'de, 1888 (1306) yılında Delhi'de, 1964 yılında Muhammed Muhyiddîn Abdülhamid'in tahkikiyle Kâhire'de basılmıştır. İngilizce tercümesi ise H. S. Jarrett tarafından 1881 yılında Kalküta'da yayınlanmıştır. TTK Kütüphanesinde bu eserin 1287 (1871) tarihli Türkçe bir tercümesi mevcuttur.¹⁴

1.4. Materyal ve Yöntem

1-102. sayfalarının tercüme ve değerlendirmesini yaptığımız bu çalışmada, ilk olarak Tarihul-Hulefâ'nın 1986 yılında Beyrut'ta basılan kitabın PDF halini temin ettik. Daha sonra çalışmamızda kullanmak üzere TTK yazma eserler arşivinde bulunan *Târîhu'l-Hulefâ* adlı kitabın 1871 tarihli Türkçe olan micro filmini tedarik ettik.

Arapçadan tercüme ettiğimiz eseri Osmanlıca el-yazısı olanı ile de karşılaştırarak herhangi bir yanlışlığın önüne geçtik. Çok büyük bir titizlikle yaptığımız tercümenin ardından değerlendirme kısmında bu konuda yazılan diğer eserlerden de faydalanarak çalışmamızı zenginleştirdik.

¹⁴ Göksu, age, s.44. (TTK Ktp. Yazma, Nr. 100.)

İKİNCİ BÖLÜM

1. Hilâfet

1.1. Halîfelik

İslam devletinin başkanına halîfe, emirü'l-müminin, İmâm gibi adlar verilmekte ise de, bunlardan en çok kullanılanı “halîfe” veya “hilâfet”tir.¹⁵ Hz. Muhammed, bir peygamber hem de son peygamber (hatemü'l-enbiyâ) olduğu için, yerine gelecek olan kişinin onunla aynı derecede olması veya aynı sıfatı taşıması mümkün olamazdı. Ondan sonra gelecek olan lider, İslam ümmetinin ancak siyasi lideri olabilirdi. Nitekim Hz. Peygamberin yerine İslam ümmetinin idaresine seçilen Hz. Ebubekir, kendisine “Allah Resulünün halefi” (halîfetu resûlillah) unvanını verdi. Daha sonra “Allah Resulünün halefinin halefi (halîfetu halîfeti resûlillah)” unvanını alan Hz. Ömer’le beraber, halîfeden başka “emîrü'l-mü'minîn” unvanı da kullanılmaya başlandı.¹⁶ Halîfelerin aldıkları bu unvan asıl manasıyla hükümdarın siyasî fonksiyonlarını gösterdiği halde, halîfenin dinî fonksiyonlarını göstermek için de “İmâm” unvanı kullanılmaktaydı.¹⁷ Yani halîfenin diyanet işlerini idaresi de göz önünde tutulmaktaydı. Ancak İmâmlık ruhanî değil, siyasî bir memuriyet idi.¹⁸

Bu şekliyle halîfeyi, İslam ümmetinin “Hz. Peygamberden sonra dini koruması ve dünya işlerini dinî bir siyasetle idare etmesi için başlarına geçirdikleri kişi” olarak

¹⁵ Halife veya hilafet hakkında toplu bilgi için bkz, Corci Zeydan, *İslam Medeniyeti Tarihi*, (Mütercimi: Zeki Megamiz-Naşiri: Mümin Çevik), I., İstanbul 1971., s.158 vd.

¹⁶ İsmet Kayaoğlu, *İslam Kurumları Tarihi*, Ankara 1985., s.17.

¹⁷ Kayaoğlu, a.g.e., s.19.

¹⁸ Erich Pritsch, “İslam’da Devlet Fikri”, *Siyasal Bilgiler Okulu Dergisi*, (Çev. S. Şakir Ansay), I/1 (1943), s.81-82.

tarif etmek mümkündür.¹⁹ Gerekli şartlara ve vasıflara sahip kişiler arasından seçilir²⁰ ve Hz. Peygamber zamanında da görülen biat²¹, yani sadakat yemini usulüyle, Kur'an-ı Kerim'e itaat şartına bağlı bir çeşit sosyal mukavele ile icra yetkisi kazanır.²²

Hilâfet, kelime anlamıyla başkasının yerine onun adına görev yapmak veya tasarruflarda bulunmak demektir. İslâm hukukçuları “hilâfet” terimini, genellikle Hz. Peygamber (sas)'in yerine geçmek anlamında kullanmışlardır. “Gerçekte hilâfet, şeriati Allah'tan tebliğ eden Peygamber'in yerine geçip dini korumak ve dünya işlerini de düzene sokmak” demektir.²³

Hilâfet ile saltanat arasındaki farka gelince: hilâfet şûra esasına dayanır. Yani halîfe Müslümanların istişâresi ve seçimi (bey'at) sonucunda işbaşına gelir Saltanatta ise buna yer yoktur Saltanat babadan oğula geçen bir hak olarak kabul edilir.

1.2. Dört Halife Dönemi

Halîfelik meselesi Hz. Peygamber'den (S.A) sonra Müslümanların karşı karşıya kaldığı ilk dahili problemdir.²⁴

Hz. Peygamber'den (S.A.V.) sonra İslâm Devleti'nin temelleri Hz. Ebû Bekir tarafından atılmıştı. Fakat devletin kurumsallaşması Hz. Ömer zamanında gerçekleşmiştir. Bu nedenle dört halîfe döneminde bakılması gereken en önemli süreç 634-644 yani Hz. Ömer'in hilâfet dönemidir.²⁵

¹⁹ Ömer Neseî, *İslam İnancının Temelleri-Akaid*, (Haz. M.Seyyid Ahsen), İstanbul 1975., s.187.

²⁰ Zeydan, a.g.e., s.159 vd., Üçok-Mumcu, aynı yer; Neseî, aynı yer.

²¹ Pritsch, a.g.m., s.82., Zeydan, a.g.e., s.164 vd.

²² Ahmet Akgündüz, *Eski Anayasa Hukukumuz ve İslam Anayasası*, İstanbul 1989., s.16.

²³ İbn Haldun, *Mukaddime*, (Terc. Zakir Kadiri Ugan), İstanbul 1968, s. 100.

²⁴ Mustafa Fayda, *Hz. Ömer Zamanında Gayr-ı Müslimler*, İstanbul 1989, s.164.

²⁵ Fayda, a.g.e., s. 165.

İlk halîfe olan Hz. Ebû Bekir, Resullah'ın halîfesi diye nitelenirdi. Şu itibarla ki Hz. Peygamber (S.A.V.) Allah tarafından, O'nun ahkâmını tatbikle görevlendirilmiş, O'ndan sonra Hz. Ebû Bekir seçilerek kendisine halef olmuştu. Dolayısıyla seçilen her halîfe selefının, yan, kendisinden önceki halîfenin unvanıyla vasıflandırılırdı. Hz. Ebû Bekir'e, Rasûlullâh'ın Halîfesi, Hz. Ömer'e Hz. Ebû Bekir'in Halîfesi şeklinde anılırdı.²⁶

Halife'ye "Allah'ın halîfesi" demenin câiz olduğunu söyleyenler: "O, sizi yeryüzünün halîfeleri yapandır" (el-Enam, 6/165) anlamındaki ayeti delil gösterirler. Bunun caiz olmadığını söyleyenler de Hz: Ebû Bekir (ra)'ın kendisine Allah'ın halîfesi denilmesine müsaade etmediğini söylerler.²⁷

Hz. Muhammed (S.A.V.)'in vefatının ardından Ensar ve Muhacirler toplanmış ve kimin halîfe olacağı konusunda uzun uzun tartışmışlardır. Hz. Muhammed (S.A.V.)'in vefat haberini duyan Müslümanlar şaşkınlık ve feryatlar içindeydiler. Haykırıştılar, bağıştılar ama Emîrül-Mü'minîn Hz. Ömer (r.a.) Hz. Muhammed'in (S.A.V.) ölüm haberini alınca deli oldu. Baş açık yalın ayak kılıcını çekti yalın kıldı; dışarı fırladı: "Kim ki Muhammed'i öldü derse boynunu vururum!" diye bağırdı. "Peygamber ölmedi" dedi. Ebû Bekir Sıddîk (r.a.) yetişti, geldi, halk ona sordu: "Ya Ebû Bekir, Peygamberden ne haber var?" dediler. Hz. Ebû Bekir Hz Muhammed'in (S.A.V.) yanına gitti. Peygamberin vefat ettiğini gördü ve evin kapısını kilitleyerek dışarı çıktı. Hz. Ömer'e peygamberin öldüğünü söyledi.²⁸

²⁶ Mahmud Şakir, *Dört Halife Hulefa-i Raşidin*, (Çev. Ferit Aydın), Kahraman Yayınları, İstanbul 1994, s. 31.

²⁷ el-Mâverîdî, *el-Ahkâmü's-Sultâniyye*, (Terc. Ali Şafak), İstanbul 1976, s. 19

²⁸ Erzurumlu Mustafâ Darir, *Kitab-ı Siyeri'n-Nebî, Peygamber Efendimizin Hayatı*, (Çev. Muhammed Faruk Gürtunca), İstanbul 1989, s. 745-746.

Hız. Muhammed (S.A.V.)'in ölümünden sonra en önemli konu, Müslüman toplum için kimin halife (devlet başkanı) olacağı meselesiydi. Hız. Peygamber (S.A.V.) ölümünden önce ümmeti yönetmek üzere, yerine geçecek kişiyi tayin etmedi.²⁹

Rasûlullah (S.A.V.) vefat edince, Ensâr, Sâideoğulları Sa'd b. Ubâde'ye bey'atte bulunmak üzere toplandılar. Hız. Ebû Bekir, Hız. Ömer ve Hız. Ebû Ubeyde, halife seçimi için toplanan Müslümanlar'ın yanına gitti. Burada bir konuşma yapan Hız. Ebû Bekir, Arapların, Kureyşliler etrafında toplandığını söyleyerek Hız. Ömer ve Hız. Ebû Ubeyde'yi tavsiye etti.³⁰

Yapılan konuşmaların ardından Hız. Ömer, Hız. Ebû Bekir'in elini tutup: "İşte adamınız budur, O'nunla Bey'atleşin" dedi. Önce kendisi beyat etti. Sonra da Muhacirlerle Ensar O'na beyat ettiler.³¹

Hız. Ebû Bekir'in halife seçilmesi Müslüman toplumdaki çeşitli dengelere dayalı bir uzlaşma olarak değerlendirilebilir. Hız. Ebû Bekir'in halife seçilmesinde; Kureyş soyundan oluşu, Müslüman olmadaki önceliği, Resûlullah'a yakınlığı, mal ve canı ile İslâm'a olan hizmetleri, Müslüman topluma başkanlık yapabilecek olgunlukta görülmesi ve benzeri özellikleri etkili olmuştu.³²

Hız. Ebû Bekir on beş gün kadar hastalığı devam etmiş ve ardından vefat etmiştir. Hastalığı süresince Hız. Ömer Müslümanlara İmâmlık yapmış ve namaz kıldırmişti.

Halîfeliği'nin iki yıl 3. ayında vefat eden Hız. Ebû Bekir'in hastalığı ağırlaşp artık iyileşmek ümidi kesildiği vakit, halk "Yerine birisini tayin et" diye müracaat etti.

²⁹ Hizmetli, *İslam Tarihi İlk Dönem*, Ankara 1999, 462.

³⁰ Mahmut Sami Ramazanoğlu, *Hulefâ-i Râşidîn*, İstanbul 1983, s. 77.

³¹ İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye-Büyük İslam Tarihi*, VI, (Çev. Mehmet Keskin), İstanbul 1994, s. 426.

³² Hizmetli, *age*, s. 462.

O'da: "Ömer'i size halîfe veriyorum" deyince halk "Çok katı yürekli sert bir adamı başımıza musallat ediyorsun. Allah'a ne cevap vereceksin?" dediler. Hz. Ebû Bekir: "Ben de Allahü Teala'ya kullarının en hayırlısını onların başına tayin ettim derim" dedi. Hz. Ebû Bekir veliahtlığını Hz. Ömer'e bıraktığına dair bir ahidname hazırlatmıştı. Bu metni de Hz. Osman yazmıştı.³³

Bundan sonra Hz. Ebû Bekir, yazdırmış olduğu mektubu onlara gönderip, orada adı yazılı olan kişiye bey'at edip etmeyeceklerini sordu. Onlar da mektupta adı yazılı olanın Ömer (r.a) olduğunu bildirdiklerini açıklayarak bey'atte bulundular.³⁴

Hz. Ömer halîfe olunca minbere çıktı ve şöyle dedi: "Araplar kendiliğinden yürüyüp kendisini sürenin peşinden giden yumuşak huylu develere benzer. O bakımdan bu deve kendisini sürenin kendisini nereye götürdüğüne iyice baksın. Bana gelince, Kabe'nin Rabbine yemin ederim, sizleri yolun doğrusuna, ileteceğim."³⁵

Hz. Ömer'in hilâfeti, on yıl altı ay birkaç gün sürmüştür.³⁶

Hz. Ömer vefatının ardından toplanan Şûrâ, Hz. Osman'ın halîfe olmasını uygun buldu. Hz. Osman'ın ardından ise halîfelik makamına Hz. Ali seçilmiştir.

İlk dört halîfe, seçim yoluyla görev başına gelmiştir. Daha sonraki dönemde ise halk Peygamber'in torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin halîfe olmalarını istemiştir. Ancak Mu'âviye Hz. Ali'ye kendisinden sonra halîfe olacağını kendisinden sonra ise halîfenin oğullarından birinin halîfe olacağı konusunda söz vermiştir. Ancak halîfelik makamına geldikten sonra oğlu Yezîd Hz. Hasan ve Hüseyin'in şehit etmiştir. Bu olaylardan sonra ise halîfelik Emevîler'de babadan oğula geçerek saltanata dönmüştür.

³³ İmam Gazâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-dîn*, İstanbul 1975, s. 851; İbni Kesir, age, s. 34.

³⁴ Şibli Numani, *Bütün Yönleriyle Hz. Ömer ve Devlet İdaresi 2*, (Çeviren: Talip Yaşar Alp), İstanbul 1986, s.117-118.

³⁵ İbnü'l-Esir, *el-Kamil fi't-Tarih*, (Çev. M. Beşir Eryarsoy), II, İstanbul 1985, s. 208.

³⁶ Hayati Ülkü, *Muhtasar İslam Tarihi*, İstanbul 1972, s. 326.

Ayrıca halîfelik 4 halife döneminden sonra Emevîler’de, Mu‘âviye’nin ardından saltanat haline dönmüştür.

2- Hz. Ebûbekir Dönemi

2.1. Hz. Ebûbekir’in Hayatı ve Doğumu

Hz. Ebû Bekir ilk Müslümanlardan olmakla birlikte dört halîfelerden ilkidir.

Fil Vakası’ndan üç yıl kadar sonra Mekke’de doğdu. Annesi Ümmü’l-Hayr Selmâ bint Sahr, babası Ebû Kuhâfe’dir.³⁷

Fil yılından iki sene birkaç ay sonra Mekke’de dünyaya gelmiştir.³⁸

Umumiyetle söylendiğine göre Ebû Bekir Hz. Muhammed (S.A.V.)’den 3 yaş küçüktü.³⁹ Hicret’ten 51 yıl önce dünyaya geldi. Buna göre Hz. Peygamber’den 2 yıl ve birkaç ay daha küçüktü.⁴⁰

Hz. Ebû Bekir’in çocukluğu, gençliği ve Müslüman olmadan önceki hayatı hakkında kaynaklarda fazla bilgi bulunmamaktadır. Yalnız elbise ve kumaş ticaretiyle meşgul olduğu, İslâmîyet’i kabul ettiği sırada 40.000 dirhem kadar sermayesi bulunduğu, ticaret-kervanlarıyla Suriye ve Yemen’e seyahat ettiği bilinmektedir.⁴¹

es-Suyûtî, tercümesini yaptığımız eserinde Hz. Ebû Bekir’in Mekke’de yetiştiğini belirterek, “Buradan ayrılışı yalnız ticaret-maksadıyla oluyordu; Zira, kavmi arasında çok zengin, mürüvvet ve ihsanı bol bir zat olarak tanınıyordu. İbni Diğne Hz. Ebû Bekir’e hitaben: “sen dâima akrabalarını ziyaret-eder, onları gözetir, doğru söyler, yoksullara yardım eder, felâketzedelerin elinden tutar ve misafiri ağırlarsın” dedi.

³⁷ Mustafa Fayda, “Ebû Bekir”, *DİA*, X, İstanbul, s.101.

³⁸ Hasan İbrahim Hasan, *İslam Tarihi*, I, İstanbul 1996, s.265.

³⁹ F. Buhl, “Ebû Bekir”, *İA*, IV, İstanbul 1964, s. 12.

⁴⁰ Mahmud Şakir, *Dört Halife (Hulefa-i Raşidin)*, (Çev. Ferit Aydın), İstanbul 1994, s.41.

⁴¹ Fayda, “Ebû Bekir”, s.102.

Nevevî de “Câhiliyye devrinde Kureyş büyüklerindendi. Dâimâ kendisiyle istişarede bulunulur ve sevilirdi, herkesi hakkıyla tanırdı. İslâmiyet-gelince onu diğerlerine tercih etti ve gerektiği gibi Müslüman oldu” diyor. Zübeyr b. Bekâr ve İbni Askarin, Maruf b. Harbuz’dan şöyle rivâyet ettiler: Hz. Ebûbekir Sıdık (Allah ondan razı olsun) Cahiliyet ve İslâmiyet-devrinde şeref mevkiine yükselen on bir Kureyşli’den biriydi. Câhiliyet-zamanında diyet-ve garamet-işlerine bakardı. Zira Kureyşlilerin işlerinde başvuracakları hükümdarları yoktu. Yalnız her kabilenin, her iş için tayin edilmiş bir reisleri bulunurdu. Sikaye ve Rifade işleri Beni Haşim’deydi. Yani herkes ancak onların yemeğinden yiyorlar ve sularını içiyorlardı. Beni Abduddar’da ise Kâbe muHâfızlığı (Hicabe), Sancaktarlık (Liva) ve toplantı yeri (Nedve) bulunuyordu; bunların izni olmadıkça hiç kimse Beyti Muazzama giremezdi. Kureyşliler bir harp ilan edince, Sancağı Beni Abduddar çekerdi. Herhangi bir mesele hakkında karar vermek veyahut bozmak için ancak Dâru’n-Nedve’de toplanıyorlar, meseleler ancak burada infaz ediliyordu. Bu da Abduddar kabilesinin vazifesi idi” ifadelerini kullanıyor.

İslâm tarihi kaynaklarında Hz. Peygamber ile 22 yaşlarında iken katıldığı Suriye ticaret-kervanında onunda bulunduğu bilgileri yer almaktadır.

Cahilliyeye Döneminde iki kez evlenen Hz. Ebû Bekir’in ilk eşi, Kuteyle Binti Abdil’uzza’dır. Bu eşi Abdullah’ı ve Esmâ’yı doğurmuştur. Diğer eşi ise Kinaneoğullarından Ümmü Rûman Binti Amir’dır. Bu da Abdurrahman ve Ayşe’yi dünyaya getirmiştir.⁴²

⁴² Mahmud Şakir, age, s.41.

2.1.1. Hz. Ebûbekir'in İsmi ve Lakabı

Hazreti Ebû Bekir-i Sıddîk, Hz. Muhammed (S.A.V.)'nin vefatının ardından halîfe olan ilk kişidir. Suyûtî, *Târîhu'l-Hulefâ* adlı eserinde Hz. Ebû Bekir'in ismini şu şekilde yazmıştır: “Taîsmi, Abdullah İbni Ebû Kuhafe Osman b. Âmir b. Saad b. Teyim b. Murre b. Kaab. b. Luey b. Galip el-Kureşî et-Teymî'dir.”

Cahiliye Döneminde “Abdu'l-Kabe” ismini taşıırken, Peygamber (S.A.V.), adını Abdullah'a çevirdi.⁴³

Mekke'de hali vakti yerinde bir tüccar olarak yaşıyordu. İçki içmek Cahilliyeye Döneminde çok yaygın bir adet- olduğu halde, O hiç içmemiştir.

Hz. Ebû Bekir muhtelif manalar ile izah edilen Atîk lakabını taşır. Deve yavrusunun babası manasına gelen ve düşmanları tarafından tezyif maksadı ile Abu Fasil (sütten kesilmiş dananın babası) şekline çevrilmiş olan Abu Bakr lakabının kendisine niçin verildiği anlaşılmıyor.⁴⁴

Atîk lakabıyla bilindiği gibi Resüllullah (S.A.V.)'i hemen tasdik ettiği, özellikle Mi'raç gecesinin sabahında bu mucizeye hemen inandığı için daha çok “Sıddîk lakabıyla anılmıştır.”⁴⁵

es-Suyûtî, *Târîhu'l-Hulefa* adlı eserinde Hz. Ebû Bekir'in ismi ve lakabı konusunda şu bilgileri veriyor: “Taberânî, el-Kasım b. Muhammed'den şunu rivâyet ediyor: el-Kasım, bir defa Hz. Aişe'den (Allah ondan razı olsun) Hz. Ebû Bekir'in isminin ne olduğunu sordu. Hz. Aişe: “Abdullah'tır” cevabını verdi. Bunun üzerine el-Kasım: “Herkes Atik diyor” deyince, Hz. Aişe: “Ebû Kuhafenin üç çocuğu vardı.

⁴³ Hasan, age, s.265.

⁴⁴ Buhl, “Ebû Bekir”, s. 12.

⁴⁵ Hasan, age, s.265.

Bunlara Atik, Mu'tik, Muaytik isimlerini vermişti” dedi. İbni Mende, İbni Asakir, Musa b. Talha'dan şunu rivâyet ediyorlar: Musa b. Talha niçin Ebûbekir'e Atik adı verildi diye Ebû Talha'ya sordum, dedi. Ebû Talha: “Hz. Ebû Bekir'in annesinin doğan çocukları yaşamıyordu; annesi Hz. Ebû Bekir dünyaya getirince, onu (kucağına) alarak Kâbeye yöneldi ve “Allah'ım! Bu çocuğum ölümden kurtulmuştur, onu bana bağışla, diye yalvardı” dedi. Yine bu mevzuda, Taberânî İbni Abbâs'ın; “Hz. Ebû Bekir'e ancak güzel yüzlü olduğu için Atik adı verildi” dediğini rivâyet ediyor. İbni Asakir, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini haber veriyor: “Ailesi önce Hz. Ebû Bekir'i Abdullah adı ile çağırırdı, fakat sonradan Atik adı daha çok kullanılmaya başlandı. “Diğer bir rivâyete göre de: “Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir'e Atik adını vermiştir” denilmektedir. Ebû Ya'la Müsned'inde, İbni Saad ve Hâkim sahih bir rivâyetle, Hz. Aişe'nin (Allah ondan razı olsun) şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Bir gün evimde idim. Hz. Resulullah ve Eshabı dışarıda bulunuyorlardı; onlarla aramızda bir perde vardı. Hz. Ebû Bekir gelince, Hz. Peygamber: “Cehennemden azad olunan (Atık) bir kimseye bakmak isteyen Ebûbekir'e baksın diyordu. Ailesi önce onu, Abdullah diye çağırırdı; fakat sonradan, Atik adı galebe çaldı.”

Servetini Allah yolunda harcayıp, eski elbiseler giydiği için Zü'lhilal, çok şefkatli ve merhametli olduğu için Evvah lakaplarıyla da anılmıştır.⁴⁶

Ayrıca, İslâm Tarihi kaynaklarında ilk halife olması nedeniyle de Halîfetü Resulillah unvanıyla da anıldığından bahsedilmiştir.

⁴⁶ Fayda, “Ebû Bekir”, s.101.

2.2. Hz. Ebû Bekir'in Müslüman Oluşu

Hz. Ebû Bekir'in nasıl Müslüman olduğu hakkında kaynaklarda pek az bilgi bulunmaktadır. Genellikle Hz. Muhammed'in Peygamber olduğunu haber alınca yanına gittiği ve kendisiyle görüştüktan sonra İslâmîyet'i kabul ettiğine inanılır.⁴⁷

Hz. Ebû Bekir, Resulullah (S.A.V.)'in en samimi arkadaşıydı. O'na vahiy gelir gelmez kendisine hemen inandı ve Müslüman oldu.⁴⁸

İbni İshak'ın da dediği gibi, Peygamberimiz, İslâm Dinine kimi davet etmişse; onun önce irkildiğini, düşündüğünü, tereddüt geçirdiğini görmüştü. Fakat Hz. Ebû Bekir'e gelince o hiç irkilmeden, düşünmeden ve dili dolaşmadan Müslüman oldu."⁴⁹

Hiçbir şey Peygamberimiz (S.A.V.)'ı Hz. Ebû Bekir'in Müslüman oluşuna sevindirdiği kadar sevindirmemiştir.⁵⁰

Hz. Ebû Bekir'in İslâmîyet'i ilk kabul eden kişi olup olmadığı konusunda kaynaklarda çeşitli rivâyetler vardır. Hz. Peygamber'in O'nun üstünlüğünden söz ederken kendisini herkesin yalanladığı bir sırada Ebû Bekir'in inandığını ve İslâmîyet için her şeyini feda ettiğini söylemesi onun ilk Müslümanlardan olduğunu göstermektedir.⁵¹

Erkeklerden ilk Müslüman olan Hz. Ebû Bekir'dir. İslâmîyet'i kabul eder etmez zamanını Resulullah (S.A.V.) ile beraber İslâm davetçiliğine ayırabilmek için hemen ticareti bıraktı.⁵²

⁴⁷ Fayda, "Ebû Bekir", s.102.

⁴⁸ Şakir, age, s. 47.

⁴⁹ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, I, İstanbul 2005, s. 144.

⁵⁰ İbnü'l-Esir, age, II, s. 59.

⁵¹ Fayda, agm, s.102.

⁵² Hasan, age, s.266.

Ebû Hasanil Bekri dedi ki: “Ebû Bekir-i Sıddîk, Hz. Muhammed (S.A.V.)’in nübüvvetinden 15 yıl önce bir gece yatarken bir rüya görmüştü. Bu rüyasında ay gökten yere inmişti. Tihama Dağının üstüne inmiş, parça parça olmuştu. Fakat derelere, ovalara dağılmadı. Yine bir yere gelerek bir bütün ay oldu. Yine göğe çıktı. Yalnız o parçalarından bir tanesi Ebû Bekir’in eteğinde kalmıştı. Ebû Bekir hemen onu aldı. Bağrına bastı. Evine geldi, evinde bir rüya tabir kitabı vardı. Bunun sayfalarını açtı, baktı. Burada ki okuduklarından: “yakında Mekke Şehrinde bir peygamberin meydana geleceğini” öğrendi. Ebû Bekir kendi kendisine dedi ki: Mademki o Resul gelecektir, ben onun dinine girecek ve iman getireceğim. Hz. Muhammed (S.A.V.) din davetine Hak Teâlâ’dan izin geldi. Hz. Ebû Bekir’e daveti iletti ve o tereddüt etmeden kabul etti.”⁵³

Hz. Ebû Bekir ile Talha b. Ubeydullah’ı İslâm dininden döndürmek ve namaz kılmalarına mani olmak için Kureyşilerin Arslanı diye anılan Nevfel bin Huveylidü’l-Adevi ile Talha’nın ağabeyi Osman b. Ubeydullah ikisini bir ipe bağlarlardı. Bundan dolayı Hz. Ebû Bekir’le Talha bin Ubeydullah’a “Karînan, Karîneyn” denilmiştir.⁵⁴

Hz. Ebû Bekir Peygamberin en eski sahabelerindendir; fakat bazılarının onun İslâm’ı ilk kabul eden erkek olduğu hakkındaki iddiaları şüphe ile karşılanmak icap eder. Yeni kurulan cemaat içinde Ebû Bekir, çok geçmeden mühim bir mevki aldı; bunda sadece onun peygamber ile sıkı dostluğu değil, aynı zamanda kendisini İslâmîyet’in başlangıcında en muhterem bir zat haline getiren şahsi meziyetleri de amil olmuştur.⁵⁵

⁵³ Darîr, age, s. 630-631.

⁵⁴ Köksal, age, s.368.

⁵⁵ Buhl, “Ebû Bekir”, s.12.

Hz. Ebû Bekir'in Müslüman oluşu konusunda birçok rivâyet olduğunu belirten Suyûtî, eserinde bu konuya ilişkin şunları kaleme almıştır: İbni İshak diyor ki: Bana Muhammed b. Abdurrahman b. Abdullah b. el-Husayn et-Temimî, Hz. Resulullahın şöyle buyurduğunu anlattı: “İslâma davet ettiğim herkes, mutlaka bir tereddüt, bir sürçme ve düşünceye varmıştır; yalnız Ebûbekir, dâvet ettiğim vakit, tereddüt etmeden, duraklamadan Müslümanlığı kabul etti.” Beyhâki: “Hz. Ebû Bekir, Hz. Peygamber islâmiyete davet etmezden önce, onda Peygamberlik delillerini görüyor ve eserlerini işitiyordu. Hz. Peygamber, onu islâma davet edince, daha önce düşündüğü, fikir yordduğu içi derhal Müslüman oldu.” diyor. Sonra Beyhâki, Ebû Meysere'den rivâyetinde şöyle diyor. “Hz. Resulullah (evinden) çıktığı vakit “Ey Muhammed!” diyen birinin sesini işitir, sesi duyunca geri dönüp kaçardı. Bu hâdiseyi Cahiliyet devrinde dostu olan Hz. Ebû Bekir'e gizlice haber verdi”

Ebû Naîm ve ibni Asakir, İbni Abbâs'tan naklen Hz. Peygamberin şöyle dediğini rivâyet ettiler: “İslâma davet için konuştuğum herkes, beni reddeder ve benimle münakaşaya girerdi; yalnız Ebû Kuhafe'nin oğlu (Hz. Ebû Bekir) ne söyledimse hepsini kabul etti ve mucibince hareket etti.”

Buhârî, Ebû Derda'dan naklene Hz. Peygamber'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: “dostumu bana bağışlar mısınız? Ey insanlar! Ben hepinize gönderilen Allahın Resulüyüm” dediğim zaman, cevaben “Yalan söylüyorsun demişti.”

2.2.1. Hz. Ebûbekir'in hilâfetini İşaret Eden Ayet ve Hadîsler

Hz. Ebû Bekir hakkında pek çok ayetten söz edilmektedir. Suyûtî'nin tercümesini yaptığımız bu eserinde bu ayetleri ayrıntılı olarak vermiştir.

Tevbe Suresi 40. ayet-Hz. Ebû Bekir hakkında inmiştir: “Eğer siz O’na (Muhammed’e) yardım etmezseniz, (iyi bilin ki) iki kişiden biri olduğu halde (Resülullah ve Ebû Bekir) kâfirler onu (Mekke’den) çıkardıkları zaman Allah O’na yardım etmişti. Hani onlar mağarada (Sevr mağarasında) idiler. (Ebû Bekir korkunca Resülullah) o zaman arkadaşına, “Üzülme Allah bizimle beraberdir” diyordu.”⁵⁶

Hiz. Ebû Bekir, pek faziletli ve ziyadesiyle cömertti. Mal varlığının hemen hepsini Allah ve Resüllullah yolunda harcamaktan çekinmedi. Bu sebeple hakkında şu ayet-i kerime indi: “(Allah’a) en çok saygılı olan ve arınmak için malını veren kimse cehennemden uzak tutulacaktır.”Leyl Suresi, ayet: 17–18.

Hiz. Ebû Bekir’in yardımcı olduğu Mistah Bin Esase adındaki bir fakirin Hiz. Ayşe aleyhinde çıkarılan bir iftira olayına bulaşması üzerine, Hiz Ebû Bekir öfkelenip Mistah’a hiçbir iyilikte bulunmayacağına ve O’na bir şey vermeyeceğine yemin etmişti. Bunun üzerine Allah Teala şu ayet-i Kerimeyi indirdi.⁵⁷

“İçinizde lutf ve servet sahibi olanlar, yakınlarına, düşkünlere ve Allah yolunda hicret edenlere iyilikte bulunmamak için yemin etmesinler. Affetsinler, geçsinler. Allah’ın sizi bağışlamasından hoşlanmaz mısınız? Allah bağışlayandır, merhametli olandır.” (Nur Suresi, ayet:22)

Hiz Ebû Bekir’in İslâm’a yardımını ve bu yardımından dolayı üstünlük ve faziletini dile getiren Resülullah (S.A.V.)’den rivâyet edilmiş mütevatir birçok hadîs vardır. Buhârî ‘nin Ebû’d-Derda’dan rivâyet edildiği uzun bir hadîste Resülullah (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz ki, Allah beni, size peygamber olarak gönderdi, fakat siz “Yalan Söylüyorsun” dediniz. Ebû Bekir ise, “Doğru söyledin” Dedive bana

⁵⁶ H. İbrahim Hasan, *İslam Tarihi*, I, İstanbul 1996, 266.

⁵⁷ Mahmud Şakir, *Dört Halife (Hulefa-i Raşidin)*, (Çev. Ferit Aydın), İstanbul 1994, s.52.

canıyla ve malıyla yardımcı oldu. Şimdi siz bu aziz arkadaşımızı bu hususiyetle bana bırakırsınız değil mi?” Resûlullah (S.A.V.) bu sözü iki kez söylemiştir.

Ebû Hureyre'den rivâyet edilen başka bir hadîste de Resûlullah (S.A.V.) şöyle buyurdu: “Ebû Bekir hariç, iyiliğinin mükâfatını vermediğimiz hiçbir kimse kalmamıştır. O'nun bize öyle iyilikleri vardır ki, onların mükâfatını Kıyamet-gününde Allahu Teala verecektir. Bana Ebû Bekir'in malının sağladığı faydayı hiç kimsenin malı sağlamamıştır. Ümmetinden birini “Halil”(halis dost) edinseydim Ebû Bekir'i edinirdim; ama arkadaşınız (Rasûlullah kendisini kastediyor) Allah'ın Halili'dir.”⁵⁸

Taberi'nin rivâyetine göre Resûlullah (S.A.V.), son hutbesinde, “Allahu Teala kullarından birini dünya ile kendi katında olan şeyleri tercih hususunda serbest bıraktı; kul, Allah katında olanı tercih etti.” Deyince Hz. Ebû Bekir meseleyi kavradı ve Resûlullah'ın (S.A.V.) bu kişi ile kendini kastettiğini ve ölümünün yaklaştığını anlayıp ağladı ve “Bilakis biz canlarımızı ve çocuklarımızı sana feda ederiz” dedi. Resûlullah,”Yavaş ol ya Ebû Bekir! (ashaba hitabederek) Şu mescide açılan kapılara bakınız ve Hz. Ebû Bekir'in evi tarafına açılan kapı dışındakileri kapatınız. Zira benim yanımda sohbet-etmeye ondan daha layık kimseyi bilmiyorum. O'nun bana yardımı büyüktür” dedi.⁵⁹

Hz. Ebû Bekir'in üstünlüğünü ortaya koyan pek çok hadîs tesbit etmek mümkündür (bk Buhârî, el-Amel-fi's-Salah, 3, 6; Ezan 38, 46, 47, 68, 70; Salat 80; Fedailu's-Ashabi'n-Nebiyy, 3, 5, 6; Sehiy 9; Sulh 1; Müslim Fedailu's-Sahabe, 10; Ebû Davut, Sünne,11; Tirmizî, Menâkıb,14, 16,17; Nesâî, İmâmet, 1, 7,15; Kudât 24; İbn Mace, İkame 142)

⁵⁸ Hasan, age, s.269-270.

⁵⁹ Hasan, age, s.266.

2.3. Hz. Muhammed'in vefatı ve Hz. Ebûbekir'in halîfe olması

Hz. Muhammed (S.A.V.)'in vefat haberini duyan Müslümanlar şaşkınlık ve feryatlar içindeydiler. Haykırıştılar, bağıştılar ama Emîrül-Mü'minîn Hz. Ömer (r.a.) Hz. Muhammed'in (S.A.V.) ölüm haberini alınca deli oldu. Baş açık yalın ayak kılıcını çekti yalın kıldı; dışarı fırladı: "Kim ki Muhammed'i öldü derse boynunu vururum!" diye bağırdı. "Peygamber ölmedi" dedi.

Ebû Bekir Sıdık (r.a.) yetişti, geldi, halk ona sordu: "Ya Ebû Bekir, Peygamberden ne haber var?" dediler. Hz. Ebû Bekir Hz Muhammed'in (S.A.V.) yanına gitti. Peygamberin vefat ettiğini gördü ve evin kapısını kilitleyerek dışarı çıktı. Hz. Ömer'e peygamberin öldüğünü söyledi.⁶⁰

Hz. Muhammed (S.A.V.)'in ölümünden sonra en önemli konu, Müslüman toplum için kimin halîfe (devlet başkanı) olacağı meselesiydi. Hz. Peygamber (S.A.V.) ölümünden önce ümmeti yönetmek üzere, yerine geçecek kişiyi tayin etmedi.⁶¹

Bu arada, Hz. Peygamber öldüğüne göre, kabile başkanı seçmeye alışık olan Medineli Ensar, Sa'îdeoğulları gölgeğinde, başkan seçmek için toplanmışlar ve seçmek için, hasta yatağından Sa'd b. Ubade'yi kaldırmışlar, sarıp sarmalanmış olarak oraya getirmişlerdi. Ayrıca Hz.Ali, Hz.Zübeyr ve beraberindeki arkadaşları da, Hz.Fatma'nın evinde toplanmışlardı. Başkan seçmek için Sa'îdeoğulları gölgeğinde Ensar'ın toplandığını öğrenen Hz.Ömer, Hz. Ebû Bekir'e, Ensar'ın toplandığı yere gitmelerini söylemiştir. Böylece Hz. Ebû Bekir, Hz.Ömer ve Hz.Ebû Ubeyde b. Cerrâh, Ensar'ın toplandığı yere gitmek zorunda kalmışlardır.⁶²

⁶⁰ Darir, age, s. 745-746.

⁶¹ Hizmetli, age, s.462.

⁶² İbnü'l-Esir, age, II, s. 298-301.

Hız. Ebû Bekir, Hız. Ömer ve Hız. Ebû Ubeyde, halife seçimi için toplanan Müslümanların yanına gitti. Burada bir konuşma yapan Hız. Ebû Bekir, Arapların Kureyşliler etrafında toplandığını söyleyerek Hız. Ömer ve Hız. Ebû Ubeyde'yi tavsiye etti.⁶³

Yapılan konuşmaların ardından Hız. Ömer, Hız. Ebû Bekir'in elini tutup: "İşte adamınız budur, O'nunla Bey'atleşin" dedi. Önce kendisi beyat etti. Sonra da muhacirlerle ensar O'na beyat ettiler.⁶⁴

Hız. Ebû Bekir'in halife seçilmesi Müslüman toplumdaki çeşitli dengelere dayalı bir uzlaşma olarak değerlendirilebilir. Hız. Ebû Bekir'in halife seçilmesinde; Kureyş soyundan oluşu, Müslüman olmadaki önceliği, Resûlullah'a yakınlığı, mal ve canı ile İslâm'a olan hizmetleri, Müslüman topluma başkanlık yapabilecek olgunlukta görülmesi ve benzeri özellikleri etkili olmuştur.⁶⁵

İlk Dönem İslâm fetihleri Hulafâ-i Râşidîn döneminde (632-661) özellikle ilk halife Hız. Ebû Bekir (632-634)'in İslâm Devleti'nin dahili düzenini sağlamasından sonra 633'te başlattığını, Hız. Ömer (634-644)'in bütün hilâfeti boyunca artarak sürdüğünü, Hız. Osman (644-656)'in hilâfetine ilk yıllarında da aynı şekilde devam ettiğini biliyoruz.⁶⁶

2.4. Hız. Ebû Bekir Döneminin Önemli Olayları

Hız. Ebû Bekir halife seçildikten sonra takip edeceği siyasetin genel esaslarını ortaya koyan meşhur hutbesinde Müslümanların en iyisi olmadığı halde onlara başkan seçildiğini ifade ederek doğru hareket ederse kendisine yardım etmelerini, yanlış

⁶³ M. Sami Ramazanoğlu, *Hulefa-i Raşidin*, İstanbul 1983, s.77.

⁶⁴ İbn Kesir, age, VI, s.426.

⁶⁵ Hizmetli, age, s.462.

⁶⁶ Nesimi Yazıcı, *İlk Türk İslam Devletleri Tarihi*, Ankara 2007, s. 2

davranırsa doğrultmalarını, Allah'a ve resulü'ne itaat ettiği müddetçe Müslümanların kendisine itaat etmelerini istedi.⁶⁷

Hz. Ebû Bekir'in halife seçildikten sonra Mescid-i Nebevi'de okumuş olduğu hutbenin metni şöyledir: "Ey insanlar! Sizin en iyiniz olmadığım halde başınıza gelmiş bulunuyorum. Görevimi hakkıyla yerine getirirsem, bana yardım ediniz. Yanılırsam bana doğru yolu gösteriniz. Doğruluk, emanet; yalancılık ise hıyanettir. İçinizdeki zayıf, hakkını alıncaya kadar benim nazarımda kuvvetlidir. İçinizdeki kuvvetli de, ondan başkasının hakkını alıncaya kadar zayıftır. Bir millet, Allah yolunda cihad etmeyi bırakırsa zillete düşer. Bir millete kötülük yaygın ve revaçta olursa Allah o milleti belaya düşürür. Allah ve Peygambere itaat ettiğim müddetçe siz de bana itaat ediniz. Ben Allah ve Peygambere isyan edersem, sizin bana itaat etmeniz gerekmez. Haydi, namaza kalkınız, Allah hepinize rahmet eylesin."⁶⁸

Hz. Ebû Bekir'in büyük kısmı harpler içinde geçen hilâfeti esnasında idare ve teşkilat hususunda büyük bir faaliyet-görülmez. Kaydedilmesi icap eden mühim bir hadîse de Ebû Bekir'in Kur'an'ın ilk nüshasını toplatmasıdır.⁶⁹

2.5. Kuran-ı Kerim'in Toplatılması

İslâm peygamberi Hz. Muhammed hayatta iken Kuran'ın sayfalarını bir araya getirmek mümkün olmadı; ilahi Vahy Hz. Peygamber'e vefatına kadar gelmeye devam etti. Vahy tamamlanmadan Kuran sayfaları bir araya getirilemezdi.⁷⁰

Hz. Muhammed (S.A.V.) zamanında nazil olan ayet-i kerimeler ve sure-i Celileler, Ramazan girdiğinde baştan sona kadar okunurdu. Hz. Muhammed (S.A.V.)

⁶⁷ Fayda, "Ebû Bekir", s.103.

⁶⁸ Hasan, age, s.268.

⁶⁹ Buhl, "Ebû Bekir", s.13.

⁷⁰ Hizmetli, age, s.462.

hayatının son Ramazanında o zamana kadar nazil olan ayet-ve sureleri ashab-ı kiramın huzurunda iki defa okuyarak hatmetti. Bu okuma sırasında Kuran-ı Kerim'i ezbere bilenler (ki bunlara kura adı verilirdi) Hâfızalarındaki ezberi tamamen kontrol etme imkânı buldular. Yine Hz. Muhammed'in (S.A.V.) sağlığında, nazil olan ayet-i kerimeler ve sureler, birçok yazı bilen sahabeler tarafından ya hurma ağaçlarının dal ve yapraklarına, ya derilere veyahut ta düz kemik ve taşlar üzerine yazılırdı.⁷¹

Hz. Ebû Bekir döneminde, Ridde harplerinde vahy kâtiplerinin ve Kurra'nın birçoğunun şehid olması üzerine Hz. Ömer'in Kuran-ı Kerim'in toplanması fikri ile Kuran ayetlerinin toplanması sağlanmıştır. Hz. Ebû Bekir, Zeyd b. Sabit'in başkanlığında bir heyet teşkil edilerek herkesin elindeki ayetleri getirmesini emretti. Ayrıca şahitlerle ayetler doğrulanıyor, Kurra ile tekid ediliyordu. Böylece bütün ayetler toplandı ve "Mushaf" meydana getirildi. Bu Mushaf Ebû Bekir'den Ömer'e, ondan da kızı Hafsa'ya geçti ve Hz. Osman zamanında çoğaltılarak Darü'l- İslâm'ın bütün vilayetlerine dağıtıldı.⁷²

Vahiy kâtiplerinden Zeyd b. Sâbit derki: "Yemâme'de bir çok Hâfız sahabinin şehit düşmeleri üzerine Ebû Bekir bana adam gönderdi. Kendisinin yanında Ömer'de bulunuyordu. Ebû Bekir, bana dedi ki 'Ömer, bana geldi: Yemâme Vak'a'sı, ashabdan birçoklarının ölümüne sebep oldu. Başka yerlerde ki savaşlarda da böyle şehit düşmesiyle, Kur'an'dan birçok kısmının zayi olup gitmesinden korkuyorum. Kur'an'ı toplamayı emretmeni uygun görüyorum'dedi." Ebû Bekir'in ve Ömer'in kalbini

⁷¹ Ülkü, age, s.327-328.

⁷² Ahmed Ağırakça, *Şâmil İslam Ansiklopedisi*, VI, İstanbul 2000, s. 155.

yatıştırır Allah O'na benimde kalbimi açtı, yatıştırdı ve Kur'an'ı Hâfızların hıfzından araştırarak topladım.⁷³

Suyûtî, Hz. Ebû Bekir'le ilgili eserinde şunları söylemektedir: “Hz. Ebû Bekir, ilk müslüman olan, ilk defa Kur'ân'ı cemedan ve ona, yukarıda îzah edildiği gibi, mushaf adını veren ve ilk önce kendine halîfe unvanı verilen zâttır.”

2.6. Yalancı Peygamberlerin Ortaya Çıkması Ridde olayları

Ridde kelimesi ve ondan türemiş olan İrtidat sözcüğü lügatte bir şeyden dönmek, vazgeçmek, yüz çevirmek, reddetmek, gidilen yoldan geri dönmek manalarına gelmektedir. İstilahta ise iman ettikten sonra İslâm dininden dönmek anlamındadır. Dinden dönen kişiye ise Mürted denilmiştir.⁷⁴

Hz. Ebû Bekir'in yönetimi döneminde karşı karşıya kaldığı en büyük tehlike ridde hareketleriydi.⁷⁵

Hz. Ebû Bekir döneminde ridde hareketlerini bastırmak amacıyla görevlendirilen orduların ilk hedefi Tuleyha oldu.⁷⁶

Medine civarında oturan Beni Esed kabilesinin reisi Tüheyli bin Hüveylid, Hz. Muhammed'e (S.A.V.) özenerek kabilesi içinde “Bana Zu'n-Nun adında bir melek vahy getiriyor.” diyerek peygamberlik iddialarında bulunmaya başladı. Kısa zaman içinde etrafındaki kabileleri kandırmaya başladı. Ve kendi kabilesinden başka Gatafan, Hevazin ve Tayy kabileleri de kendisine tabii oldular. Böylece etrafında bir sürü asi kabilesi meydana getirdi.⁷⁷

⁷³ Köksal, age, s. 209-211.

⁷⁴ Fayda, Hz. Ömer Zamanında Gayr-ı Müslimler, s.64.

⁷⁵ Fayda, age, s.69.

⁷⁶ Fayda, age, 71.

⁷⁷ Ülkü, age, s.320-321.

İsyan edenlerin bir kısmı sahte peygamberlerin etrafından toplanıp tamamen Müslümanlık dairesi dışına çıkarlarken (İrtidat), diğer bazıları ise dine bağlı kalacaklarını, ancak zekât vermeyeceklerini ilan etmişlerdir.⁷⁸

Tüheyla'nın liderliğinde toplanan kabileler Medine'ye heyetler gönderdiler. Medine'nin önde gelen şahsiyetlerine konuk oldular. Bunlar konuk oldukları kimseleri zekât vermemeyi kabul etmesi için Hz. Ebû Bekir'e gönderdiler. Ancak Hz. Ebû Bekir "Eğer bir yuları benden esirgeyecek olsalar bile onlarla cihad ederim" dedi. Onları reddetti.⁷⁹

Bu grup, eski dinlerine dönüşten ziyade İslâm dininin akide ve nizamlarını külfetli bulduklarından silaha sarıldı. İslâm ordusu Halid bin Velîd başkanlığında Tüheyla ordusunu bozdu. Tüheyla bin Hüveylid, kendi kabilesinin ve çok güvendiği Gatafan kabilesinin İslâm'a döndüğünü haber alınca İslâm oldu.⁸⁰

Resûlullah'ın vefatından sonra ortaya çıkan yalancı peygamberlerden biri de Secah adında dul bir kadındır. Beni Temim kabilesi içinde peygamberlik iddiasında bulunan Secah aslen Mezopotamyalıdır. Secah, Hz. Muhammed'in (S.A.V.) vefatı haberini alır almaz peygamberlik davasına karıştı. Kısa zaman içinde bütün Beni Temim'i elde etti. Bu sırada Yemame'de peygamberlik iddiasında bulunan Müseyleme'tül-Kezzab ile muhasara etti. Müseyleme, Secah'a birçok hediyeler göndererek kendisini gizli buluşmaya davet etti. Aralarındaki müzakere çok uzun sürdü. Ancak Secah ile Müseyleme arasında bu kadar yakınlaşma olmasına rağmen aralarında itimat olmadığı için her ikisi de taraflarını birleştirerek, müştereken Medineye karşı

⁷⁸ Fayda, age, s.65.

⁷⁹ İbn Kesir, age, s.445.

⁸⁰ Ülkü, age, s. 320-321.

yapılacak bir hareket için bir araya gelemediler. Secah, Mezopotamya'ya döndü ve az sonra da elde ettiği mevkiyi kaybetti.⁸¹

Halid b. Velîd, daha sonra Seccah'a karşı yürümüŒ; onu tüm taraftarlarıyla birlikte yakalayıp hapse atmıŒtır. Ne var ki hapishane sorumlusu yanlış bir harekette bulunup geceleyin onları öldürmüŒtür. Halîfe Hz Ebû Bekir, öldürülenlerin diyetlerini Beytu'l-mal'den ödeyerek Halid 'i komutan olarak Yemame'ye göndermiŒtir.⁸²

Tuleyha'nın etkisiz hale getirilmesinin ardından Hâlid B. Velîd Resûl-i Ekrem'in (S.A.V.) vefatının akabinde peygamberlik iddiasında bulunan Secah ve onu destekleyen Benî Temîm üzerine yürüdü. Temîm birlikleri Butah denilen mevkide mağlup edildi. En büyük destekçisini kaybeden Secah, derhal Yemâme'ye giderek buradaki peygamberlik müddeisi Müseylime'ye katıldı.⁸³

Hz. Muhammed'in (S.A.V.) son zamanlarında Yemame'de, Beni Hanife kabilesinden Mesleme bin Habib adında bir yalancı peygamber ortaya çıkmıŒtı. Asıl ismi Mesleme olduğu halde Müslümanlar ona alay olsun diye Müseyleme adını vermiŒlerdir. Mesleme bin Habib'e İslâm tarihinde Müseyleme-tül Kezzab adı verilir. Müseyleme Hz. Muhammed'in (S.A.V.) sağlığında Medine'ye gelip Müslüman olmuŒtu. Memleketine döndüğünde peygamberlik davasına karıŒtı. Kendisine Rahman adında bir meleğin vahy getirdiğini iddia etmeye baŒladı. Müseyleme Hz. Muhammed'in (S.A.V.) peygamber olduğuna inanır ve kendisini ona ortak kabul ederdi. Bundan dolayı da Resûlullah'a bir mektup yazarak arzın yarısının kendisinin, yarısının da Müslümanların olduğunu bildirmiŒti. Bu mektuba Resûlullah, onu lanetleme ile cevap verdi. Müseyleme etrafındakileri heyecana getirmesi becerebilen

⁸¹ Ülkü, age, s. 322.

⁸² Hizmetli, age, s.465.

⁸³ Fayda, age, s.72.

bayağı bir şarlatandı. Aklınca kurduğu dinde, namazı kaldırdı; içkiyi ve zinayı meşru kıldı. Müseyleme kendisine inananlardan müteşekkil büyük bir ordu meydana getirmeye muvaffak oldu. Halife Hz. Ebû Bekir, Müseyleme-tül Kezzab üzerine ordu gönderdi. Akraba mevkiinde yapılan bu muharebe, Arabistan'da şimdiye kadar cereyan eden savaşların en şiddetlisi ve kat'i neticelisidir. Müseyleme-tül Kezzab ile yapılan bu savaşta, pek çok Hâfız-ı Kuran şehid olduğundan, Hz. Ömer istikbali düşünerek Kur'an-ı Kerim'in toplanması için Hz. Ebû Bekir'e bu hususta teklifte buldu.⁸⁴

Yemen'de daha önceden çıkan yalancı peygamberlerden Eblehe'nin adamlarından Kays adındaki biri, kendisine bağlı bir kısım kuvvetlerle ayaklanmıştı. İslâm ordusu Yemen mürtedlerini de tamamen ortadan kaldırmayı başardı. Bu suretle bütün Arabistan'da, İran'a tabi olan Hire Beyliği ile Bizanslılara tabi olan Gassani Beyliğinden başka gayri Müslim olarak hiç kimse kalmadı. Arabistan'daki asiler kısa bir müddet-içinde İslâm dinini kabul ettikten sonra Hz. Ebû Bekir, İslâm dinini Arap yarımadasının hudutlarından dışarıya yaymak politikasını ve planını ele aldı.⁸⁵

Hz. Ebû Bekir, az bir zaman da irtidad ateşini söndürdü. Lakin Hz. Ebû Bekir'in İslâm'a hizmeti bu kadarla da kalmadı. İslâmî fütuhât ve İslâm'ın intişarı Ebû Bekir zamanında başladı. Hicretten henüz 12 sene geçmişti ki yirmi otuz bin kişiden ziyade askere sahip olmayan halife, Irak'ın fethine azmetti! O tarihte Irak beş altı milyon nüfusa malikti. İslâm ordusunun başında ki komutan Halid bin Velîd'di. Hz. Peygamberin "Seyfullah" namını verdiği Halid bin Velîd'i Hz. Ebû Bekir tamamen takdir etmiş ve anlamıştı. Halid bin Velîd tarihte emsali pek az görülen büyük kumandanlardan biriydi. Halid, tam manasıyla bir harp dâhisiydi. Irak ve onu müteakip Şam'ın fethedilişi beşeriyet-tarihinde müstesna bir yer işgal eder. Bu fütuhât, cidden bir

⁸⁴ Ülkü, age, s.323-325.

⁸⁵ Ülkü, age, s.326.

harika, içtimai bir mucizeydi. Hz. Ebû Bekir döneminde ki başarılı fetihlerde neresi İslâm hükümetinin idaresi altına girerse, ordan zulüm ve sefalet-derhal kalkıyor yerine İslâmî adalet ve refah geliyordu. İslâmî adalet o kadar aşikâr ve münceliydi ki mağlup olanların en cahil sınıfı bile eski zalim hükümet ile yeni adil hükümet arasında ki farkı görüyor ve kendisinin hayat ve saadetini temin eden İslâm hükümetine tam bir sadakate bağlanıyordu. Fetholunan memleketlerden isyan zuhur etmeyişinin en mühim sebebi budur.⁸⁶

Ridde/İsyân hadîselerinin dini olduğu kadar siyasi sebepleri de vardır. Bunun en önemli delili olaylarda rol oynayan sahte peygamberlerin birer ruhanî değil, soyları adına Medine'nin siyasi hakimiyetine başkaldıran siyasi niteklilikli kabile reisleri olmalarıdır.⁸⁷

2.7. Hz. Ebûbekir'in Vefatı

Hz. Ebû Bekir, hicretin on üçüncü yılının Cemazivelahir ayının 7. günü hastalanıp yatağa yattı. On beş gün mescide çıkamadı. Bu zaman zarfında İmâmeti Hz. Ömer'e havale etti. Zira hilâfete onu layık gördü. Hz. Ebû Bekir hilâfete layık gördüğü Hz. Ömer hakkında herhangi bir itirazın meydana gelmemesi için ashâbı kiramın meşhurlarından birkaç zata danışarak O'nun hakkındaki fikirlerini öğrendi.⁸⁸

Hz. Ebû Bekir sahabelerle hilâfet meselesini istişare etti ve Hz. Ömer'i veliaht bırakmayı kararlaştırarak Hz. Osman'a bir ahidname yazdırdı. Kızı Aişe'ye Hz. Peygamber'in (S.A.V.) kabrinin yanına defnedilmesini vasiyet etti.⁸⁹

⁸⁶ Ahmed Hilmi, *İslam Tarihi*, İstanbul 1974, s. 226-227.

⁸⁷ Fayda, *Hz. Ömer Zamanında Gayr-ı Müslimler*, s.65.

⁸⁸ Ülkü, age, s.317.

⁸⁹ Fayda, "Ebû Bekir", s. 104.

Selman-ı Farsî, hasta yatağında ki Hz. Ebû Bekir'in ziyaretine gelerek: "Bize öğüt ver" dedi. Hz. Ebû Bekir: "Allahû Teâla size dünyayı fethettirecek, kapılarını açacaktır. Siz ihtiyacınızdan fazlasını almayınız. Bilmiş ol ki sabah namazını kılan kimse Allah'ın himayesindedir" dedi.⁹⁰

Halîfe Hz. Ebû Bekir, Cemazivelahir 13 ağustos 634'de öldü. Cenaze namazını Hz Ömer kıldırdı ve Hz. Muhammed'in yanına defnedildi. Hz. Ebû Bekir öldüğünde Ayşe, Esmâ ve Ümmü Gülsüm adlarındaki kızları ve Abdurrahman ve Muhammed isimlerindeki oğulları hayattaydılar. Bunlara miras olarak hemen hemen hiçbir şey bırakmamıştı. Ancak miri maldan bir köle, bir deve ve bir kaftan geri bırakmıştır ki onları da, öldüğü zaman Beytülmale iade etmesi için kızı Ayşe'ye vasiyet etmişti. İki sene üç ay on beş gün kadar bir zaman halîfelik yapan Hz. Ebû Bekir öldüğünde 63 yaşında idi.⁹¹

Suyûtî, Hz. Ebû Bekir'in ölümü hakkında eserinde şunları yazmıştır: Vâkıdî ve Hâkim, Hz. Âişe'nin söyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Ebû Bekir'in hastalığı. Cümâdü'l-âhire ayının yedinci Pazartesi günü yikanması üe başlamıştı. O gün çok soğuk bir gündü. Yikanması neticesinde, 15 gün çok şiddetli bir hummaya tutuldu. Namaza da çıkamadı. Nihayet, Hicretin onüçüncü senesinde cümâdü'l-âhire ayının çıkmasına sekiz gün kala, Salı gecesi vefat etti. Öldüğü zaman 63 yaşında idi. İbn-i Ebû'd-Dünyâ, İbni Ebû Müleyke'den şunu rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir vefat ettikten sonra, kendisini karısı Esmâ'binti Umeys'in yıkamasını ve oğlu Abdurrahmân'ın da ona yardım etmesini vasiyyet-etti. İbni Sa'd, Saîd b. el-Müseyyeb'den: "Hz. Ömer Hz. Ebû Bekir'in namazını kabirle minber arasında dört tekbirle kıldırdı" dediğini rivâyet ediyor. İbni Sa'd Urve ve Kaasım b. Muhammed'den şunu rivâyet ediyor: "Hz. Ebû Bekir, Hz.

⁹⁰ İmam Gazâlî, age, s.850.

⁹¹ Hizmetli, age, s.470.

Âişe'ye, vefat ettiği zaman, Hz. Resul (S. A.V.)'ün civarına defnedilmesini vasiyyet etti. Hz. Ebû Bekir vefat edince, mezarı kazıldı ve başı Hz. Resul (S.A.V.)'ün omuzu hizasına getirildi, lahdi Hz. Resul (S.A.V.)'ün kabrine tamâmiyle yaklaştırıldı.”

2.8. Hz. Ebûbekir'in Şahsiyeti ve Örnek Kişiliği

Hz. Ebû Bekir kaynaklarda orta boylu, zayıf yapılı, seyrek sakallı, keskin bakışlı, gür saçlı, sarıya çalan beyazlıkta güzel ve ince yüzlü olarak tasvir edilmiştir.

Mütevazi, yumuşak huylu, hassas, uysal ve hoş sohbet bir insan olan Hz. Ebû Bekir halîfeliği sırasında daha da mütevazi olmaya çalıştı. Kendini beğenenlere çok kızardı. Fakirlere, zor durumda olanlara yardım eder, misafirlere ikramda bulunurdu. Hiddeti, cesareti ve atılganlığı hemen fark edilmezdi. Her zaman vakarlı ve ağırbaşlıydı. Az konuşur, kumandan ve valilerine de az konuşmalarını tavsiye ederdi. Başkalarının hakkına titizlikle riayet ederdi.⁹²

Hz. Ebû Bekir'in uçuk benizli, sırtı hafifçe kambur, elbiseleri bol, alını yüksek ve gözleri çukur idi. Saçlarına zamanından evvel ak düşmüş, sakalı kınalı, elleri zayıf ve damarlı olduğu şeklinde tasvir edilmiştir.⁹³

Hz. Ebû Bekir'in yukarıda belirttiğimiz özelliklerine ve vasıfları hakkında Suyûtî'de hemen hemen aynı şeyleri söylemiştir. Suyûtî'nin Hz. Ebû Bekir'in kişiliğiyle ilgili kaleme aldıkları şunlardır: “İbni Saad, Hz. Aişe'den, bir adamın ona: “Bize Hz. Ebû Bekir'i anlat” dediğini rivâyet ediyor. Hz. Aişe'de bunun üzerine “Hz. Ebû Bekir, nahif, beyaz yüzlü, seyrek sakalı, biraz kamburca, izarını belden aşağı indirmeyen, zayıf yüzlü, çukur gözlü, yüksek alınlı, elleri damarlı bir zattı” dedi. Hz. Aişe'den bir rivâyette: “Hz. Ebû Bekir saç ve sakalını kına ve ketem ile boyardı.” Enes'den bir

⁹² Fayda, “Ebû Bekir”, s.105.

⁹³ Buhl, “Ebû Bekir”, s. 13.

rivâyette, Enes “Resulullah (S.A.V.) Medine’ye geldiği vakit, eshabı arasında Hz. Ebû Bekir’den başka saçını kırmış kimse yoktu, o da ketem ve kına ile boyamıştı” diyor.

3. Hz. Ömer Dönemi

3.1. Hz. Ömer’in Müslüman Oluşu

Hz. Ömer, İslâm devletinin beşinci yılında Müslüman oldu. Onun Müslüman oluşunun, İslâm’ın açığa çıkmasında büyük tesiri olmuştur. Zira O, Kureyş içinde kendisine karşı çıkma cüretini gösterebilecek kimsenin bulunmadığına inandığı için, dini inançlarını açıkça söylemiştir.

İbnu’l-Esir, Abdullah b. Mes’ud’un şu sözünü rivâyet eder: “Ömer’in Müslüman oluşu fetih, hicret edişi zafer, halîfeliği ise rahmet olmuştur. O Müslüman oluncaya kadar, Kâbe’de açıktan namaz kılamıyorduk. Ömer Müslüman olunca, Kureyş ile dövüştü, neticede bizi bıraktılar, namazımızı kıldık.”⁹⁴

Hz. Ömer, ilk yıllarda İslâm’a şiddetle karşı idi, fakat çok geçmeden İslâm’ı neşir hususunda peygambere tabii olan fedakârların içine girdi. O’nun İslâm’ı kabul edişini İbn Hişam şöyle anlatır: “Ömer kılıcını alarak Resülullah (S.A.V.)’ı öldürmek üzere yola çıktı, fakat yolda Nuaym b. Abdullah ona rastladı ve “Nereye gidiyorsun ya Ömer!” dedi. Hz. Ömer “Muhammed’e gidiyorum, onu öldüreceğim” dedi. Nuaym: “Enişten ve kız kardeşin Fatıma ikisi de Müslüman olup Muhammed’in dinine tabi oldular, sen önce onlara bak” dedi. Ömer derhal kız kardeşinin evine döndü ve bu sırada Habbab b. Eret-Fatıma’ya Ta-Ha suresini okuyordu ve Hz. Ömer’in sesini duyunca saklandı. Hz. Ömer okudukları şeyi kendisine vermelerini söyledi ve Taha suresinin baş

⁹⁴ İbnü’l-Esir, age, s.134.

tarafından biraz okuyunca “Ey Habbab beni Muhammed’e götür, gideyim Müslüman olayım” dedi.” Hz. Ömer Müslüman olduktan sonra Resûlullah (S.A.V.)’ın yakınları arasına girdi ve arkadaşlığını da çok güzel yaptı.⁹⁵

Hz. Ömer nübüvvetin altıncı yılında Zilhicce ayında yirmi altı yaşındayken Müslüman oldu. Hz. Ömer’in Müslüman oluşu eserde bütün ayrıntıları ve değişik rivâyetlere göre anlatılmaktadır. Eserde ilk olarak Hz. Ömer’in Müslüman oluşuyla ilgili hadîslere yer verilmektedir. Taberânî, İbni Mes’ud ve Enes (R.A.) tarafından “Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurdu: Allah’ım! Şu iki adam Ömer b. Hattab veya Ebû Cehl b. Hişam’dan sana en sevimli olanla İslâm’ı güçlendir.” şeklindeki hadîs rivâyet edilmiştir.

Müellif’in eserinde daha sonra Hz. Ömer’in Müslüman oluşu konusundaki rivâyetlere yer verilmiştir. Bu konudaki rivâyetlerde genellikle Hz. Ömer’in kız kardeşinin ve eniştesinin Müslüman olduğunu öğrenmesi üzerine onların evine gittikten sonra Müslüman olduğu ifade edilmektedir. Örneğin İbni Sa’d, Ebû Ya’la, Hakim ve Beyhâki “Delâil”de, Enes (R.A.)’den şöyle dediğini aktarır: Ömer kılıcını kuşanarak çıkmıştı. Zöhre oğullarından bir adamla karşılaştı. Ne tarafa gidiyorsun, ey Ömer? Dedi. Muhammed’i öldürmek istiyorum, dedi. Sen Muhammed’i öldürürsen Haşim oğulları ve Zöhre oğullarından nasıl kurtulacaksın? dedi. Senin de dinini terk ettiğini görüyorum deyince; Sana daha hayret edilecek bir şey göstereyim mi? Damadınız (enişteniz) ve kız kardeşin de senin dinini terk edip ondan çıktılar. Ömer yürüyüp onların yanına geldi. Yanlarında Habbab vardı. Ömer’in öfkesini işitince evin (bir tarafına) gizlendi. (Ömer) içeri girdi ve bu sesler nedir, dedi. O sırada Taha suresini okuyorlardı. Onlar: aramızda konuştuğumuz şeyler, başka bir şey değil dediler. Belki de

⁹⁵ Hasan, age, s.272-273.

siz dininizi değiştirdiniz, dedi. Eniştesi ona şöyle dedi: Ey Ömer, Eğer hak senin dininden başkasında ise Ömer hemen üzerine atıldı ve şiddetli bir şekilde onu tekmeledi. Bunun üzerine kız kardeşi kocasını savunmak üzere geldi. Eliyle ona iyi bir tokat attı. Yüzü kanadı. Öfkeyle şöyle dedi: Eğer hak senin dininden başkasında ise ben şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Ömer dedi ki: Yanınızda olan yazıyı bana verin de okuyayım. Ömer, okuma yazma biliyordu. Kız kardeşi dedi ki: Sen necis/pissin. Ona temizlerden başkası dokunamaz. Kalk gusül abdesti veya abdest al. Kalktı abdest aldı. Sonra yazıyı aldı ve Taha suresini "Ben, kendisinden başka ilâh olmayan Allah'ım. Öyleyse ancak bana kulluk et ve beni anmak için namaz kıl." (Taha:14) (ayetine) kadar okudu. Sonra beni Muhammed'e götürün, dedi. Habbab, Ömer'in sözlerini işitince (saklandığı yerden) çıktı ve şöyle dedi: Müjdeler olsun Ömer! Perşembe gecesini Rasûlullâh (S.A.V.)'ın yaptığı duanın senin için olmasını umuyorum. "Allah'ım İslâmı Ömer b. Hattab veya Amr. b. Hişam ile güçlendir." Rasûlullâh (S.A.V.) Safa tepesinde bulunan bir evde bulunuyordu. Ömer çıkıp o eve gelince kapısını önünde Hamza, Talha ve başkaları vardı. Hamza dedi ki: Bu Ömer, Allah eğer onun için hayır dilediyse Müslüman olur. Yok eğer başka bir şey dilemiş ise; onu öldürmek bizim için kolaydır. Dedi ki: Peygamber (S.A.V.)'e içerde (bu durum) vahiyle bildirilmişti. Dışarı çıktı ve Ömer geldi. Elbisesinin eteklerini topladı ve elinde kılıcı, yanında kişiler vardı. şöyle dedi: Ey Ömer sen Velîd b. Muğire'ye indirdiği aşağılanma ve cezayı Allah sana da indirinceye dek; ne zaman buna son vereceksin? Bunun üzerine Ömer: şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilâh ve sen Allah'ın kulu ve elçisisin."

Eserde yer alan başka bir rivâyette ise Hz. Ömer'in bizzat peygamberimizle görüştükten sonra Müslüman olduğu rivâyet edilmektedir. Esere göre İbni Ebi şeybe,

Cabir'den şöyle dediğini aktarır: Bir gece kız kardeşime doğum sancısı gelmişti. Evden çıktım ve Kâbe'nin örtüsünün altına girdim. Peygamber (S.A.V.) geldi ve Hicr (İsmail)'e girdi. Üzerinde (avret yerini örten) bir giysi vardı. Allah'ın dilediği kadar namaz kıldı. Sonra namazdan ayrılınca daha önce duymadığım bir şey işittim. Oradan çıktı ben de O'nu takip ediyordum ki; Kim o? Dedi. Ömer! dedim. Dedi ki: Ey Ömer ne gece ne de gündüz beni reddedip geri çevirme. Bana beddua etmesinden korktum ve şöyle dedim: Şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur ve sen Allah'ın elçisisin. Dedi ki: Ey Ömer bunu gizle! Dedim ki: Hayır! Seni hakla gönderen (Allah'a) yemin olsun ki şirki ilan ettiğim gibi bunu da ilan edip açıklayacağım.

Hz. Ömer, Müslüman olduktan Müslüman olduğunu açıklayan ilk kişi olmuştur. Taberânî, İbni Abbâs (R.A.)'dan şöyle dediğini aktarır: Müslümanlığı ilk açıklayan Ömer b. Hattab'dır. İsnadı Sahih-Hasen. Ayrıca İbni Sa'd Suhayb'dan şöyle dediğini aktarır: Ömer (R.A.) Müslüman olunca, Müslümanlığını açıkladı ve alenen ona davet etti. Beyt'in/Kâbe'nin çevresinde bir halka şeklinde oturduk. Beyt'i tavaf ettik. Bize sıkıntı verenlerden intikam almış, onların yaptığı bazı şeyleri iade etmiş olduk.

3.2. Hz. Ömer'in Halife Oluşu

Hz. Ebû Bekir on beş gün kadar hastalığı devam etmiş ve ardından vefat etmiştir. Hastalığı süresince Hz. Ömer Müslümanlara İmâmlık yapmış ve namaz kıldırmişti.

Halîfeliğinin 2 yıl 3. ayında vefat eden Hz. Ebû Bekir'in hastalığı ağırlaşmış artık iyileşmek ümidi kesildiği vakit, halk “Yerine birisini tayin et” diye müracaat etti. O’da: “Ömer’i size halîfe veriyorum” deyince halk “Çok katı yürekli sert bir adamı başımıza musallat ediyorsun. Allah’a ne cevap vereceksin?” dediler. Hz. Ebû Bekir: “Ben de

Allahü Teala'ya kullarının en hayırlısını onların başına tayin ettim derim” dedi. Hz. Ebû Bekir veliahtlığını Hz. Ömer'e bıraktığına dair bir ahidname hazırlatmıştı. Bu metni de Hz. Osman yazmıştı.⁹⁶

Bundan sonra Hz. Ebû Bekir, yazdırmış olduğu mektubu onlara gönderip, orada adı yazılı olan kişiye bey'at edip etmeyeceklerini sordu. Onlar da mektupta adı yazılı olanın Ömer (r.a) olduğunu bildirdiklerini açıklayarak bey'atte bulundular.⁹⁷

Hz. Ömer halîfe olunca minbere çıktı ve şöyle dedi: “Ben bazı hususları arz edeceğim. Bu sözlerin yerine getirileceğinden emin olunuz. Arapların durumu, burnuna yular takılmış sürücüsünün arkasından giden deveye benzer. Onu çeken nereye götürdüğüne dikkat etsin. Bana gelince, Kâbe'nin Rabbine and olsun ki, ben onları doğru yola götüreceğim.”⁹⁸

Hz. Ömer'in hilâfeti, on yıl altı ay birkaç gün sürmüştür.⁹⁹

3.3. Hz Ömer Dönemindeki Önemli Olaylar

Hz. Ömer devrinin en belirgin özelliği “fethler hareketidir.” Sasânî ve Bizans İmparatorluklarına karşı Askerî ve siyasi zaferler kazanılması, Suriye, Irak ve İran'ın bütünüyle İslâm ülkelerine katılmasıdır. Filistin, el-Cezire ve Mısır gibi ülkelerin fethedilen beldelere katılarak yakın bölgelerde ki iki büyük imparatorluğun Sasânî-Bizans varlığına son verilmesi Hz. Ömer devrinde mümkün olabildi. Ancak, Hz. Ömer halîfe olur olmaz Halid b. Velîd'i başkomutanlıktan azletti ve yerine Ebû Ubeyde'yi

⁹⁶ İmam Gazâlî, age, s.851; İbn- Kesir, age, II, s.34.

⁹⁷ Şibli Numani, I, 117-118.

⁹⁸ İbnü'l-Esir, age, s.208.

⁹⁹ Ülkü, age, s.326.

tayin etti. Hz. Ebû Bekir'in başlattığı Irak ve İran'ın fethi harekâtını hızlandırdı; halkı Irak savaşına katılmaya çağırdı.¹⁰⁰

Hz. Ömer döneminde Irak ve İran, Şam ve Kudüs, Mısır ve İskenderiye'nin fetihleri yapılmıştır.

Hz. Ömer'in hilâfet devri son derece şayan-ı dikkat vak'alar ve hadîselerin karanlıktan fiiliyat meydanına düştüğü bir zamandır. Arap yarımadası fakir bir yerdi. Arapların çoğu, medenilere nispetle fakir ve basit bir halde yaşamaktaydı. Araplar az zamanda İran'ı, Ermenistan'ı Suriye'yi, Mısır'ı, Irak ve Cezire'yi fethettiler. Nice asırlardan beri bu memleketlerde toplanan büyük servet ve hazineler, Arapların eline geçti. Dünyanın serveti, Müslümanlara akıp geliyordu. İslâm tarihinde, sahabenin erkânı içinde bu kadar servet ve sâ mânâna tenezzül etmeyen ve Peygamber'in huzurunda geçirdikleri maişet-şeklini hiç değiştirmeyen, yalnız üç sima görüyoruz: Ebû Bekir, Ömer, Ali.¹⁰¹

Hicret, Müslümanların tarihe bakışına da tesir etmiştir. Bu münasebetle öneminden dolayı hicret, Hz. Ömer zamanında 17/638 yılında takvim başı olarak kabul edilmiştir.¹⁰²

Suyûtî, eserinde Hz. Ömer'in hilâfeti konusunda şunlara yer vermiştir: "Ebû Bekir'den bir söz üzerine, on üçüncü yılın Cemadi'l Ahire'de hilâfete geçti. Zühri şöyle der: Ömer, Ebû Bekir'in vefat ettiği gün hilâfete geçti. O, Cemadi'l Ahire'nin son sekiz günü, Salı günü idi. Bunu Hakim aktarır. Yönetimi tamamen eline aldı ve onun

¹⁰⁰ Hizmetli, age, s.471-472.

¹⁰¹ Ahmed Hilmi, age, s.230-231.

¹⁰² Hüseyin Algül, "İslâm Tarihinde Hicretin Yeri", *Yeni Ümit Dergisi*, Sayı: 83 Ocak-Şubat-Mart 2009, s.83.

zamanında fetihler arttı. On dördüncü yıl Dımaşk/Şam sulh ile zor arası bir şekilde, Humus, Ba'lebek sulh ile, Basra ve Eble ise zorla fethedildi.”

3.4. Hz. Ömer Dönemindeki Yenilikler

Hz. Ebûbekir'in vefatından sonra halîfeliği emirü'l-mü'minin Hattab oğlu Ömer, çok güzel bir şekilde yürüttü. O, emirü'l-mü'minin ünvanını alan ilk halîfedir. Hz. Ömer, halîfeliğe geçer geçmez ilk karar olarak Halid bin Velîd'i görevden azletti ve Ebû Ubeyde bin Cerrâh'ı yerine tayin etti.¹⁰³

Ömer'in hilâfetinin kudretli vasıflarına rağmen, bir hükümdarlık idaresi ile alakası yoktur. Bundan başka Hz. Ebûbekir'inkinden devamlılık bakımından daha derin bir anlayış ile ayrılmaktadır; birde içinde “yerini alan” fikri görünen halîfe unvanı yerine emirü'l-mü'minin unvanı kaim oldu; bunda dini mahiyet-daha açık olarak meydana çıktığı gibi, hâkimin mahiyeti de daha bellidir.¹⁰⁴

Halid bin Velîd, sert mizaçlı olup tam askerce hareket ediyordu. Bu arada kendi fikirlerinden başka hiç kimsenin sözünü dinlemiyordu. Ayrıca hilâfet işlerinin birçok işlerde muvafakatini almak lazım gelmediği fikrinde idi. Ordu iradesine ait hesabı da muntazaman göndermiyordu. Diğer taraftan Müslümanların hemen hepsinde, Halid bin Velîd olmazsa İslâm ordusu hiçbir muvaffakiyet kazanamaz fikri yerleşmeye başlamıştı. Bu fikir, Halid bin Velîd tarafından da benimsendiği için ordu masraflarında fazlaca israfa doğru gidip kötü örnek oluyordu. İşte bu sebeplerden dolayı Hz. Ömer, onu azlederek aşere-i mübeşşerden Ebû Ubeyde bin Cerrâh'ı Ecnadin muharebesinin başladığı esnada başkumandanlığa getirmişti.¹⁰⁵

¹⁰³ İbn Kesir, age, s.34-35.

¹⁰⁴ G. Levi Della Vida, “Ömer b. Hattab”, İA, IX, İstanbul 1964, s.470.

¹⁰⁵ Ülkü, age, s.345.

İbn Cerîr, Salih b. Keysan'ın rivâyetine göre Hz. Ömer, Ebû Ubeyde'yi komutanlığa naspedip Halid'i görevden azlettikten sonra Ebû Ubeyde'ye yazdığı ilk mektubunda çeşitli nasihatlerde bulunmuş ve ordunun Şam'a hareket etmesini emretti. Bundan sonra Hz. Ömer'e Yermük'ün fethedildiğine dair müjde ve ganimetlerin beşte biri geldi. İlk İslâm devletinin tarihi için dönüm noktası olan Yermük Meydan savaşı Hz. Ömer'in halîfeliği zamanında gerçekleşmiştir.¹⁰⁶

İslâm devletinin her bakımdan şekil değiştirdiğini gösteren Hz. Ömer'in hilâfeti, Müslümanlar tarafından, sonraları bu devlet üzerinde tesir eden bütün siyasi müesseselerin doğmuş olduğu devre olarak telakki edilmektedir. Müslüman olmayan tebaanın bağlı olduğu idare esasları, Askerî maaşları tayin eden bir kayıt defterinin (divân) te'sisi, İslâmîyet'in gelecekte büyük şehirlerini meydana getirecek olan ordugâhların (amşâr) meydana gelmesi, kadı dairesinin kurulması, bütün Hz. Ömer'in şahsi eserleridir ve dini (ramazan ayındaki ibadet, mecburi hac) olduğu kadar, medeni ve cezai (hicret tarihi, sarhoşlara verilen ceza ve zina edenlerin taşlanması; bu son hususta daha ileri gitmekten de çekinmemiştir) birçok tedbirlerde Onun devrine çıkar. Bu müesseselerden birçoklarının, bilhassa vergi mahiyetinde olanların, kat'i bir kanundan ziyade, muvakkat talimatnameler mahiyetinde olması ve Bizanslı memurlar tarafından idare edilmesi ve bu iki imparatorluğun paraları gibi, paralar basılmaya devamı doğru olmakla beraber, yeni İslâm devletini teşkil eden alacalı ve karışık bütüne birlik ve devamlılık damgasını vurabilen bir hâkimin siyasi bir deha olarak gösterilmesi reddedilemez.¹⁰⁷

¹⁰⁶ et-Temmâvî, *Hz. Ömer el-Faruk ve Modern Sistemler*, (Çev. Muhammed Vesim Taylan), İstanbul 1993, s.225.

¹⁰⁷ G. Levi Della Vida, *agm*, s.470.

Son dönemlerde yaşayan tarihçilerden bir kısmı, İskenderiye Kütüphanesi'nin yakılması meselesinde batıla saplanmışlar, içlerinden bazıları kütüphanesinin yakılmasına Amr b. As'a nispet ederek; yakılmasını bizzat Halîfe Hz. Ömer'in emrettiğini iddia etmişlerdir. Avrupalılardan Gibbon, Butler, Sedillot, Güstave Le Bon ve diğer birçokları bu meseleyi araştırmışlardır. Bu ilim adamları, bu meselede kat'i bir görüşe varamamışsa da, kütüphanenin Hz. Ömer'in emri ile Amr b. As tarafından yakıldığı suçlamasının doğruluğundan şüpheye düşerek, bunun İslâmî ananelere ters düştüğünü ifade etmişlerdir. Aynı şekilde Ya'kubi, Belazuri, İbn Abdi'l-Hakem, Taberi ve Kindi gibi ilk İslâm tarihçileri ile daha sonra yaşayan ve onların eserlerinden istifade edene Makrizi, Ebû'l-Mehasin, Suyûtî gibi diğer tarihçilerin eserlerinde, bu konu yer almamaktadır.¹⁰⁸

İslâm Tarihi'nde çok önemli yeniliklere imza atan Hz. Ömer'in icraatlarını, Suyûtî eserinde şu şekilde özetlemiştir: “el-Askerî şöyle der: O, mü'minlerin emiri diye isimlendirilenlerin ilkidir. Hicretten sonra tarih yazan (takvimi başlatan) ilk kişidir. Beyt-ül Mâl oluşturan ilk kişidir. Ramazan ayında teravihi cemaatle ilk kıldırان odur. Gece devriyesini ilk o yapmıştır. Hicvedeni ilk o, cezalandırmıştır. İçki içene seksen (değneği) ilk o vurmuştur. Muta (nikahını) ilk o yasaklamıştır. Annelerin çocuklarını satmasını ilk o yasaklamıştır.

Cenaze namazında insanları cemaatle dört tekbir üzere bir araya ilk o getirmiştir. İlk defa divan/hesap defteri oluşturan odur. Fetihleri başlatan, kötülüğü gideren ilk odur. Mısır'dan, Eyle Denizi yoluyla Medine'ye yiyecek getiren ilk odur. İslâm'da zekatları ilk defa alıkoyan odur. Feraiz/mirası geçim sağlama (nafaka) ya dönüştüren ilk odur. Atların zekatını ilk alan odur. İlk kez “Allah varlığını uzun eylesin.” diyen odur. Bunu

¹⁰⁸ Hasan, age, s.309-310.

Ali'ye söylemiştir. İlk kez “Allah seni desteklesin.” diyen odur. Bunu da Ali'ye söylemiştir. Bu Askerî'nin zikrettiği son şeydir.

Nevevi Tezhib'inde şöyle der: İlk kamçı edinen odur. İbni Sa'd, Tabakât'ında da bunu zikreder ve şöyle der: Ondan sonra şöyle denildi: Ömer'in kamçısı, sizin kılıcınızdan daha yıldırııcıdır: Şehirlere ilk defa Kadı gönderen odur. Kufe, Basra, Cezire, Şam, Mısır ve Musul gibi şehirleri imar eden odur.

İbni Asakir, İsmail b. Zeyyad'dan şöyle dediğini aktarır: Ramazanda, Ali b. Ebî Talib, mescidlere uğradı ve oralarda kandiller vardı. Şöyle dedi: Mescidlerimizi bize aydınlattığı gibi Allah da Ömer'i kabrinde aydınlatsın.

İbni Sa'd dedi ki: Ömer, un anbarı edindi. Oraya un, buğday, hurma, üzüm ve ihtiyaç duyulan şeyler koydu. Uzakta kalmış/tek kalmış kişilere yardım ederdi. Mekke ile Medine arasındaki yola oraya gelebilen kişilerin işine yarayacak şeyler koydu. Mescidi Nebevi'yi yıkarak ilaveler yaptı, genişletti. Tabanına çakıl serdirdi. Yahudileri Hicaz'dan Şam'a sürüp çıkaran odur. Necran halkını Kufe'ye çıkarmıştır. Makam-ı İbrahim'i bugünkü yerine geri getiren odur. Daha önce Kâbe'ye bitişikti.”

3.5. Hz. Ömer'in Şehadeti

Nihâvend savaşında alınan esirler arasında Ebû Lu'l künyesiyle anılan Firuz adında Hıristiyan bir köle vardı. Birden fazla meslek sahibi olan Firuz'un efendisi kendisinden kazancına göre ücret-alırdı. Ancak o alınan ücreti çok bularak hazreti Hz. Ömer'e şikâyette bulundu. Halife ona mesleğini sordu ve bu mesleklere göre alınan ücretin normal olduğunu söyledi. Bu karar Firuz'un kızmasına neden oldu. Ertesi gün elbisesinin altına bir hançer saklayarak sabah namazı vaktinde camiye geldi ve saklandı. Namaz'a başlayınca hançerle Hz. Ömer'e saldırdı ve birçok yerinden yaraladıktan sonra

kaçmak istedi, fakat Müslümanların elinden kurtulamayacağını anladı ve birkaç kişiyi de yaraladıktan sonra intihar etti. Yaralı halde evine getirilen halife, öncelikle saldırganın kim olduğunu sordu; gayri Müslim biri olduğunu öğrenince, kendisine saldıran bir Müslüman olmadığı için Allah'a şükretti. Hz. Ömer'in yarası ağırdı ve büyük acı çekiyordu. İdaresinden hoşnut olan halk, kendisinden sonra kimin devlet başkanı olmasını düşündüğünü sordu. O'da yerine bir kişi göstermek yerine devlet başkanlığı işini altı kişilik bir heyete havale etti.

Yirmi üçüncü yılda, Kirman, Sicistan, Cebel bölgesinden Mekran, İsfahan ve çevresi fethedilmişti. O yılın sonunda, Hac dönüşü Hz. Ömer'in (R.A.) şehid edilmesi meydana geldi. Sa'îd b. Müseyyeb şöyle dedi: Ömer, Mina'dan inince Abtah'ta mola verdi. Biraz dinlendi ve ellerini havaya kaldırarak şöyle dedi: Allah'ım, artık yaşlandım, gücüm kalmadı, tebaam dağıldı, ileri gitmeden ve aşırı olmadan benim canımı sana al. Zilhicce ayı çıkmadan katledildi. Bunu Hakim aktarır.

Ebû Salih es-Sümman şöyle dedi: Ka'b-ul-Ahbar, Ömer'e dedi ki: Tevrat'ta senin şehid olarak öldürüleceğini gördüm. Dedi ki: Bana şehidlik nasıl olacak, ben Arap yarımadasında iken?

Eslem der ki: Ömer şöyle dedi: Allah'ım beni senin yolunda şehitlikle rızıklandır. Ölümümü Rasulünün memleketinde kıl. Bunu Buhârî nakleder.

Mi'dan b. Ebi Talha şöyle dedi: Ömer hutbe okuyup şöyle dedi: Ben bir horozun beni bir veya iki kere gagaladığını (rüyamda) gördüm. Ben bunu ancak ecelim gelmesi olarak görüyorum. Halk, benim yerime birini halife olarak belirlememi bana emrediyor. Allah dinini ve hilâfetini zayi etmez. İş beni acele ettirirse, hilâfet;

Rasûlullâh (S.A.V.) kendilerinden razı olarak vefat ettiği o altı kimse arasındaki şura iledir. Bunu Hakim aktarır.

Zühri şöyle der: Ömer (R.A.) bülûğa ermiş bir sabii'nin Medine'ye girmesine izin vermezdi. Nihâyet Mugire b. Şube, Kufe Valisi iken ona bir mektup yazarak, pek sanatkar bir çocuğu zikredip Medine'ye girmesine izin istedi. Şöyle diyordu: Onun pek çok işi var, insanlara yararı olur, o demirci, kalemle işlemeci ve marangoz. Onun Medine'ye gönderilmesine izin verdi ve Mugire ona ayda yüz dirhem vergi belirledi. Ömer'e gelerek verginin fazlalığını şikayet etti. O: Senin vergin fazla değil dedi. O da memnun olmayıp homurdanarak gitti. Ömer birkaç gece geçirdikten sonra onu çağırıp şöyle dedi: Sana haber vermedim mi ki; sen istersen rüzgarla öğüten bir değirmen yapacağını söylüyormuşsun. Yüzünü buruşturarak Ömer'e döndü ve şöyle dedi: Sana öyle bir değirmen yapacağım ki; insanlar onu konuşacak. O dönüp gittiğinde Ömer arkadaşlarına şöyle dedi: Bu köle az önce beni tehdit mi etti? Sonra Ebû Lü'lü kabzası iki başlı hançerini üzerinde sakladı. Alacakaranlıkta mescidin bir köşesine saklandı.

Orada olmasının üzerinden çok geçmeden Ömer çıkıp insanları (sabah) namazı için uyandırıyor. Ona yaklaşınca onu üç yerinden yaraladı. Bunu İbni Sa'd nakleder.

Amr b. Meymun el-Ensârî şöyle der: Ebû Lü'lü, Mugire'nin kölesi idi. İki başlı hançeriyle Ömer'i yaraladı. Onunla birlikte on iki kişi yaralandı ve onlardan altısı öldü. Irak halkından bir adam üzerine bir elbise üzerine bir elbise attı. Elbise yüzünü kapatınca kendini öldürdü.

Ebû Rafî şöyle der: Ebû Lü'lü, Mugire'nin kölesi olup değirmen yapardı. Mugire ondan günde dört dirhem kazanırdı. (Bir gün) Ömer'le karşılaşınca şöyle dedi:

Ey Mü'minlerin Emiri! Mugire üzerime çok ağır bir şey yükledi. Onunla konuşup şöyle dedi: Efendine karşı iyilik yap.

Ömer'in niyeti, onunla ilgili Mugire'yle konuşmaktı. O, kızdı ve şöyle dedi: Benden başka bütün insanlar onun adaletine sığınıyor. Onu öldürmeyi planladı. Bir hançer edinip onu keskinleştirdi ve ona zehir koydu. Ömer; tekbir almadan önce: Saflarınızı düzeltin, diyordu. O geldi, safta onun arkasına durdu. Sonra iki omuzu arasına ve beline hançeri vurdu. Ömer, yere düştü. Onunla birlikte on üç kişi yaralandı. İçlerinden altısı öldü. Güneş doğmak üzereyken Ömer ailesinin yanına götürüldü. Namazı Abdurrahman b. Avf iki kısa sure okuyarak kıldırdı ve Ömer'e şerbet-getirdi. Onu içti ama, o yarasından çıktı. Bunu söylemediler. Ona süt içirdiler, o da yarasından çıktı. Bir şeyin yok dediler. Dedi ki: Eğer öldürülmekte bir sakınca varsa işte öldürüldüm. İnsanlar onu övüp şöyle diyorlardı: Şöyle şöyle idin. O şöyle dedi: Allah'a yemin olsun ben buradan ne lehime ne aleyhime bir şey olmaksızın; ne eksik ne fazla bir şeyle çıkmak isterdim. Rasûlullâh (S.A.V.)'in sohbeti bana (yeter)! İbni Abbâs, onu övüp şöyle dedi: Şayet-benim yeryüzü dolusu altınım olsaydı, ortaya çıkanların korkunçluğu karşısında onları feda ederdim. Şurayı Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf ve Sa'd arasında belirledi. İnsanlara namazı Suhayb'in kıldırmasını emretti. Bu altı kişiyi üç gün erteledi. Bunu Hakim aktarır.

İbni Abbâs şöyle dedi: Ebû Lü'lü Mecusi idi.

Amr b. Meemun şöyle dedi: Ömer dedi ki: Benim ölümümü, kendisine İslâm sıfatı verilmeyen bir kişinin elinde kılan Allah'a hamd olsun. Sonra oğlu Abdullah'a şöyle dedi: Üzerime olan borçları hesapla. Hesapladılar ve seksen altı bin veya o civarda olduğunu gördüler. Dedi ki: Eğer Ömer sülalesinin malı yeterse onu, o maldan öde. Yetmezse Benî Ady'den iste. Onların malı da yeterli olmazsa, Kureys'ten iste.

Mü'minlerin annesi Aişe'ye git ve ona: Ömer, iki arkadaşının yanına defnedilmek için izin istiyor de! dedi. Ona gitti, o da: O yeri kedim için istiyordum. Fakat bugün onu nefsim'e tercih edeceğim. Abdullah geldi ve izin verildi, dedi. O da Allah'u Teâlâ'ya hamd etti.

Nihâvend savaşında alınan esirler arasında Ebû Lu'l künyesiyle anılan Firuz adında Hıristiyan bir köle vardı. Birden fazla meslek sahibi olan Firuz'un efendisi kendisinden kazancına göre ücret alırdı. Ancak o alınan ücreti çok bularak hazreti Hz. Ömer'e şikâyette bulundu. Halife ona mesleğini sordu ve bu mesleklere göre alınan ücretin normal olduğunu söyledi. Bu karar Firuz'un kızmasına neden oldu. Ertesi gün elbisesinin altına bir hançer saklayarak sabah namazı vaktinde camiye geldi ve saklandı. Namaz'a başlayınca hançerle Hz. Ömer'e saldırdı ve birçok yerinden yaraladıktan sonra kaçmak istedi, fakat Müslümanların elinden kurtulamayacağını anladı ve birkaç kişiyi de yaraladıktan sonra intihar etti. Yaralı halde evine getirilen halife, öncelikle saldırganın kim olduğunu sordu; gayri Müslim biri olduğunu öğrenince, kendisine saldıran bir Müslüman olmadığı için Allah'a şükretti. Hz. Ömer'in yarası ağırdı ve büyük acı çekiyordu. İdaresinden hoşnut olan halk, kendisinden sonra kimin devlet başkanı olmasını düşündüğünü sordu. O'da yerine bir kişi göstermek yerine devlet başkanlığı işini altı kişilik bir heyete havale etti.

Hiz. Ömer, yaralanılışının üçüncü gününde, 26 Zilhicce 23/3 Kasım 644 tarihinde öldü. Hiz. Ömer'e yapılan bu suikastın Medine'de yaşayan İranlı ve Suriyeli yabancıların bir tertibi olduğu da ifade edilir.¹⁰⁹

¹⁰⁹ Hizmetli, age, s. 477-478.

3.6. Hz. Ömer'in Şahsiyeti ve Örnek Kişiliği

Hz. Ömer (r.a.) hakkı yerine getirme hususunda son derece şiddet sahibi idi. Müslüman olmadan önce Müslümanlara karşı Kureyş'in en tehlikelisi olan Hz. Ömer, Müslüman olunca da, inancını açıkça söyleme ve İslâm'ı müdafaa etmede Müslümanların en şiddetlisi olmuştur.¹¹⁰

Eserde Hz. Ömer'in fiziki özellikleri hakkında ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. İbni Sa'd ve Hakim, Zer'den şöyle dediğini aktarır: Bir bayram günü Medine halkıyla çıktım. Ömer'i yaşlı ve yalın ayak yürürken gördüm. Başı kel, zayıf, yoksul, uzun boyluca, sanki bir hayvan üzerinden insanlara bakarcasına yürürken gördüm. Vakıdî şöyle dedi: Bizim tarafımızdan kül yılı dışında onun fakir olarak görüldüğü bilinmemektedir. Sadece o yıl sıvı yağ yediği sırada rengi değişmişti. İbni Sa'd, İbni Ömer'den, Ömer'i vasfederek şöyle dediğini aktarır: Beyaz bir adam olup, hafif kırmızılık vardı, uzun boylu, kel ve saçları ağarmıştı. Ubeyd b. Umeyr'in şöyle dediğini aktarır: Ömer, boyca insanların üzerinde idi.

Selem b. Ekva'dan şöyle dediğini aktarır: Ömer, biraz fakir, yani tümüyle ellerine güvenen bir adamdı. İbni Asakir, Ebû Recâ el-Atâridî'den şöyle dediğini aktarır: Ömer, vücudu uzunca olan, çok fazla kel, beyazca, iki yanağı fazlaca kızıl, (sakalı) seyrek, dudakları büyük ve etrafı kızıla çalardı. İbni Asakir'in tarihinde, bir çok tarikten gelen şu vardır: Ömer b. Hattab'ın annesi Hanteme binti Hişam b. Mugiye olup, Ebû Cehil b. Hişam'ın bacısıdır. Ebû Cehil onun dayısıydı.”

¹¹⁰ Hasan, age, s.315.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÂRÎHU'L-HULEFÂ TERCÜMESİ

Mukaddime

Bismillahirrahmanirrahim

Ancak, sonra söz verip sözünü yerine getiren ve korkutup bağışlayan Allah'a hamdolsun. Salatü selam şerefliilerin efendisi ve halîfelerin başkanı efendimiz Hz. Muhammed (S.A.V.)'e ve onun âline ve vefakâr ve cömert ashabına olsun. Bu latif tarih Hz. Ebû Bekir zamanından bizim zamanımıza kadar olan İmâmların en güvenilirleriyle kaim (bağımsız) mü'minlerin emirleri halîfeler hakkında yazdım. Bu onların zamanında bir ilkti. O günlerde meydana gelen alışılmamış olayların hepsini tercümede zikrettim. O günlerde din İmâmlarından, İmâmların gözdelerinden ve eser te'lif edenlerin, bilginlerin hayatlarını kuşatacak şekilde yazdım. Ve bir grup karışık tarih kitabı yazdı. Bundan dolayı kimse o eserlerden hakkıyla faydalanamadı, çünkü bu uzun zaman gerektiriyor ve bıkkınlık veriyordu. Faydalanmak isteyen ve kolay öğrenmek için her grubu ayrı ayrı ele aldım ve her biri hakkında eser yazdım: Enbiyalar hakkında bir kitap yazdım. Şeyhülİslâm Ebi Fazl Bin Hacer'in kitabından özetle sahabe hakkında bir kitap yazdım. Müfessirlerin tabakaları hakkında önemli bir kitap yazdım. Zehebî'nin Tabakâtı'ndan özetle Hâfiz Tabakâtı hakkında veciz bir kitap yazdım.

Dilcilerin ve nahivcilerin tabakaları hakkında daha önce bir benzeri yazılmamış celil bir kitap yazdım. Usulcülerin tabakaları hakkında bir kitap yazdım. Evliyaların tabakaları hakkında celil bir kitap yazdım. Feraizcilerin (mirascıların) tabakaları

hakkında bir kitap yazdım. Edebiyatçıların tabakaları hakkında bir kitap yazdım. İnşa erbabı katiplerin (Yazarların) tabakaları hakkında kitap yazdım. Mensub hat (yazı) ehli tabakaları hakkında kitap yazdım. Arapçada sözleri delil olarak kullanılan Arap şiiri hakkında kitap yazdım. Bunlar (itaplar) ümmetin gözdelerinin çoğunu bir araya getirir. İnsanlar fakihlerle ilgili çok kitap yazdıklarından onların kitapları ile yetindim. Kurralar hakkında Zehebî'nin Tabakâtı ile yetindim. Kadılara gelince onlar geçen bölümdeki kimselere dahildirler. Geriye kendileri hakkında bilgiler (haberler) istenilen (Çok arzu edilen) Halîfelerin dışında kimse kalmadı. Onlar için bu kitabı ayırdım. Dışarıdan (haricen) Halîfelik iddia eden kimseler hakkında bilgi vermedim. Onlar bu iddialarını gerçekleştiremediler. Onların çoğu Aleviler'den ve azı Abbâsîler'dendir.

Ubeydiyyin halîfelerinden hiç birini anlatmadım (yazmadım). Çünkü onların İmâmetleri Kureyş'in dışında olduklarından sahih değildir. Cahil halk onlara Fâtımîler diye isim verdi, onların dedeleri Mecusi idi. Kadı Abdul Cebbar el-Basri Mısırlı halîfelerin dedesinin ismi Sa'id'dir dedi. Ve onu babası demirci bir Yahudi idi ve O Hamanın Selmiye'dendir. Kadı Ebû Bekir Bakıllani el-Kaddah, Mehdî diye isim verilen Ubeydullah'ın dedesi mecusi idi dedi. Ve Ubeydullah Magrib (Fas)'a girdi. İddia etti ki: o Alevidir. Neseb alimlerinden hiç kimse bunu bilmiyor. Cahil insanlar onlara Fâtımîler diye isim verdiler. İbni Halkan şöyle dedi: ilim ehlinin çoğu Mısır halîfelerinin atası [2]

Ubeydullah Mehdînin nesebini doğrulamıyorlar. Taki el-Aziz İbni Muaz ilk velayetinde Cuma günü minbere çıktı orada bir yaprak mektup buldu.

Biz tanınmaz bir soy işittik. Camide minberde okunuyor.

Eğer iddianda doğru isen. Yedinci babadan sonra baba söyle.

Eğer söylediğini gerçekleştirmede tereddüd edersen. Tayi gibi kendini soyunu bize dayandır.

Evvelen gizli soyunu çağır. Geniş soyda bize gir eğer soy beni Haşim ise. Soysuzluk iddiasında bulunanların iddiasını boşa çıkar.

Aziz Endülüs'ün sahibi Emevî'ye içinde hiciv ve sövme olan bir kitap yazdı. Emevî'de ona yazdı. Sonra muhakkak ki sen bizi tanıydın bizi hicvettin eğer seni tanırsak sana cevap veririz. Bu el-Azize ağır geldi. Bu cevap onu susturdu. Yani kabilesini tanımadığı iddiası (onu susturdu). Zehebî şöyle dedi: Araştırmacılar Ubeydullah el-Mehdî'nin Alevi olmadığı hususunda ittifak etmişlerdir. Torunu Kahire'nin sahibi Muaz'ın söylediği şey Ne güzel! Bin Tabatab ona sordu: Onların nesebi alevi midir? Kılıcının yarısını kınından çıkardı ve şöyle dedi: bu nesebimdir dedi ve orada bulunanların, valilerin üzerine altın fırlattı.

Ve şöyle dedi: “Bu hesabımdır ve onların çoğu İslâm'dan çıkmış zındıklardır. Açıkça nebilere sövenler, içkiyi mübah görenler, kendilerine secde ve hayır yapılmasını isteyenler pis ve kötü olan ve sahabeye sövmeyi emreden rafiziler onlardır. Onlara biat edilmez ve onların İmâmetleri sahih değildir.”

Kadı Ebû Bekir Bakillani şöyle dedi: “Ubeydullah el-Mehdî İslâm'ı yok etmek üzere açık pis bir batını idi. Halkı aldatmak için fakihleri ve alimleri idam etti. Çocukları onun yolundan yürüdü içkiyi ve namusu (zinayı) mübah gördüler. Rafiziliği yaydılar.”

Zehebî şöyle dedi: “İbni Mehdî zındıklıkta ve mel'unlukta babasından daha şerli idi. Nebilere açıkça söverdi. Ve şöyle dedi: Ubeydiler İslâm milletine tatarlardan daha şerli idiler.”

Ebû Hasan el-Kabisi şöyle dedi: Ubeydullah'ın ve çocuklarının sahabeye Radiyallahu Anh demelerini engellemek için alimlerden ve kullardan öldürdükleri kimseler 4.000 kişi idi. Onlar ölümü tercih ettiler. Keşke Rafizi olsalardı fakat onlar zındık idiler.” Kadı İyaz şöyle dedi: “Maliki alimlerinden Ebû Muhammed el-Kayrevani'ye neden Benu Ubeydin yani Mısır Halîfeleri davetine girmeyi ve öldürmeyi kerih gördüler. Öldürmeyi seçtiler. Bu işli hiçbirini mazur görülemez. [3]

Onların işlerini bilmeden önce ilk olarak girdiler, fakat sonra kaçmaları gerekirdi. İkame ettikten (makama geldikten) sonra korkma hiç kimseyi mazur gösteremez. Çünkü makam şeri kuralları terk etmeyi ehlinden isteyen konumundadır. Bu ise caiz değildir. Fakihler o makamdakilerle Müslümanları onların sınırından hali etmek için zıtlamışlardır, dinlerinden etmesinler.”

Yusuf er-Rain'i şöyle dedi: “Şeriata açıkça karşı olduklarından dolayı zındıklıkları ve mürtedlikleri durumundan Beni Ubeydullah'ın durumu üzere alimler Kayrevan'da toplandı.

İbni Halkan şöyle dedi: Gaib ilmini bildiklerini iddia ediyorlar ve bu hususta meşhur haberler veriyorlar. Taki el-Aziz bir gün minbere çıktı orada bir yaprak gördü onda şöyle yazıyordu:

Zulüm ve işkenceye razı olduk. Küfür ve ahmaklığı değil, eğer sana gaib ilmi verildiyse. Bize kağıdı yazanı söyle.

Bir kadın ona mişâ Yahudi'yi ve İbni Nestur Hıristiyan'ı yücelten, işime bakanlar hariç Müslümanları aşağılayan bir kıssa yazdı. Mişna Şam'da, İbni Nestur Mısır'da vali idi. Beyatları sadır oldu.

Daha önce beyat edilmiş Abbâsî İmâmı vardı. Sonraki doğru değildir. Çünkü aynı zamanda iki İmâma biat olmaz. Önce olan geçerlidir.

Bu işleri reddeden bir hadîs var beni Abbâs'a ulaştı. Meryem oğlu İsa'ya veya el-Mehdî'ye teslim oluncaya kadar onlardan çıkmaz. hilâfet mevcut olanındır isyankar olanın değildir. Bu işleri yapan Ubeydiler'den ve haricilerden hiç kimseyi zikretmedim. Ancak İmâmetlerinin sıhhati üzere ittifak edilen ve beyat yapılmış halîfeleri zikrettim. İlk kitapta kendisinden faydalanılacak bölümler sundum. Ve orada garib ve acaib olayları Hâfız Zehebî'nin tarihinden özetle zikrettim. Ve tüm sorumluluk ona aittir.

Rasûlullâh (S.A.V.)'ın Halîfe Seçmemesi ve Bunun Sır Olması Hakkında Açıklamasıdır

el-Bezar müsnedinde şöyle dedi: Abdullah İbni Vazah el-Kufi bize anlattı. Yahya bin Elyaman bize anlattı. Esrayil Ebi Elyakzan'dan oda Ebi Vayil'den o da Huzeyfe'den bize anlattı. Dediler ki: ya Rasûlullâh bize halîfe seçmiyor musunuz? Rasûlullâh şöyle dedi: eğer size halîfe seçersem halîfemden dolayı bana asi olursunuz ve size azab iner. el-Hakim Müstedreki'nden onu çıkardı ve Ebû el-Yakzan zayıf saydı. Şeyhan (buradan bir kimsenin) Hz. Ömer olduğunu çıkardı. Muhakkak ki o şöyle dedi: "Halîfe tayin etme işini benden daha hayırlı olan [4]

Ebû Bekir yaptı. Seçimi size bırakmayı yine benden daha hayırlı olan Resulullah yaptı. Ahmed ve Beyhakî nübüvvetin delilleri konusunda senedi Hasan'la Amr İbnü Süfyan'ı çıkardı. Şöyle dedi: Cemel günü olduğunda ey insanlar Resulullah (S.A.V.) bize emirlik konusunda bir şey vasiyet etmedi. Biz din yerleşinceye kadar Hz. Ömer'in halîfe olması görüşünde idik.

Sonra kavimler Allah'ın hükmettiği işlerde dünyayı istediler. el-Hakim onu çıkardı ve düzeltti, Beyhakî deliller konusunda Ebi Vayli çıkardı. Şöyle dedi: Hz. Aliye bize halîfe olmak istemiyor musun denildi.

O da şöyle dedi: Rasûlullâh (S.A.V.) halîfe tayin etmedi. Fakat Allah insanların en hayırlısını halîfe yapmak istedi. Nebilerinden sonra en hayırlıları üzerine birleştikleri gibi benden sonrada en hayırlıları üzerine birleştiler.”

ez-Zehebî dediki: Rafizilerde şöyle bir efsane vardır: “Muhakkak ki o Ali'ye vasiyet etti. Ve Hüzeyl Bin Şercil şöyle dedi: Ebû Bekir, Rasûlullâh (S.A.V.)'in vasiyeti üzerine başkan oldu ve hükmü altına aldı İbni Sa'îd ve Beyhakî deliller konusunda onu çıkardı. Ve İbni Sa'îd Hasan'ı çıkardı. Şöyle dedi: Ali şöyle dedi: Rasûlullâh hastalandığında namazda Ebû Bekir'i öne geçirdi. Buhârî tarihinde şöyle dedi: İbni Cihan ve Sefine'den rivâyet olundu ki: muhakkak ki Rasûlullâh (S.A.V.) Ebû Bekir, Ömer ve Osman için şöyle buyurdu: işte onlar benden sonra halîfelerdir.

Buhârî dedi ki bu söze uyulmaz. Çünkü Ömer ve Ali dediler ki: Nebî (S.A.V.) zikredilen hadîsin sonunda halîfe tayin etmedi.

İbni Habban onu çıkardı ve şöyle dedi: Ebû Yağl'a bize anlattı Yahya el-Hammani bize anlattı. Haşrec Sa'îd İbni Haman oda Sefine'den bize anlattı: Rasûlullâh (S.A.V.) mescid bina ettiğinde duvara bir taş koydu ve Ebû Bekir'e dedi ki: taşını benim taşımın yanına koy. Sonra bunlar benim halîfelerimdir dedi. Ebû Zür'a onun isnadında bir beis yoktur dedi. el-Hakim onu müstedreki'nden çıkardı ve düzeltti. Beyhakî ve o ikisinin dışındakilerde delillerinden çıkardı.

Ali ve Ömer'in sözü arasında tezatlık yoktur.

O ikisi isteyerek halife olmadı. Vefat ettiğinde hiç kimseyi halife tayin etmedi. Bu başka bir hadîsi şerifte söylediği gibi önceki olana işarettir. Benden sonra Benim ve Raşid halîfelerin sünneti üzerinize olsun. Hakim hadîsten Urban İbni Sariye[5]

çıkardı. Benden sonra Ebû Bekir, Ömer ve bunun dışındakileri takip edin sözü hilâfete İşaret edilen hadîslerdendir.

İmâmlar Kureyş'tendir ve hilâfet de Onlardadır

Ebû Davut et-Tayalisi Müsnedi'nde şöyle dedi: Sükeyn Bin Abdulaziz bize anlattı. Oda Seyyar İbni Selame'den oda Ebi Berde'den, Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: İmâmlar Kureyş'dendir. Hükmettiklerinde adaletli olurlar, söz verdiklerinde sözlerini tutarlar ve merhamet-etmek istediklerinde merhamet-ederler. Onu İmâm Ahmed İbni Müniğ çıkardı. Ahmed Zeyd Bin Elhabbab bize anlattı, Mu'âviye Bin Salih bize anlattı, Ebû Meryem el-Ensarî bize anlattı.

Oda Ebû Hureyre'den anlattı. Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Meliklik Kureyş'dedir, kadılık Ensar'dadır, müezzinlik Habeş'dedir dedi. Onun isnadı sahihtir.

Ve İmâm Ahmed müsnedinde şöyle dedi: Hakim Bin Nafi bize anlattı. İsmail İbni İyaş bize anlattı. Oda Zamzam Bin Zer'a'dan oda şerihden oda Kesîr İbni Mürre'den, oda Utbe Bin Abdan'dan anlattı. Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: hilâfet Kureyş'dedir ve hüküm Ensar'dadır ve davet Habeş'dedir. Onun adamları güvenilirlerdir. Ve el-Bezar şöyle dedi: İbrahim Bin Hani bize anlattı. el-Feyz İbnu'l-Fazl bize anlattı. Mesut Seleme Bin Kehil'den anlattı. Oda Ebi Sadık'tan oda Rebia İbni Taced'den oda Ali İbni Ebi Talib'den anlattı. Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: emirler Kureyş'dendir. Onun iyileri iyi emirlerdir ve kötöleri kötü emirlerdir dedi.

Bölüm

İmâm Ahmed dedi: Behzer bize anlattı.

Hammâd Bin Seleme bize anlattı. Sa'îd Bin Cemhan Sefine'den anlattı. Rasûlullâh (S.A.V.)'in şöyle dediğini işittiğini söyledi: hilâfet 30 yıldır dedi. Bundan sonraki meliklikdir. Sünenin sahibleri İbni Habban ve diğerleri onu çıkardı ve düzeltti. Âlimler şöyle dedi: Rasûlullâh (S.A.V.)'den sonra dört halife ve Hz. Hasan dönemi ile 30 sene tamam olur. [6]

Ve el-Bezar şöyle dedi: Muhammed İbni Sekin bize anlattı, Mecma Bin Hassan bize anlattı. Yahya Bin Hamza Mekhul'den bize anlattı. Oda İbni Sa'leb'den, oda Ebi Ubeyde Bin el-Cerrâh'dan rivâyet etti. Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: muhakkak ki dininizin ilki (başlangıcı) nübüvvet ve rahmettir. Sonra hilâfet ve rahmettir. Sonra meliklik ve Cebriye (zorluk)dur.

İbni Ahmed şöyle dedi: Muhammed Bin Ebi Bekr el-Mukaddimi bize anlattı. Yezîd Bin Zeri bize anlattı. İbni Avn Eşşâ'biden bize anlattı. Oda Cabir Bin Semire'den oda Rasûlullâh (S.A.V.)'den rivâyet etti: Bu iş üstün oldu (devam etti). Onlardan 12 halife üzerine devam etti. Şeyhan ve o ikisinin dışındakiler onu çıkardı. Onun için yollar ve lafızlar vardır. Mazide insanların durumu devam etti ve 12 adam onlara hükmetti. Muhakkak ki bu durum onlar 12 halifeye geçinceye kadar devam etti. el-Bezar ondandır. Ümmetin durum 12 halifeye geçinceye kadar kaim olmaya devam etti. Onların hepsi Kureyş'dendir. Ebi Dâvud ziyade edenlerdendir. Kureyş'e evine döndüğünde ona dediler ki: ne oluyor? Dedi ki: kargaşalık oluyor. Bu din kaim olarak taki size 12 halife oluncaya kadar devam etti. Onların hepsi ümmet-üzerine birleşir. Ahmed ve Elbezar Hasan ve İbni Mes'ûd senediyle rivâyet etti ve ona bu ümmetin hilâfeti ne kadardır diye soruldu. Dediler ki Rasûlullâh (S.A.V.)'a onun hakkında

sorduk ve şöyle buyurdu: Beni İsrail'in ileri gelenlerinin süresi gibi 12'dir. Kadı İyaz dedi ki: umulur ki murad edilen 12 bu hadîslerdedir. Muhakkak ki onlar hilâfetin süresi, İslâm'ın kuvveti, işlerin ve toplumun istikameti hilâfeti ikame eden kimsenin üzerine olur. Velîd Bin Yezîd zamanında aralarında fitne vuku buldu. Abbâsî devleti kurularak araları birleşti. Onların emirliğinde birleştiler.

Şeyhül İslâm İbni Hacer Buhârî şerhinde kadı İyaz'ın kelamı hadîste söylenilen şey daha güzel dedi. Bazı sahih hadîs yollarıyla sözünü kuvvetlendirmek için tercih ettim. Onların hepsi insanlar üzerinde birleşti ve bunu da açıkladılar. Birleşmeden kasıt onlara beyat itaat etmeleridir. Yani insanlar Ebû Bekir sonra Ömer sonra Osman sonra Ali üzerinde ittifak ettiler. Sıffin'da hakem olayı vuku buldu. Mu'âviye o gün hilâfetle isimlendirildi. Sonra insanlar Hasan ile Mu'âviye'nin anlaşması üzerine Mu'âviye üzerine birleştiler. Sonra onun çocuğu Yezîd üzerine birleştiler. Hüseyin için birleşmediler öldürülünceye kadar. Yezîd öldüğünde Abdül Melik Bin Mervân üzerinde birleşinceye kadar ihtilaf meydana geldi. İbni Zübeyr öldükten sonra onun 4 çocuğu el-Velîd, Süleyman, Yezîd ve Hişam üzerinde birleştiler. Süleyman ve Yezîd arası bozuldu. Ömer Bin Abdülaziz bunlar raşid halîfelerden yedidir. [7]

12.'si ise el-Velîd Bin Yezîd Bin Abdülmelik'dir. Amcası Hişam öldüğünde insanlar onun üzerinde birleştiler. 4 sene vali oldu sonra yerine getirdiler. Onu öldürdüler ve o günden sonra fitne yayıldı durumlar değişti. Bundan sonra insanlar halîfe konusunda anlaşmada ittifak etmediler. Çünkü Yezîd B. el-Velîd amcasının oğlu el-Velîd Bin Yezîd üzerine devam etti. Onun süresi uzun olmadı. Bilakis amcasının oğlu ve babası Mervân Bin Muhammed Bin Mervân ölmeden önce ona ayaklandı. Yezîd öldüğünde kardeşi İbrahim vali oldu. Mervân onu yendi sonra Seffah Abbâsoğulları Mervân üzerine ayaklandı. Ona karşı çok ayaklanma olduğundan onun

süresi uzun olmadı. Sonra kardeşi Mansûr göreve geldi. Onun süresi uzun oldu fakat Endülüs'te Mervânileri istila etmekle batı Akse'da onları sıkıştırdı. Zorla alanların ellerinde devam etti. Bundan sonra hilâfet onlara geçti. İş dağıldı memlekette hilâfetin adı dışında hiçbir şey kalmadı. Sonra Beni Abdülmelik Bin Mervân'ın günlerinde yerin bütün köşelerinde doğuda batıda güneyde ve kuzeyde halife için konuşuyorlardı. Müslümanları zafere ulaştıracak beldelerden birine vali atayacak ancak halîfenin emri ile olurdu. Onlarla beraber Mısır Sahibi Ubeydiler, Haricen Bağdat'tan Abbâsîler, hariciler ve Aleviler yeryüzünün köşelerinde hilâfete çağıran kimse hilâfet diye isim verilir.

Bu tevil sözümle murad ettiğimdir. Sonra kargaşalık olur yani faşistlikten vuku bulan fitnedен dolayı katilliktir. Böyle devam eder ve artar ve böyle oldu. Denildi ki 12 halîfeden kasıt İslâm süresinin hepsinden kıyamete kadar hak üzere çalışanlardır. Eğer onların günleri peş peşe olmazsa bunu destekler. el-Kebir Ebi Celd onu müsnedinden çıkarmadı.

O dedi ki bu ümmet (helak olmaz) için tehlike yoktur. Onun 12 halîfesi olur ve o halîfelerin hepsi hidayetle ve hak din için çalışır. Muhammed (S.A.V.) ve Ali'nin Ehlibeyt'inden adamlar onlardandır. Bu onun sözüyle kastedilendir. Sonra kargaşa olur. Yani deccalın çıkışından kıyamete kadar devam eden fitnedir. O şey bittikten sonra dedim. Bu 12 içinde şunlar bulunur: 4 halife, Hasan, Mu'âviye, İbni Zübeyr, Ömer İbni Abdülaziz bunlarla 8 eder. Ve onların içine Abbâsîlerden el-Mühtedi'de girer. Çünkü o Beni Ümeyye'de Ömer Bin Abdülaziz gibi onların içindedir. Böylece adil olarak ortaya çıktı. Beklenen iki kişi kalır. Onlardan biri el-Mehdî'dir. Çünkü o Muhammed (S.A.V.)'in beyt-i âlisindedir. [8]

Beni Ümeyye Hilâfetiyle Uyarın Hadîsler Hakkındadır

Tirmizî şöyle dedi: Muhammed Bin Gaylan bize anlattı. Ebû Dâvud et-Teyâlîsî bize anlattı. el-Kasım Bin el-Fazl el-Haddanî oda Yusuf Bin Sad bize anlattı. Şöyle dedi: bir adam Hasan Bin Ali, Mu‘âviye ile anlaşmadan sonra ye kalktı ve şöyle dedi: müminlerin yüzünü kararttın.(Hasan) şöyle dedi: beni kınama Allah sana merhamet-etsin. Muhakkak ki Nebî (S.A.V.) Beni Ümeyye’ye minber gösterildi. Bu ne kötü bundan dolayı Kevser indirildi. Ve Kadir Suresi indirildi. Ey Muhammed senden sonra Beni Ümeyye ona sahip olacak. el-Kasım bin ayı artırmadan ve eksiltmeden saydı. Tirmizî şöyle dedi: Bu hadîs garibdir. el-Kasım’ın hadîsinin güvenilirliğini bilmiyoruz ve o sika’dır. Lakin onun hocası (şeyhi) meçhuldür. Bu hadîsi el-Hakim Müstedre’kinden ve İbni Cerîr tefsirinden çıkardı. Hâfız Ebû Haccac şöyle dedi: Bu hadîs münkirdir İbni Kesîr’de böyle dedi. İbni Cerîr tefsirinde şöyle dedi: Muhammed İbni Zebale’den haber verildim(anlatıldım). Abdul Müheymin Bin Abbâs Bin Sehl bize anlattı. Bana babam oda dedemden anlattı. Şöyle dedi: bunun hakkında Allah indirdi. “Sana gösterdiğimiz rüyayı insanlar için fitne kılmadık (kıldık). (İsra; 60.)” Onun isnadı zayıftır fakat onun delilleri Abdullah Bin Ömer, Ali İbni Mürre, Hüseyin Bin Ali ve diğerlerinin hadîslerindedir. O onun yoluyla tefsirül müsned kitabında yazıldı. Ve ona Esbabu’l-Nüzûl kitabında ona işaret edildi.

Beni Abbâs’a Hilâfeti Müjdeleyen Hadîsler Hakkındadır

el-Bezar Şöyle dedi: Yahya bin Mualla bin Mansûr bize anlattı. Ebû Bekir Bin Ebi Şeybe bize anlattı. Muhammed b. İsmail b. Ebi Fûdeyk oda Muhammed b. Abdurrahman el-Amiri oda Süheyl’den oda babasından oda Ebû Hureyre’den bize anlattı. Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: nübüvvet ve devlet idaresi sizin içinizdeki

Abbâsîlere aittir. Zayıftır ve Ebû Nuaym Delayilü'n-Nübüvve'den ve İbni Adi el-Kamil'den, İbni Asakir İbni Ebi Füdeykin Tarik'den onu çıkardı ve

Tirmizî şöyle dedi: İbrahim b. Sa'îd el-Cevher bize anlattı. Abdul Vehhab İbni Ata o da Sevr b. Yezîd'den o da Mekhul'den o da Kerib'den o da İbni Abbâs'dan anlattı. Rasûlullâh (S.A.V.) Abbâs'a şöyle buyurdu: [9]

İki tan yeri olduğu zaman sen ve çocuğun bana bereketli oldu. Elbise giydirdik sonra dedi: Ey Allah'ım Abbâsî ve çocuklarını bağışla açık ve gizli olan günahları bağışla. Günahları terk etme diyorsun. Ey Allah'ım onun çocuğunu da koru böylece. Tirmizî camide onu çıkardı ve Rezzin el-Abderi kardeşi de onu artırdı. hilâfeti Ukba'da baki kıl. Bu hadîs bu babda yazılmadan önce düzeltildi dedi. et-Tebarani şöyle dedi: Ahmed b. Muhammed b. Yahya İbni Hamza bize anlattı. İshak oda İbrahim Ebi Nadr'dan oda Yezîd b. Rebia'dan oda Ebi Eş'as'dan oda Sevban'dan bize anlattı. Rasûlullâh (S.A.V.) bize şöyle buyurdu: Beni Mervân'ı minbere geri dönüyorlar gördüm. Bu bana ne kadar kötü. Ve Beni Abbâs'ı minbere dönüyorlar gördüm. Bu dönüş beni sevindirdi.

Ebû Nuaym Hılye'de şöyle dedi: Muhammed İbni el-Muzaffer bize anlattı. Ömer b. Hasan b. Ali bize anlattı. Abdullah b. Ahmed b. Ubeyd bize anlattı. Muhammed b. Salih el-Adevi bize anlattı. İbni Cafer et-Temim bize anlattı. Abdulaziz b. Abdussamed el-Ammi anlattı. Ali b. Zeyd b. Cudgan oda Sa'îd b. el-Müseyyeb'den oda Ebi Hureyre'den bana haber verdi. Rasûlullâh (S.A.V.) çıktı ve onu el-Abbâs karşıladı dedi ve dedi ki: "Ey Eba el-Fazl sana müjde vereyim mi. evet ya Rasûlullâh. Allah bu işi bana açtı ve sana ifşa ettim (o senin neslinle sona eriyor). Onun isnadı zayıftır.

Bundan daha zayıf isnadla hadîsler rivâyet edildi.

Onu İbni Asakir Muhammed b. Yunus el-Küdeymi Tariki'nden çıkardı. Ve o İbrahim b. Sa'îd el-Eşkar'dan oda Halef b. Halîfe'den oda Haşim'den oda Muhammed İbni el-Hafîye'den oda Ali'den koydu, muhakkak ki Rasûlullâh (S.A.V.) Abbâs için şöyle buyurdu: muhakkak ki Allah bu işimi açtı o senin çocuğunla son buluyor. Ve yine İbni Abbâs'ın hadîsinden rivâyet edildi. el-Hatib onu tarihinden ve lafzından çıkardı.

Bu iş kaç a açıyor (başlıyor) ve kaç a son buluyor ve el-Mühtedi Billah tercümede senedle getirecek ve yine Ammar b. Yasir Hedis'den rivâyet edildi. el-Hatip onu çıkardı ve Hilye'de şöyle dedi: Muhammed b. el-Muzaffer bize anlattı. Nasr b. Muhammed b. Salih oda babasından oda Amr b. Dinar'dan oda Cabir İbni Abdullah'dan bize anlattı. Rasululah (S.A.V.) şöyle buyurdu: Abbâs'ın çocuğundan krallar olur. Ümmetimin emirleri olur Ömer b. Raşid zayıftır. Ebû Nuaym Delayil'de şöyle dedi: Hasan bin İshak bin İbrahim b. Zeyd bize anlattı. el-Muntasır b. Nasr b. el-Muntasır bize anlattı. Ahmed b. Raşid İbni Haysem oda Hattala'dan oda Tavusdan oda İbni Abbâs'dan bize anlattı. Ümmü Fadl bana anlattı dedi. [10]

Ümmü Fadl şöyle dedi: Rasûlullâh (S.A.V.)'e uğradım bana dedi ki: muhakkak ki sen bir çocuğa hamilesin. Onu doğurduğun zaman bana getir. Onu doğurduğumda Rasûlullâh (S.A.V.) götürdüm. Onun sağ kulağına ezan ve sol kulağına kamet-okudu. Kuvvetinden ona verdi ve ona Abdullah ismini verdi. Zehebî şöyle dedi: halîfelerin babası, Abbâs haber verdi bunu Rasûlullâh (S.A.V.) için zikretti. Dedi: o şeyi sana haber verdim. Bu halîfelerin babası taki onlardan el-Mehdî oluncaya kadar, taki İsa b. Meryem (Aleyhisselam'la) namaz kılan kimse onlardan olur.

Ve Ed-Dilemi Firdevs müsnedinde şöyle dedi: Abdusen b. Abdullah Kütaye bize haber verdi. el-Hüseyn b. Fetcu'ye bize haber verdi. Abdullah b. Ahmed b. Yakub el-Mukarri bize anlattı. el-Abbâs İbni Ali Ennesai bize haber verdi. Yahya b. Ali er-Râzî bize anlattı. Sehl b. Temam bize anlattı. el-Hars b. Şebl bize anlattı. Ümmü Nu'man oda iaşeden bize anlattı. Abasın çocuğu yükselmiş olacak.

Onların ellerinden çıkarmak hakkı yerine getirmemektir. Ed Darıkutnî efradında şöyle dedi: Ubeydullah b. Abdussamed b. el-Mühtedi bize anlattı. Muhammed İbni Harun Es-Sadi bize anlattı. Ahmed bin İbrahim el-Ensarî oda Ebi Yakub İbni Süleyman el-Haşimi anlattı. Oda el-Mansûr'un şöyle dediğini işittim. Babam dedemden bana anlattı. Oda İbni Abbâs'dan: muhakkak ki Nebî (S.A.V.) Abbâs için şöyle dedi: senin oğulların başkanlıkta durduklarında başkan değillerdi. Onların grubu Horasan ehli idi. Onların emirliği onu Meryem oğlu İsa'ya verinceye kadar devam etti.

Ahmed İbni İbrahim bir şey değildi ve onun şeyhi mechuldur ve hadîs zayıftır bir kere Taki İbni el-Cevzî onu mevzuatta zikretti. Taberani onu kebirden çıkardı. O'da Ahmed b. Dâvud el-Mekki'den o da Muhammed b. İsmail b. Avn Enneyli'den oda el-Hars İbni Mu'âviye b. el-Hars o da babasından o da dedesi Ebi Umame'den o da Ümmü Seleme'den hilâfetin yükselmesi babamın öz kardeşi amcamın çocuğu içinde çıkardı ta ki onu Mesihe teslim ettiler. Onu Ed Deylemi başka yönden çıkardı. Oda Ümmü Seleme'den çıkardı. el-Ukayır "Zayıflar" kitabında şöyle dedi: Ahmed b. Sa'îd el-Habiri bize anlattı. Abdülaziz İbni Yekkar b. Abdülaziz Ebi Berke bize anlattı. O da dedesi Ebi Bekr'den merfu olarak bize anlattı. Bir gün abasın çocuğu bir gün Ümeyyeoğulları, bir ay biri bir ay biri yönetimi aldılar.

Bu hadîs mevzuatta İbni Cevzî'den rivâyet edildi. Onların hadîslerini yazan kimseler zayıftırlar sonra şöyle dedi: onda bir sakınca olmadığını umuyorum. [11]

Hadîsin manası uzak değildir. Muhakkak ki Abbâsî devleti yüce haldedir ve doğu batı yerin her köşesinde nüfuzları Uzak Magrib (Kuzey Afrika)'da hariç 130 küsür yılından 290 küsür seneye kadar idi. O günlerde el-Muktedir hükümran oluncaya kadar düzen bozuldu. Magrib (batı) ondan emrinden çıktı. Sonra devlette bozgunluk (fesat) ve ihtilal başladı. Ondan sonra memleketlerinin 60 küsür sene yüce günlerinin olduğu gibi kibirli Beni Ümeyye günleri zayıftır. Muhakkak ki o 92 seneydi, onun 9 senesi emirliğinde 3 seneden fazlası İbni Zübeyr ve o orta bin aydır.

Sonra hadîs için 1 şahid buldum. Ez Zübeyr b. Bekar el-Muvaffakiyet'de şöyle dedi: bana Ali b. Salih anlattı. O da dedem Abdullah b. Musab'dan o da babasından o da İbni Abbâs'tan anlattı. Muhakkak ki Mu'âviye için şöyle dedi: onlar bir gün değil biz iki gün (günler) malikler (hükümdarlar). Onlar Bir ay değil biz iki ay (aylar) malikler (hükümdarlar). Onlar bir yıl değil biz iki yıl (yıllar) malikiz (hükümranız). Ve Zübeyr b. Bekar el-Mukaffiyat da şöyle dedi: Ali b. el-Mugire bana anlattı. O da İbni el-Kelbi'den o da babasından o da Ebi Salih'den o da İbni Abbâs'dan bana anlattı. Dedi: bizim için geçerli görüşler Ehlibeyt'tir.

Ve şöyle dedi: onların helakı ancak batıdan önce olur (gelir).

İbni Asakir Dımaşk tarihinde şöyle dedi: Ebûl Kasım b. Beyan bize haber verdi. Abdullah b. Suvar el-Ganevî bize haber verdi. Ebûl Eşhab Cafer İbni Hayan bize anlattı. O da Ebi Rica el-Ataredi'den o da Abdullah İbni Abbâs'dan o da babasından bize anlattı. Rasûlullâh (S.A.V.) onun için şöyle buyurdu: Ey Allah'ım! Abbâs'a ve onun çocuklarına yardım et. Ona 3 defa dedi. Sonra ey amca dedi. Biliyorum ki el-Mehdî, ehil, uygun ve kendisinden razı olunmuş alçak gönüllü senin çocuğundur.

Ve İbni Sa'd Tabakâtında şöyle dedi: Muhammed b. Ömer bize anlattı. Ömer b. Ukbe Elleysi bize anlattı.

O da Şabe Mevli İbni Abbâs'dan, o da İbni Abbâs'dan bize anlattı. el-Abbâs b. Abdulmuttalib, beni Abdulmuttalib'e gönderdi. Onları yanında topladı ve Ali eviyle onun yanındaydı. Onunla biri olmadı. el-Abbâs ey kardeşimin oğlu bir şeyle kesmeyi vermediğim bir rüya gördüm, ta ki o seni gösterinceye kadar dedi. Ali o nedir dedi. Nebî (S.A.V.) yanına giriyorsun ve O'na beni soruyorsun. Ondan sonra emirliğin kimde olduğunu vallahi onu yeryüzünde kalan ne bizden birine ve ne de bizim dışımızda birine teslim etmedik. Bundan sonra onu asla istemedik dedi. Ali ey amca bu emirlik sadece sana mı? Bu emirlik konusunda sizinle tartışan birine mi? dedi.

Bölüm

Ed Dilemi el-Firdevs, Müsnedin'de şöyle dedi: Ebû Mansûr b. Hayrun bize haber verdi. Ahmed b. Ali bize haber verdi. Bişri b. Abdullah er-Rumi bize haber verdi. Ebû Bekir b. Muhammed b. Cafer el-Kami bize anlattı. Karie Ali Ebû Şakir [12]

Müserre b. Abdullah şöyle dedi: el-Hasan b. Yezîd bize anlattı. Bin el-Mübarek bize anlattı. El'ameş bize anlattı. İbrahim b. Cafer el-Ensârî bize anlattı. Enes b. Malik Merfuan bize anlattı.

Bu hadîs Ebû Hureyre'den rivâyet edildi. Ed Dilemi 3 yoldan onu çıkardı. İbni Ebi Zi'bi'den Salih Mevla et-Tu'me'den Ebû Hureyre'den Merfuan.

Nübüvvet hırkasının durumu hakkındadır

Öyle ki halîfeler onu son zamanda elden ele dolaştırdılar. Es Selefî Tuyurat'da senediyle el-Esma'yı o da Amr b. el-Alayı Keab b. Zehir çıkardı. Nebî (S.A.V.) onun avını hatırlamadı. Sen mutlusun; "hırkayı ona" attı. Onun üzerindeydi.

Mu'âviye'nin zamanında Keab'a Rasûlullâh'ın (S.A.V.) hırkasını kendisine 10.000 dirheme satmasını yazdı. Keab öldüğünde çocukları o nu Mu'âviye'ye 20.000 dirheme gönderdi. Bugün halîfelerin yanında olan Hırkayı onlardan aldı ve böylece diğer insanlara onu söyledi.

Zehebî'ye gelince tarihinde şöyle dedi: halîfelerin yanındaki hırkaya gelince el-Abbâs dedi ki: Yunus b. Bekir o da Ebi İshak'dan şöyle dedi: Tebük Gazvesi kıssasında Muhakkak ki Nebî (S.A.V.) onları güven verecek. Onlara yazdığı kitabe ile beraber hırkayı eyle ehline verdi. Ebûl Abbâs onu es-Seffaha 300 dinara satın aldı dedi. Dedim ki sanki onu Mu'âviye satın aldı. Beni Ümeyye devletin zevalinde onu kaybetti. İmâm Ahmed zühde çıkardı. O da Urve İbni Ez Zübeyr'den çıkardı. Muhakkak ki Rasûlullâh'ın (S.A.V.) elbisesi çok bol uzunluğu 4 arşın ve eni de 2 arşındı ve o halîfelerdeydi. Elbisesini düzeltirdi ve düzerdi. Ve onu İbni Lehey'anın isnadında kurban ve ramazan bayramında giyerdi. Muhakkak ki bu hırka halîfelerin yanında idi ve onu miras bırakıyorlardı. Elden ele dolaşıyordu. Düğün ve merasimlerde otururken ve binek sırtında iken omuzlarının üzerindeydi. Kanla boğmaya ve öldürmeye muktedir idi. Zannediyorum ki muhakkak ki onu zamanın fitnesinde kaybetti. Muhakkak ki Allah'tan geldik ona döneceğiz. [13]

Dağınk Rivâyet Sahipleri Hakkındadır

Tercümelerde Bulunur . Fakat onu burada bir konuda zikretti. İbni Cevzî şöyle dedi: Es Suli bunu düşündün ve onu acayip gördün dedi.

Emirlik Nebî (S.A.V.) ile başlıyor. Ondan sonra Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Hasan ve azledildi o bıraktı. Sonra Mu'âviye, Yezîd b. Mu'âviye B. Yezîd, Mervân, Abdülmelik, İbni Zübeyr o bıraktı. Sonra el-Velîd, Süleyman, Ömer b. Abdülaziz, Yezîd, Hişam, el-Velîd, o bıraktı. Sonra emirlik Beni Ümeyye için düzenli olmadı. es-Seffâh yönetime geldi, sonra el-Mansûr, el-Mehdî, el-Hadi, er-Reşîd, el-Emin. O bıraktı. Sonra el-Mamun, el-Mu'tasım, Vasık, el-Mütevekkil, el-Muntasır, el-Mustain. O bıraktı. Sonra el-Mutaz, el-Mühtedi, el-Mutemed, el-Mutazîd, el-Müktefi, el-Muktedir. O bıraktı. Sonra el-Kahir, er-Râzî, el-Mütteki, el-Müstekfi, el-Mu'ti. O bıraktı. Sonra el-Kadir, el-Kayım, el-Muktedî, el-Müstezher, el-Müsterşid, er-Raşid. O bıraktı. Bu Cevzî'nin kelamının sonudur.

Zehebî kesinti olan şeyi zikretmedi dedi. Abdülmelik ve İbni Zübeyr emir değildir. Bilakis İbni Zübeyr beşincidir ve ondan sonra Abdülmelik'dir veya o ikisi beşincidir ve o ikisinden biri halîfedir ve diğeri hariçtir. Çünkü İbni Zübeyr önceden ona biat etmiştir. Ancak Abdülmelik İbni Zübeyr'in katlinden sonra hilâfete geldi. İkinci onu sayı için nakısı artırmak için (yezidin nakısı) bıraktı ve onun kardeşi İbrahim (hilâfeti bırakan azledilen) ve Mervân onların sayıları itibariyle emin olurlar. (dokuzuncu) sayıdan sakıt olan Mervân öne geçmiştir dedim. Çünkü o bağındır (biat edendir). Mu'âviye İbni Yezîd'e böyledir. Çünkü İbni Zübeyr Eyezidün nakıs öldükten sonra biat edildi. Emirlik tamamlanmadı. Bir kavim ona hilâfet için biat etti ve diğerleri ona biat etmediler. Hilâfetsiz emirliği iddia ediyorlardı. 40 veya 70 günden başka bir şey kalmadı bunu 6. Eşek Mervân yaptı.

Çünkü o Mu'âviye'den 12'ciydi ve el-Emin ondan sonra 6.'ydı. 3. Azledildi. 6. Kısa değildi. el-Mutez azledildi. Böylece el-Kahir, el-Mütteki, el-Müstekfi böyledir. Böyle kesilmedi dedim. Muhakkak ki 6. Maksud azledilmesi gerekir. Ondan başka bu oluşum olumsuz değildir yine azledilir. [14]

Ziyade olarak denilir ki İbnül Cevzî zikretmedi. er-Reşîd'den sonra el-Müktedi vali oldu, sonra el-Müstenced, sonra el-Müsteda, sonra En Nasır sonra Ez Zahir sonra el-Mustansır ve o 6.dır. Azledilmedi. Sonra el-Müstasım ve o onu Tatarlar öldürdü, halîfeler devletinin sonuydu. 3 seneden sonra hilâfet kesildi. Ondan sonra el-Müstansır yerine getirdi. hilâfeti ikame etmedi, bilakis Mısır biat etti ve Irak'a yürüdü. Tatarlar'ı düzene koydu ve yine öldürdü. Ondan sonra hilâfet bir sene boş kaldı. Sonra hilâfet Mısır'da ikame edildi. Onların ilki el-Hakim'di, sonra el-Müstekfi, sonra el-Vasık, sonra el-Mutazıd, sonra el-Mütevekkil ve o altıncıdır. Azledildi. Ve el-Mutasım görevi aldı. Sonra azledildi. 15 günden sonra el-Mütevekkil'e iade edildi. Sonra azledildi ve el-Vasık'a biat edildi. Sonra el-Mutasım sonra azledildi. Sonra Mütevekkil ölünceye kadar devam etti. Sonra el-Müstein sonra el-Mutezıd sonra el-Müstekfi sonra el-Kaim ve o altıncıdır. İlk Mutasım'dan ve ikinci Mutasım'dan azledildi. Sonra el-Müstenced asrın halîfesidir ve o 51'incidir

Beni Abbâs halîfelerinin. Beni Abbâs için şöyle denilir; Baş orta ve sondur. el-Mansûr başlangıç, el-Mamun orta ve el-Mutazıd sondur. Beni Abbâs halîfelerinin onların hepsi Serari Oğullarıdır ancak Seffah, el-Mehdî, el-Emin, hariç, hilâfet Haşimi İbni Haşimiyye'ye geçmedi. Ancak Ali İbni Ebi Talib ve onun oğlu Hasan ve Emin hariç, es-Suli şöyle dedi: ismi Ali olan kimseye hilâfet geçmedi ancak Ali b. Ebi Talib ve Ali el-Müktefi hariç, ez-Zehebî şöyle dedi:

Dedim ki: halîfelerin isimlerinin çoğu tekdir ve çift olanlar azdır ve çoğu tekrardır. Abdullah, Ahmed, Muhammed ve halîfelerinin lakaplarının çoğu tek'tir. Halîfelerin sonuncusu Irak'a (Iraklılara) vali oldu sonra Mısır Halîfeleri içinde lakaplar tekrar etti. el-Mustansır, el-Müstein, el-Kayim, el-Müstencid tekrar etti. el-Müstekfi ve el-Mütezzid birkaç kere tekrar etti. Ancak diğerkleri bir kereden başka tekrar etmedi. Onlardan üçü Beni Abbâs'dan biri olarak lakaplandırılmaz (sayılmaz). Beni Übeyd'den biri olarak sayılırlar. Ancak el-Kayim, el-Hakim, Ez Zahir, el-Müstansır hariç. el-Mehdî ve el-Mansûr'a gelince lakap Beni Ubeyde'nin mevcudundan önce Beni Abbâs'a geçti. Onlardan bazıları şöyle dedi: hiçbir kimse halîfelerin ve meliklerin güvenini elde etmek için el-Kahir'le isimlendirilmedi. Dedim ki: böylece el-Müstekfi ve el-Müstein isimleriyle Beni Abbâs halîfelerinden ikisi bu ikisinden biriyle isimlendirildi. el-Mutazid lakaplardan dolayı azledildi. Onunla lakaplanan kimse onunla kaldı. Onun kardeşinin oğlundan sonra biri halîfe olmadı ancak er-Raşid'den sonra el-Mustefi ve el-Mutasım'dan sonra el-Mustansır hariç. ez-Zehebî bunu söyledi: [15]

Onun kardeşi 3'ü halîfe olmadı ancak çocukları er-Raşid, el-Mamun, el-Mutasım, el-Mütevekkil, el-Mustansır çocukları, el-Mutez, el-Mutemed, el-Muktedir, er-Râzî'nin çocukları el-Muttakî ve el-Mu'tî hariç. Abdülmelik'in çocuklarından 4'ü emiri oldu. Böylece meliklik yayıldı. Zehebî'den sonra Halîfeler içinde ona denk (rakip) geldi. el-Mütevekkil'in çocuklarından 4'ü veya 5'i halîfe oldu. el-Müstein, el-Mutazid, el-Müstekfi, el-Kayim ve el-Müstencid asrın halîfesidir. Onun babasının hayatında (hayattayken) biri halîfe olmadı ancak Ebû Bekir Sıdık hariç ve Ebû Bekir et-Tayî İbnu'l-Mu'tî babası bir grup kurdu ve oğlu ona itaat etti.

Alimler şöyle dedi: halîfelerin ilki ve babası hay olan Ebû Bekir es-Sıddîk'tır. O zamanının ilkidir. Beytü'l-mal'ı kuran kimsenin ilkidir. Mushafı mushaf diye

isimlendirenlerin ilkidir. Emîrû'l-Mü'minîn'in diye isimlendirilenlerin ilki Ömer'dir. Kırbacı ilk kullanan kimsedir. Ve o hicri tarihi kullananların ilkidir. Teravih namazının emredenlerin ilkidir. İktâ sistemini ilk kullanandır ve bundan daha fazlasıdır. Cumada ilk iç ezanı kullananların ilkidir. Müezzinlere maaş veren kimselerin ilkidir. Posta (polis) teşkilatını kullanan kimselerin ilkidir. Sağlığında zamanın valisini atamak isteyenlerin ilki Mu'âviye'dir. Özel hizmetçi kullananların ilkidir. Abdullah b. Zübeyr'e başkanlığı veren kimselerin ilkidir. Sikkelerin üzerine adını bastıranların ilki Abdümelik b. Zübeyr'dir. İsmiyle sesi (müziği) yapan kimseleri yasaklayan kimsenin ilki el-Velîd b. Abdümelik'dir. Beni Abbâs'a lakaplarla koşanların ilkidir.

İbni Fazlullah şöyle dedi: onlardan bazıları Beni Abbâs'ın lakapları gibi Beni Ümeyye'ye lakaplar iddia ettiler. Dedim ki muvahirlerin (tarihçilerin) bazısı şöyle zikretti: muhakkak ki Mu'âviye'nin lakabı en-Nasır li-dinillah, Yezîd'in lakabı el-Mustansir, onun oğlu Mu'âviye'nin lakabı er-Râci' ilel-hakk (hakka dönen), Mervân'ın lakabı el-Mutemin-billah, Abdümelik'in lakabı el-Mufikli-emrillah, onun oğlunun lakabı el-Velîd el-Müntekım-billah, Ömer b. Abdulaziz'in lakabı el-Merhum-billah, Yezîd İbnu Abdümelik'in lakabı el-Kadir bi-sanillah, Yezîd En Nakıs'ın lakabı Eş'sakir li-enamullah'dır.

es-Seffâh devletinde kelimelerin dağılması ilk şeydir. Müneccimlere yakın olan ve yıldızların ahkamıyla hükmeden halîfelerin ilki el-Mansûr'dur. Araplara yasakladığı, İşlerde mevaliyi kullanmak isteyen halîfelerin ilkidir. el-Mehdî'nin muhaliflerine karşı yazılması hususunda kitapların tasnifini emreden kimselerin ilkidir. Ellerinde kılıç olan adamlardan, başkanlardan, yol gösterenlerden yürüyen kimselerin ilkidir. er-Reşîd, meydanda çevgenle çalışan (oynayan) kimsenin ilkidir. Emin günlerde lakabıyla halîfeler için kitap yazmaya çağırınların ilkidir. Türkleri el-Mutasım divanına girdiren

kimsenin ilkidir. Zem ehlinin değişmesini emreden kimsenin ilkidir, onların zâtı el-Mütevekkil'dir. el-Mütevekkil'in katletmesinden Türkleri men eden şeyin ilkidir. [16]

Böylece Nebevi hadîsin tasdiki ortaya çıktı, Taberânî İbni Mes'ûd'a boğaz senediyle çıkardığı gibi. Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Türkler size dokunmadıkça siz de onlara dokunmayın. Ümmetin malını zorla alan kimselerin ilkidir. Allah onlara çok mal ve servet vermedi. Küçük süslü şapkalar ve geniş kollu elbiseler giymeyi ihdas eden kimsenin ilkidir. Mutez altın zinetle binmeyi ihdas eden halîfenin ilkidir. Zorla istediği yapılan, men edilen ve kendisine güvenilen halîfenin ilkidir. Muktedir çocuklardan halife olan kimsenin ilkidir. Malların ve ordunun tedbirini tek başına alan son halîfedir. Ve o şehirlerin bildiği son halîfedir. Daima İnsanlarla namaz kılan ve konuşan son halîfedir. Pişmanlarla (içki içenlerle) oturan son halîfedir. Nafaka veren hizmet-eden komşuluk eden üzülen konuşan ve benzeri şeyleri yapan, komşuluk ilişkilerini düzenleyen ilk halîfedir. Yolculuk eden son halîfedir. Askerin delayilinde Mutasım'dan sonra halife olan el-Mustansır'dan lakapları tekrar etmeyen ilkidir. Annesi hayatta iken halife olan ilkidir. Osman İbni Affan sonra el-Hadi sonra er-Reşîd sonra el-Emin sonra el-Mütevekkil sonra el-Muntasır sonra el-Mustansır sonra el-Mutez sonra el-Mutazîd sonra el-Mu'tî ve onun babası hayattayken Ebû Bekir es-Sıddîk ve Zeyd Aleyh et-Tayî'den başka hiç kimse halife olmadı. Es Suli şöyle dedi: el-Velîd, Süleyman İbni Abdülmelik ve Şahin'in annesi, Yezîd En Nakıs, İbrahim Beni el-Velîd ve el-Hayzera'nın annesi el-Hadi'nin ve er-Reşîd'in annesi hariç iki halife doğuran bir kadın bilmiyoruz. Dedim ki: buna Abbâs ve Hamza'nın annesi ve son el-Mütevekkil'in çocukları Süleyman ve Dâvud'un annesi ilave edildi. Fayda Ubeydiler'den 14. halife diye isimlendirilmişlerdir. Bunları üçü Magrib'la: el-Mehdî, el-Kaim ve el-Mansûr'dur. Bunların 11.si Mısır'la: el-Muaz, el-Aziz, el-Hakim, Ez Zahir, el-Mustansır, el-Müstali,

el-Emr, el-Hâfız, Ez Zafir, el-Fayız, el-Azid'dir. Onların krallıkları 290 kûsür seneden başlıyordu. Ve 567 senesinde kesildi (bitti). ez-Zehebî şöyle dedi: o devlet Mecusi veya Yahudiydi, alevî ve Bâtınî değildi, Fâtımî değildi. 14 halîfeydi sonu halîfe değildi. Fayda Emevîler'den Magrib'le hilâfetle isimlendirildiler. Ubeydîler'den en güzel haldeydiler çoğunlukla İslâmen ve sene olarak adil olarak ve fazl olarak ve ilim olarak ve cihad olarak veya gazveleri çoktu ta ki bir asırda Endülüs'te toplanıncaya kadar. 6 onların hepsi hilâfetle isimlendirilir. Fayda *Târîhu'l-Hulefâ*'yı ondan el-Mütekaddimin'den bir grup tasnif etmekle ayırdım. Nahivci Neftav'nin halîfeler tarihi 2 cilt, [17] el-Kadir günlerinde biter. es-Suli evrakında sadece Abbâsîleri zikretti beyazda bitirdi ve onun üzerine durdu (durdum).

İbni Cevzî'nin, Beni Abbâsî Halîfeler'inin Tarihini yine En Nasır günlerinde bitirdiğini gördüm. Maharetli bir şair olan Ebil Fazl Ahmed b. Ebi Zahir el-Muruza el-Katibin halîfelerin tarihi. 280 senesinde öldü. Emir Ebi Musa Harun İbni Muhammed b. İbad'ın, Beni Abbâsî halîfelerinin tarihi.

Fayda

el-Hatib Tarihinde senedinden Muhammed b. İbad'ı çıkardı. Şöyle dedi: Osman İbni Affan ve el-Memun hariç halîfelerden hiçbirisi Kur'an-ı ezberlemedi. Dedim ki: bu hasr (kısıtlama) yasaklanmıştır. Bilakis yine onu doğru üzere es-Siddîk ezberledi. En Nevevi tehzibinde onunla onlardan bir grup açıkladı. Ve Ali tarikinde rivâyet etti ki: muhakkak ki o onun hepsini Nebî (S.A.V.)'in vefatından sonra hepsini ezberledi.

Fayda

İbni Es Sadi şöyle dedi: Zahir halîfeye biat eden biri geldi. O (halîfe) kubbenin ağında, beyaz elbisesiyle, başında tacı ile ve elinde Nebî (S.A.V.) hırkası olduğu halde

oturuyordu. Ve Vezir Kayim derecesiz Dârü'l-Üstad ve minber üzerinde ellerinin arasında insanlardan biat alıyordu. Ve beyat lafzı da efendimiz Mevlamız el-İmâm el-Müfteriz et-taat hepsinin üzerinedir. el-Enamü Eba Nasr Muhammed Ez Zahir Bi Emrillah Allah'ın kitabı ve onun Nebisi sünneti üzere ve müminlerin emirinin ictihadı üzere biat etti.

HAZRET-İ EBÛ BEKİR-İ SİDDÎK

Hazreti Ebû Bekir-i Sıddîk Resûlullah (S.A.V.)'ın halîfesidir. İsmi, Abdullah İbni Ebû Kuhafe Osman b. Âmir b. Saad b. Teyim b. Murre b. Kaab. B. Luey b. Galib el-Kureşî et-Teymî'dir. Nesebi, Murre'de Hz. Resûlullah ile birleşir. Nevevî, Tehzibinde: "Hz. Ebû Bekir Sıddîk'ın isminin Abdullah olduğunu zikrimiz sahih ve meşhur olan kavildir," diyor. Hz. Ebû Bekir'in ismi Atik'tir denilmişse de, bütün âlimlere doğrusu, Atik'in Hz. Ebû Bekir Sıddîk'in ismi değil lakabı oluşudur. Tirmizî'nin rivâyet ettiği bir hadîse göre, Atik lâkabı Cehennemden âzad edildiği manâsındadır. Atik lakabı kendisine güzelliğinden dolayı verilmiştir de deniliyor. Bunu Müs'âb b. Zübeyir ve Leys b. Saad ve bâzı kimseler benimsemişlerdir. Musab b. Zübeyir ve diğer âlimler Hz. Ebû Bekir'in nesebinde bir nakîse bulunmadığı için kendisine bu lakabın verildiğini söylemiştir.

Bütün ümmet, Hz. Ebû Bekir'e Sıddîk unvanını vermekte müttefiktirler. Zira, Rasulullâh Efendimizi ilk önce o tasdik etmiş ve daima doğruluktan ayrılmamış, ondan hiçbir hata sâdır olmadığı gibi hiçbir kere de duraklamamıştır.. Hz. Ebû Bekir, Müslümanlıkta unutulmaz hatıralar bırakmıştır. (İşte onlardan bir kaçı) :

İsrâ gecesi hikâyesi, onu tasdikte ısrarı ve bu hususta münkirlere verdiği cevap; âilesini ve çocuklarını terk edip Hz. Resulullah ile hicret etmesi, [18] gârda ve bütün yol

boyunca onunla arkadaşlığı, sonra Bedir günü ile Hudeybiye’de ve Mekke’ye girmeyi geciktirme yüzünden diğerleri tereddüde düştüğü zaman söylediği sözler; sonra Resulullah (S.A.V.): “Bir kulu Allah, dünya ile ahreti seçmekte muhayyer kıldı” buyurduğu zaman, ağlaması; Hz. Resulullah’ın vefadında sebatı ve halka verdiği hutbe ile onları teskin etmesi; kendisine biat edildikten sonra Müslümanların işlerini hakkıyla ifa etmesi; Usame b. Zeyd’in ordusunu Şama göndermede gösterdiği ihtimâm ve bu hususta aldığı tertibat; sonra irtidat edenlere açtığı mücadele ve bu hususta eshap ile yaptığı münazara neticesinde, Allah ona hakkı gösterdiği gibi eshabın da mürtetlerle savaşmanın hak olduğuna kanat getirmeleri; sonra Şam’ı fethetmek için ordular techiz edip bunlara takviye kuvvetleri göndermesi ve son olarak en güzel menkibesi ve en büyük faziletlerinden biri de Hz. Ömeri’i (Allah ondan razı olsun) Müslümanların başına halîfe bırakmasıdır. Hz. Ebû Bekir’in, Hz. Ömer hakkındaki firaseti ve ona yaptığı vasiyetle ümmeti Allah’ın siyanetine terk etmiştir. Böylece Allahu zü’l-celâl, onlara Hz. Ömer’in devrini hilâfetin en iyi devirlerinden kıldı. Hz. Ebû Bekir’in yegâne iyiliklerinden biri olan Hz. Ömer’i hilâfete getirmesiyle Hz. Ömer’in İslâmiyeti geliştirmesi, dinî yüceltmesi ve Allahu Teâlâ’nın İslâm dinini bütün dinlerden üstün kılacağı va’dinin tecellisi zâhir olmuştur.

Hz. Ebû Bekir Sıddîk’in sayılmayacak kadar çok menkibeleri, faziletleri ve başardığı büyük işler vardır. Bütün bunlar Nevevî’den rivâyet edilmiştir.

Burada Hz. Ebû Bekir Sıddîk’in tercüme-i hali hakkında edindiğim bilgileri biraz tafsil ederek anlatacağım ve bunları bir takım fasıllar üzere tertip ettim.

İsmi ve Lakabı

Daha önce bu mevzuya İşaret edilmişti. İbni Kesîr: “Âlimler, Hz. Ebû Bekir’in isminin Abdullah b. Osman olduğunda müttetikirler, yalnız İbni Sa’d’in İbni Sîrîn’den rivâyet ettiğine göre, Ebûbekir’in ismi, Atik’tir; doğrusu bu onun lakabıdır,” diyor. Sonra, Atik lakabının ne vakit ve ne sebeple verildiği hakkında da ihtilâf edildi. Leys b. Saad, Ahmed b. Hanbel, İbni Main ve diğer âlimler, bu lâkabın yüzünün güzelliğinden dolayı verildiği fikrindedirler. Ebû Naim el-Fadl b. Dekin, Hz. Ebû Bekir’in öteden beri hayır işlediğinden dolayı olduğunu söyler. Hz. Ebû Bekir’in nesebinde bir nakîse olmadığından ve nesebinin temizliği dolayısıyla verildiği de söylenir. Önce Atik sonra Abdullah adı ile adlandırıldığı da rivâyet edilmektedir.

Taberânî, el-Kasım b. Muhammed’den şunu rivâyet ediyor: el-Kasım, bir defa Hz. Aişe’den (Allah ondan razı olsun) Hz. Ebû Bekir’in isminin ne olduğunu sordu. Hz. Aişe: “Abdullah’tır” cevabını verdi. Bunun üzerine el-Kasım: “Herkes Atik diyor” deyince, Hz. Aişe: “Ebû Kuhafe’nin üç çocuğu vardı. Bunlara Atik, Mu’tik, Muaytik isimlerini vermişti” dedi. İbni Mende, İbni Asakir, Musa b. Talha’dan şunu rivâyet ediyorlar: Musa b. Talha niçin Ebûbekir’e Atik adı verildi diye Ebû Talha’ya sordum, dedi. Ebû Talha: “Hz. Ebû Bekir’in annesinin doğan çocukları yaşamıyordu; annesi Hz. Ebû Bekir dünyaya getirince, onu (kucağına) alarak Kâbeye yöneldi ve “Allahım! Bu çocuğum ölümden kurtulmuştur, onu bana bağışla, diye yalvardı” dedi. Yine bu mevzuda, Taberânî İbni Abbâs’ın; “Hz. Ebû Bekir’e ancak güzel yüzlü olduğu için Atik adı verildi” dediğini rivâyet ediyor. İbni Asakir, Hz. Aişe’nin şöyle dediğini haber veriyor: “âilesi önce Hz. Ebû Bekir’i Abdullah adı ile çağırırdı. [19] Fakat sonradan Atik adı daha çok kullanılmaya başlandı.“ Diğer bir rivâyete göre de: “Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir’e Atik adını vermişti” denilmektedir. Ebû Ya’la Müsned’inde, İbni Saad

ve Hâkim sahih bir rivâyetle, Hz. Aişe'nin (Allah ondan razı olsun) şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Bir gün evimde idim. Hz. Resulullah ve Eshabı dışarıda bulunuyorlardı; onlarla aramızda bir perde vardı. Hz. Ebû Bekir gelince, Hz. Peygamber: “Cehennemden azad olunan (Atîk) bir kimseye bakmak isteyen Ebûbekir'e baksın diyordu. Ailesi önce onu, Abdullah diye çağırıldı; fakat sonradan, Atik adı galebe çaldı.

Tirmizî ve Hâkim, Hz. Aişe'den şu haberi rivâyet ediyorlar: “Hz. Ebû Bekir, (bir gün), Hz. Resûlullah'ın yanına girdi; bunun üzerine Hz. Peygamber; Ey Ebûbekir! Sen cehennemden Allah'ın azadlısısın buyurdu. İşte bugünden itibaren Hz. Ebû Bekir'e Atik adı verildi”

Bezzar ve Taberânî, Abdullah b. ez-Zübeyyir'den sahih bir senetle şu haberi rivâyet ediyorlar: Abdullah b. Zübeyr “Hz. Ebû Bekir'in ismi Abdullah'dı. Hz. Resulullah 'ona sen Allah'ın ateşten azad ettiği kimsesin'buyurdu. Bundan sonra ona Atik adı verildi” diyor.

Hz. Ebû Bekir'in Sıddîk unvanına gelince: İbni Mesdî'nin zikrettiğine göre, bir rivâyette “doğruluğu ile tanındığı için Câhiliyyet devrinden beri bu kelime ile lakaplanırdı” diğer bir rivâyette: “Hz. Resûlullah'ın haber verdiklerini hemen tasdik ettiği için bu lâkabı aldı” deniliyor.

İbni İhsak, Hasan Basrî ve Katâde'den şunu rivâyet ediyorlar: “İsra hâdisesi sabahında Sıddîk ismi ile şöhret buldu” Hâkim, Müstedrekinde Hz. Aişe'den şu haberi rivâyet ediyor: Hz. Aişe: “Müşrikler Hz. Ebû Bekir'e geldiler ve “Haberin var mı, dostun bu gece Beyti Makdise götürüldüğünü iddia ediyor” dediler. Hz. Ebû Bekir: Bunu o mu söyledi?” diye sordu. “Evet” dediler. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir “O halde

söylediği doğrudur; çünkü ben bundan daha garîb olan, akşam sabah dâimâ gelip duran vâhyi tasdik ederim” dedi. İşte bunun için ona Sıddîk adı verildi.” Bu rivâyetin isnadı iyidir. Bu hâdîs, İbni Asakir’in senetleriyle zikrettiği Enes ve Ebû Hüreyre’nin hadîsinden ve Tabrani’in rivâyet ettiği Ümmü Hanî hadîsinden mezkûrdur. Saîd b. Mansûr, Sunen’inde der ki: “Ebû Ma’şer, Ebû Hureyre’nin mevlâsı Ebû Veheb’ten şu hadîsi rivâyet ediyor: Ebû Ma’şer dedi ki: Resulullah (S.A.V.) İsra Gecesinde dönerken Zituva’ya geldiğinde: “Ey Cibril! Kavmim beni tasdik etmez” dedi. Cibril, “Ebûbekir seni tasdik eder; o, Sıddîk’tir” dedi. Bu rivâyeti Taberânî el-Evsat’ta mevsul olarak Ebû Veheb ve Ebû Hureyre’den rivâyet etmiştir.

Hâkim, Müstedrek’te, Nizal b. Sibre’den rivâyet ettiği hadîste; Nizal: “Hz. Ali’ye, ey mü’minlerin Emiri! Bize Ebûbekir hakkında malûmat ver, dedik; o da: “O öyle bir kimsedir ki Allah ona Cibril ve Hz. Muhammed’in (S.A) diliyle Sıddîk ismini verdi; O Hz. Resulullah’ın namaz kıldırmakta yerine geçmiş, sonra dinî işleri ona tevdi etti, biz de dünya işlerimizde onu başa geçirdik.” dedi, bu rivâyetin isnadı iyidir.

Darekutnî ve Hâkim, Ebû Yahya’dan şunu rivâyet ediyorlar: Ebû Yahya’dan şunu rivâyet ediyorlar: Ebû Yahya: “Kaç defa işittiğimi bilmiyorum, Hz. Ali, minberde, daimâ Allâhu Teâlâ, Hz. Ebû Bekir’e Peygamberinin dili ile Sıddîk adını verdi” diyordu. Taberânî iyi ve sahih bir senetle Hâkim b. Saad’dan rivâyetinde, Hâkim b. Saad dedi ki: Hz. Ali’nin şu sözünü söyleyerek yemin ettiğini işittim: “Vallahi, Hz. Ebû Bekir’e Allâhu Teâlâ Sıddîk unvânına ihsân buyurdu” Uhud hadîsinde, Resulullah Efendimiz: “Ey dağ, doğru dur; zira üzerinde bir Peygamber, bir Sıddîk ve iki şehid vardır” buyurduğu rivâyet edilir. [20]

Hz. Ebû Bekir'in annesi, babasının amcası kızıdır. Adı Kâab oğullarından Amir oğlu Sahr kızı Selma'dır. Künyesi Ummu'l-Hayr'dır. Bunu İbni Asakir Zuhri'den rivâyet etmiştir.

Hz. Ebû Bekir'in Doğumu ve Yetişmesi

Hz. Ebû Bekir, Hz. Peygamber'in doğumundan iki sene ve birkaç ay sonra doğdu ve 63 yaşında vefat etti. İbni Kesîr diyor ki: Halîfetu'-bnü'l-Hayyat'ın Yezidi'bnî'l-Esam'dan naklettiği bir rivâyete göre Hz. Peygamber (S.A.V.) Hz. Ebû Bekir'e: "Ben mi büyüğüm sen mi?" diye sordu. Hz. Ebû Bekir; "Sen daha büyüksün, ben ise senden daha yaşlıyım," cevabını verdi. Bu hadîs mürsel-ve çok garip bir rivâyettir. Meşhur olan bunun aksidir. Ancak el-Abbâs'dan nakledilen rivâyet doğrudur.

Hz. Ebû Bekir Mekke'de yetişmiştir. Buradan ayrılışı yalnız ticaret-maksadıyla oluyordu; Zira, kavmi arasında çok zengin, mürüvvet ve ihsanı bol bir zat olarak tanınıyordu. İbni Diğne Hz. Ebû Bekir'e hitaben: "sen dâima akrabalarını ziyaret-eder, onları gözetir, doğru söyler, yoksullara yardım eder, felâketzedelerin elinden tutar ve misafiri ağırlarsın" dedi. Nevevî de "Câhiliyye devrinde Kureyş büyüklerindendi. Dâimâ kendisiyle istişarede bulunulur ve sevilirdi, herkesi hakkıyla tanırdı. İslâmiyet gelince onu diğierlerine tercih etti ve gerektiği gibi Müslüman oldu" diyor. Zübeyr b. Bekkâr ve İbni Asakir, Maruf b. Harbuz'dan şöyle rivâyet ettiler: Hz. Ebûbekir Sıdık (Allah ondan razı olsun) Cahiliyet ve İslâmiyet devrinde şeref mevkiine yükselen onbir Kureyşliden biriydi. Câhiliyet zamanında diyet ve garamet işlerine bakardı. Zira Kureyşlilerin işlerinde başvuracakları hükümdarları yoktu. Yalnız her kabilenin, her iş için tayin edilmiş bir reisleri bulunurdu. Sikaye ve Rifade işleri Beni Haşim'deydi. Yani herkes ancak onların yemeğinden yiyorlar ve sularını içiyorlardı. Beni Abduddar'da ise Kâbe muHâfızığı (Hicabe), Sancaktarlık (Liva) ve toplantı yeri (Nedve) bulunuyordu;

bunların izni olmadıkça hiç kimse Beyti Muazzama giremezdi. Kureyşliler bir harp ilan edince, Sancağı Beni Abduddar çekerdi. Herhangi bir mesele hakkında karar vermek veyahut bozmak için ancak Dâru'n-Nedve'de toplanıyorlar, meseleler ancak burada infaz ediliyordu. Bu da Abduddar kabilesinin vazifesiydi.

Hz. Ebû Bekir (R.A) Cahiliyet Devrinde İnsanların En İffetlisi İdi

[21]

İbni Asakir, Sahih bir senetle, Hz. Aişe (R.A)'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Vallahi, Ebûbekir kat'iyen ne Cahiliyet devrinde, ne de İslâmlığı zamanında şiir söylememiştir. Osman'la beraber şarabı daha o zaman terk etmişlerdi.” Ebû Nâim, iyi bir senetle, Hz. Aişe (R.A)'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Hz. Ebû Bekir daha Cahiliyet devrinde şarabı kendi nefesine haram kılmıştı.” İbni Asakir Abdullah b.Zübeyr'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Hz. Ebû Bekir asla şiir söylememiştir.” İbni Asakir, Ebû'l-Âliyetu'r-Riyahî'nin şöyle söylediğini rivâyet ediyor: “Resulullah'ın (S.A.V.) arkadaşlarının toplu bir halde buldukları bir yerde, Hz. Ebû Bekir'e: ”Câhiliyet zamânında şarap içtin mi?” diye soruldu. Bunun üzerine: “Eûzubillâh” cevabını verdi. Tekrar “niçin?” denilince “Bu şekilde ırzımı ve mürüvvetimi koruyordum. Zira şarap içen bir kimse ırzını ve mürüvvetini kaybetmiştir” dedi. Bu muhavere Resulullah'ın (S.A.V.) kulağına gelince: İki defa, “Ebûbekir doğru söylemiş, Ebûbekir doğru söylemiş” buyurdu. Bu haber metin ve senet itibariyle garip ve mürseldir.

Hz. Ebû Bekir'in Vasıfları

İbni Saad, Hz. Aişe'den, bir adamın ona: “Bize Hz. Ebû Bekir'i anlat” dediğini rivâyet ediyor. Hz. Aişe'de bunun üzerine “Hz. Ebû Bekir, nahif, beyaz yüzlü, seyrek

sakalı, biraz kamburca, izarını belden aşağı indirmeyen, zayıf yüzlü, çukur gözlü, yüksek alınlı, elleri damarlı bir zattı” dedi. Hz. Aişe’den bir rivâyette: “Hz. Ebû Bekir saç ve sakalını kına ve ketem ile boyardı.” Enes’den bir rivâyette, Enes “Resulullah (S.A.V.) Medine’ye geldiği vakit, eshabı arasında Hz. Ebû Bekir’den başka saçını kırmış kimse yoktu, o da ketem ve kına ile boyamıştı” diyor.

Hz. Ebû Bekir’in Müslüman Oluşu

Tirmizî ve İbni Hibban Sahihinde, Ebû Sa‘îd el-Hudri’nin şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Ebû Bekir: “hilâfete en haklı ben değilim, ilk önce Müslüman olan ben değilim, şu ve bu işleri yapan ben değilim?” dedi. İbni Asakir, Hâris yoluyla, Hz. Ali’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Erkeklerden ilk önce Müslüman olan Hz. Ebû Bekir’dir.” [22]

Hayseme, sahih bir senetle, Zeyd b. Erkam’ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Hz. Peygamberle beraber ilk önce namaz kılan, Hz. Ebû Bekir’dir.” İbni Saad sahabeden Devs kabilesinden Ebû Ervâ’nın şöyle dediğini rivâyet ediyor: “İlk önce İslâmiyete giren, Hz. Ebû Bekir Sıddîk’dir.” Taberânî el-Kebir’inde Abdullah b. Ahmed Zevaidu’z-Zühüd’de, Şa’bi’nin şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: “İbni Abbâs’dan ilk önce İslâmiyet’e giren kimseyi sordum, cevaben: “Ebûbekir Sıddîk’dir, Hassan’ın şu sözünü duymadın mı?” dedi;

“Eğer sadık arkadaşımı anmak istersen, kardeşin Ebûbekir’i ve yaptıklarını hatırla. O, Hz. Peygamberden sonra mahlukatın en hayırlı, en muttakî ve en âdilidir; deruhte ettiği işleri hakkıyla yerine getirir. O, garda Hz. Peygamberin arkadaşı ve ilk halîfesi yaptığı her iş öğülmeye değer ve Peygamberi ilk tasdik edendir.”

Ebû Naîm, Furat b. es-Sâib'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Meymun b.Mehran'a: "Sana göre Hz.Ali mi efdal, Hz. Ebû Bekir mi, Hz. Ömer mi?" diye sordum. Bunun üzerine, Mehran dehşetten titredi, hatta, elinden asası düştü; sonra Hz. Ömer'le Hz. Ali'nin Hz. Ebû Bekir'le eşit tutulacakları bir devre kalacağını zannetmezdim. Bunlar, indallah makbul ve Müslümanların başıydılar. Ebûbekir mi daha önce Müslüman oldu, yoksa, Hz. Ali mi? dedim.

"Vallahi, Hz. Ebû Bekir, henüz Hz. Peygamber, rahip Buheyra'ya uğradığı zaman ona iman etmişti. Hz. Ebû Bekir ile, Hz. Hatice'nin Peygamberimizle evlendiği zamanda hangisinin daha evvel Müslüman olduğu ihtilâflıdır. Bütün bunlar, Hz. Ali'nin doğmadan önce vuku bulmuştu. Sahabe tabiîn ve diğer âlimlerden birçokları, ilk Müslüman olanın Hz. Ebû Bekir olduğunu söylerler. Hatta bazıları bu hususta icma olduğunu iddia ederler. Bazıları da: "İlk Müslüman olan Hz. Ali'dir" der. Bir rivâyete göre "Hz. Hadîce"dir. Bu rivâyetlerin arası şu şekilde telif edilir: Erkeklerden ilk Müslüman olan Hz. Ebû Bekir, çocuklardan Hz. Ali, kadınlardan da Hz. Hatice'dir. Ebû Naîm, bu telifi ilk önce zikredenin, İmâmı Ebû Hanife (Allah rahmet eylesin) olduğunu rivâyet eder.

İbni Ebi Şeybe ve İbni Asakir, Salim b. Ebû'l-Ca'd'ın şöyle söylediğini rivâyet ediyorlar: Muhammed b. el-Hanefiye'ye: "Hz. Ebû Bekir'in islâmiyete girişi herkesten önce mi olmuştur" diye sordum, o da: "Hayır," cevabını verdi.

"O halde Hz. Ebû Bekir niçin bu mevkiye yükseldi ve niçin herkesi sepkat etti hattâ kendinden başkası anılmaz oldu?" dedim

Cevaben "Zira, Hz. Ebû Bekir Müslümanlığı kabul edip, ölünceye kadar Müslümanlar arasında imanı en kuvvetli olan zattı" dedi.

İbni Asakir, iyi bir senetle, Muhammed b. Saad b. Ebi Vakkas, babası Saad'a şöyle söylediğini rivâyet ediyor:

Muhammed İbni Saad “Hz. Ebû Bekir’in islâmiyete girişi hepimizden evvel-mi oldu?”

Saad “Hayır, Hz. Ebû Bekir Müslüman olmazdan önce, beş kişiden fazla kimse iman etmişti. Fakat Müslümanlık bakımından o en hayırlımızdı.” dedi.

İbni Kesîr diyor ki: “Aşikârdır ki, Hz. Peygamber’in ehli, karısı Hz. Hatice, kölesi Zeyd, Zeyd’in karısı Ummu Eymen, Hz. Ali ve Varaka’dır.”

İbni Asakir, İsa b. Yezîd’in şöyle söylediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir bana şunu anlattı: “Kâbenin haremde oturuyordum. [23]

Zeyd b. Amr. b.Nüfeyl de oturuyordu. Umayye b. Ebû es-Salt yanından geçti ve ona: “Nasılsın ey hayrı araştıran?” diye sordu. “İyiyim,” diye cevap verince, “Hayrı bulabildin mi?” diye sordu. Bunun üzerine, “Hayır,” cevabını verdi ve “kıyamet günü Allah’ın takdir ettiği hakikî dinden başka bütün dinler batıldır” beytini söyledikten sonra, “Bizden veyahut sizden çıkması beklenen Peygamber hakkındaki fikrin ne?” dedi. O da: “Şimdiye kadar beklenen ve gönderilecek bir Peygamberin varlığından haberim yoktur,” cevabını verdi. Hz. Ebû Bekir diyor ki: “Varaka b. Nevfel’in yanına gittim. Varaka göklerin hareketini daima takip eden ve hakikat araştıran bir adamdı. Onu durdurdum, sonra aramızda geçen konuşmayı ona anlattım. Bunun üzerine, aramızda şöyle bir muhavere oldu “Evet, ey kardeşimin oğlu! Ben kitap ve bilgi ehliyim, Peygamberin nesebce Arapların orta hallileri arasından çıkması bekleniyor; - Neseb ilmüne ait bilgim vardır- senin kavmin de neseb itibarıyla Arapların ortalarındandır. Ey amca Peygamber ne haber verecek? Ona haber verilenleri

söyleyecek; şu kadar var ki, o zulmetmeyecek, ona zulmedilmeyecek, zaten ondan zulüm de beklenmez. Allah'ın Resulü gönderilince, ben ona iman eder ve onu tasdik ederim.”

İbni İshak diyor ki: Bana Muhammed b. Abdurrahman b. Abdullah b. el-Husayn et-Temimî, Hz. Resulullah'ın şöyle buyurduğunu anlattı: “İslâm'a davet ettiğim herkes, mutlaka bir tereddüt, bir sürçme ve düşünceye varmıştır; yalnız Ebûbekir, dâvet ettiğim vakit, tereddüt etmeden, duraklamadan Müslümanlığı kabul etti.” Beyhâki: “Hz. Ebû Bekir, Hz. Peygamber islâmiyete davet etmezden önce, onda Peygamberlik delillerini görüyor ve eserlerini işitiyordu. Hz. Peygamber, onu islâma davet edince, daha önce düşündüğü, fikir yordduğu içi derhal Müslüman oldu.” diyor. Sonra Beyhâki, Ebû Meysere'den rivâyetinde şöyle diyor. “Hz. Resulullah evinden çıktığı vakit “Ey Muhammed!” diyen birinin sesini işitir, sesi duyunca geri dönüp kaçardı. Bu hâdiseyi Cahiliyet devrinde dostu olan Hz. Ebû Bekir'e gizlice haber verdi.”

Ebû Naîm ve İbni Asakir, İbni Abbâs'tan naklen Hz. Peygamberin şöyle dediğini rivâyet ettiler: “İslâma davet için konuştuğum herkes, beni reddeder ve benimle münakaşaya girerdi; yalnız Ebû Kuhafe'nin oğlu Hz. Ebû Bekir ne söyledimse hepsini kabul etti ve mucibince hareket etti.”

Buharî, Ebû Derda'dan naklen Hz. Peygamber'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: “dostumu bana bağışlar mısınız? Dostumu bana bağışlar mısınız? Ey insanlar! ben hepimize gönderilen Allah'ın Rasûlüyüm” dediğim zaman, cevaben “Yalan söylüyorsun” dediniz, Ebû Bekir “Doğru söylüyorsun” demişti.

Hız. Ebû Bekir'in Sahâbiliği ve Savaşları

Âlimler diyorlar ki: Hız. Ebû Bekir, Hız. Peygambere, Müslüman oluşundan itibaren, Peygamberimizin vefatına kadar, sohbetiyle müşerref olmuş, hiç bir zaman, ne seferde, ne hazarda, ondan ayrılmamıştır. Ancak, Hız. Peygamberin izin verdiği hac ve gazveler müstesna, bütün savaşlara iştirak etmiştir. [24]

Allah ve Resûlünü tercih ederek ailesini ve çocuklarını terk edip Peygamberimizle beraber hicret etmiştir. O Hız. Peygamberin yâr-ı ğâridir. Bu hususta, Allâhı Teâla “İki kişinin birisi olarak Ğarda bulunduğu ve arkadaşına korkma, kederlenme! Allah bizimledir dediği zaman...” 9/41 meâlindeki âyeti buyurmuştur. Birçok yerde Resûlullâh (S.A.V.)'a yardım etmiştir. savaşlarda, muhtelif önemli durumu vardır. Şecâatı faslında geleceği gibi, Eshab, Huneyn ve Uhut günlerinde firar etmişlerdir. Hız. Peygamberle sebat eden Hız. Ebû Bekir'di.

İbni Asakir, Ebû Hureyre'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Bedir günü Melekler de birbirlerini müjdeleyerek: “bakın, bakın! Sıddîk çardakta, Resulullah ile beraber” diyorlardı.

Ebû Yala, Hâkim ve İmâm Ahmed, Hız. Ali'nin şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Bedir günü, Hız. Resulullah bana ve Ebûbekir'e “Birinizle Cibril, diğerinizle Mikâil beraberdi” demişti.

İbni Asakir, İbni Sirin'den şunu rivâyet ediyor: Hız. Ebû Bekir'in oğlu Abdurrahman, Bedir savaşında müşrikler tarafındaydı, Müslüman olunca babasına: “Bedir günü bana çok yaklaştım, fakat senden sarfınazar ettim, seni öldürmedim,” dedi. Bunun üzerine Hız. Ebû Bekir: “Eğer sen bana hedef olmuş olsaydın, seni bırakmazdım,” cevabını verdi.

Hız. Ebû Bekir'in Şecâatı ve Sahâbenin en Şecâatlısı Olduğu Hakkında

Bezzar, Müsned'inde, Hız. Ali'nin şöyle söylediğini rivâyet eder: "En cesur insan kimdir? Söyleyin" diye sorunca "Sensin" dediler. Hız. Ali de: "İçimde bir korku olmadan hiçbir kimse ile mübareze yapmış değilim, bana en şecaatli kimdir, onu söyleyin. Bilmiyoruz, kimdir? Hız. Ebû Bekir'dir. Çünkü Bedir günü Hız. Resulullah'a bir çardak yapmıştık. Müşriklerden herhangi birinin ansızın Resûlullâh (S.A.V.)'a yapacağı bir hücumdan onu korumak için: "Kim Resûlullâh ile berâber kalır?" dedik. Allaha yemin ederim ki, aramızdan kimse meydana çıkmadı; yalnız Hız. Ebû Bekir kılıcını çekerek, Hız. Resulullah'ın yanına geldi; hücum eden herkese saldırıyordu. Şüphesiz en şecaatlı kimse odur."

Hız. Ali (R.A.) birgün Kureş'in Hız. Resûlullâh'ı ite kaka muâheze ettiklerini ve: "Sen misin ilâhlarımızı bir ilâh yapan?" dediklerini gördüm. Allah'a yemin ederim ki, aramızdan hiç, kimse imdadına koşamadı, yalnız Ebûbekir ortaya çıkarak, birini dövüp ötekini itekleyerek "Yazıklar olsun size! Rabbim Allah diyen bir adamı mı öldüreceksiniz" diyordu. Sonra Hız. Ali üzerinde bulunan abayı çıkardı ve sakalı ıslanıncaya kadar ağladı ve "Allah aşkına söyleyin, firavun devrindeki mümin mi daha hayırlıdır, yoksa Ebûbekir mi?" dedi. Herkes sustu, bunun üzerine Hız. Ali: "Bana cevap versenize! [25]"

Allah'a yemin ederim ki Ebûbekir'in bir saati firavun devrindeki müminin bin saatından hayırlıdır; zira o, imanını gizliyordu; bu ise imanını ilan ediyor," dedi.

Buharî, Urvatu b. ez-Zübeyr'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Amri'bn'il-Âs'ın oğlu Abdullah'a müşriklerin Hız. Resulullah'a yaptıkları en kötü işin ne olduğunu sordum, cevaben: "Ukbetü'bnü Ebî Muayt, Hız. Peygamber namaz kılarken yanına gelip, abasını Hız. Peygamber'in boyuna atarak, şiddetle boğmaya başladı; bunun

üzerine Hz. Ebû Bekir yetişti ve İbni Muayt'ı defederek: “Size rabbinizden Allah’ın birliğine açık deliller getiren ve “Rabbim Allah’tır” diyen bir adamı öldürecek misiniz?” dedi. Heysem b.Küleyp, Müsnedinde, Hz. Ebû Bekir’in şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Uhud’da herkes Hz. Resulullah’tan uzaklaşırken, ilk önce yanına dönenlerdendim. Hadîsin tamamı, Heysem’in Müsnedinde geçer.

İbni Asakir, Hz. Aişe’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Peygamberin eshabı bir gün toplanmıştı, 38 kişiydiler. Hz. Ebû Bekir, Hz. Resulullah’ın artık meydana çıkması için ısrar etti. Hz. Peygamber: “Ey Ebûbekir! Biz azız” dedi. Devamlı surette Hz. Ebû Bekir’in ısrarı üzerine, Hz. Resulullah meydana çıktı, Müslümanlar mescid içerisine dağıldı ve herkes kendi aşiretine katıldı. O sırada Hz. Ebû Bekir, halka bir hutbe irad etti. Hz. Ebû Bekir bu suretle halkı, Allah’a ve Resulüne davet eden ilk hatip oluyordu. Müşrikler bu hutbe üzerine, Hz. Ebû Bekir ve Müslümanların üzerine yürüdüler. Haremdeki Müslümanları ve Hz. Ebû Bekir’i adam akıllı dövdüler. Hadîsin tamamı, Hz. Ömer’in terceme-i hâlinde gelecektir.

İbni Asakir, Hz. Ali’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir İslâmiyete girince Müslümanlığını izhar etti ve Allah ve Resûlu’ne imâna davete koyuldu.

Hz. Ebû Bekir’in Cömertliği ve Malını Hz. Resûlullâh Yolunda İnfâkı

Allâhu Teâlâ şöyle buyuruyor: “Malını hayra sarf ve tezkiye-i nefsedenden müttekî, o ateşten uzaktır. 92/17” İbni Cevzî Ulemâ’nın bu âyetin Hz. Ebû Bekir hakkında inzal edilmiş olduğuna icmâ ettiklerini söylüyor. İmân-ı Ahmed, Ebû Hureyre’den şu hadîsi rivâyet ediyor: Hz. Peygamber: “Hiçbir mal, Ebûbekir’in malı kadar bana faydalı olmamıştır,” buyurdu. Bunun üzerine, Hz. Ebû Bekir ağladı ve “Ben ve malım, ancak senin içindir ya Resûlâllah” dedi. Ebû Ya’lâ, Hz. Aişe’den bunu, onun gibi merfû olarak

rivâyet ediyor. İbni Kesîr diyor ki: “Bu aynı zamanda Hz. Ali, İbni Abbâs, Enes, Câbir b. Abdullah ve Ebû Saîd el-Hudrî (R.A.)’den de rivâyet edilmiş [26] ve ayrıca el-Hatib, Sa’îd b. el-Museyyeb’den aynı hadîsi mürsel-olarak rivâyet ediyor ve “Hz. Resulullah, Hz. Ebû Bekir’in malını kendi malı gibi tasarruf ederdi” cümlesini ilâve ediyor.

İbni Asâkir, Hz. Aişe ve Urve b. ez-Zübeyr yoluyla şunu rivâyet ediyor. “Hz. Ebû Bekir’in Müslüman olduğu gün, kırkbin dinarı vardı” hadîsin diğeri bir rivâyetinde: “Kırkbin dirhem” olduğu rivâyet ediliyor ve bunların hepsini Hz. Peygamber’in uğruna harcadığı söyleniyor.”

Ebû Sa’îd İbni el-Arabî, İbn-î Ömer’in (R.A.) şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Hz. Ebû Bekir Müslüman olduğu vakit, evinde kırkbin dirhemden başka, Medine’ye hicrette ise, beşbin dirhemden başka parası kalmamıştı. Zîrâ parasını köle azad edip Müslümanlara yardım uğrunda harcıyordu.”

İbni Asâkir, Hz. Aişe’nin: “Hz. Ebû Bekir Allah’a îmân ettikleri için işkence gören yedi kişiyi hürriyetine kavuşturmuştur.” dediğini rivâyet ediyor.

İbni Şâhin, es-Sünne’de, Bağavî, Tefsîrinde İbni Asâkir İbni Asâkir İbni Ömer’in şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: “Birgün Hz. Peygamber’in huzurundaydım. Aynı mecliste üzerinde hurma lifleriyle dikilmiş bir aba giydiği halde Hz. Ebû Bekir de vardı. Bu sırada Cibrîl aleyhisselâm gelerek Hz. Peygambere: “Ey Muhammed! Hz. Ebû Bekir bu eski abayı niçin giymiş” diye sorunca Hz. Peygamber de: “Ey Cibrîl! Ebû Bekir, fetihten önce, bütün malını benim için infak etti,” cevâbını verdi. Cibrîl: “Allâhu Teâlâ, ona selâm söylüyor ve buyuruyor ki, O’na verdiğim bu fakirlik hâlimden memnun musun, değil misin? diye sor,” deyince, Hz. Ebû Bekir: “Ben Rabbîma hoşnutsuzluk gösterir miyim? Ben Rabbîmdan râzıyım, ben Rabbîmdan râzıyım, ben Rabbîmdan

râzıyım,” dedi. Bu hadîs gariptir ve senedi çok zayıftır. Ebû Naîm, Ebû Hüreyre ile İbni Mesûddan bu meâlde bir hadîs rivâyet etmiştir; fakat, yine bir hadîsin de senetleri zayıftır. İbni Asâkir de, İbni Abbâs’dan bu meâlde diğeri bir hadîs rivâyet ediyor; el-Hatîp de senedi vâhî olan İbni Abbâs’dan naklen Hz. Peygamberin şöyle buyurduğu rivâyet ediyor: “Cibrîl aleyhi’s-selâm, birgün üzerine delik deşik, basit bir elbise giymiş olduğu halde yanıma indi, ona:

Ey Cibrîl! Bu ne hal?” Dedim, o da:

“Allâhu Teâlâ Hazretleri gökte meleklerle, yeryüzünde Ebû Bekirin giydiği gibi giyinmelerini emir buyurdu, cevâbını verdi. İbni Kesîr, bu hadîsin çok münker olduğunu söylüyorsa da, “Bu ve bundan önce rivâyet edilen hadîsleri halk ağızdan ağza nakletmiş olmasalardı, bundan sonra sarfinazar etmek daha evlaydı” diyor.

Ebû Dâvud ve Tirmizî, Ömer b. el-Hattâb’ın şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: “Birgün Hz. Resûlu-llâh bize tasadduk etmemiz için emir buyurdu. Bu emir paralı olduğum bir zamâna rastlamıştı, kendi kendime: geçebilsem, bugün ancak Ebû Bekir’i geçebilirim, deyip malımın yarısını götürdüm. Resûlullâh Efendimiz:

“Âilen için ne bıraktın?” buyurdu, ben de:

“Getirdiğim kadarını da onlar için ayırdım,” dedim. Hz. Ebû Bekir ise, bütün varını yoğunu getirdi. Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir’e: [27]

“Ey Ebû Bekir! Âilene ne bıraktın?” buyurdu, bunun üzerine Hz. Ebû Bekir: “Onlara, Allâh ve Resûlünü bıraktım,” cevabını verdi.

Netîcede kendi kendime, “onu hiçbir şeyde kat’iyyen geçemeyeceğim” dedim. Tirmizî, bu hadîsin hasen ve sahîh olduğunu söylüyor.

Ebû Naîm, el- Hilye’de Hasan-ı Basrî’den şunu rivâyet ediyor: “Hz. Ebû Bekir, Hz. Peygambere, sadakasını gizleyerek getirdi ve ey Allâhın Resûlü! İşte sadakam, ecrini Allâh’tan beklerim” dedi. Hz. Ömer’de sadakasını aşikâr getirerek “Ey Allah’ın Resûlü! İşte sadakam, ecrini Allah’tan beklerim” dedi. Bunun üzerine, Hz. Peygamber: “Sadakalarınızın arasındaki fark, söylediğiniz söylerin farkı gibidir.” buyurdu. Bu haberin isnâdı iyidir, fakat mürseldir.

Tirmizî Ebû Hüreyre’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Hz. Peygamber birgün bize yapılan her iyiliğin mükâfatlandırdık, yalnız Ebû Bekir’inkini Allâhu Teâlâ kıyâmet-gününde mükâfatlandırarak: Ebû Bekir’in “Müslümanlığa vermiş olduğu faydayı hiçbir kimsenin malı vermemiştir” buyurdu.

Bezzâr, Hz. Ebû Bekir’i Sıddîk’ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Ebû Kuhâfe ile berâber birgün Hz. Peygambere geldik. Hz. Peygamber: “İhtiyârı bıraksaydın da ben ona gelseydim” buyurunca, Hz. Ebû Bekir: “Hayır onun size gelmesi daha doğrudur.” dedi. Buna karşı Hz. Peygamber: “Biz ona oğlunun iyiliklerine karşı ikrâm ederiz.” buyurdu.

İbni Asâkir, İbni Abbâs’ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Peygamber birgün şöyle buyurdu: “Bizce, Hz. Ebû Bekir’in iyiliklerinden daha çok iyilik yapan hiç kimse yoktur; O, nefsi ve malı ile bana yardım etmiş ve kızını da benimle evlendirmiştir.”

Hz. Ebû Bekir’in İlmi ve Sahâbenin En Âlimi ve En Zekisi Olduğu Hakkında

Nevevî, Tehzîb’inde, kendi hattıyla şunları kaydetmektedir: Muâsır âlimlerimiz, Hz. Ebû Bekir’in yüksek bir ilme sâhip olduğunu, Sahiheyn’de zikredilen, onun şu hadîsi ile istidlâl ediyorlar: “Allâha yemin ederim ki, namazla zekâtı ayırdeden

kimselerle muhakkak (S.A.V.) savaşıcağım; Allâha yemin ederim ki, Hz. Peygamber'e verdikleri bir oğlağı bana vermemezlik ederlerse, onlarla dövüşeceğim.” Şeyh Ebû İshak, Tabakât'ında bu ve diğer rivâyetlerle, Hz. Ebû Bekir Sıddîk'in Sahâbenin en âlimi olduğunu istidlâl ediyor; zirâ Hz. Ebû Bekir'den başka bütün sahâbe, bu mes'elenin inceliğini anlatmakta tereddüt etmişlerdi. Nihâyet Ashâb-ı Kirâm onunla yaptıkları münâkaşa neticesinde onun fikrinin doğru olduğunu anladılar ve Hz. Ebû Bekir'in karârına rücu ettiler diyor. İbni Ömer'den rivâyete göre: Birgün İbni Ömer'e, “Resûlullâh (S.A.V.)'in hayâtında halka kim fetvâ veriyordu?” diye soruldu. Cevâben “Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer (Allâh onlardan râzı olsun) veriyorlardı. Onlardan başkasının fetvâ verdiğini bilmiyorum.” dedi.

Şeyhan (Buhârî ve Müslim) Ebû Sa'îd el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Resûlullâh Müslümanlara i'râd ettiği bir hutbesinde: “Allâhu Teâlâ Hazretleri bir kulunun dünyâ hayatı ile nezd-i İlâhisini seçmede serbest bıraktı, bu kul da nezd-i İlâhîyi seçti” buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir ağladı [28] ve “Ey Allâh'ın Resûlü! Baba ve annelerimiz sana fedâ olsun.” dedi. Resûlullâh Efendimizin muhayyer bırakılan bir kuldan haber vermesi üzerine Hz. Ebû Bekir'in ağlamasına hayret ettik. Halbuki, muhayyer bırakılan Resûlullâh Efendimizdi. Bu hadîs, Hz. Ebû Bekir'in en âlimimiz olduğuna delâlet eder. Hz. Resûlullâh: “Arkadaşlığında ve malında bana en emin kimse Ebû Bekir'dir, Rabbim'den başka bir dost ittihaz etmiş olsaydım, Ebû Bekir'i seçerdim, fakat, İslâm kardeşliği ve sevgisi buna mâni'dir. Ebû Bekir'in kapısından başka bütün kapılar kapatılsın” buyurdu. Bu Nevevî'nin sözüdür.

İbni Kesîr diyor ki: “Hz. Ebû Bekir, Sahâbe-i kirâm arasında Kur'an-ı en iyi bilen bir zâttı. Çünkü Hz. Peygamber ona Sahâbeye namaz kıldırmasını emretti.” Bir hadîs-i şerîfnde: “Allâh'ın kitabını en iyi bilen cemaata İmâm olsun” buyurdu.

Tirmizî, Hz. Âişe'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Resûlullâh (S.A.V.) Hz. Ebû Bekir'in bulunduğu bir toplulukta, “Ondan başkasının onlara İmâmlık yapması lâyık değildir.” buyurdu.

Kur'an-ı Kerîm'e vukufu ile beraber, Hz. Ebû Bekir, Sünnette sahâbenin en âlimiydi. Zîrâ, Eshâb-ı Kirâm çok kere bu hususta ona mürâcaat ederlerdi. Bir de, Hz. Ebû Bekir, diğer sahâbenin ezberinde olmayan ve hîn-i hâcette hatırladığı hadîsleri, Resûlullâh Efendimizden nakletmekte Eshâb'ı Kirâmdan üstün geliyordu. Böyle olması, Hz. Ebû Bekir için garip bir şey değildir. Resûlullâh Efendimiz'in sohbetine, risâletin başından, onun vefâtına kadar devam etmiştir. Hz. Ebû Bekir bütün bunlarla berâber, insanların en zeki ve en akıllısıydı. Hz. Ebû Bekir'in Hz. Peygamber'den kısa bir zaman sonra vefâtı ve az yaşamasından dolayı ona isnad edilen hadîsler az rivâyet edilmiştir. Böyle olmasaydı da uzun zaman yaşasaydı, ondan rivâyet edilen bu hadîsler, hakikaten çok olacaktı. Râviler, bütün hadîsleri naklettiler. Hz. Ebû Bekir'in zamânında bulunan eshabdan hiçbiri, ondan hadîs rivâyet etmeye, onun aynı hadîsi rivâyette müşterek olduğundan dolayı ihtiyaç hissetmemişlerdir. Ancak kendilerinin bilmediklerini ondan naklediyorlardı.

Ebû'l-Kasım el-Begavî, Meymun b. Mehra'nın şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Hz. Ebû Bekir'e bir dâvâcı geldiği zaman, Allâh'ın kitabına başvurur, eğer aradığını onda bulursa, onunla aralarında hükmeder; Kitapta bulamazsa, Hz. Resûlullâhın bu mevzuda bir sünnetini araştırır, ona göre hükmeder, bundan da âciz kalırsa, Müslümanlara soruşturmaya başlar ve: Bana şunu bunu sordular, Hz. Resûlullâhın bu mevzuda verdiği bir hüküm var mı” der. Bâzen birçok kimseler, bu mevzuda Hz. Peygamberin bir hükmünü naklederler, bunun üzerine, Hz. Ebû Bekir: “Aramızda, Hz. Peygamberimizden hadîs rivâyet eden kimseleri bulduran Allâh'a hamdolsun” der.

Bu şekilde de mevzuya müsâit bir hadîs bulamazsa, ileri gelen seçkin kimseleri toplar, onlarla istişârede bulunur, bunlar bir fikir etrafından birleşirlerse, onunla hükmederdi. Hz. Ömer de böyle yapardı. Kur'an-ı Kerîm ve hadîs-i şerifte aradığına cevap bulamazsa, Hz. Ebû Bekir'in bu hususta bir hükmü olup olmadığına bakar; bulursa onunla hüküm verir, yâhut Müslüman ileri gelenleri toplar, bir fikir etrafında icmâa varırlarsa onunla hükmünü verirdi.

Hz. Ebû Bekir'i Sıddîk, bunlara ilaveten, Arapların, bilhassa Kureyş'in neseplerini en iyi bilendi. İbni İshak, [29]

Yâkup b. Utbe, O da Ensardan bir şeyhden rivâyetinde şöyle diyor: "Kureyş içinden Cübeyr b. Mut'im, Kureyş ve bütün Arapların neseb ilmine en vâkıf olanıydı. O bile: "Neseb bilgimi Hz. Ebû Bekir-i Sıddîk'tan aldım. Hz. Ebû Bekir Araplar içinde neseb ilmini bilmekte en üstün bir Kureyşî'ydi" diyor. Hz. Sıddîk bununla berâber rüyâ tâbirini gâyet-iyi biliyor, Hz. Peygamber devrinde de rüyâ tâbir ediyordu. Muhammed b. Sirin (bu şahıs bilittifak bu ilimde herkesten üstündü) "Hz. Ebû Bekir, Hz. Peygamber'den sonra en iyi rüyâ tâbir edenimizdi." diyor. Bu haberi İbni Saad rivâyet ediyor.

Deylemî, Musnedu'l-Firdevs'de ve İbni Asâkir, Semure'nin şöyle dediği rivâyet ediyorlar: Hz. Resûl (S.A.V.) şöyle buyurdu: "Ebû Bekir'e rüyâ tâbir etmesine izinle emrolundum" İbni Kesîr: Hz. Ebû Bekir insanların en fasîhi ve en güzel hutbe irâd edeniydi" diyor. Zübeyr İbni Bekkar diyor ki: Bâzı âlimlerin şöyle dediklerini duydum: "Hz. Resûlullâhın eshâbı arasında hatiplerin en fâsihi, Hz. Sıddîk ve Hz. Ali b. Ebi Tâlip (R.A.)'ydi. Sakîfe hadîsinde geleceği üzere, Hz. Ömer'in şu sözü: "Hz. Ebû Bekir, Allâh'ı en fazla bilen ve ondan en çok korkandı" Mezkûrdur. İleride bu hususta ve Hz. Ebû Bekir'in rüyâ tâbiri ve hutbeleri hakkında Hz. Ömer'in sözleri müstakil bir fasıl

içinde gelecektir. Hz. Ebû Bekir'in Sahâbenin en âlimi olduğunu şu muhâvere delâlet-etmektedir: Hudeybiye sulhunde, Hz. Ömer, Hz. Resu'llâha bu sulh hakkında: "Niçin dînimiz hakkında zayıflığı kabul ediyoruz?" diye sorunca, Hz. Peygamber gereken cevâbı verdi. Sonra Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'e gitti. Resu'llâha sorduğunu tekrar etti. Hz. Sıddîk da Hz. Peygamberin verdiği cevâbın aynını verdi. Bu hadîsi Buharî ve diğer âlimler rivâyet etmişlerdir.

Hz. Ebû Bekir fikir bakımından sahâbenin en isabetlisi ve akıl i'tibâriyle en olgunuydu.

Temam er-Râzî, Fevâid'inde ve İbni Asakir, Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Resûlullâh'ın (S.A.V.) şöyle buyurduğunu işittim: "Cibrîl birgün bana gelip, Allâhu Teâlâ Hazretleri senin Ebû Bekir'le istişâre etmeni emrediyor" dedi.

Taberânî, Ebû Naîm ve diğer âlimler, Muaz b. Cebel'den şunu rivâyet ediyorlar: Hz. Peygamber Muazı, Yemen'e göndereceği vakit bâzı eshâbı ile istişârede bulundu. Aralarında Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Talha, Hz. Zübeyr ve Hz. Useyd b. Hudayr bulunuyordu. Herkes kendi fikrini söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber Muaz'a "Sen ne dersin?" diye sordu. Ben de: "Hz. Ebû Bekir'in görüşünü kabul ediyorum." dedim. Hz. Peygamber "Allâhu Zülcelâl, Ebû Bekir'in hatâ işlemlerini murâd etmez" buyurdu. İbni Ebû Usâme, Müsned'inde: "Allâhu Teâlâ, Ebû Bekir-i Sıddîk'ın yeryüzünde hatâ işlemlerini murâd etmez" diyor. Taberânî de, el-Evsat'da, Selh b.Saat es-Sa'îdî'den şöyle rivâyet ediyor: Resûlullâh şöyle buyurdu: "Allâhu Teâlâ, Ebû Bekir'in hatâ işlemlerini murâd etmez" bu rivâyetlerin râvîleri sikadır. [30]

Bölüm

Nevevî, Tezhîb’inde diyor ki: Hz. Ebû Bekir-i Sıddîk Kur’ân-ı Kerîm’in tamâmını ezberliyen sahâbeden biridir. Bunu İbni Kesîr, tefsirinde zikrettiği gibi, diğer âlimler de rivâyet ediyorlar. Enes, “Kur’ân-ı Kerîmi, Hz. Peygamber devrinde dört kişi toplamıştır,” diyor. Bu rivâyet ile Kitâbu’l-İtkan’da izah ettiğim gibi bu dört kişinin ensardan olduğunu kastediyor.

İbni Ebî Dâvud, Şâ’bi’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Hz. Ebû Bekir vefât ettiği vakit, Kur’ân-ı Kerîm’in bütünü toplanmamıştı.” Bu rivâyeti ya merduttur veyâhut Hz. Osman’ın yaptığı gibi mushafta cem’edilmemiştir, şeklinde te’vil edilir.

Bölüm

Hz. Ebû Bekir’in sahâbenin en efdali ve en hayırlısı olduğu hakkında Ehl-i sünnet, Hz. Resûlullâhtan sonra en efdal insan Hz. Ebû Bekir, sonra sırasıyla Hz. Osman, Hz. Ali, Aşere-i Mübeşşere, Ehl-i Bedir, Ehl-i Uhud, Ehl-i Bîat ve sonra da diğer sahâbeler olduğunda müttefiktirler. Ebû Mansûr el-Bağdadî icmân böyle olduğunu hikâye ediyor.

Buhâri, İbni Ömer’in şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Hz. Resûl zamânında sahâbenin en hayırlı olanı hakkında fikir yürüterek, en hayırlı sahâbe Hz. Ebû Bekir, sonra Hz. Ömer b. el-Hattab sonra Hz. Osman b. Affan’dır (R. A.)” derdik.

Taberânî, el-Kebîr’inde, rivâyete ilâveten diyor ki: “Sahâbe hakkındaki fikirlerimize Hz. Peygamber muttalî oluyor, fakat bizi bundan menetmiyordu.” İbni Asâkir, İbni Ömer’in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Birgün aramızda Hz. Peygamber de olduğu halde, Hz. Ebû Bekir sonra Hz. Osman ve Hz. Ali efdaldir,” diyorduk.

İbni Asâkir, Ebû hüreyre'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Biz, Hz. Resûlullâhın eshâbı çoğaldığımız bir devirde bu ümmetin Hz. Peygamber'den sonra efdali Hz. Ebû Bekir sonra sırasıyla Hz. Ömer, Hz. Osmandır, diyorduk; sonra başka kimseyi anmıyorduk.”

Tirmizî, Câbir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'e: Ey Resûlullâh'tan sonra insanların en hayırlısı, diye hitâb etti. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir'de: “Bu sözü nasıl söylüyorsun? Ben Resûlullâhın “Güneş Ömer'den daha hayırlı bir adam üzerine doğmamıştır” dediğini işittim.” dedi.

Buhârî, Muhammed b. Ali b. Ebî Tâlib'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Babama Hz. Resûlullâh'tan sonra en hayırlı kimdir?” diye sordum. Babam: “Ebû Bekir'dir” dedi.

Ben: “Sonra kimdir?” deyince, Babam; “Ömer” dedi. Ben Osman'ı söyleyecek diye korkmuştum. Ben, “Sonra sen değim mi?” dedim. Babam, “Ben ancak Müslümanlar'dan biriyim” cevabını verdi.

İmâm'ı Ahmed ve diğerleri, Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: “Hz. Peygamberden sonra, bu ümmetin en hayırlısı, Hz. Ebû Bekir ve Ömer'dir. Zehebî “Bu rivâyet Hz. Ali'den mütevâtırdır.” diyor. Allah Râfızîlere lânet-etsin, ne kadar da câhil kimseler!”

Tirmizî ve Hâkim, Ömer b. el-Hattâb'ın şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: “Hz. Ebû Bekir efendimiz, en hayırlımız ve Hz. Peygamber'e en sevgilimizdi.” [31]

İbni Asâkir Abdurrahman b. Ebû Leyla'dan şunu rivâyet ediyor: Hz. Ömer birgün mimbere çıktı, sonra “Bu ümmetin en efdali Hz. Peygamber'den sonra, Ebû Bekir'dir; bunun aksini iddia eden müfterîdir, ve o kimseye müfterî cezası vardır” dedi.

İbni Asâkir, yine İbni Ebû Leylâ'nın şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ali: "hiç kimse beni Hz. Ebûbekir ve Ömer'e tefdil etmesin. Aksi takdirde onu müfterilerin dayak cezâsına çarptırırım" dedi.

Abdurrahman b. Humeyd, Müsned'inde Ebû Naîm ve diğerleri, Ebû Derda'dan muhtelif yollarla şunu rivâyet ediyorlar: Hz. Resûl (S. A.) "Peygamberler müstesna, güneş, Ebû Bekir'den daha efdal bir kimsenin üstüne doğup batmamıştır" buyurdu. Bir diğer lâfızda ise: "Resûl ve nebîlerden sonra, Ebû Bekir'den daha efdal hiçbir Müslüman üzerine güneş doğup batmamıştır" şeklindedir.

Taberânî ve diğerleri Câbir'den rivâyet yolu ile gelen bir hadîsde aynen: "Ebû Bekir'den daha efdal birinin üzerine güneş doğmuş değildir" denilmektedir. Bu hadîsin birçok vecihlerden rivâyet edilen şevâhidi, onu sahih veyâhut hasen derecesine yükselmesini icâbettirir. İbni Kesîr, hadîsin sahih olduğuna işâret-ediyor. Taberânî, Seleme b. el-Ekvâ'ın şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Resûl (S. A.) "Nebîler müstesna, Ebû Bekir, insanların en hayırlısıdır" buyurdu. Yine Taberânî, el-Evsat'ta, Saad b. Zurâre'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S. A.) "Rûhu'l-Kuds Cibrîl bana "Senden sonra ümmetinin en hayırlısı Ebû Bekir, olduğunu haber verdi" buyurdu. Şeyhan (Buhâri ve Müslim) Amr b. el-Âs'ın şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Amr b. el-Âs, "Ey Allah'ın Resûlü! Sana en sevgili olan kimdir?" Hz. Peygamber, "Âişe." Amr b. el-Âs, "Erkeklerden kim?" Hz. Peygamber, "Babası." Amr b. el-Âs, "Sonra kim?" Hz. Peygamber, "Ömer b. el- Hattâb" Bu hadîs, Enes, İbni Amr ve İbni Abbâs rivâyetinde, Hz. Ömer zikredilmeksizin rivâyet edilmiştir.

Tirmizî, Nesâî ve Hâkim, Abdullah b. Şakik'in şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Âişe'ye: "Hz. Resûlullâhın eshâbında ona en sevgili olan kimdir?" diye soruldu.

Hız. ÂiŖe; “Ebû Bekir’dir,”

“Sonra kim?”

Hız. ÂiŖe: “Ömer”

“Sonra kim?”

“Ebû Ubeydetu’bnu Cerrâh’dır” dedi.

Tirmizî ve diğerleri, Enes’in Ŗöyle dedigini rivâyet ediyorlar: Hız. Resûl, Hız. Ebû Bekir ve Hız. Ömer’e hitâben: “Bu ikisi, Resûl ve nebîler müstesnâ, geçenler ve geçecekler arasında, Cennet-ehlinin orta yaŖlılarının efendileridir.” Tirmizî, Hız. Ali’den buna yakın bir hadîs rivâyet ediyor: İbni Abbâs’dan, İbni Ömer’den Ebû Saîd el-Hudrî ve Câbir b. Abdullah’tan da bu babta hadîsler rivâyet edilmiŖtir. Taberânî, el-Evsat’ta, Ammar b. Yâsir’in Ŗöyle dediğini rivâyet ediyor: Resûlullâh’ın eshâbından herhangi birini Hız. Ebû Bekir’e ve Hız. Ömer’e tafdil eden kimse, Ensâr ve Muhâcirînin hakkını yemiŖ olur. [32]

İbni Saîd, Zührî’nin Ŗöyle dediğini rivâyet ediyor: Hız. Resûlullâh bir gün Hassan b. Sâbit’e “Ebû Bekir hakkında bir Ŗeyler söyledin mi?” diye sordu.

Hassan; “Evet söyledim,” dedi.

Hız. Peygamber; “Söyle, dinliyorum,” buyurunca:

Hassan, “Hız. Peygamber dağa çıktığında, düşman etrafında dolaŖırken, muhteŖem mağarada onun tek arkadaŖıydı. Herkes biliyorki, o insanlardan hiçbir kimsenin muadil olmayacağı Ŗekilde Hız. Resûlullâhın makbulüydü” beytini söyledi. Hız. Peygamber bunu iŖitince mübârek diŖleri görölünceye kadar gülümsedi; sonra, “Ey Hassan! Doğru söyledin, o senin söylediğinin ta kendisidir” buyurdu.

Bölüm

İmâm Ahmed ve Tirmizî, Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: “Ümmetime ümmetimin en merhametlisi Ebû Bekir, Allah'ın emirlerini yerine getirmekte en şiddet gösteren Ömer, en hayırlısı, Osman, helâl ve haramı en iyi bilen Muaz b. Cebel, ferâiz ilmini en iyi bilen Zeyd b. Sabit, Kur'ân'ı Kerîm'i en iyi okuyan ve bilen, Übey b. Kâab'dı; her ümmetin bir emîni vardır, bu ümmetinde emîni Ebû Übeyde b. Cerrâh'tır. Ebû Yâlâ, İbni Amr yoluyla rivâyet ettiği hadîse şunları ilâve etmiştir: “En doğru hüküm vereni Hz. Ali'dir. Yine Deylemî Müsnedü'l-Firdevs'de Şeddâd b. Evs tarîkenden bu hadîsi rivâyet etmiş ve şunları da ilâve etmiştir: Ebû Zer, ümmetimin en zâhidi ve en doğrusu, Ebû Derdâ, ümmetimin en âbidi ve en müttakîsi, Muâviye b. Ebû Süfyan ümmetimin en halîmi ve en cömerdi idi.” Şeyhimiz Allâme el-Kâfiyeci bu taftiller hakkında, “Geçen tafdüle münâfi midir?” diye sorulduğu zaman “münâfaat yoktur” cevabını verdi.

H. Ebû Bekir'in Methi, Tasdîkı Veyâhud Herhangi Bir Hâli Hakkında Nâzil Olan Âyetler

Haklarında Kur'ân'ı Kerîm âyetleri nâzil olmuş olan kimselerin isimlerini zikreden gelişi güzel ve yeter derecede olmayan bir kitap gördüm. Bunun üzerine her şeyi içine alan, tetkik içerisinde ihtiyâcı karşılayacak bir kitap telif ettim. Burada, Hz. Ebû Bekir-i Sıddîk'ı ilgilendiren şeyleri hülâsa edeceğim. Allâhu Teâlâ: “...İki kişinin birisi olarak garda bulunduğu ve arkadaşına korkma, kederlenme! Allâh bizimledir. (Tevbe Sûresi, Âyet:40)” buyuruyor dediği zaman Allâh ona yardım etmiş, onun kalbine huzur ve itmi'nan yağdırmıştı.” Bütün Müslümanlar zikredilen bu arkadaşın Hz. Ebû Bekir olduğunda müttefiktirler. Bu hususta ileride bâzı haberler gelecektir.

İbni Ebû Hâtim, İbni Abbâs'ın, Allâhu Teâlâ'nın: "Allâh onun kalbine huzur ve itmi'nan yağdırdı."(Tevbe Sûresi, Âyet:40) sözü hakkında şöyle dediğini rivâyet ediyor: Buradaki Hz. Ebû Bekir'e inmiştir. Çünkü Hz. Peygamber (S. A.) itmi'nândan hâlî değildi. İbni Ebû Hâtim, İbni Mas'uddan şu rivâyeti naklediyor: Hz. Ebû Bekir, Bilâli, Ümeyye b. Halef ve Übey b. Halef'den bir bürde ve on okiyyeye satın alıp, Allâh rızâsı için azad edince, Allâhu Teâlâ "Gecenin perde çektiği 92/1'den "Soyunuz türlü türlü maksatlar, gâyeler gözetir. 91/4'e kadar âyetleri indirmiştir. Bu âyetlerde zikredilen Sa'y her birinin muhtelif sa'yıdır. İbni Cerîr, Âmir b. Abdullah b. ez - Zübeyr'in şöyle dediğini rivâyet ediyor : "Hz. Ebû Bekir, Mekke'de Müslüman oldukları için ekserî ihtiyarları ve kadınları azad ediyordu. [33]

Bunun üzerine babası "Evlâdım! Zayıf kimseleri azad ediyorsun, kuvvetli kimselere azad edecek olursan, onlar seninle berâber olurlar, seni korurlar ve müdâfaa ederler" dedi. Hz Ebû Bekir: "Baba! Ben nezd-i İlâhîde benim için ayrılan ecri istiyorum" cevâbını verdi.

Âmir, aile efradından bâzıları "(Onun için) herkim (malını) verir (fenâlıktan) sakınır "92/5 Âyet-i kerîmesinin sonuna kadar, Hz. Ebû Bekir hakkında indiğini bana anlattı.

İbni Ebû Hâtim ve Taberânî, Urve'den şu rivâyeti naklediyorlar: Hz. Ebû Bekir-i Sıddîk, (R.A.) Allah yolunda işkence görenlerden yedi kişiyi azad etmiştir. Bunun hakkında da "(kötülükten) en çok sakınan 92/17" âyetinden sûrenin nihâyetine kadar âyetler nâzil olmuştur.

Bezzâr, Abdullah b. ez-Zübeyr'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: “(Böylesi) iyiliğine mukâbil hiç bir kimseden mükâfat beklemez.” 92/19 Âyet-i kerîmesinden sûrenın sonuna kadar Hz. Ebû Bekir-i Sıddîk (R. A.) hakkında nâzil olmuştur.

Buharî, Hz. Âişe'den şunu rivâyet ediyor: “Hz. Ebû Bekir yemin kefâretini bildiren âyetler nâzil olmazdan önce, ettiği hiç bir yemini bozmadı.”

Bezzâr ve İbni Asâkir, sahâbeden Useyd B. Safvân'ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ali diyor ki: “Hak dini getiren Hz. Muhammed (S.A.V.) ve onu tasdik eden Hz. Ebû Bekir Sıddîk'tır.” İbni Asâkir diyor ki: “Rivâyet böylece bilhakkî lafziyle vârid olmuştur. Belki bu rivâyet Hz. Ali'nin kıraatıdır.”

Hâkim, İbni Abbâs'ın “İşlerde onlarla müşâvere et-“3/69 âyet-i kerîmesi hakkında “Bu âyet-i kerîme Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer hakkında nâzil olmuştur” dediğini rivâyet ediyor.

İbni Ebî Hâtim, İbni Şevzeb'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Tanrının karşısında suçlu durmaktan korkanlar için 2 cennet-varıdır” 55/46 âyet'i Hz. Ebû Bekir hakkında nâzil olmuştur. Bu hadîsin başka tarîkleri de vardır, onları Esbâbü'n-nüzul'de zikrettim.

Taberânî el-Evsat'ta İbni Ömer ve İbni Abbâs'ın “... (Cibrîl de,) müminlerin doğru dürüstü de.” 66/4 âyet-i kerîmesi için “Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer hakkında nâzil olmuştur” dediğini rivâyet ediyor.

Abdullah b. Ebû Humeyd, Tefsirinde, Mücâhid'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Allâh ile Melekleri, Peygambere Salât getirirler.” 33/56 âyet-i kerîmesi nâzil olunca, Hz. Ebû Bekir “Yâ Resûlâ'llâh! Allâhu Teâlâ Hazretleri size indirdiği her hayra muhakkak bizi de iştirâk ettirmiştir” diyince şu âyet-i kerîme nâzil olmuştur:

“...Üzerinize rahmetlerini, inâyetlerini gönderen O’dur. Melekler de (öyle yaparlar) 33/43”

İbni Asâkir, Ali b. el-Hüseyin’in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali hakkında “Biz onların sînelerindeki her türlü kını izâle ettik. Onlar tahtlar üzerinde karşı karşıya gelmiş kardeşirler.” 15/47 âyet-i kerîmesi nâzil olmuştur. İbni Asâkir, İbni Abbâs’ın şöyle dediğini rivâyet ediyor : “Biz insana, ana ve babasına iyilik etmeyi emrettik.” 46/15 den “Bu onlara vaad olunan dosdoğru vaattir.” 46/16 âyetine kadar âyet-i kerîmeler Hz. Ebû Bekir hakkında nâzil olmuştur.

İbni Asâkir, İbni Uyeyne’nin: “Allâhu Teâlâ Hazretleri Hz. Ebû Bekir’den başka bütün Müslümanları, Hz. Resûl (S.A.V.) hakkında azarladığı halde, [34]

yalnız Hz. Ebû Bekir bundan müstesnâ kalmıştır,” dediğini rivâyet etti ve sonra “Siz Peygambere yardım etmezseniz, kâfirler onu yurdundan çıkardıkları, iki kişinin birisi olarak Garda bulunduğu” 9/41 âyet-i kerîmesini okudu.

Geçenlerden Mâadâ Hz. Ebû Bekir’in Hz.Ömer’le Berâber Fazîleti Hakkında Vârit Olan Hadîsler

Şeyhan (Müslim ve Buharî) Ebû Hüreyye (R. A.)’nin Şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Resûl (S. A.)’ün şöyle buyurduğunu işittim: “Bir çoban sürüsünün başında iken, bir kurt hücum ederek sürüden bir koyun kaptı. Çoban kurdu tâkip edince, kurt dönerek çobana; “Fitneler zûhur edince, o gün de, benden başka, sürüye çoban olur mu?” dedi. Yine birgün, adamın biri bir ineğe yük yüklemiş, sürüyordu. İnek ona bakarak: “Ben yük taşımak için değil, çift sürmek için halkolundum” deyince, orada bulunanlar “Subhânallâh! İnek konuşuyor” dediler. Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer’in bulunmadıkları bir mecliste, “Ben, Ebû Bekir ve Ömer, buna inanırız”

buyurdu. Onların imanlarının olgunluğunu Hz. Peygamber yakinen bildiği için inanacaklarına şahâdet etmiştir.

Tirmizî, Ebû Saîd el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S. A.) birgün şöyle buyurdu: “Gök ehlinden ve yer halkından ikişer veziri olmayan hiçbir Peygamber yoktur. Gök ehlinden *vezîr*lerim, Cibrîl ve Mikâil, yer halkından vezirlerim de Ebû Bekir ve Ömer'dir.”

Sünen sâhipleri ve diğer âlimler, Sa'îd b. Zeyd'in şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Resûl'ün (bir kerre) şöyle buyurduğunu işittim: “Ebû Bekir Cennetliktir; Ali Cennetliktir, Osman Cennetliktir; Ali Cennetliktir” buyurduktan sonra devamla: (aşere-i mübeşşerenin) sayıp tamâmını söyledi.

Tirmizî, Ebû Saîd'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S. A.) yüksek derecede olanları, aşağıda olanlar, ufukta doğan yıldızı gördüğümüz gibi görürler. İşte Ebû Bekir ve Ömer onlardandır” buyurdu. Tabarâni, bu hadîsi, Câbir b. Semure ile Ebû Hureyre hadîsinden rivâyet etmiştir.

Tirmizî, Enes'den şu hadîsi rivâyet ediyor: Resûlullâh Efendimiz, ensar ve muhâricinin, aralarında Hz. Ebû Bekir ve Ömer'in buldukları meclise gelince, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'den başka onlardan hiç biri başlarını kaldırıp bakmazlardı. Yalnız ikisi, Peygambere, Hz. Peygamber de onlara bakardı. O onlara, onlarda O'na gülümserdi.

Tirmizî ve Hâkim, İbni Ömer'den şunu rivâyet ediyor: Resulu'llâh Efendimiz (birgün) sağ eliyle Hz. Ebû Bekir'i, sol eliyle Hz. Ömer'i tutarak mescide girdi ve “İşte, kıyâmet-gününde böyle ba's olunacağız” buyurdu.

Taberânî, el-Evsat'da, Ebû Hüreyre'den bunu rivâyet eder; [35] Tirmizî ve Hâkim İbni Ömer'in şöyle dediklerini rivâyet ediyorlar: Resûlullâh Efendimiz şöyle buyurdu: “Yeryüzünden ilk önce ben, sonra Ebû Bekir, sonra Ömer ba's olunacaktır.”

Hâkim sahih kaydı ile ve Tirmizî Abdullah b. Hantab'dan şunu rivâyet ediyorlar: Hz. Peygamber (birgün) Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'i gördü ve “Bu ikisi, gören göz ve işiten kulak mesâbesindedir” buyurdu. Bu haberi Tabarâni, İbni Ömer ve İbni Amr'ın hadîsinden rivâyet etmiştir.

Bezzâr ve Hâkim, Ebû Ervâ ed-Devsî'nin şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: “(birgün) Hz. Peygamber'in (S. A.) huzurunda otuyordum. Hz. Ebû Bekir ve Ömer geldiler, bunun üzerine Hz: Peygamber sizinle, beni te'yid eden Allâh'a hamdolsun” buyurdu. Bu hadîs Taberânî'nin el-Evsat'ında Berâ b. Âzib hadîsinde vârid olmuştur.

Ebû Ya'lâ, Ammar b. Yâsir'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S. A.) (birgün) şöyle buyurdu: “Biraz evvel-bana Cibrîl geldi, ona, bana Ömer b. el-Hattâb'ın fazîletlerini söyle,” dedim. Cevâben: Hz. Cibrîl, “Ömer'in fazîletlerinden bahsedecek olursam, onun fazîletleri Hz. Nuh'un kavmi arasında kaldığı müddette dahi bitmez” dedi. Halbuki Ömer, Ebû Bekir hasenelerinden bir hasenedir.

İmâm Ahmed Abdurrahman b. Ganm'den şu hadîsi rivâyet etmiştir: Hz. Resûl (S. A.) Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'e “İkinizin karar kıldığınız bir meselede size muhâlefet-etmem” buyurdu. Bu hadîsi, Tarabânî Berâ b. Âzib'in hadîsinden rivâyet etmiştir.

İbni Saad, İbni Ömer'den şu hadîsi rivâyet ediyor: İbni Ömer'e (bir def'a) Hz. Resûl (S. A.) zamânında kim fetvâ veriyordu? diye soruldu. O da : “Hz. Ebû Bekir ve Hz: Ömer'di, bu ikisinden başkasını bilmiyorum “dedi.

İbni Saad, Ebû'l-Kasım b. Muhammed'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali Resûlullâh (S. A.) zamânında fetvâ veriyorlardı.”

Tabarâni, İbni Mes'ud'dan şunu rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S. A.) “Her nebînin kendi ümmetinden bir yâveri vardır. Benim yâverim de eshâbımda Ebû Bekir ve Ömer'dir” buyurdu.

İbni Asâkir, Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S. A.) “Allah Ebû Bekir'den râzı olsun, kızını benimle evlendirdi, beni dâr-i hicrete getirdi ve bana arkadaşlık etti ve Bilâl'i azad eyledi; Allah Ömer'den râzı olsun, acı da olsa hakkı söyler, halk kendini yalnız bıraksa da bir dostu kalmasa yine hakkı söyler; Allah Osman'dan da râzı olsun, Melekler ondan utanırlar; Allah Ali'den de râzı olsun, nerede bulunursa bulunsun hakkı onunla kıl Yarabbi!” buyurdu.

Taberânî, Sehl'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Peygamber vedâ haccından dönüşünde, minbere çıktı; Allah'a hamd-ü senâdan sonra “Ey insanlar! Ebû Bekir bana hiç kötülük yapmamıştır, bunu böyle bilin. Ey insanlar! Ben ondan, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Saad, Abdurrahman b. Avf ve ilk muhâcirlerden râzıyım, bunu böyle bilin” buyurdu. [36]

Abdullah b. Ahmed, Zevâidü'z-Zühd kitabında, İbni Ebû Hazim'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: (birgün) Ali b. el-Hüseyn'in yanına bir adam geldi ve “Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in Hz. Resûl (S. A.) nezdinde mevkileri neydi?” diye sordu. O da “Bu andaki menzileleri gibiydi” cevâbını verdi.

İbni Saad, Bistam b. Müslim'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S. A.) “Hz. Ebû Bekir ve Ömer'e benden sonra size hiç kimse emir olmayacaktır” buyurdu.

İbni Asâkir, Enes Hazretlerinden merfû olarak “Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’in sevgisi îman, onlara buğz da küfürdür” hadîsini rivâyet ediyor. İbni Mes’ud’dan da “Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’i Sevmek ve onların kadrini bilmek sünnettir. Yine Enes Hazretlerinden merfû olarak “Ümmetime, “Lâ İlâhe İllâllah” kavlini temennî ettiğim kadar, Ebû Bekir ve Ömer’i sevmelerini de temennî ederim” hadîsini rivâyet ediyor.

Geçen Hadîslerden Başka Yalnız Hz. Ebû Bekir’in Fazileti Hakkında Vârid Olan Hadîsler Hakkında

Şeyheyn (Müslim ve Buhâri) Ebû Hüreyre’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Resûl’ün (S. A.) şöyle buyurduğunu işittim: “Bir kimse Allah yolunda, bir şeyden bir çift infak ederse, Cennet-kapılarından “Ey Allah’ın kulu! Bu bir hayırdır” diye çağırılır. Bu kul, eğer namazını kılan bir kimse ise namaz kapısından; mücâhidlerden ise cihad kapısından; sadaka veren ise sadaka kapısından; oruç tutan biri ise, reyyân kapısından; çağırılır.” Hz. Peygamberin bu sözü üzerine Hz. Ebû Bekir “Ya Resûla’llâh! Cennet’e dâvet edilecek olanlar mutlaka bu kapılardan mı çağırılacak, bütün kapılardan çağırılacak kimse varmı?” diye sorunca, Hz. Peygamber: “Evet! Ya Ebâbekr senin o bütün kapılardan çağırılanlardan olmanı temennî ederim” buyurdu.

Hâkim, sahih kaydı ile Ebû Hüreyre’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S. A.) “Ümmetimden ilk önce Cennet’e girecek olan muhakkak ki sensin Yâ Ebû Bekir” buyurdu.

Şeyheyn, Ebû Saîd’in şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Resûl (S.A.V.) “Bana arkadaşlığında ve malında en emin kimse Ebû Bekir’dir. Rabbinden başka dost edinmek isteseydim, Ebû Bekir’i dost edinirdim, fakat Müslüman kardeşliği buna mâni oluyor” buyurdu. Bu hadîs, İbni Abbâs, İbni Zübeyr, İbni Mes’ud, Cündüb b. Abdullah, el-Berâ, Kâ’b b. Mâlik, Câbir b. Abdullah, Enes, Ebû Vâkıd el-Leysî Ebû’l Muallâ,

Âişe, Ebû Hüreyye, İbni Ömer (Allah onlardan razı olsun) Hazretleri rivâyeti ile vârid olmuştur. Onların (senetlerini) mütevâtir hadîsler bâbında serdettim.

Buhâri, Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediğini rivâyet ediyor: (birgün), Hz. Peygamberin huzurunda oturuyorduk. O sırada, Hz. Ebû Bekir girerek [37] selâm verdi. Sonra Ömer b. el-Hat'tâbla aramda bâzı şeyler geçmişti, bunda ben biraz ileri gitmişim, sonra ona pişman olduğumu söyledim ve beni affetmesini istedim, kabul etmedi. Bunun üzerine huzurunuzda geldim” dedi. Hz. Peygamber üç def'a “Allah seni affetsin” buyurdu. Sonra Ömer de bundan nâdim oldu ve Hz. Ebû Bekir'in evine geldi, fakat onu evde bulamayınca, doğru Hz. Peygamber'in (S. A.) huzuruna girdi; Hz. Peygamberin mübârek yüzleri değişmeye başladı. Hz. Ebû Bekir bu vaziyetten çok müteessir olarak iki dizi üzerine çöktü ve iki def'a: “Ben ondan daha ileri gitmişim” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: “Allahû Teâlâ beni size gönderdiği vakit, hepiniz bana, “yalancısın” dediğiniz halde, yalnız Ebû Bekir, bana inanıp, tasdik etmiş ve bana nefsi ve malı ile yardım etmiş bir kimsedir” buyurdu ve: “Dostumu bana bağışlamazsınız” sözünü iki def'a tekrarladılar. Bu hâdiseden sonra, Hz. Ebû Bekir hiçbir zaman incitilmedi. İbni Adiy, bu hadîse benzer bir hadîsi, İbni Ömer'den rivâyet etmektedir: Hz. Resûl (S. A.): “Arkadaşımı gücendirmekle bana eziyet-vermeyin; çünkü Allâhu Teâlâ beni hidâyet-ve hak dinle gönderdiği zaman, siz; “Yalan söylüyorsun” dediniz. Ebû Bekir ise iman edip beni tasdik etti. Allah ona arkadaş (sâhib) dememiş olsaydı, onu kendime dost edinirdim, fakat islâm kardeşliğini buna mâni oluyor.

İbni Asâkir, el-Mikdam'ın şmyle dediğini rivâyet ediyor: Ukayl b. Ebî Tâlip ve Hz. Ebû Bekir, (birgün) biraz atıştılar, Hz. Ebû Bekir neseb ilmine vâkıf bir kimseydi. Ukayl'ın Hz. Peygamber'e kerâbetini şüphe ile karşılar gibi oldu. Bunun üzerine, Ukayl, Hz. Ebû Bekir'den yüz çevirerek, Hz. Peygambere onu şikâyet-etti. Resûlullâh

Efendimiz (S. A.) kalkarak, Ashab-ı Kirâma şöyle buyurdu: “Bana arkadaşımı bağışlayınız, sizin onunla alâkanız ne? Allah’a yemin ederim ki, sizden her birinizin kapısında zulmet-varken, yalnız Ebû Bekir’in kapısında nur vardı; Allah’a yemin ederim ki siz bana “yalan söylüyorsun” dediğiniz zaman o bana îman edip tasdik etti; mallarınızı benden esirgediğiniz zaman, o malını benim için bol bol harcadı; beni kovduğunuz zaman, bana yardım ederek tâbi oldu.”

Buhâri, İbni Ömer’in şöyle dediğini rivâyet ediyor: (bir def’a), Hz. Resûl (S. A.) “kibir ve gururla elbisesini yerde sürükleyerek yürüyen kimseye kıyâmet-gününde Allah rahmet nazarıyla bakmaz” buyurmuştu. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir: “Ey Allah’ın Resûlü! Elbisemin bir tarafı bazen dikkat edemediğim zamanlar yerde sürüklendiği oluyor” deyince, Hz. Resûl (S. A.) “Sen bunu kibirlenmek için yapmıyorsun ki” buyurdu.

Müslim, Ebû Hüreyre’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: (birgün) Hz. Resûl (S. A.) Ashâb-ı Kirâma şunları sordu:

Sizden bugün kim oruçlu?

Hz. Ebû Bekir, “Ben”

Hz. Peygamber, “Bugün sizden kim bir cenâzeyi takip etti?” buyurdu.

Hz. Ebû Bekir, “Ben,”

Hz. Peygamber, “Bugün sizden kim bir fakiri doyurdu?”

Hz. Ebû Bekir, “Ben,”

Hz. Peygamber, “Bugün sizden kim bir hastayı ziyaret-etti?”

Hz. Ebû Bekir, “Ben,”

Hız. Peygamber, “Bu sıfatlar kendinde toplanan kimse muhakkak ki Cennetlidir” buyurdu. Bu yukarıda zikredilen hadîs, Enes b. Mâlik, Abdurrahman b. Ebûbekr rivâyetiyle gelmiştir. Enes hadîsini, Beyhakî, el-Asl’da rivâyet etmiştir. Bu rivâyetin sonunda “Cennet-sana vacip oldu” cümlesi de vardır. Abdurrahman hadîsini ise Bezzâr rivâyet etmiştir. Buna göre, hadîsin meâli şöyledir: Hız. Resûl (S. A.) sabah namazını kıldı, sonra eshâbına dönerek: “Bugün sizden kim oruçlu?” diye sordular.

Hız. Ömer, “Ey Allah’ın Resûlü! Dün oruc’a niyet etmediğimden dolayı, bugün oruçsuzum,” dedi.

Hız. Ebû Bekir, [38]

“Dün niyet etmiştim, şimdi oruçluyum,” dedi.

Hız. Peygamber, “Sizden kim bugün hasta ziyâretinde bulundu?” buyurdu.

Hız. Ömer, “Ey Allah’ın Resûlü! Henüz ayrılmadık ki, hasta ziyâret edebilelim,” dedi.

Hız. Ebû Bekir, “Kardeşim Abdurrahman b. Avf’ın hastalığını haber alınca, nasıl olduğunu öğrenmek için yolumu ona uğrattım.”

Hız. Peygamber, “Bugün aranızdan birisi, bir fakir doyurdu mu?” buyurdu.

Hız. Ömer, “Namaz kıldıktan sonra bir tarafa gitmedik, Ey Allah’ın Resûlü!” dedi.

Hız. Ebû Bekir, “Mescide girerken bir dilenci gördüm, Abdurrahman’ın elinde bir parça arpa ekmeği vardı, ondan aldım ve dilenciye verdim,” dedi. Bunun üzerine Hız. Peygamber; “Sen Cennetlik oldun” buyurdu. Sonra Hız. Ömer’i memnun edecek sözler

söyledi. Bundan Hz. Ömer, her ne hayır yapmak istemişse, Hz. Ebû Bekir o hayırı kendisinden önce işlediğini anladı.

Ebû Ya'lâ İbni Mes'ud'dan şunu rivâyet ediyor: (birgün) mescide namaz kılıyordum, Hz. Resûl (S. A.) yanında, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer olduğu halde içeri girdi. Ve beni dua eder buldu. "İste ki isteğin verilir" buyurdu. Sonra da "Kur'ân-ı Kerîm'i pürüzsüz okumak isteyen kimse, İbni Ümmü Abd'ın (Abdullah b. Mes'ud) okuduğu gibi okusun" buyurdu. Bundan sonra evime döndüm, hemen Hz. Ebû Bekir geldi ve beni tebşîr etti. Sonra Ömer de geldi, Hz. Ebû Bekir'in kendinden önce geldiğini görünce "Sen hayırda dâimâ önde gelirsin" dedi.

İmâm-ı Ahmed, hasen bir senetle Rebîatü'l Eslemî'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir'le aramda bir münakaşa geçti; onun hoşuna gitmeyen bir şey söylemiş, sonra pişman olmuşum ve bana "Ey Rebia! benim söylediklerimi bana îade et-de haklaşalım" dedi. Ben istediğini yapamam" cevâbını verdim. Hz. Ebû Bekir, "Muhakkak sözlerimi îade edeceksin, yoksa haklaşmak için Hz. Resûl (S. A.)'den yardım dilerim" dedi ise de "Hayır, ne olursa olsun yapamam" cevâbını verdim. Bu sözüm üzerine, Hz. Ebû Bekir, Hz. Peygamber'in huzuruna gitti, ben de onu tâkip ettim. Eslem kabîlesinden bâzı kimseler gelerek bana: "Allah, Hz. Ebû Bekir'den râzı olsun, hangi hususta senin aleyhine Resûlullâh'ın yardımını istiyor? Bu söylediklerini sana mı söylüyordu?" dediler.

Ben de "Tanıyor musunuz kimdir o?" O, Hz. Ebû Bekir, "İkinin ikincisi" Müslümanların vakur ihtiyarındır, sakın bakıpta benim taraftarım olduğunuzu görmesin ki kızar. Sonra, Hz. Peygambere gider. Onun kızmasından Hz. Peygamber de kızar, ikisinin kızmasıyla Allahu Teâlâ gazaplanır; neticede Rebia mahvolur. O halde, ne emredersiniz? dediler; o da "Geri dönün" cevâbını verdi. Hz. Ebû Bekir gitti, yalnız

başına onu takip ettim, nihâyet Hz. Resûl (S. A.)'e geldi ve Hz. Ebû Bekir olanı aynı ile hikâye etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber başını kaldırdı ve “Ey Rebiâ! Sıddîk’a niçin çatışıyorsun?” buyurdu. Ben de “Yâ Resûlullâh! şöyle şöyle oldu. Hz. Ebû Bekir hoşuma gitmeyen bi söz söyledi. Sonra söylediklerimi iâde et-de kısas olsun, deyince, bende teklifini kabul etmedim.”

Hz. Resûl (S. A.) “Peki, cevâp verme, fakat “Yâ Ebû Bekir Allah seni affetsin” de buyurdu.

Ben de “Yâ Ebû Bekir! Allah seni affetsin,” dedim. el-Hasan diyor ki: “Bunun üzerine, Hz. Ebû Bekir ağlayarak oradan ayrıldı.”

Tirmizî, hasen kaydettiği bir hadîste, İbni Ömer'den şunu rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S. A.) bir defa Hz. Ebû Bekir'e, “Sen benim garda arkadaşım olduğu gibi havzlarında da arkadaşımın” buyurdu.

Abdullah b. Ahmed, İbni Ömer'den şu hadîsi rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S. A.) “Ebû Bekir benim yârıgarımdır” buyurdu. Bu hadîsin isnâdı hasendir. [39]

Beyhakî, Enes rivâyeti ile Huzeyfe'den şu hadîsi rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S. A.) “Cennette Behatî (deveye benzer bir nevî kuş)'ye benzer bir kuş vardır,” buyurdu. Hz. Ebû Bekir “Onlar yumuşak, lezzetli midirler Yâ Resûlâ'llâh?”

Hz. Peygamber “Evet, onları yiyecek olanlar daha hoştur, sen de onları yiyeceklerdensin.” Ebû Yâ'lâ, Ebû Hüreyre'den, Hz. Resûl'ün (S. A.) şöyle buyurduğunu rivâyet ediyor: “Semâya çıkarıldım, her uğradığım semâda “Muhammed Allah'ın Resûlü” ibâresini gördüm; hemen yanında, Ebû Bekir Sıddîk'ın ismi vardı.” Bu hadîsin isnâdı zayıftır, fakat bu hadîs İbni Abbâs, İbni Ömer, Enes, Ebû Sa'îd ve Ebû'd-

Derdâ (Allah onlardan râzı olsun)'dan, birbirini te'yid eden zayıf senetlerle vârid olmuştur.

İbni Ebû Hâtim ve Ebû Naîm, Saîd b. Cübeyr'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: (birgün) Hz. Peygamber'in huzûrunda "Ey mutmain nefsi! 89/27" âyetini okudum. Hz. Ebû Bekir; Yâ Resûlullâh! Bu âyet-çok güzel, dedi. Resûlullâh Efendimizde: "Ölüm ânında bu âyeti Melek sana okuyacak," cevâbını verdi.

İbni Ebû Hâtim, Âmr b. Abdullah b. Ez-Zübeyr'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: "Biz onlara kendilerini öldürmeyi farz kılmış olsaydık" 4/65 âyeti kerîmesi inince Hz. Ebû Bekir: "Yâ Resûla'llâh! Kendimi öldürmeyi emretseydin, bunu derhal yerine getirirdim," dedi.

Hz. Peygamber "Doğru söylüyorsun," buyurdu.

Ebû'l-Kasım el-Bağavi şu hadîsi rivâyet ediyor: Dâvud b. Ömer'den, o da Abdu'l-Cebbar b. el-Verd'den, o da İbni Ebû Müleyke'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S. A.) ve arkadaşları, birlikte bir göle girdiler. Hz. Peygamber, "Herkes kendi arkadaşlarına doğru yüzün," buyurdu. Ebû Müleyke: "Herkes bu şekilde yüzdü, geriye Hz. Peygaöber ve Hz. Ebû Bekir kalmıştı. Hz. Resûl'de (S. A.) Hz. Ebû Bekir'e doğru, ona ulaşınca kadar yüzdü ve onu kucaklayarak, "Ölmezden evvel-bir dost edinseydim, Ebû Bekir'i edinirdim, fakat o arkadaşımdır," buyurdu. Bu hadîsi, İbn'î Asâkir Veki'in Abdü'l-Cebbar b. Verd'den mutâbaat yoluyla rivâyet ettiğini söyler. Abdü'l-Cebbar sikadır; Şeyhi, İbni Ebû Müleyke imâmdır; şu kadar var ki, metin mürsel-olmakla berâber çok gariptir. Diyorum ki (Suyûtî) aynı hadîsi, Taberânî, el-Kebir'de ve İbni Şâ'hin, es-Sünne'de başka bir vecihle, mevsûl olarak; İbni Abbâs'dan rivâyet etmiştir.

İbni Ebû'd-Dünyâ, Mekârimü'l-Ahlâk'da ve İbni Asâkir, Sadaka b. Meymûn el-Kureyşî yolu ile Süleyman b. Yesâr'ın şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Resûl : (S. A.) “Hayır hasletleri 360’dır. Eğer Allah bir kulu için hayır murad ederse, o hasletten birini ona verir, o da onunla Cennete girer” buyurdu. Hz. Ebû Bekir “Yâ Resûlâ’llâh! Bu hasletlerden bir şey ben de var mı?” diye sorunca, Hz. Peygamber, “Evet, o hasletlerin hepsi sende mevcuttur,” buyurdu.

İbni Asâkir, diğerk bir yolla, Sadakatu'l-Kureyşî'den, o da başka birinden şu hadîsi rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S. A.) “Hayır, hasletleri 360’dır,” buyurdu. Hz. Ebû Bekir, “O hasletlerden bende bir şey var mı?” diye sorunca, Hz. Peygamber, “Ebû Bekir! Seni tebrik ederim, bu hasletlerin hepsi sende var,” buyurdu. [40]

İbni Asâkir, Mecma'b. Yâkup el-Ensârî yoluyla, babasının şöyle dediğini rivâyet ediyor: Resûlullâh Efendimizin meclisi birbirine eklenerek bir halka halinde kurulurdu. Halka da Hz. Ebû Bekir'in yeri boş bırakılır, Ahsâb-ı kirâmdan hiçbir kimse oraya tamâ etmezdi. Hz. Ebû Bekir gelince, o yere oturur ve Hz. Peygamber yüzünü ona çevirir ve ona hitâbederek konuşurdu, herkes de dinlerdi.

İbni Asâkir, Enes'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S. A.) “Hz. Ebû Bekir'e sevgi ve saygı göstermek bütün ümmetime vâciptir” buyurdu. İbni Asâkir, bu hadîs gibi bir hadîs'i, Sehl b. Sa'd'dan da rivâyet etmiştir. Yine Hz. Âişe'den merfû olarak “Ebû Bekir'den başka bütün insanlar hesâba çekilecektir” hadîsini de rivâyet ediyor.

Selef-i Sâlihî'nin ve Sahâbe-i Kirâm'ın Hz. Ebû Bekir'in Fazileti Hakkındaki Sözlere

Buhârî, Hz. Câbir'den, Ömer İbni el-Hattâb'ın "Ebû Bekir, Efendimizdir" dediğini rivâyet ediyor.

Beyhakî, Şuâbu'l-Îman'da, Hz. Ömer'in "Ebû Bekir'in îmânı, yer yüzündeki bütün insanların îmânı ile tartılmış olsa, muhakkak ki onlardan ağır gelir" dediğini rivâyet ediyor.

İbni Ebû Hayseme ve Abdullah b. Ahmed, Zevâidü'z-Züh'de de, Hz. Ömer'in : "Ebû Bekir Müslümanlığa giren ilk bâriz şahsiyettir" dediğini rivâyet ediyor.

Müseddet, Müsnedinde, Hz. Ömer'in "Ebû Bekir'in göğsünde bir kıl olabilsen" dediğini rivâyet ediyor.

İbni Ebû'd-Dünyâ ve İbni Asâkir, Hz. Ömer'in "Cennet'te, Ebû Bekir'i görebilecek bir makamda olmayı çok arzu ederim" dediğini rivâyet ediyor.

Ebû Naîm, Hz. Ömer'in "Ebû Bekir'in kokusu, miskden daha güzeldir" dediğini rivâyet ediyor.

İbni Asâkir, Hz. Ali'nin, Hz. Ebû Bekir'in vefâtından sonra yanına girerek, "Berâtı elinde Allâh'a kavuşan hiçbir kimse bana, rahat döseğinde bu örtülü yatandan daha sevgili değildir" dediğini rivâyet ediyor.

İbni Asâkir, Hz. Ebû Bekir'in oğlu Abdurrahmân'ın, Hz. Resûlullâh Efendimizin "Ömer b. Hattâb bana: hiçbir vakit, hayırda, Ebû Bekir'i geçemediğini, dâimâ bu hususta, Ebû Bekir'in onu geçtiğini haber verdi" buyurduğunu rivâyet ediyor.

Tabarâni, el-Evsat'da, Hz. Ali'nin "Nefsimi yed-i kudretinde tutan Allâh'a yemin ederim ki, ne zaman bir hayırda rekabete kalkışsak, bu hususta Ebû [41] Bekir

hepimizi geride bırakırdı” dediğini rivâyet ediyor. Tabarâni, kezâ, el-Evsat’da, Cüheyne’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ali, Resûlullâh Efendimizden sonra insanların en hayırlısı Ebû Bekir ve Ömer’dir. Beni sevip Ebû Bekir’le Ömer’e buğz etmek mü’minin kalbinde içtimâ edemez” dedi.

Tabarâni, el-Kebir’de, İbni Ömer’in “Kureyş’den üç kişi, Kureyş’in en güzeli en yüksek ahlâklısı ve irâdesine en çok hâkim olanıdır; onlar, söz söyledikleri zaman, sana doğruyu söylerler, senin söylediklerini tasdik ederler, seni yalanlamazlar. Bunlar, Ebû Bekir’i Sıddîk, Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh, Osman b. Affan’dır” dediğini rivâyet ediyor.

İbni Saad, İbrahim b. Nahâi’nin Hz. Ebû Bekir’e merhametinden dolayı, Evvâh nâmı verildi” dediğini rivâyet ediyor.

İbni Asâkir, Rebî b. Enes’in “İlk kitapta, Hz. Ebû Bekir’in indiği yere bereketveren bir yağmur gibi olduğu yazılıdır” dediğini rivâyet ediyor.

İbni Asâkir, ez-Zührî’nin “Hz. Ebû Bekir’in yegâne fazîleti bir an bile Allahu Teâlâ hakkında şek etmemesidir” dediğini rivâyet ediyor.

İbni Asâkir, Zübeyr b. Bekkâr’ın “bâzı âlimlerin şöyle dediklerini duydum. Hz. Resûl (S. A.)’ün Ashâb-ı Kirâm’ı içinde en güzel söz söyleyen hatipleri Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk ve Ali b. Ebû Tâlib’dır” dediğini rivâyet ediyor.

İbni Asâkir, Ebû Husey’nin “Âdem zürriyetinden Nebî ve resullerden sonra, Hz. Ebû Bekir’den daha faziletli biri gelmemiştir. İrtidat vak’asında, Hz. Ebû Bekir, nebîlerden birinin makamını tutmuştu” dediğini rivâyet ediyor.

Bölüm

Dîneverî, el-Mücâlese’de ve İbni Asâkir, Şa’bînînin “Allâhu Teâlâ Hazretleri, Hz. Ebû Bekir’i hiçbir kimseye vermediği dört hasletle muttasıf kıldı. Hiçbir kimseye vermediği Sıddîk ünvanını ona verdi; O Hz. Resûl (S.A.V.)’ün yâr-ı gârı ve hicret esnâsında yol arkadaşı idi. Resûlullâh Efendimiz namaz kıldırmasını Müslümanların huzurunda, ona emretti” dediğini rivâyet ediyorlar.

İbni Ebû Dâvud, Kitabü’l-Mesâhif’de, Ebû Câfer’in: “Hz. Ebû Bekir, Cibrîl aleyhi’s-selâm’ın vahyi Hz. Peygambere tebliğini, onu görmeksizin işitirdi” dediğini rivâyet ediyor.

Hâkim, İbni Müseyyeb’in “Hz. Ebû Bekir, Hz. Peygamber’in veziri mesâbesinde idi. Hz. Peygamber onunla her işinde istişâre ederdi. İslâm’a girişte, garda, Bedir günü çardakta, kabirde, daima onu takip etmiştir, Resûlullâh Efendimiz de, hiçbir kimseyi ona tercih etmezdi” dediğini rivâyet ediyor. [42]

H. Ebû Bekir’in hilâfetine İşâret-Eden Âyet-ve Hadîsler; Bu Mevzu’da Büyük İmamların Sözleri Hakkında

Tirmizî hasen, Hâkim sahih kaydıyla, Huzeyfe’den, (R. A.) Hz. Resûl (S. A.)’ün “Benden sonra Ebû Bekir ve Ömer’e uyun” dediğini rivâyet ediyorlar. Bu hadîsi, Tabarânî, Ebû’l-Derda’hadîsinden ve Hâkim, İbni Mes’ûd hadîsinden nakletmişlerdir.

Ebû’l-Kasım el-Bağavî, hasen bir senedle, Abdullah b. Ömer’in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S. A.)’ün: “Benden sonra on iki halîfe gelecek, Ebû Bekir ancak az bir zaman kalacaktır” buyurduğunu işittim. Bu hadîsin baş tarafının sıhhatinde icmâ vardır ve birçok yollarla gelmiştir. Hadîsin şerhi kitabın başında geçmiştir.

Sahiheyn’de (Müslim ve Buhâri) Hz. Peygamber vefâtına yakın hutbesinde “Bir kulu, Allah muhayyer bıraktı”hadîsi geçiyor. Ve bu hadîsin sonunda “Ebû Bekir’in kapısından başka kapılar kapatılsın”Sahihey’nin diğer bir lâfzında “Ebû Bekir’in hohasından başka hohalar kapatılsın”ibâresi vardır. Âlimler: “O kapıdan Hz. Ebû Bekir’in Müslümanlara namaz kıldırmağa çıkacağından, bu hadîste hilâfete işâret-vardır.”diyorlar. Bu hadîsin, Enesden, Hz. Peygamberin “Ebû Bekir’in kapısından başka bu mescide açılan kapıları kapatınız” buyurdu şeklindeki lâfzını, İbni Adiy rivâyet etmiştir. Yine bu hadîsi, Tirmizî ve diğer âlimler Hz. Âişe’den, Taberânî Zevâidu’l-Müsned’de İbni Abbâs’dan ve Mu’âviye b. Ebû Süfyan’dan ve Bezzar da Enes’den rivâyet etmişlerdir.

Şeyhan, Cübeyr b. Mut’im, o da babasının, şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Bir kadın, birgün Hz. Peygamber’in huzûruna geldi, Hz. Peygamber, kadına, sonra gelmesini emretti. Kadın “Gelir de seni bulamazsam ne yaparım?”dedi; bu sözü ile kadın, sanki ölümü kastediyordu. Hz. Peygamber “ Beni bulamazsan, Ebû Bekir’e başvur”buyurdu.

Hâkim, sahih bir hadîste Enes’in “Benu Mustalik Hz. Resûl (S.A.V.)’e, sizden sonra sadakalarımızı kime vereceğiz, diye sormam için gittim ve sordum. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Ebû Bekir’e, buyurdu” dediğini rivâyet ediyor.

İbni Asâkir, İbni Abbâs’ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: Birgün Hz. Peygamberin huzûruna bir kadın gelip, bir mesele sordu. Hz. Peygamber kadına “Sonra gel”deyince, kadın (ölümü İşaret ederek) “Yâ Resulâ’llâh! Tekrar geldiğim zaman, seni bulamazsam kime başvurayım?”dedi. Hz. Peygamber de: “Geldiğin zaman beni bulamazsan, Ebû Bekir’e başvur; çünkü benden sonra halîfe odur”buyurdu. [43]

Müslim, Hz. Âişe'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Resûlullâh Efendimiz hastalığında bana şöyle buyurdu: “Baban (Ebû Bekir)'la kardeşini bana çağır, bir yazı yazayım. Zîrâ birisinin tamâ etmesinden, diğer birinin ‘Ben hilâfete daha evlâyım, demesinden endîşe ediyorum. Allah da müminler de, Ebû Bekir'den başkasına râzı olmazlar.”Bu hadîsi, İmâm-ı Ahmed ve diğerleri, muhtelif yollarla, Hz. Âişe'den rivâyet ediyorlar. Bâzı tariklerde de Hz. Âişe'nin şöyle hastalığı esnâsında bana: “Ebû Bekir'in oğlu Abdurramân'ı çağır. Ebû Bekir için bir yazı yazayım da benden sonra onun hakkında hiç kimse ihtilâfa düşmesin”buyurdu. Sonra da: “Ebû Bekir'i çağır! Mü'minlerin Ebû Bekir hakkında ihtilâfa düşmelerinden Allâh'a sığınırım”buyurdu. Müslim, Hz. Âişe'den şunu rivâyet ediyor : (birgün), Hz. Âişe'den, Hz. Resûl (S. A.) halîfe seçseydi kimi tâyin ederdi? diye sorulunca, “Ebû Bekir'i”. “Ebû Bekir'den sonra kimi?”denince de “Ömer'i” “Ömer'den sonra kimi?” denince de “Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ı” cevâbını verdi.

Şeyhan, Ebû Musâ'l-Eş'arî'nin şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Peygamber (S. A.) hastalandı. Hastalığı artınca: “Ebû Bekir'e söyleyin halka namaz kıldırın.”buyurdu. Hz. Âişe: “Yâ Resûla'llâh! O ince kalpli bir adamdır; yerinize geçerse halka, namaz kıldırılmaz”dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, “Ebû Bekir'e söyle, halka namaz kıldırın.”buyurdu. Hz. Âişe sözünü tekrar edince, Hz. Peygamber (S. A.): “Ebû Bekir'e söyle! Halka namazı kıldırın, şüphesiz siz Yusuf aleyhi's-selâmın sevâhibisiniz” buyurdu. Bunun üzerine, Hz. Peygamberin emri tebliğ edilince Hz. Ebû Bekir Resûlullâhın hayâtında, halka namaz kıldırdı. Bu hadîs mütevâtirdir. Hz. Âişe, İbni Mes'ud, İbni Abbâs, İbni Ömer, Abdullah b. Zem'a, Ebû Saîd, Ali b. Ebî Tâlip, Hafsa Hazretlerinden (Allah onlardan râzı olsun) rivâyet edilmiştir. Bu rivâyetlerden bâzılarında, Hz. Âişe'nin “Bu hususta Hz. Resûl (S. A.)'den sonra

makamına geçecek olan zâtın, nâs tarafından seçileceği hiçbir sûrette hatırıma gelmemiş, bilâkis Hz. Peygamber'in makamına geçecek kimseden, muhakkak, nâs'ın teşe'üm edeceği kanaatı hasıl olmuştu ki, bu mürâcaatlarımla, Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir'e yaptığı bu tekliften vazgeçer ümîdini besliyordum" dediği zikrediliyor.

İbni Zem'anın hadîsinde: Resûlullâh Efendimiz Hz. Ebû Bekir'in bulunmadığı bir zamanda cemaate namaz kılmalarını emretti. Hz. Ömer ileri geçerek namaz kıldı. Bunun üzerine Hz. Peygamber "Hayır, hayır, hayır Allah da Müslümanlarda Ebû Bekir'den başkasını kabul etmez, cemaata namazı Ebû Bekir kıldırarak; "İbni Ömer'in hadîsinde de "Hz. Ömer tekbir getirdi, Hz. Resûl (S. A.) onun tekbîrini duyunca, kızarak başını çıkardı ve Ebû Kuhâfe'nin oğlu nerede? buyurdu" Rivâyet olunuyor.

Âlimler diyorlar ki: Bu hadîsde Hz. Ebû Bekir-i Sıddîk'ın bütün Sahâbenin en fazîletlisi, hilâfete ve imâmete en lâyük olduğuna, [44] açık bir sûrette delâlet-vardır. Eş'arî: "Hz. Resûl (S. A.) Muhâcirîn ve Ensârîn huzûrunda Hz. Sıddîk'a namaz kıldırma'yı emretmesi kat'i sûrette ma'lûmdur. Hz. Peygamber'in Allâh'ın kitabını en çok bilen nâsa İmâm olsun, hadîs-i şerîfi, Hz. Ebû Bekir'in Kur'anı en iyi bilen sahâbî olduğuna delâlet-eder. Bizzât Sahâbe, Hz. Ömer'in olduğunu istidlâl etmişlerdir" diyor. Hz. Ömer'in bu husustaki sözü bîat faslında gelecektir.

İbni Asâkir, Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir'e, cemaata namaz kıldırmasını emretti; ben de başka bir yerde değil, orada hazır bulunuyordum, hasta da değildim. Hz. Peygamber (S. A.)'in: Din husûsunda râzî olduğuna biz de dünyâ işlerimizde râzî olduk. Âlimler: "Hz. Ebû Bekir, Hz. Peygamber zamânında imâmete ehil olduğu ma'lûmdur" diyorlar.

İmâm-ı Ahmed, Ebû Dâvud ve diğerleri, Sehl b. Sa'd'ın şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Amr b. Avf oğulları arasında bir kavga zuhûr etmişti. Bu, Hz. Peygamber (S.A.V.)'e ulaşınca, aralarını bulmak için öğleden sonra, onların yanına geldi ve “Ey Bilâl! Namaz vakti gelince, dönemezsem, Ebû Bekir'e söyle, cemaata namazı o kıldırın”buyurdu. Sonra, İkinci namazı olunca, Biâl kaamet-getirdi; sonra Hz. Ebû Bekir'e cemaata namaz kıldırmasını söyleyince o da namaz kıldırdı.

Ebû Bekir eş-Şâfiî, Gıylâniyat'da ve İbni Asâkir, Hafsa'dan şunu rivâyet ediyorlar: Hz. Hafsa, Hz. Resûl (S.A.V.)'e, “Hastalandığın vakit, Ebû Bekir'i öne geçiriyorsun”dedi. Hz. Peygamber de : “Hayır, onu öne geçiren ben değilim, onu Allâh geçiriyor”buyurdu.

Dârekutnî, el-İfrad'da, Hatîp ve İbni Asâkir, Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: “Senin namazda öne geçirilmen için Allâh'dan üç defa istedim, dileğimi kabul etmedi; ancak Ebû Bekir'in öne geçirilmesi emri verildi ve bu husustaki dileğim kabûl olunmadı.”İbni Sa'd, Hz. Ebû Bekir: “Yâ Resûla'llâh! Rüyamda insan pislikleri üzerinde yürüdüğümü gördüm”dedi. Hz. Peygamber: “Muhakkak ki halk hizmetinde bulunacaksın”cevâbını verince, Hz. Ebû Bekir de: “Göğsümde iki rakmeye benzer bir şey gördüm”dedi. Hz. Peygamber de: “ Bu iki seneye delâlet-eder”buyurdu.

İbni Asâkir, Hz. Ebû Bekir'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Önünde yemek yiyen bir tâife varken Ömer'in yanına gitmişim. Ömer, tâifenin en sonunda bulunan bir adama gözerini dikerek: “Eski kitapları okuduğunda neler gördün?”diye sorunca, o adam: “Hz. Peygamber'in halîfesi, onun arkadaşı olacağını gördüm”cevâbını verdi.

İbni Asâkir, Muhammed b. Zübeyr'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Ömer b. Abdülaziz, bâzı şeyler sormak üzere, beni, Hasan-ı Basri'ye yolladı; yanına gittim ve herkesin ihtilâfa düştüğü mesele hakkında bana tatmin edici bilgi vermesi için: “Hz. Resûl (S.A.V.) kendinden sonra Hz. Ebû Bekir'i yerine halîfe olarak gösterdi mi?” diye sordum. Bunun üzerine, Hasan-ı Basrî Hazretleri doğruldu ve: “Yahu bu şüphe götürür mü, kendinden başka İlâh olmayan Allâh'a yemin ederim ki Hz. Peygamber, onu muhakkak halîfe tâyin etti. Eğer Hz. Peygamber halîfe tâyin etmemiş olsaydı, Allâh'ı en iyi bilen ve muttakî Hz. Ebû Bekir Allâh'tan, halîfe iken ölmekten çok korkardı” dedi.

İbni Adiy, Ebû Bekir b. Ayyaş'ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: Bir gün, bana Hârun Reşîd: “Ey Ebû Bekir! Halk Hz. Ebû Bekir'i nasıl hilâfete geçirdi?” diye sordu. Ben de “Ey mü'minler emîri! Allah sükût etti, Peygamber'i sükût etti! ve mü'minler de sükût etti.” dedim. Reşîd: “Vallâhi gamımı arttırmaktan başka bir şey yapmadın” deyince **[45]**

Ebû Bekir: “Ey mü'minlerin emîri! Hz. Peygamber (S.A.V.) sekiz gün hastalandı. Huzûruna Bilâl gelerek: Ya Resûlâ'llâh! Cemâat namazı kim kıldıracak? diye sordu Hz. Peygamber: “Ebû Bekir'e cemaate namaz kıldırmasını söyle” buyurdu. Bunun üzerine, Hz. Ebû Bekir, vayh devam edip dururken sekiz gün cemaate namaz kıldırıldı Resûli-Ekrem'in bu hükmünü Allâhu Teâlâ ikrar ettiğinden dolayı, Resûl-i Ekrem de sükût etti. Resûl-i Ekrem'in sükût etmesine mü'minler de bir şey söylemediler, dedi. Bu sözler Hârun Reşîd'in çok hoşuna gitti ve “Allah senden râzı olsun” dedi.

Bâzı âlimler, Hz. Ebû Bekir'i Sıddîk'ın hilâfetini Kurân-ı Kerim âyetlerinden istinbat etmişlerdir. Beyhakî, Hasan-ı Basrî'den, Allahu Teâlâ'nın: “Ey imân edenler! İçinizden her kim dininden dönerse, Allah ona bedel, kendi tarafından sevilen ve onu

seven insanlar getirir: 5/57”âyet-i kerîmesi hakkında: “Vallâhi bu, Hz. Ebû Bekir ve arkadaşlarıdır; Araplar irtidat ettiği zaman, Hz. Ebû Bekir ve arkadaşları, onlarla savaşıp tekrar onları İslâm’a çevirdiler”dediğini rivâyet ediyor.

Yunus b. Bekîr, Katâde’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Peygamber vefât edince Araplar irtidat etti, sonra Katâde, Hz. Ebû Bekir’in irtidat eden Araplarla savaşını zikrederek: “... kendi tarafından sevilen ve onu seven insanlar getirir, 5/57”âyet-i kerîmesinin Hz. Ebû Bekir ve arkadaşları hakkında inzâl edildiğini söylüyordu”dedi.

İbni Ebû Hâtim, Cüveybir’in Allahu Teâlâ’nın: “Geride kalan bedevîlere de ki: “Siz, son derece satvetli, cengâver bir kavim ile kaybetmeye dâvet olunacaksınız.”48/16 Kavî-i şerîfi hakkında, âyetde zikredilenler Benû Hanîfe’dir, dediğini rivâyet ediyor. İbni Ebû Hâtim ve İbni Kuteybe: “Bu âyet-Hz. Ebû Bekir’i Sıddîk’ın hilâfetine kesin bir delildir. Çünkü irtidat eden Araplarla savaşmayı isteyen o idi”diyorlar. Şeyh Ebû’l-Hasan el-Eş’arî, Ebû’l-Abbâs b. Şüreyh’in: “Kur’ân-ı Kerîm’de, Hz. Sıddîk’ın hilâfetine dâir hüccet-bu âyettir,”dediğini işittim, diyor. Çünkü ulemâ, bu âyet’in nüzûlünden sonra, Hz. Ebû Bekir’i, Ashâbı ve diğer Müslümanları, murted ve zekât vermeyenlerle savaşa davetinden başka bir savaşa davet olunmadığı hakkında icmâ etmişlerdir. O halde, bu âyet-i kerîme, Hz. Ebû Bekir’in hilâfetine vücutuna ve ona itaat etmenin farziyetine delâlet-ediyor. Zîrâ, Allahu Teâlâ hilâfetine inkâr edip, ona itaatten yüz çevirenleri elîm bir azâba çarptıracağını haber veriyor. İbni Kesîr: Mezkûr âyetteki kavim İranlı’lar ve Bizanslı’lardır diye tefsîr edenlere karşı, orduyu tezhip edip sevk eden Hz. Sıddîk’tır; Onun başladığı işi kendinden sonra hilâfete geçen Hz. Ömer ve Hz. Osman tamamlamıştır, diyor. İbni Kesîr: Allahu Teâlâ’nın buyurduğu: “Hak Teâlâ içinizden iman edenlere ve dürüst işler işleyenlere vaat ettik ki.... Onları da hükümler

kılacak 24/55”âyet-i kerîmesi Sıddîk’ın hilâfetini tamâmiyle intibak eder.”diyor. İbni Ebû Hâtim, tefsîrinde Abdurrahman b.Abdülhamid el-Mehdî’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir’in ve Hz. Ömer’in halîfelikleri Kur’an-ı Kerîm’in: “Hak Teâlâ içinizden îman edenlere ve doğru dürüst işler işleyenlere va’detti ki... onları da hükümler kılacak 24/55”âyet-i kerîmesinde vardır.

Hatîp, Ebû Bekir b. Ayvâş’ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir’i Sıddîk’ın, Hz. Resûl (S.A.V.)’ün halîfesi olduğu Kur’an-ı Kerîm’de mezkûrdur. Zîrâ Allahû Teâlâ “O mallar muhâcirlerin fakirlerine mahsustur.. 59/8” “... İşte gerçek Sıddîk olanlar bunlardır. 59/8” âyet-i kerîmesini inzal buyurmuştur, [46]

Allah’ın Sıddîk adını verdiği kimse asla yalan söylemez, bir de onlar Hz. Ebû Bekir’e “Ey Resûlullâh’ın halîfesi” diye hitap etmişlerdir. İbni Kesîr: “Bu iyi bir istinbaddır” diyor.

Beyhakî, Zafeânî’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: İmâm-ı Şâfi’î’nin, bütün Müslümanlar, Hz. Ebû Bekir-i Sıddîk’ın halîfeliğini icmâ ile kabûl ettiler. Çünkü Hz. Resûl (S.A.V.)’den sonra gök kubbesi altında Hz. Ebû Bekir’den daha hayırlı kimseyi bulamayarak, bilmecebûriye, Hz. Ebû Bekir’i başlarına getirdiler, diyor.

Esedu’s-Sünne, Fedâil’inde, Muâviye B. Kurrâ’nın: “Hz. Resûl (S.A.V.)’ün Ashâbı, Hz. Ebû Bekir’in, Hz. Resûlullâhın halîfesi olduğunda şüpheleri yoktu; ona ancak Resûlullâh’ın Halîfesi unvânını vermişlerdi. Ashâb-ı Kirâm asla hatâ ve dalâlet-üzere icmâ etmiş değillerdir” dediğini rivâyet ediyor.

Hâkim, sahih kaydiyle, İbni Mes’ud’un: “Müslümanların iyi gördüğü ind-i İlahî’de de iyidir Müslümanların kötü gördüğü ind-i İlahî’de de kötüdür. Sahâbenin hepsi Hz. Ebû Bekir’i halîfe yapmayı kararlaştırmışlardı” dediğini rivâyet ediyor.

Hâkim, Zehebî'nin sahih kaydettiği bir hadîste, Murretu't-Tayyib'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Ebû Süfyan b. Harb, birgün Hz. Ali'nin yanına gelip: Yâ Ali (Hz. Ebû Bekir'i murâd ederek) bu muazzam iş nasıl olur da Kureyş'in en aşağı ve en kıymetsizinin eline teslim edilir? Yemin ederim ki, eğer arzu etsem, Mekke'yi müthiş bir ordu ile doldururum”dedi; bunun üzerine, Hz. Ali: “Ebû Süfyan! İslâmiyet'e ve Müslümanlara düşmanlıkta devâm ettin, bu düşmanlığın bir zarar vermedi, biz Hz. Ebû Bekir'i hilâfete lâıyk gördük”dedi.

Hız. Ebû Bekir'e Bîat

Buhârî ve Müslim şunu rivâyet ediyorlar: Bir defasında Hz. Ömer Hac'dan dönüştte bir hutbe irad ederek şöyle dedi: Aranızdan filancanın: “Ömer ölürse, filana biat edeceğim” dediğini haber aldım. Sakın, hiçbir kimse aldanarak, Hz. Ebûbekir'e biat bir emr-i vaki olmuştur demesin. Öyle olmuş olsa bile, Allahu Teala o fitnenin şerrinden korudu. Bugün içinizde Hz. Ebûbekir gibi bütün başların kendisine döndüğü bir kimse yoktur. Allah'ın Resûlü vefat ettiğı zaman Hz. Ebûbekir, bizim en hayırlımızdı. Hz. Ali ve Zübeyr ile beraber olanlar, Fatîma'nın evinde kalmışlardı; Ensarın hepsi Beni Sa'îd'e sakîfesinde bizden ayrılmışlardı; muhâcirler, Hz. Ebûbekir'in etrafında toplanmışlardı. Ben, Hz. Ebûbekir'e: “Ey Ebûbekir! Haydi hep beraber Ensar kardeşlerimizin yanına gidelim” dedim. Sonra muhacirlerin başında yürüdük, yolda iki salih kişiye (Bu iki zat Bedir Ashabından Uveymir b. Sa'îd eve Ma'mer b. Adiy'di) rastladık, bunlar Ensarın hareketlerini bize anlatarak “Ey muhacirler! Nereye gitmek istiyorsunuz?” dediler. Bende “Ensar kardeşlerimize” cevabını verdim. Bunun üzerine: “Ey muhacirler! Sakın onlara yaklaşmayın, işinizi kendi kendinize halledin” dediler. Cevaben: “Yemin ederimki, gideceğiz.”dedim. Sonra yürüyerek, toplanmış oldukları Benî Sâide sakîfesine

vardık. Bir de ne görelim! Elbisesine bürünmüş biri aralarında bulunuyordu. Bu kimdir? dedim, [47]

“Saad b. Ubâde”cevâbını verdiler. “Ona ne oluyor” diye sorunca, hasta olduğunu söylediler. Oturduktan sonra, hatipleri ayağa kalktı ve gerektiği şekilde Allâh’a senâdan sonra: “Biz Allâh’ın ensârı ve İslâm ordusuyuz, ey muhâcirler! Siz bizden biz kolsunuz, sizden bazılarınızı bizi mevkiimizden ayırıp bu işten uzaklaştırmak istiyor.”dedi. Hatip sözünü bitirince, konuşmak istedim. Hoşuma giden bir nutuk hazırlamıştım, bunu Hz. Ebû Bekir’in huzûrunda söylemek istiyor, gazâbımı ondan gizliyordum. O benden daha halîm ve daha bilgili idi. Vallâhi, söylemek için hazırladığım nutkumda hoşuma giden bir kelimeyi söylemeden geçemedi. İrticâlen söyledikleri benimkilerinin ya aynı kadar açık veyâhut daha güzelini söyliyerek mukaddemeden sonra meâlen şöyle söyledi : “Zikrettiğiniz hayırlar sizde vardır ve bunlara hakkiyle ehilsiniz, Araplar bu vasıfları ancak Kureyş, Arapların evsâtıdır.”Aramızda oturan Hz. Ebû Bekir bir eliyle beni bir eliyle de Ebû Ubeyde b. Cerrâhı tutarak: “Bu iki adamdan birini seçmenizi istiyorum, hangisini isterseniz, ona biat edin.”dedi. Söylediklerinden yalnız bu söz hoşuma gitmemişti. Yemin ederim ki, aralarında Hz. Ebû Bekir bulunan bir kavme emîr seçilmem, benim için, bu günâhı yüklenmeye mâni”olacak olan boynumun vurulmasından daha ehvendi. Ensârdan biri: “Ey Kureyş! Size esaslı bir hal çâresi bulacak olan benim, bakınız, bizden bir emîr, sizden bir emîr olsun”dedi. Bunun üzerine, sesler yükselerek gürültü çoğalınca karışıklıktan korktum ve: “Ebû Bekir! Elini uzat.”dedim. O da elini verdi ve ben de hemen ona biat ettim, arkamdan da muhâcirler biat ettiler; sonrada onlara Ensâr katıldı. Vallâhi, karşılaştığımız işlerde Hz. Ebû Bekir’e biatten daha uygun bir iş yapmamışızdır. Bîat etmeden meclisten ayrılmış olsaydık,

bizden sonra herhalde bîat vâki'olacaktı. Bu sûrette ya istemediğimiz bîatı kabul ederdik veyâ muhâlif kalmakla bir fitnenin zuhûruna meydan verirdik.

Nesâî, Ebû Ya'lâ ve Hakim sahih kaydiyle, İbni Mes'ûd'un şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Resûl (S.A.V.) vefât edince, Ensâr: "Bizden bir emîr, sizden bir emîr olsun."dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer yanlarına gelerek: "Ey Ensâr tâifesi! Hz. Resûl (S.A.V.)'ün, Hz. Ebû Bekir'in İmâm olmasını emrettiğini biliyor musunuz? Ebû Bekir'in önüne geçmeye sizden hanginiz razı olur?" dedi. Ensâr'da: "Hz. Ebû Bekir'in önüne geçmekten Allâh'a sığınınız."dediler.

İbni Saad, Hâkim ve Beyhakî, Ebû Saîd el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Resûl (S.A.V.) vefât edince, aralarında Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer de olduğu halde, Eshâb-ı Kiram, Saad b. Ubâde'nin evinde toplandı. Ensâr hatipleri kalkıp konuştular. Onlardan biri: "Ey muhâcirler! Hz. Resûl (S.A.V.) sizden birini bir iş başına getirirse, bizden de birini yanına verirdi. Bu işin başına da bizden ve sizden birer kişinin getirilmesini münâsip görüyoruz" dedi. Bunun arkasından, Ensâr hatipleri birbirlerini takip ettiler. Bu arada, Zeyd b. Sâbit kalkarak şunları söyledi: "Hz. Resûl (S.A.V.) muhâcirlerden değil miydi? O halde halîfeside muhâcirlerden olmalı; biz Resûlullâh'ın (S.A.V.) Ensârıydık, Hz. Resûl (S.A.V.)'ün ensârı olduğumuz gibi halîfesinin de Ensârıyız. Sonra Hz. Ebû Bekir'in elini tutarak bîat etti ve "İşte arkadaşınız"dedi. Bunun üzerine, Hz. Ömer, sonra muhâcirler ve Ensâr bîat ettiler; Hz. Ebû Bekir minbere çıktı ve onu çağırtdı, o da derhal geldi. Hz. Ebû Bekir: "Ey Hz. Resûlullâh'ın halazâdesi [48] ve en yakını! Müslümanlar arasında ihtilâf çıkmasını arzu eder misin?" deyince Zübeyr: "Ey Hz. Resûlullâh'ın halîfesi! Hayır "Bugün sizi kırmak yok"dedi ve sonra kalkarak Hz. Ebû Bekir'e bîat etti. Sonra Hz. Ebû Bekir yine cemaati gözden geçirdi ve Hz. Ali'yi göremedi. Çağırtdı, o da geldi. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir (Hz. Ali'ye

hitâben): “Ey Resûlullâh’ın amcazâdesi ve dâmâdı! Müslümanlar arasında ihtilâf çıkmasını arzu eder misin?” deyince, Hz. Ali: “Hayır, Bugün sizi kınamak yok,” dedi. Sonra Hz. Ebû Bekir’e bîat etti.

İbni İshak, es-Sîre’de, İmâm-ı Zührî, Enes b. Malik’den bana şunu rivâyet etti diyor: Sakîfe’de Hz. Ebû Bekir’e bîat edilince, ertesi gün, Hz. Ebû Bekir minbere oturdu. Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir konuşmaya başlamadan ayağa kalktı. Allâh’a hamd ü senâda bulunduktan sonra: “Allâhu Teâlâ Hz. Resûl (S. A.)’ün dostu ve yâr-ı gârı olan en hayırlımıza bu işi teslim etti, Kalkın ona bîat edin”deyince, Sakîfe bîatından sonra, Ashâb-ı Kirâm umûmî olarak Hz. Ebû Bekir’e bir daha bîat ettiler. Sonra Hz. Ebû Bekir konuştu; önce Allâh’a hamdettikten ve senâda bulunduktan sonra, şunları söyledi: “Ey Nâs! Ben sizin en iyiniz olmadığım halde sizin başınıza geçtim. Vazîfemi iyi yaparsam, bana yardım ediniz; kötüye kullanırsam, beni doğrultunuz. Doğruluk emânet, yalancılık hiyânettir. Aranızda zayıf olan biri, inşâ-Allâh, hakkını alıncaya kadar, nazarımda kuvvetlidir; ve kuvvetli olan biri de, inşâ-Allâh, ondan başkasının hakkını alıncaya kadar nazarımda zayıftır. Bir kavim, Allâh yolunda savaşmaktan vazgeçerse, o kavim zillete uğrar. Bir kavimde fenâlık umûmîleşmişse, bütün o kavim belâya uğrar. Ben Allâh’a ve Peygamberine itaat ettikçe, siz de bana itaat ediniz. Ben Allâh’a ve Peygamberine isyan edersem, sizin bana itaat etmeniz gerekmez. Haydi namazınıza, Allâh hepinizi rahmetine kavuştursun.”

Mûsâ B. Ukbe, Meğâzîsinde ve Hâkim sahih kaydıyla, Abdurrahman B. Avf’ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir îrâd ettiği bir hutbede şunları söyledi: “Vallâhi, asla bir vakit harîs değildim, (hilâfet) istemiyordum; ne âşikâre, ne de içten onu Allâh’tan dilemedim, fakat, fitneden korktum. Emirlikte bana hiç rahat yoktur. Allâh’ın yardım olmaksızın gücümün ve kuvvetimin yetmeyeceği muazzam bir iş

yüklendim.” Bunun üzerine Hz. Ali ve Zübeyr; “Biz, hilâfet meselesinde muşâvere edilmediğimiz için içlenmiştik, Hz. Ebû Bekir müslümanlar içerisinde bu işe en lâyük kimsedir. Çünkü, O, Hz. Peygamber’in yâr-ı gâridir. Onun şerefini ve asâletini biliyoruz. Hz. Peygamber daha sağlığında ona cemaata namaz kıldırarak emretmişti,” dediler.

İbni Saad, İbrâhim et-Temîmî'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S.A.V.)'ün ruhu kabzolununca, Hz. Ömer, Ebû Übeyde b. el-Cerrâh'in yanına geldi ve: “Resûlullâh Efendimiz, sana bu ümmetin emînisin demişti; sen, bu ümmetin emînisin, uzat elini de bîat edeyim, demesi üzerine, Ebû Übeyde “Müslüman oldum olalı, senden böyle zayıf bir fikir işitmemiştim; içimizde yâr-i gar Hz. Sıddîk varken bana bîat edeceksin, Ömer öyle mi?” dedi.

İbni Saad yine Muhammed'den, Hz. Ebû Bekir'in Hz. Ömer'e şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Sana bîat etmem için elini uzat.” Hz. Ömer de ona: “Sen benden daha fazîletlisin,” demesi üzerine, Hz. Ebû Bekir: “Sen benden daha kuvvetlisin,” cevabını verdi. Sonra bu sözler aralarında tekrarlandı. Sonra Hz. Ömer: “Fazîletine üstelik kuvvetim de sana olsun,” dedi ve bîat etti.

İmâm-i Ahmed, Humeyd b. Abdurrahman b. Avf'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Resûlullâh Efendimiz vefat ettiği zaman, Hz. Ebû Bekir [49] (Medine'nin bir tarafındaydı.) gelerek Hz. Resûl (S.A.V.)'un mübarek yüzünü açıp, öptü ve: “Annem ve babam sana fedâ olsun! Sağ iken ne kadar güzeldin, ölüm hâlinde de ne kadar güzelsin. Kabe'nin Rabbrı'na yemin ederim ki, Hz. Muhammed ölmüştür” dedi ve hadîsi tamamladı. Humeyd diyor ki: Hz. Ebû Bekir'le Hz. Ömer, yürüyerek Sakîfe'de bulunan Ensâr'in yanına geldiler. Orada Hz. Ebû Bekir konuşmaya başladı, Ensâr hakkında nâzil olan âyetlerle Resûlu'Iâh Efendimizin onlar hakkında buyurduklarını tamamen beyân

ederek “Resûlullâh Efendimiz, insanlar bir vadiye, Ensâr da diğerk bir vadiye sülük etmiş olsalardı, muhakkak ki ben Ensâr’ın gittiğı vadiyi seçerdim, buyurduğunu biliyorsunuz. Ey Saad! Seninle bulunduğum bir mecliste Resûlullâh Efendimizin: “Bu işin başına gelecek olan (hilâfet makamını kastediyor) Kureyş’tir” buyurduğunu şüphesiz biliyorsun; iyi insanlar kendilerinden iyilerine uyar, kötü insanlar da kötülerine uyar” deyince, Hz. Saad, Hz. Ebû Bekir’e: “Doğru söyledin, sizler emîr, bizler veziriz” cevâbını verdi.

İbni Asâkir, Ebû Saîd el-Hudrî’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir’e bîat edildiğı vakit, bâzı kimselerin hoşnutsuzluğunu sezen Hz. Ebû Bekir, şöyle dedi: “Niçin hoşnutsuzluk gösteriyorsunuz? Bu makama içinizde en liyakatliniz ben değil miyim, ilk önce müslüman olan ben değil miyim, şunları, bunları yapan ben değil miyim?” diyerek birçok sıfatlarını saydı.

İmâm-ı Ahmed, Râfî et-Tâî’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir birgün kendine bîat edilme hâdisesini, Ensâr’ın ve Hz. Ömer’in ona söylediklerini bana anlattı ve: “Bir fitne zuhur edip, arkasından irtidat hâdiselerinin çıkmasından korktuğum için, bîat ettikleri vakit biatlerini kabul ettim” dedi.

İbni İshak ve İbni Âyid, Mağâzî’sinde, Râfî’nin Hz. Ebû Bekir’e şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Sen beni vaktiyle iki kişinin başına geçmekten menettiğın halde, insanların başına geçmeğe seni ne mecbur etti?” diye sorunca, Hz. Ebû Bekir de: “Ümmet-i Muhammedin (S.A.V.) tefrikaya düşmesinden korktuğum için kabul etmekten başka kurtuluş çâresi bulamadım.” cevâbını verdi,

İmâm-ı Ahmed, Kays b. Ebû Hâzim’in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Resûlullâh Efendimizin vefatlarından takriben bir ay sonra, Hz. Ebû Bekir-i Sıddîk’ın yanında

oturuyordum; bîat hâdisesini anlattığı bir sırada, Müslümanlar namaza çağrıldı. Herkes toplandı, Hz. Ebû Bekir minbere çıktı ve: “Ey Nâs! Bu makama benden başka birisinin geçmesini gönülden arzu ederdim. Hz. Resûl (S.A.V.)’ün yolunda tıpı tıpına gidemediğim için beni muâhezeye kalkışırsanız, buna gücüm yetmez. Çünkü o, şeytandan masundu, aynı zamanda kendilerine vahiy de nâzil oluyordu,” dedi.

İbni Saad, Hasan-ı Basrî’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir’e bîat edilince bir hutbe îrad etti, hutbesinde mukaddimeden sonra, şunları söyledi: “Bu işi istemeyerek üzerime aldım. Allah’a yemin ederim ki, bu makama benden başka birisinin geçmesini gönülden arzu ederim: şu kadar var ki, eğer Resûlullâh Efendimizin size yaptıkları muameleyi aynen benden de isteyecek olursanız, bunu yapamam, zira Resûlullâh Efendimiz (S.A.V.) Allah’ın kendisine vahyi ihsan edip, ma’sum kıldığı bir kuldu. Ben iseh bir beşerim; içinizde herhangi birinizden hayırlı değilim. Beni gözetin: Eğer doğru hareket edersem bana uyun; eğrilirsem, doğrultun. Bilmiş olun ki beni dâimi takip eden bir şeytanım vardır. Kızdığımı görürseniz, benden uzaklaşın. Leh ve aleyhde konuşmalarınız beni aldatarak bir tarafa meylettiremez.”

İbni Saad ve Hatib, Mâlik rivâyetiyle Urve’nin şöyle dediğini naklediyorlar: Hz. Ebû Bekir hilâfet makamına geçince, müslümanlara îrad ettiği bir hutbesinde, Allah’a hamd ü senadan sonra şunları söyledi: “Sizin en hayırlınız olmadığım halde işlerinizi üzerime aldım. Fakat, Kur’ân-ı Kerîm nazil oldu ve Hz. Peygamber sünnetler îrad etti; **[50]** O bize öğretti, biz öğrendik. Ey Nâs! Siz de bilmiş olunuz ki, iyilerin en iyisi ittika, âcizliğin son haddi fisk’u fucurdur. En kuvvetliniz, ondan, başkasının hakkını alıncaya kadar benim nazarımda, zayıf; ve en zayıfınız, hakkını alıncaya kadar benim nazarımda kuvvetlidir. Ey Nâs! Ben ancak bir tâbiim, yoksa yeniden bir şey yapan değilim. Doğru hareket ettiğim müddetçe, bana yardım edin; haktan ayrılırsam, beni doğru yola getirin.

Bunu söyler, kendim ve sizin için Allâhu Teâlâ'nın mağfiretini dilerim.” İmâm-ı Mâlik: “Bu şartları hâiz olmayan kimse hiç bir vakit imâm olamaz” diyor.

Hâkim, Müstedrek’inde, Ebû Hüreyrenîn şöyle dediğini rivâyet ediyor: Resûlullâh (S.A.V.) vefât ettiği zaman, Mekke çalkandı. Bunu Ebû Kuhâfe duyunca “Bu ne? diye sordu; ona, Resûlullâh Efendimiz vefât etti, dediler. Bunun üzerine, Ebû Kuhâfe: “Muazzam bir hâdise!” Ondan sonra yerine kim geldi? “Oğlun.” “Abdümenaf ve Muğîre oğulları buna razı oldular mı?” “Evet.” “Bunların yükselttiklerini alçaltan, azalttıklarını yükselten mevcut değildir.”

Vâkıdî, Hz. Âişe, İbni Ömer, Sa’îd b. Müseyyeb ve diğerlerinin tarîkleri ile, Resûlu’lîlâh Efendimiz vefât ettiği gün, hicretin onbirinci senesi, Rebiülevvel-ayının on ikinci Pazartesi günü, Hz. Ebû Bekir’e, bîat olduğunu rivâyet ediyor. Tabarân’î, Evsat’ın’da, İbni Ömer’in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hayatları boyunca Hz. Ebû Bekir Resûlullâh (S. A.)’ın Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir’in; Hz. Osman, Hz. Ömer’in minberdeki yerine oturmamışlardır.

H. Ebû Bekir’in hilâfeti zamânında vuku bulan hâdiseler

H. Ebû Bekir’in halîfeliği zamanında vuku’bulan mühim hâdiseler: Usâme ordusunun sevki, mürtedlerle, zekât vermiyenlerle ve Müseylemetü’l-Kezzab ile savaş ve Kur’ân-ı Kerim’in cemedilmesidir. İsmâilî, Hz. Ömer’in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Resûl (S.A.V.) vefât edince, Araplardan irtidat edenler: ““Namaz kılarız, fakat zekât vermeyiz” dediler. Hz. Ebû Bekir’in yanına geldim ve “Ey Resulü’llâh’ın halîfesi! Müslümanları birbirleri ile anlaşır ve onlara iyi mûamele, et, zîrâ onlar henüz İslâmiyet-kalblerine yerleşmemiş iptidâî kimselerdir” dedim. Cevaben: “Ben senden yardım ümid ediyordum, aksine bunu benden esirgiyorsun; câhiliyyet-devrinde bir

zorba iken, şimdi İslâmiyet'te hâmi kesildin. Onları ne ile müslümanhğa ısındırmamı istiyorsun? Uydurma şiirlerle mi yoksa aslı esâsı olmayan sihirle mi? Heyhât, heyhât! Ne kadar uzak. Hz. Peygamber (S.A.V.), bu dünyâdan irtihâl etti ve vahiy kesildi. Allah'a yemin ederim ki, bir oğlağı bile vermekten imtinâ etseler, onlarla elim kılıç tuttuğu müddetçe, muhakkak ki, mücâhede edeceğim,” dedi. Hz. Ömer: “Bu mes’elede, Hz. Ebû Bekir’i benden, daha azimli, daha isâbetli buldum. Ben hilâfet makamına geldiğim zaman, insanların terbiyesi değışmişti, en ufak bir şey üzerinde bile, müşkülât çıkarıyorlardı,” dedi.

Ebû'l-Kaasım el-Bagavî, Ebû Bekir eş-Şâfiîr Fevâidinde ve İbni Asâkir, Hz. Aişe'nîn şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: [51]

Hz. Resûl (S.A.V.) vefât edince, nifak başgösterdi ve bâzı Araplar irtidat etti, Ensâr da yan çizdi. Babamın başına gelenler, büyük dağların başına inse, onları ezerdi. Her ne zaman bir mes’elede ihtilâfa düşseler, babam hemen oraya koşar ve o ihtilâfi hallederdi. Hz. Peygamber nereye defnedilecek? diye sorulduğu zaman, bu hususta hiç kimsenin malûmatı bulunmadığını gördük. Yalnız Hz. Ebû Bekir, bir kere Hz. Resul (S.A.V.)’ün “Rûhu kabzedilen her Peygamber, ancak öldüğü yere defnedilmiştir” buyurduğunu duydum, dedi. Hz. Âişe: Hz. Peygamber’in mirasında ihtilâf edildiği zaman bu hususta hiç kimsenin malûmatı olmadığını gördük. Yalnız Hz. Ebû Bekir, Hz. Peygamber’in: “Biz Peygamberler mirâs bırakmayız, bıraktığımız sadakadır” buyurduğunu duydum, dediğini söyledi.

Bâzı âlimler diyorlar ki: Bu, Hz. Peygamberin defnedileceği yer Sahâbe-i kîrâm arasında vuku bulan ilk ihtilâftır. Sahâbeden bâzısı: “Hz. Peygamber’i doğduğu Mekke şehrine”, diğerkleri “Kendi Mescidine” diğerk bir kısım “Bakî’Mezarlığına” diğerk bir kısmı da ”Peygamber medfeni olan Beytül-Makdis’e defnedelim” dedikleri zaman, Hz.

Ebû Bekir, bildiklerini onlara haber verdi. İbni Zencûye: “Açtığı bu çığırda Hz. Sıddîk. Ensâr ve Muhâcirler arasında temâyüz elti, sonra hepsi onun bu rivâyetine uyarak ihtilâftan vazgeçtiler” diyor.

Beyhakî ve İbni Asâkir, Ebû Hüreyre'nin şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Kendinden başka îlâh olmıyan Allâh'a yemin ederim ki, Hz. Ebû Bekir hilâfet makamına getirilmemiş olsaydı, Allâh'a ibâdet-edilmezdi. Sonra ikinci ve üçüncü defa aynı sözü tekrarladı. Bunun üzerine, “Ebû Hureyre sus!” denilince, Ebû Hüreyre: “Hz. Resûl (S.A.V.) Usâme b. Zeydi, yedi yüz kişilik bir ordunun başında Şam'a yolladı; Zîhaşeb mevkiine varınca, Hz. Peygamber vefat etti ve Medine civarındaki Araplar irtidat ettiler. Bunun üzerine Hz. Resûlullâh'ın Ashabı, Hz. Ebû Bekir'e müracaat ederek: (Medine, civarındaki Araplar irtidat ettikleri halde, bu ordu Rum diyarına gidiyordu.) “Usâme ordusunu geri döndür” dediler. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir: “Kendinden başka îlâh olmayan Allah'a yemin ederim ki, köpekler zevcât-ı tâhiratın ayaklarını sürüklemiş olsalar” Hz. Resul (S.A.V.)'un gönderdiği orduyu geri döndürmem, onun diktiği sancağı indirmem,” diyerek Hz. Usâme'yi gönderdi. Usâme, irtidat etmek isteyen Araplar arasından geçerken, onlar: “Müslümanların kuvveti olmamış olsaydı, onlardan bu şekilde bir ordu meydana gelmezdi, Rumlar'la karşılaşınca kadar onlara dokunmayalım” dediler. Sonra Usâme ordusu Rumlarla karşılaştı, onları bozguna uğrattı ve birçoklarını öldürerek selâmetle geri döndüklerini gören bu Araplar müslümanlıkta sebat edip, irtidat etmekten vazgeçtiler.

İbni Asâkir, Urve'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Resul (S.A.V.) hastalığı esnasında şöyle buyurmuştu: “Usâme ordusunu derhal sevk edin.” Hz. Peygamber'in bu emri üzerine ordu yürüdü ve el-Curef mevkiine gelince, Usâme'ye karısı Kays kızı Fâtımâ gönderildi. Fâtımâ: “Acele etme; çünkü, Hz. Resul (S.A.V.)'ün hastalığı

ağırlaştı” dedi. Resûlullâh vefat edinceye kadar Usâme ordusu ayrılmadı. Vefat haberini alan Usâme, Hz. Ebû Bekir’e gelerek:

Siz bugünkü hâlinizden başka bir durumda iken, Hz. Resul (S.A.V.) beni göndermişti, şimdi durum değişti Arapların irtidat etmesinden endişe ediyorum, irtidat ederlerse, önce onlarla savaşmak gerek, irtidat etmeyecek olurlarsa, yoluma devam ederim; zîrâ, maiyetimde Ashabın ileri gelenleri ile seçkinleri vardır, dedi. Bunun üzerine [52]

Hz. Ebû Bekir îrad ettiği hutbesinde şöyle dedi: “Allah’a yemin ederim ki, mahvolup gitmem, bana Resûlullâh (S.A.V.)’ın emrini değiştirmekle işe başlamaktan daha ehvendir.” Bunun üzerine, Usâme’yi gönderdi. Zehebî diyor ki: “Hz. Peygamber’in vefatı etrafta duyulunca, Araptan birçok kabileler Müslümanlıktan irtidat ederek zekât vermekten imtina ettiler. Bunun üzerine, Hz. Ebû Bekir onlarla savaşmak için hazırlandı. Hz. Ömer ve diğer bâzı eşhas, Hz. Ebû Bekir’i irtidat eden Araplarla (S.A.V.)’aştan vazgeçmeyi tavsiye ettiler. Fakat o, onlara şöyle cevap verdi: “Allah’a yemin ederim ki, Hz. Peygambere vermiş oldukları bir oğlağı bana vermektan imtina edecek olurlarsa, bunun için onlarla savaşırım,” dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer: “Nasıl savaşırısın? Resûlullâh (S.A.V.) “Ben insanlarla Allâh’dan başka Allah yoktur, Muhammed onun elçisidir deyinceye kadar dövüşmekle emrolundum. Bunu söyleyen kimse malını ve kanını benden korur; yalnız hak mukabilinde olursa başka ve hesabı Allâhu Teâlâ’ya aittir,” deyince, Hz. Ebû Bekir: “Allah’a yemin ederim ki, namazla zekâtı birbirinden ayıranla dövüşeceğim. Çünkü zekât malın hakkıdır.” Hz. Resul (S.A.V.): “Hakkı mükaabüinde olandan mâada” buyurmadı mı? deyince, Hz. Ömer: “Allah’a yemin ederim ki, Allâh’u Teâlâ zekât vermeyenlerle savaşmanın doğru

olacağını Hz. Ebû Bekir'in kalbine ilham ettiğini anladım. Hakikaten onun bu düşüncesi doğrudur.”

Bu hadîsi Buhârî, Müslim ve diğer âlimler rivâyet ediyorlar.

Urve'den bir rivâyette: Hz. Ebû Bekir, muhacirin ve Ensâr'm başında olduğu halde, Necd'de Nek'a mevkiine vasıl olmuştu. Araplar ellerinde olan malları ve canları ile kaçtılar. Bunun üzerine, orada bulunanlar, Hz. Ebû Bekir'e: “Askere bir adam, kumandan ta'yin ederek kadın ve çocuklarının başına, Medine'ye dön” diye ısrarları üzerine, Hz. Ebû Bekir, Hâlid b. Velîd'i kumandan ta'yin ederek, geri döndü, Hz. Hâlid'e: “Onlar Müslümanlığı kabul edip, sadaka, zekât verirlerse, dokunma; sizden kim geri dönmek isterse, dönsün” diyerek Medîne-i Münevvere'ye avdet-etti.

Dârekutnî, İbni Ömer'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir meydana çıkıp devesine binince, Hz. Ali b. Ebû Talip devesinin yularından tuttu ve şunları söyledi: “Ey Resû-lu'llâh'ın halîfesi! Sana Hz. Resul (S.A.V.)'ün Uhud günü buyurduğu sözü tekrarlıyorum: “Kılıcını kınına koy, kendinle bizi felâkete sürükleme, geriye dön; Vallahi biz seni kaybetmekle bir felâkete uğrayacak olursak, hiç bir suretle Müslümanlıkta bir nizam kalmaz.”

Dârekutnî, Hanzalatu'bnü Ali el-Leysî'den şunu rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir, Hâlid b. Velîd'i gönderdi ve ona, İslam'ın, Allah'tan başka Allah yoktur, Muhammed onun kulu ve elçisidir, namaz kılmak, zekât vermek, Ramazan orucunu tutmak ve haccetmekten ibaret-olan beş esâsını kabul etmeyenlerle savaşmasını, bunlardan birini terk edenlerle de hepsini terk edenler gibi dövüşmesini emretti.

Hâlid İbn-i Velîd de ordusu ile, Cumâde'l-âhire ayında hareket ederek Benî Esed ve Gata-fan kabileleri ile savaştı. Öldürdüğünü öldürdü, esir aldığını esir aldı,

kurtulanlar da tekrar Müslümanlığa döndüler. Bu vak’ada sahabeden Ukkâşe b. Muhsin ve Sabit b. Akram şehid düştüler. Bu senenin ramazanında, Hz. Resul (S. A.)’ün kerîmesi, dünyâ kadınlarının efendisi, Hz. Fâtımâ 24 yaşında olduğu halde vefat etti. Zehebî: “Hz. Resul (S.A.V.)’ün nesebi ancak Hz. Fâtımâ’dan gelir” diyor; zîra, Zübeyr İbni Bekkâr: “Zeyneb’in nesebi inkıraz etmiştir” [53]

diyor. Hz. Fâtımâ’dan bir ay önce Ümmü Eymen ve Şevval ayında da Hz. Ebû Bekir’in oğlu Abdullah vefat etti.

Bundan sonra, sene sonlarında, Hâlid b. Velîd ordusu ile, Müseylemetu’l-Kezzâb ile dövüşmek üzere Yemâme’ye yürüdü. İki taraf karşılaştı: Hâlid b. Velîd’in yaptığı muhasara bir kaç gün devam etti. Sonra Müseyleme (Allâh ona lanet-etsin.) öldürüldü. Müseyleme’yi öldüren, Hz. Hamza’yı şehit eden Vahşî idi. Bu vak’ada sahabeden bâzıları şehid edildiler. Bu meyanda: Ebû Huzeyfe b. Utbe, Ebû Huzeyfe’nin mevlâsı Salim, Şucâ’b. Vehb, Zeyd b. el-Hattâb, Abdullah b. Sehl, Mâlik b. Amr. Tufeyl b. Amr ed-Devsî, Yezîd b. Kays, Âmir b. el-Ke-bîr, Abdullah b. Mahreme, Saib b. Osman b. Maz’un, Ubbad b. Bişr, Mian b. Adî, Sabit b. Kays b. Şemmas, Ebû Decâne Semmak b. Harb ve yetmiş tamamlayan diğerleri de vardı. Müseyleme öldürüldüğü zaman 150 yaşındaydı, doğumu Hz. Peygamber’in babası Abdullah’ın doğumundan evveldi.

Hicri onikide, Hz. Sıddîk, el-Alâ b. el-Hadremî’yi, ahâlisi irtidat etmiş olan Bahreyn’e gönderdi. Cüvaşî mevkiinde karşılaştılar, Müslümanlar galip geldiler. Yine İkrime b. Ebû Cehli, irtidat eden Amman ahâlisine. Muhacir b. Ebû Ümeyye’yi irtidat eden Nuceyr’lilere, ve Ziyad b. Lebîd el-Ensârî’yi irtidat eden diğer kabilelere göndermişti. Bu vak’alarda, Hz. Resul (S.A.V.)’ün kerîmesi Zeyneb’in zevci, Ebu’l-Âsî b. Er-Rebî ve Sa’b b. Cüsâme el-Leysî ve Ebû Mersed el-Ğanevî şehid oldular. İrtidat

edenlerle savaş sona erdikten sonra, aynı yılda Hz. Ebû Bekir-i Sıddîk, Hâlid b. Velîd'i Basra'ya yolladı. Ubulle'ye yürüdü ve orayı fethetti; Kis-râ (İran hükümdarı)'nın Irak'taki hükmü altında bulunan şehirlerini bazen harple, bazen de sulh yoluyla elde etti. Yine aynı senede, Hz. Sıddîk hac farızasını îfâ etti. Sonra dönünce, Amr. b. el-Âs'ı, ordusu ile beraber Şam'a gönderdi. Ecnâdîn vak'ası, hicretin onüçüncü senesi, Cumâde'1-ülâ ayında vukua gelmişti. Bu savaşta Müslümanların muzaffer oldukları Hz. Ebû Bekir'e müjdelendiği vakit, Hz. Ebû Bekir hayâtının son dakikalarını yaşıyordu. Eshâb'tan bâzıları ile İkrime b. Ebû Cehil ve Hişam b. el-Âsî bu senede şehit düşmüşlerdir. Müşriklerin mağlûp edildiği Mercu's-Suffer vak'ası da bu senede olmuştur. Bu vak'ada da eshâbtan bâzıları ile el-Fâdıl b. el-Abbâs şehid düştü.

Kur'ân-ı Kerîmin Cem' Edilmesi

Buhârî, Zeyd b. Sabit'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Yemâme savaşı üzerine, Hz. Ebû Bekir beni çağırttı, yanında Hz. Ömer bulunuyordu. Hz. Ebû Bekir şunları anlattı: “Ömer gelerek, “Yemâme vak'ası müslümanları mahvetti; bu gibi müteaddid savaşlarda Hâfızların bir çoğunun şehid düşerek, Kur'ân-ı Kerîm'in büyük bir kısmının zayi olacağından endişe ediyorum; bunun için Hâfızlar Kur'ân-ı Kerîm'i cemetmeli, ben de Kur'ân-ı Kerîm'in cem'ini münâsîp görüyorum.” dedi; ben de, Ömer'e, “Resûlullâh (S.A.V.)'in yapmadığı bir işi nasıl yaparım” dedim; bunun üzerine Ömer, Allah'a yemin ederim ki, tavsiye ettiğim hayrın tâ kendisidir” dedi ve Ömer'in tekrar tekrar ısrarı üzerine, [54] Allâh bu iş için gönlümü açtı, ben de onun fikrine iştirak ettim.”

Zeyd diyor ki: Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'in yanında oturuyor, konuşmuyordu. Hz. Ebû Bekir bana: “Sen akıllı bir gençsin, seni itham edecek bir şey yok, Hz. Resul (S.A.V.)'ün vahiy kâtibi idin, Kur'ân-ı Kerîm'i tetkik edelim, sen de onu cemet” dedi. Zeyd: “Yemin ederim ki, Hz. Ebû Bekir herhangi bir dağı, bir yerden diğer bir yere,

nakletmemi teklif etmiş olsaydı, bana Kur’ân-ı cemetmek emrinden daha ağır gelmezdi” dedi. Sonra diyor ki: “Hz. Ebû Bekir’e, Hz. Peygamber’in yapmadığı bir işi nasıl yapıyorsunuz” diye sordum; bana cevaben, Hz. Ebû Bekir: “Allah’a yemin ederim ki bu hayrın tâ kendisidir” dedi. Sonra Hz. Ebû Bekir’e ısrarla itiraz ettim, nihâyet Allâhu Teâlâ bu hususta Hz. Ebû Bekir’le, Ömer’in gönlünü açtığı gibi, benim de gönlümü açtı, ben de Kur’ân-ı, yazılı bulunduğu yapraklardan, derilerden ve Hâfızların Hâfızalarından toplayıp tetkik ederek cemetmeğe başladım; Tövbe sûresinden sonuna kadar iki âyeti yalnız Huzeyme b. Sâbit’in yanında buldum. Cemedilen Kur’ân’ın sahifeleri, vefatına kadar Hz. Ebû Bekir’de, sonra vefatına kadar Hz. Ömer’de, daha sonra da Hz. Ömer’in kızı Hafsa’nın yanında hıfzedilmiştir.

Ebû Ya’lâ, Hz. Ali’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Mushaflar hususunda insanların en çok sevaba nail olanı Hz. Ebû Bekir’di; zîrâ, ilk önce Kur’ân’ı iki kap arasına cemedden o idi.

Hz. Ebû Bekir Her İşte Önde Geliyor

Hz. Ebû Bekir, ilk Müslüman olan, ilk defa Kur’ân’ı cemedden ve ona, yukarıda îzah edildiği gibi, mushaf adını veren ve ilk önce kendine halîfe unvanı verilen zâttır.

İmâm-ı Ahmed, Ebû Bekir b. Ebû Müleyke’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir’e, “Ey Allah’ın halîfesi!” şeklinde hitab edilince: “Ben Resûlullâh’ın (S. A.) halîfesiyim, bu şekilde (hitaba) razıyım” dedi.

Yine Hz. Ebû Bekir, ilk önce, babası hayatta olduğu halde, halîfe olan ve teb’ası tarafından kendisine maaş bağlanan zâttır. Buhârî, Hz. Âişe’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir hilâfet makamına getirilince: “Kavmim pek âlâ bilir ki, sanatım ailemi geçindiremeyecek derecede değildi. Şimdi, Müslümanların idaresi üzerime

yükletildi. Öyle ise Ebû Bekir ailesi Beytülmal'dan yiyecek; o da, Müslümanların umûru ile meşgul olacak” dedi.

Îbn-i Sa'd, Atâ b. es-Sâib'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir'e biat edildiği günün sabahı, kolunda elbiseler olduğu halde çarşıya giderken, Hz. Ömer onu görerek: “Nereye gidiyorsun?” diye sordu. Hz. Ebû Bekir: “Çarşıya,” deyince. Hz. Ömer: “Bu yaptığın ne? Müslümanların işlerini deruhde ettin mi?” dedi. Hz. Ebû Bekir: “Peki, ailemi nereden geçindireyim?” deyince, Hz. Ömer: “Yürü, Ebû Ubeyde sana maaşını versin,” dedi. Sonra, ikisi beraber Ebû Ubeyde'nin yanına gittiler. Ebû Ubeyde, Hz. Ebû Bekir'e: “Sana muhacirlerden orta hallilerinden birinin yiyeceğini, yaz ve kış giyeceğini tahsis ediyorum. Eskittiğini getirir, başka birini alırsın,” dedi. [55]

Sonra, Hz. Ebû Bekir'e hergün, yarım koyun ve elbise tahsis ettiler.

Ibn-i Sa'd, Meymun'un şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir hilâfet makamına getirilince, ona 2000 dirhem para tahsis ettiler. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir: “(Verdiğiniz tahsisatı) arttırın, çünkü beni ticâretten alıkoydunuz, hem de beslemeğe mecbur olduğum ailem var” dedi. Bunun üzerine, tahsisatına 500 dirhem daha ilâve ettiler.

Taberânî, Müsnedi'nde, Hz. Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir, ölüm döşeginde, Hz. Âişe'ye: “Ey Âişe! Sütünü içtiğimiz deveye, içinde (elbise) boyadığımız kaba, giydiğimiz kadifeye bak. Müslümanların işlerini deruhde ettiğimiz zaman bunlardan istifâde ediyorduk; ben ölünce bunları Ömer'e devret,” dedi. Sonra, Hz. Ebû Bekir ölünce zikrettiği şeyleri Hz. Ömer'e gönderdim; Hz. Ömer de: “Ebû Bekir! Allah'ın rahmeti üzerine olsun, sende sonra geleni hakîkaten müşkül mevkie koydun” dedi.

İbn-i Ebû'd-Dünyâ, Ebû Bekir b. Hafs'ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir, ölüm döşeginde Hz. Aişe'ye; "Kızım! Müslümanların işlerini üzerimize yükledik. Onlardan hiçbir şey için, ne bir dinar ne de bir dirhem aldık. Yalnız yedikleri taamin basitini ve giydikleri elbisenin kabasını giydik. Müslümanlara ait ganimetlerden ancak bu Habeşi köle, şu taşıdığımız deve ve eski kadife parçasından başka birşey kalmamıştır. Öldüğüm zaman Ömer'e bunları gönder" dedi.

Beytülmal'ı ilk tesis eden Hz. Ebû Bekir'dir. İbn-i Sa'd, Sehl b. Ebû Hayseme ve diğerlerinden şu haberi rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir'in sunh da bir beytülmalı vardı. Burayı beklemiyordu. Bir defa Hz. Ebû Bekir'e: "Niçin beytülmalda bir bekçi koymuyorsun?" diye sorulunca: "Kilidi var" cevabını verdi. Hz. Ebû Bekir beytülmalda bulunan herşeyi tamamen dağıtırdı. Hz. Ebû Bekir Medine'ye geçince beytülmal da Medine'deki evine nakletti. Sonra beytülmalda bir miktar irad geldi. Onları müsavi bir şekilde fakirlere taksim etti. Savaşlarda kullanmak üzere deve, at ve silah satın alırdı. Bir defasında çölden getirilmiş olan kadife kumaşlar satın aldı ve bunları Medine'nin dul kadınlarına dağıttı. Hz. Ebû Bekir vefat edip, defnedilince Hz. Ömer beytülmal memurlarını çağırdı ve onlarla beraber Hz. Ebû Bekir'in beytülmalına girdi. Bunlar arasında Abdurrahman b. Avf, Osman b. Affan bulunuyordu. Hep beraber beytülmal açtılar; fakat hiçbirşey, ne bir dirhem ne de bir dinar bulabildiler. Yukarı da bu rivâyetle, Askerî'nin Evail'inde "İlk önce beytülmal tesis eden Hz. Ömer'dir. Ne Hz. Peygamberin ne de Hz. Ebû Bekir'in beytülmalı vardı" tarzındaki iddiası reddedilene, Evail'de geçen bu rivâyeti, yazdığım bir kitapta reddetmiştim. Sonra Askerî'yi kitabının diğer bir yerinde: "Hz. Ebû Bekir'in, Ashabı Kiram'a tekaddüm ettiği cihatlardan biri de Hakim'in dediğine göre: "İslâmîyette ilk lakab Hz. Ebû Bekir'e, Atik lakabının verilmesi ile başlamış" olmasıdır.

Bölüm

Buhârî ve Müslim Hz. Câbir'in şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Resul (S.A.V.) “Birgün, Bahreyn’in vergisi gelirse sana muayyen miktarı veririm” buyurdu. Hz. Resul (S.A.V.) vefat edip Bahreyn vergisi gelince, [56] Hz. Ebû Bekir: “Hz. Resul (S.A.V.)’ün kime bir borcu veyahut va’di varsa gelsin” emri üzerine gittim ve kendisine hâdiseyi anlattım; bir mikdâr almamı emreti. Bunun üzerine aldım. Parayı saydığım zaman 500 dirhem olduğunu gördüm. Hz. Ebû Bekir 1500 dirhem daha verdi.

Hz. Ebû Bekir’in Hilmi ve Tevâzuundan Parçalar

Ibn-i Asâkir, Enîse’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor:

Hz. Ebû Bekir, üç yıl, hilâfet makamına geçmeden, bir sene de hilâfet makamına geçtikten sonra, bize komşuluk yaptı. Bu müddet-zarfında dâima mahalle kızları ona koyunları ile gelirlerdi, o da koyunlarını sağıverirdi.

İmâm-ı Ahmed, ez-Zühd’de, Meymun b. Mehran’ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: (Bir-gün) Hz. Ebû Bekir’e bir adam geldi ve “Ey Hz. Resûlullâh’ın halîfesi! Selâm sana olsun” deyince, Hz. Ebû Bekir: “Bütün bunlar arasında selâm yalnız bana mı?” cevâbını verdi.

İbni Asâkir, Ebû Salih el-Gıfârî’den şunu rivâyet ediyor: Hz. Ömer b. el-Hattâb, geceleri Medine’nin etrafında yaşayan kör ve ihtiyar bir kadına bakar, onun suyunu getirir ve işlerini görürdü. Fakat ne zaman gitse, ondan evvel-başka birinin, kadının her işini yaptığını görürdü. Kadının işlerini görmek üzere erken gelişleri tekerür etti. (Birgün), Hz. Ömer merak edip bu kendinden evvel-geleni gözetledi; bir de ne görsün; bu kadının yanına daha önce gelen zât, Hz. Ebû Bekir. (Hz. Ebû Bekir o zaman halîfe bulunuyordu) Hz. Ömer: “Bu kadının işlerini gören meğer senmişsin” dedi.

Ebû Naîm ve diğerk âlimler Abdürrahman el-Esbehânî'nin şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hasan b. Ali (birgün) Hz. Ebû Bekir, Hz. Resûlullâh'm minberinde bulunduğu bir zamanda yanına gelerek: "Babamın makamından ininiz!" dedi. Bunun üzerine, Hz. Ebû Bekir: "Ne doğru söyledin, burası hakikaten babanın makamıdır" dedi ve onu kucağına alarak ağladı. Sonra Hz. Ali: "Allah'a yemin ederim ki, bu benim işim değildir" dedi. Cevaben, Hz. Ebû Bekir: "Doğru söylüyorsun, yemin ederim ki seni itham etmiyorum" dedi.

Bölüm

İbni Saad, İbni Ömer'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Peygamber (S.A.V.) İslâmiyet'te yapılan ilk hac farızasında, Hz. Ebû Bekir'i Hac Emirliğine getirdi ve ertesi sene Resûlullâh Efendimiz Hac farızasını îfa etti. Hz. Resul (S.A.V.) vefat edince, Hz. Ebû Bekir yerine halîfe oldu. Hz. Ebû Bekir de, Hz. Ömer'i Hac Emirliğine getirdi.

Sonra ertesi sene de bizzat Hz. Ebû Bekir hacca gitti. Hz. Ebû Bekir vefat edince, Hz. Ömer onun yerine halîfe ta'yin edildi. Hz. Ömer de Abdurrahman b. Avf'ı Hac Emirliğine getirdi; sonra her sene vefat edinceye kadar kendi gitti. Sonra Hz. Ömer vefat edince yerine Hz. Osman halîfe ta'yin edildi. Hz. Osman da, Abdurrahman b. Avf'ı Hac Emirliğine getirdi.

Hz. Ebû Bekir'in Hastalığı, Vefatı, Vasiyeti ve Yerine Hz. Ömer'i Halîfe Bırakması

Seyf ve Hâkim, İbn-i Ömer'den şunu rivâyet ediyorlar: Hz. Ebû Bekir'in vefatına sebep,

Hz. Peygamber (S.A.V.)'in vefatı dolayısıyla duyduğu hüçün olmuştur; yavaş yavaş zayıflamış, nihâyet o da vefat etmiştir. [57]

İbn-i Sa'd ve Hâkim, sahih bir senedle, İbn-i Şihab'dan şunu rivâyet ediyorlar: Hz. Ebû Bekir, el-Hâris b. Kelde, (birgün) Hz. Ebû Bekir'e hediye edilen Hazira'yı yiyorlardı. Haris, Hz. Ebû Bekir'e: "Elini kaldır, ey Resûlullâh'ın halîfesi! Yemeğin içinde, bir sene sonra te'sîrini gösterecek, zehir vardır; sen ve ben bir günde öleceğiz" deyince, Hz. Ebû Bekir, yemekten elini çekti. Fakat ikisinin de hastalığı devam etti ve sene nihayetinde ikisi de bir günde vefat ettiler.

Hâkim, Şa'bi'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: "Bu denî dünyâdan ne bekliyoruz? Hz. Resûlullâh (S.A.V.) ve Hz. Ebû Bekir zehirlendiler."

Vâkıdî ve Hâkim, Hz. Âişe'nin şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Ebû Bekir'in hastalığı, Cümâdü'l-âhire ayının yedinci Pazartesi günü yıkanması ile başlamıştı. O gün çok soğuk bir gündü. Yıkanması neticesinde, 15 gün çok şiddetli bir hummaya tutuldu. Namaza da çıkamadı. Nihayet, Hicretin onüçüncü senesinde Cümâdü'l-âhire ayının çıkmasına sekiz gün kala Salı gecesi vefat etti. Öldüğü zaman 63 yaşındaydı.

İbni Saad ve İbn-i Ebû'd-Dünyâ, Ebû's-Sefer'in şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Ebû Bekir hastalandığı zaman, birkaç kişi, yanına girerek: "Ey Hz. Resûlullâh'ın halîfesi! Seni muayene etmesi için bir tabib çağırma mı?" dediler, Hz. Ebû Bekir: "Tabib beni muayene etti," deyince, ne dediğini sordular. Hz. Ebû Bekir de: "Muhakkak dilediğimi yaparım," dediğini söyledi.

Vâkıdî, muhtelif yollarla şunu rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir, hastalığı ağırlaşınca, Abdurrahman b. Avf'ı çağırdı ve ona: "Ömer b. el-Hattâb hakkında kanaatin nedir?" diye sorunca Abdurrahman: "Hakîkaten benden daha iyi bildiğin bir şeyi bana mı soruyorsun?" deyince, Hz. Ebû Bekir: "Farzet-ki öyle, ben senin kanaatini

öğrenmek istiyorum,” dedi. Abdurrahman da: “Allah’a yemin ederim ki, Ömer sizin görüşünüzden daha üstündür,” cevâbını verdi. Sonra Hz. Ebû Bekir, Hz. Osman’ı çağırtdı ve ona da: “Ömer hakkında kanaatin nedir?” diye sorunca Hz. Osman: “Onun hakkındaki kanaatimizi siz söyleyiniz,” dedi. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir: “Kat’î kanaatim, Ömer’in içi, görünüşünden daha iyidir, aramızda onun emsali yoktur,” dedi. Sonra Hz. Ebû Bekir Abdurrahman b. Avf ve Hz. Osman huzurunda olduğu halde, Saîd b. Zeyd ile Useyd b. el-Hudeyr ve diğer başka muhacir ve ensârla da bu hususta istişarede bulundu. Useyd: “Senden sonra, en hayırlı onu biliyorum. İyiliğe râzı olur, kötülükten nefret-eder; o izhar ettiklerinden daha iyisini düşünen bir zâttır. Bu makama geçecek ondan daha lâyıık ve daha muktedir bir kimse göremiyorum” dedi. Sonra Hz. Ebû Bekir’in huzuruna sahâbe-i kiramdan bâzıları da girdi ve aralarından biri: “Rabbın sana, onun çok şiddetli olduğunu bildiğin halde Ömer’i niçin başımıza halîfe bıraktığını sorarsa ne cevap vereceksin?” deyince, Hz. Ebû Bekir: “Beni Allah’la mı korkutuyorsun? Yâ Rabbî! Kullarından en hayırlısını onlara halîfe bıraktım, derim. Bunu, diğer Müslümanlara da tebliğ et” cevâbını verdi. Bundan sonra Hz. Osman’ı çağırtdı, ona: “Yaz,” dedi; Rahman ve Rahîm olan Allah’ın adıyla; Abdullah b. Ebû Kuhâfe’nin ömrünün son günlerinde dünyâyaya veda edip, âhirete intikalinin başında, kâfirin imâna fâcirin îkana geldiği, yalancının doğru söylediği dakikada ahidnâmesidir. Ömer b. el-Hattâb’ı benden sonra size halîfe olarak bırakıyorum. Onun sözünü dinleyiniz, ona itaat ediniz. Ben bununla, Allah’a, Peygamber’ine, dînine, kendime ve size iyilik yapmış bulunuyorum. Adaletle hükmederse ki, zannım ve hakkında bilgim de budur, mükâfatını görecektir; adaletten ayrılırsa, kişiye işlediğinin cezası verilir. Ben ancak hayrı istedim, gaybı bilmem. Zulmedenler, nelere duçar olacaklarını bileceklerdir. Allah’ın selâmı, rahmeti ve iyiliği üzerinize olsun. Sonra, ahitnameyi alıp, mühürledi.

Sonra da Hz. Osman'a mühürlenmiş ahitnameyi alarak gitmesini emretti. Hz. Osman çıkınca da, eshâb-ı kiram seve seve Hz. Ömer'e bîat etti. Müteakiben, Hz. Ebûbkır, Hz. Ömer'i yalnız olarak huzuruna da'vet etti ve ona gereken nasihatlerini yaptı; sonra Hz. Ömer huzurundan çıkınca, Hz. Ebû Bekir ellerini kaldırdı ve: "Allâhım! [58]

Ma'lûmun olan bunları, ancak onların iyiliği ve aralarında bir fitnenin zuhur etmesinden korktuğum için yaptım. Reyleri alınacak olanlarla, istişare ederek onların en iyisini, en muktedirini ve irşatlarına en harîs olanını onların başına getirdim. Gücümün yettiği kadar emirlerini yerine getirmeğe çalıştım. Bütün umur, yed-i kudretinde olan Allâhım! Kullarından Hz. Ömer'i onlara halîfe kıl; onlara halîfe olanları da sâlih kıl ve hulefâ-i râşidînden yap ve tabaasının ahvâlini de ıslah buyur!" dedi.

İbn-i Sa'd ve Hâkim, İbn-i Mes'ud'un söylediğini rivâyet ediyorlar: insanlardan en firasetli hareket edenler üç zâttır: Hz. Ömer'i halîfe bırakan Hz. Ebû Bekir, Hz. Şuayb'a, Hz. Mûsâ hakkında "Baba onu ücretle al!" diyen kızı, Hz. Yûsuf hakkında karısına: "Onu gözet!" diyen, Mısır azizidir.

İbn-i Asâkir, Yesâr b. Hamza'mın şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir'in hastalığı ağırlaşınca, kapıdan cemâate şöyle hitâb etti: "Ey insanlar! Yaptığım ahitnameden razı kaldınız mı?"

Cemaat: "Ey Resûlullâh'ın halîfesi! razıyız."

Hz. Alî kalkarak "Ancak Ömer'e razı oluruz."

Hz. Ebû Bekir "Evet, o Ömer'dir."

"İmâm-ı Ahmed, Hz. Âişe'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir ölüm döşeginde: "Bugün günlerden ne?" diye sordu, cevaben orada bulunanlar: "Pazartesi," dediler. Hz. Ebû Bekir: "Bu gece, ölürsen, beni yarına bırakmayın; çünkü

en sevdiğim gece ve gündüz Hz. Resûl (S.A.V.)’e en yakın olan gece ve gündüzdür” dedi.

İmâm-ı Mâlik, Hz. Âişe’den şunu rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir, bana Medine yakınındaki emlâkından yirmi vasaklık hurma vereceğini va’detmişti, vefatı yaklaşınca: “Sevgili kızım! Vallahi, insanlar arasında, seni onların en zengini görmek beni sevindirir ve vefatımdan sonra bana en güç gelen şey, senin onlardan fakir kalmandır. Sana yirmi vesak taze hurma vermeği va’detmiştim; eğer onları kesip devşirmemiş olsaydım, onlar senindi; fakat onlar bugün mîrasçı malıdır. Vârisler de iki kardeşinle iki hemşirendir; onları Allah’ın emrine göre, aranızda taksim edin,” dedi.

Hz. Âişe “Babacığım! Yemin ederim ki şu veya bu şekil olsaydı, o maldan bir şey almazdım. Sonra benim yalnız hemşirem Esmâ’vardır, öteki kim?” deyince, Hz. Ebû Bekir: “Kız olacağını zannettiğim, Hârice’nin kızının karnındaki çocuktur,” dedi.

İbn-i Sa’d, bu hadîsi şu mealde rivâyet ediyor: “Hz. Ebû Bekir, kalbime kız olacağı doğan Hârice’nin kızının karnındaki çocuktur, onun hakkını gözet!” dedi, sonra Hârice’nin kızı, Ümmü Gülsüm’ü doğurdu.”

İbni Sa’d, Urve’den şunu rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir malının beşte birini vasiyet etti. Hz. Ebû Bekir; “Cenâb-ı Hakk’ın müslümanların ganimetlerinden alınmasını emrettiği mikdârı alıyorum” diyor. Yine İbni Sa’d başka bir senetle, Urve’den, Hz. Ebû Bekir’in: “Bana malınım beşte birini vasiyet etmek 4/1’inden, 4/1’ni vasiyyet-etmek 3/1’inden, 3/1’ini vasiyyet-etmek de hiç bir şey bırakmamamdan daha hayırlıdır” dediğini rivâyet ediyor.

Saîd b. Mansûr, Sünen’inde Dehhak’dan şunu rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir ve Hz. Alî, mallarının beşte birini, akrabalarından mîras alamayanlara vasiyyet-ettiler.

Abdullah b. Ahmed, Zevâidü'z-Zühd'de, Hz. Âişe'nin: "Allah'a yemin ederim ki, Hz. Ebû Bekir, ne bir dinar [59]

ne de bir dirhem, hiçbir şey bırakmadı. Allah mükâfatını versin" dediğini rivâyet ediyor, İbni Sa'd ve diğerleri, Hz. Âişe'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir'in hastalığı ağırlaşınca şu beyti söyledim:

"Yemin ederim ki, nefes daralıp can çekiştirildiği bir zamanda zenginlik fayda vermez."

Hz. Ebû Bekir bunun üzerine gözünü açtı ve: "Hayır onu değil de şu (âyeti) oku dedi: "Ölüm sarhoşluğu hakikaten gelince, ona: işte senin nefret-edip kaçtığın şey bu idi! (denir) 50/19" "Gördüğünüz şu elbiseleri yıkayın ve beni onlarla kefenleyin; çünkü sağ kalan, yeniye ölüden daha lâyıktır" dedi.

Ebû Ya'lâ, Hz. Âişe'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir ölmek üzere iken yanına girdim ve "Bir kimsenin gizli olan gözyaşı muhakkak, bir gün akacaktır. Yâni herkes gibi bir gün olup ben de ağlayacağım" beytini okudum. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir: "Böyle söyleme, fakat ölüm sarhoşluğu hakikaten gelince, ona: İşte senin nefret-edip, kaçtığın şey bu idi! (denir) 50/19" âyetini oku, dedi. Sonra: "Hz. Resul (S.A.V.) hangi günde vefat etti" suâlini ilâve etti. Cevaben "Pazartesi günü" dedim. Hz. Ebû Bekir: "Onunla aramda bir gece olmasını isterim" dedi. Sonra, Salı gecesi ebediyete geçti ve sabah olmadan defnedildi.

Abdullah b. Ahmed, Zevâidü'z-Zühd'de, Bekr b. Abdullah el-Müzenî'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir, ölüm döşeğinde iken, Hz. Âişe başucuna oturdu ve; "Her deve sahibi, develerini bir gün suya götürecektir; Eline ganimet-geçiren herkes bir gün soyulacaktır, (yâni, herkes ruhunu teslîm edecektir)" beytini okudu. Hz. Ebû

Bekir bunu dinledikten sonra: “Kızım! öyle değil, fakat Allâhu Teâlâ’nın buyurduğu “ölüm sarhoşluğu gelince 50/19” mealindeki âyeti kerîmeyi oku!” dedi.

İmâm-ı Ahmed, Hz. Âişe’den şunu rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir ebediyete intikal edeceği sırada, Hz. Aişe şu beyti söyledi: “O, Öyle bir insandı ki bulutlar ondan sularını alırdı; o yetimler melcei, dullar sığınağıydı.”

Bunun üzerine, Hz. Ebû Bekir: “Bu medih Hz. Resul (S.A.V.)’ün vasfıdır” dedi.

Abdullah b. Ahmed, Zevâidü’z-Zühd’de, Ubâde b. Kays’ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir vefatı yaklaşınca Hz. Âişe’ye: “Şu elbiselerimi yıka ve onlarla beni kefenle; baban ancak ya en güzel elbiseyi giymiş, veyâhud da tamamen soyunmuş iki adamdan biridir” dedi.

İbni Ebû’-d-Dünyâ, İbni Ebû Müleyke’den şunu rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir vefat ettikten sonra, kendisini karısı Esmâ’binti Umeys’in yıkamasını ve oğlu Abdurrahmân’ın da ona yardım etmesini vasiyyet-etti.

İbni Sa’d, Saîd b. el-Müseyyeb’den: “Hz. Ömer Hz. Ebû Bekir’in namazını kabirle minber arasında dört tekbirle kıldırıldı” dediğini rivâyet ediyor. [60]

İbni Sa’d Urve ve Kaasım b. Muhammed’den şunu rivâyet ediyor: “Hz. Ebû Bekir, Hz. Âişe’ye, vefat ettiği zaman, Hz. Resul (S. A.)’ün civarına defnedilmesini vasiyet etti. Hz. Ebû Bekir vefat edince, mezarı kazıldı, ve başı Hz. Resul (S.A.V.)’ün omuzu hizasına getirildi, lahdi Hz. Resul (S.A.V.)’ün kabrine tamâmiyle yaklaştırıldı.

İbn-i Sa’d, İbn-i Ömer’in şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Hz. Ebû Bekir’in kabrine Hz. Ömer, Talha, Osman, Abdurrahman b. Ebû Bekir indiler.” İbn-i Sa’d muhtelif yollarla: “Hz. Ebû Bekir’in gece vakti defnedildiğini” rivâyet ediyor.

İbn-i Sa’d, İbnü’l-Müseyyeb’in şöyle dediğini rivâyet ediyor:

Hız. Ebû Bekir vefat edince Mekke çalkandı. Bunun üzerine Ebû Kuhâfe: “Bu hal ne?” dedi, orada bulunanlar: “Oğlun öldü,” dediler. Ebû Kuhâfe: “Büyük bir felâket, ondan sonra işi üzerine kim alacak,” deyince: “Ömer,” cevabını verdiler. O da: “Onun arkadaşı desenize,” dedi.

Yine İbni Sa’d, Mücâhid’den şunu rivâyet ediyor: Ebû Kuhâfe, Hız. Ebû Bekir’den kendine düşen mîrâsı, Hız. Ebû Bekir’in evlâdına bıraktı. Ebû Kuhâfe, Hız. Ebû Bekir’den sonra ancak altı ay ve birkaç gün yaşadı. Ve Hicretin ondördüncü senesi Muharrem ayında vefat etti. Olduğu zaman 97 yaşındaydı. Alimler diyorlar ki: “Hız. Ebû Bekir’den başka hiçbir halîfe babası hayatta iken hilâfet makamına geçmemiştir ve yine Hız. Ebû Bekir’den başka hiçbir halîfeye babası mirasçı olmamıştır.

Hâkim, İbni Ömer’in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hız. Ebû Bekir iki sene yedi ay hilâfet makamında kaldı. İbni Asâkir Târîh’inde, senedi ile Esmâ’den şunu rivâyet ediyor: Hıfâf b. Nutbetu’s-Sülemî, Hız. Ebû Bekir’e şu mersiye yazmıştı:

“Bil ki, yaşayan için beka yoktur, bütün dünyâ fenaya mahkûmdur. Saltanat milletlere alınmak üzere verilmiş bir emânettir ki, şartı yerine getirmekten başka bir şey değildir. Göz ve gönül ona acıdığı halde bir râsıdın gözü önünde kişi sa’y eder. O kimse ihtiyarlar yâhud öldürülür veyâhud da makhûr olarak, ona şifası bulunmayan bir hastalık arız olur. Cevza’nın mahsûlü sulanmadan ekilmiş olsa bile Ebû Bekir ona rahmettir. Vallahi, hiçbir kimse arzu etse bile, onun eyyamına ulaşamaz. Sa’y-u gayreti ile onun günlerine ulaşmak isteyen, bu fânî dünyâda boşuna çabalar.”

Hız. Ebû Bekir’den Rivâyet Olunan Müsned Hadîsler

Nevevî Tehzîb’inde diyor ki: Hız. Ebû Bekir-i Sıddîk, Hız. Resul (S.A.V.)’den 142 hadîs rivâyet etmiştir. Hız. Ebû Bekir, Hız. Peygamber’in Sahâbîlik şerefine ilk önce

nâil olmasına rağmen, ondan rivâyet edilen hadîslerin az oluşunun sebebi, Hz. Ebû Bekir'in hadîsin intişârından ve Tabîî'nin, hadîsi tahsil, hıfz ve tedvinine i'tinâ etmezden önce vefat etmesidir. [61]

Yukarıda geçen bîat hadîsinde, Hz. Ömer: Hz. Ebû Bekir'in Ensâr hakkında nazil olan bütün âyetlerle, Hz. Peygamberin Ensâr hakkında îrâd ettiği hadîslerin hepsini rivâyet etmesi, Hz. Ebû Bekir'in Sünnet-i Nebevî'den pek çoğunun ezberinde olduğunu ve Kur'ân-ı Kerîm'e de tamâmiyle vâkıf bulunduğuna, açık bir delil teşkil ettiğini, zikreder.

Hz. Ebû Bekir'den, (Ashabı Kiramdan olan) Hz. Ömer b. Hattâb, Hz. Osman b. Affân, Hz. Alî, Abdurrahman b. Avf, İbni Mes'ûd, Huzeyfe, İbni Ömer, İbni Zübeyr, İbni Amr, İbni Abbâs, Enes, Zeyd b. Sabit, Berâ'b. Azib, Ebû Hüreyre, Ukbe b. el-Hars'la oğlu Abdurrahman, Zeyd b. Erkam, Abdullah b. Mugaffel, Ukbetu b. Âmir el-Cühenî, İmrân b. Huseyn, Ebû Berzetu'l-Eslemî, Ebû Sa'îdu'l-Hudrî, Ebû Mûsâ'l-Eş'arî, Ebû't-Tufeyl el-Leysî, Câbir b. Abdullah, Bilâl kızı Aişe ve Esmâ'Tâbiin'den de, Ömer'in mevlâsı Eslem, Vâsîtu'l-Bücelî ve diğer bir çoklarından hadîs rivâyet etmişlerdir. Burada Hz. Ebû Bekir'den rivâyet edilen hadîsleri, veciz bir şekilde, her hadîsin sonunda kimlerin rivâyet ettiğini beyân ederek, serdetmeği münâsîp gördüm, inşallah, onları senetleri ile müsnedte zikredeceğim:

1- Buhârî, Müslim ve diğerlerinin rivâyet ettikleri hicret hadîsi.

2- Dârekutnî'nin rivâyet ettiği “Denizin suyu temiz, ölüsü helâldir” mealindeki el-Bahr hadîsi.

3- İmâm-ı Ahmed'in “Misvak, ağız temizleyen ve Allâh'ı hoşnut eden şeydir” mealinde rivâyet ettiği hadîs.

4- Bezzâr ve Ebû Ya'lâ'nın "Hz. Resul (S.A.V.) birgün bir koyunun kürek kemiği eti ni yedi; sonra abdest almaksızın namaz kıldı" mealindeki hadîsi.

5- Bezzâr'ın: "İçinizden biri yenmesi kendine helâl olan yemeği yedikten sonra, abdest almasın" hadîsi.

6- Ebû Ya'lâ ve Bezzâr'ın "Hz. Resul (S.A.V.)'ün namaz kılanları dövmekten nehyettiği" hadîsi.

7- Ebû Ya'lâ'nın "Hz. Peygamber (S.A.V.) arkamda en son kıldığı namazda bir kat elbise giymişti" hadîsi.

8- İmâm-ı Ahmed'in "Kur'ân'ı indiği gibi mükemmel-bir tarzda okumak isteyen, İbn-i Ümmü Abdın kırâeti ile okusun" hadîsi.

9- Buhârî ve Müslim'in "Hz. Ebû Bekir, birgün Hz. Peygamber'e bana namazlarımda okuyacağım bir dua öğretiniz, dedi. Hz. Peygamber de: Şunu söyle, "Allâhım! Kendi nefsimi çok zulmettim. Senden başka günahları affedecek yoktur, ind-i İllâhinde beni yarlığa, Gafûr ve Rahîm Sensin! Bana rahmet eyle!" buyurdu, hadîsi.

10- İbn-i Mâce'nin "Sabah namazını eda eden kimse Allah'ın himâyesindedir, Allah'ın verdiği ahdi bozmayınız! Bu kimseyi öldürenen Allâhu Zü'1-Celâl onu yüzüstü cehennemine atıncaya kadar davacıdır" mealindeki hadîsi.

11- Bezzâr'ın "Hiçbir Peygamber, kendi ümmetinden birine, namazda uymaksızın ebediyete intikal etmemiştir" mealindeki hadîsi.

12- İmâm-ı Ahmed'in İbni Hibbân ve dört sünen sahiplerinden "Herhangi bir kul günah işledikten sonra, a'dâbına riâyet-ederek iyi bir abdest alıp, iki rek'at namaz kıldıktan sonra, Allâha istiğfar ederse, Allah da onun günâhlarını mağfired-eyler" hadîsi.

13- Tirmizî'nin "Allah her Peygamberin defnolunmasını arzu ettiği yerde ruhunu kabzetmiştir" hadîsi. [62]

14- Ebû Ya'lâ'nın "Allah'ın laneti, Peygamberlerinin kabirlerini mescid ittihâz eden Hıristiyan ve Yahûdilere olsun" hadîsi.

15- Ebû Ya'lâ'nın "Dirinin ağlaması yüzünden, ölünün üzerine Cehennem hamîmi dökülür" hadîsi.

16- Ebû Ya'lâ'nın "Yarım hurma bile olsa, onunla Cehennemden korunun; çünkü o hurma eğriyi doğrultur, fena bir ölümden korur ve aç olan bir kimseyi tokluğa ulaştırır" hadîsi.

17- Buhârî'nin ve diğerlerinin "Sadakanın miktarı kişinin hâline göredir" hadîsi.

18- İmâm-ı Ahmed'in, İbni Müleyke'den rivâyet ettiği: "Arasıra devenin yuları Hz. Ebû Bekir'in elinden düşerdi, bunun üzerine devesinin ayaklarına vurarak çöktirdi; yanında olanlar, yuları bizim vermemizi emreylediniz ne olurdu, dediler; Hz. Ebû Bekir: Sevgilim Hz. Resûlullâh, insanlardan hiçbir şey istemememi tavsiye buyurdular," cevâbını verdi hadîsi.

19- Bezzâr ve Taberânî'nin "Hz. Resul (S.A.V.), Esmâ binti Umeys, Muhammed b. Ebû Bekir'i doğurunca, ona, gusledip, tehليل getirmesini emretti" hadîsleri.

20- Tirmizî ve İbn-i Mâcenin "Hz. Resul (S.A.V.)'e en faziletli hac hangisidir, diye sorulunca, Resûlullâh Efendimiz: "Telbiyede ses yükseltip bol bol kurban kesilen haçtır, cevâbını verdiler" hadîsi.

21- Dârekutni'nin "Hz. Ebû bekr Hacer-i Esved'i öptü ve "Ey taş! Hz. Peygamber (S.A.V.) seni öperken görmemiş olsaydım, ben de öpmezdim" hadîsi.

22- İmâm-ı Ahmed'in "Bu seneden sonra hiçbir müşrikin haccetmeyeceği ve Beyt-i Muazzamayı çıplak kimselerin tavaf etmeyeceklerini tebliğ için bir emirle, Resûlullâh Efendimiz Hz. Ebû Bekir'i Mekkelilere gönderdi" hadîsi.

23- Ebû Ya'lâ'nın "Evimle minberim arası, Cennet-bahçelerinden bir bahçedir. Minberim, Cennet-kanallarından bir kanal üzerindedir" hadîsi.

24- Ebû Yala'nın "Hz. Peygamberin Ebû'l-Heysem b. Teyhan'ın evine gitmesini anlatan" uzun hadîsi.

25- Ebû Ya'lâ ve Bezzâr'ın "Altını misli misline, gümüşü misli misline satın. Mislienden fazla veren de alan da Cehennemliktir" hadîsi.

26- Tirmizî'nin "Bir mü'mine zarar veren yâhud onu aldatan mel'undur" hadîsi.

27- İmâm-ı Ahmed'in "Cimri, bozguncu, hâin ve mayası bozuk olan kimseler Cennete girmeyecekler; Cennete ilk girecek Allâha ve efendisine itaat eden köledir" hadîsi.

28- Ziyâu'l-Makdisî'nin, el-Muhtâra'daki "Velâ hakkı, köle âzâd edene râci'dir" hadîsi. [63]

29- Buhârî'nin "Biz mîras bırakmayız, bıraktığımız sadakadır" hadîsi.

30- Ebû Dâvud'un "Allâhu Teâlâ bir Peygambere bir (malla) ihsanda bulunduktan sonra, onun ruhunu alınca, o ihsanı kendinden sonra yerine geçene verir" hadîsi.

31- Bezzâr'm "Nesebi ne olursa olsun, nesebini inkâr eden kimse, Allah'a nankörlük etmiş olur" hadîsi.

32- Beyhakî'nin "Sen de, malın da, babanıdır; Hz. Ebû Bekir, bu malla nafakayı kastediyor" hadîsi.

33- Bezzâr'ın "Allah yolunda ayakları tozlanan kimsenin ayaklarını, Cenâb-ı Hak Cehenneme haram kılar" hadîsi.

34- Buhârî, Müslim ve diğerlerinin "İnsanlarla savaşmakla emrolundum" hadîsi.

35- İmâm-ı Ahmed'in Münafık ve kâfirlere Allah'ın çekilmiş kılıçlarından bir kılıcı olan Hâlid b. Velîd ne güzel kul ve ne güzel bir aşîret-çocuğu!" hadîsi.

36- Tirmizî'nin "Ömer'den daha hayırlı bir insanın üzerine güneş doğmamıştır" hadîsi.

37- İmâm-ı Ahmed'in "Müslümanların mühim işlerinden birinin başına geçip te, kayırdığı birini onların başına getiren kimseye Allah'ın laneti olsun! Cenâb-ı Hak, o adamın yaptığı hiçbir işi kabul etmeyecek, muhakkak onu Cehenneme atacaktır. Haksız yere Allah'ın hakkını bir kimseye veren, Allah'ın hakkını çiğnemiş olduğundan, Allah'ın laneti o kimseye olsun" hadîsi.

38- İmâm-ı Ahmed'in "Mâiz'in kıssası ve recmi" hadîsi.

39- Tirmizî'nin "Günde yetmiş kerre dönse bile istiğfar eden kimse, ısrar üzere değildir" hadîsi.

40- Tabarâni'nin "Hz. Peygamber (S.A.V.)'in harp işlerinde istişare ettiğini bildiren" hadîsi. 41- Tirmizî, İbn-i Hibbân ve diğerlerinin "Kötülük yapan kimse cezalandırılır, âyeti nazil olunca" hadîsi.

42- İmâm-ı Ahmed'in İbn-i Hibbân ile dört imâmın "Siz: Ey îmân edenler! Kendinize ve nefislerinize dikkat edin..., âyetini okuyorsunuz" hadîsi.

43- Buhârî ve Müslim'in "Üçüncüleri Allah olan o iki kimsenin dereceleri ne büyüktür" hadîsi.

44- Ebû Ya'lâ'nın "Allâhım! Felâketten ve taundan sonra sığınırım!" hadîsi.

45- el-îlel'-de Dârekutnî'nin "Hûd (sûresi), beni ihtiyarlattı" hadîsi.

46- Ebû Ya'lâ ve diğerlerinin "Şirk, ümmetimin arasında karınca yürüyüşünden daha gizli ve sessizdir" hadîsi.

47- Heysem b. Küleyb'in Müsnedindeki, Tirmizî ve diğerlerinin Ebû Hüreyre senedindeki "Ey Allah'ın Resulü! Sabah ve akşam okumam için bana bir şey öğret, dedim" hadîsi.

48- Ebû Ya'lâ'mn "Allâh'dan başka Allah yoktur ve istiğfara devam edin. Zîrâ îblis: insanları günahlarla mahvettim, onlar da beni Kelime-i Tevhid "Allâh'dan başka Allah yoktur" ve istiğfarla mahvettiler; bu vaziyeti görünce hevâ ve hevesleri sayesinde onları da ben helak ettim. Halbuki onlar hidâyet-üzere olduklarını zannediyorlar, der" hadîsi. [64]

49- Bezzâr'ın "Sesinizi Peygamber'in sesinden fazla yükseltmeyiniz âyeti inince, Yâ Resûlullâh! Vallahi bundan sonra seninle ancak hafif sesli bir ihtiyar kardeş gibi konuşacağım" hadîsi.

50- İmâm-ı Ahmed'in "Her şahsa mukadderatı müyesser kılınır" hadîsi.

51- Ebû Ya'lâ'nın "Kasden benden hadîs uyduran yahut emrolduğum bir şeyi inkâr eden kimse Cehennemde (lâyik olduğu) yere hazırlansın" hadîsi.

52- İmâm-ı Ahmed ve diğerlerinin "Bu işin kurtuluşu nedir?... Lâ ilahe illâ'llahtır." hadîsi.

53- Ebû Ya'lâ'nın "Çık ve herkese ilân et-ki Allah'tan başka Allah yoktur, diye söyleyen kimseye, Cennet-vâcib olur; ben de bunun üzerine dışarı çıktım, Ömer bana karşı geldi..." hadîsi. Bu hadîs Ebû Hüreyre'nin hadîsinden hıfzedilmiştir. Hz. Ebû Bekir'in hadîsi olarak cidden gariptir.

54- Dârekutnî'nin el-îlel'deki "Ümmetimden mürcie ve kaderiyye denilen iki sınıf Cennete girmeyeceklerdir." hadîsi.

55- İmâm-ı Ahmed, Nesâî ve İbn-i Mâce'nin "Allâh'dan afiyet-dileyin." hadîsi. Bu Hz. Ebû Bekir'den bir çok senetlerle rivâyet edilmiştir.

56- Tirmizî'nin "Hz. Resûlullâh bir şey istediği zaman, Allâhım! Bana hayrı ve hayırlı olanı ver, diye yalvarır." hadîsi.

57- Bezzâr ve Hâkimin "Borçlunun: Ey kederleri gideren Allâhım!... duası." hadîsi.

58- Ebû Ya'lâ'nın "Haramla neşv-ü-nemâ bulan her cesed, Cehenneme lâyıktır" ve diğer lâfızda "Haramla gıdâlanan cesed, Cennete girmez." hadîsi.

59- Ebû Yalâ'mın "Bedendeki her şey, dilin ta'nından kurtulamaz." hadîsi.

60- Dârekutnî'nin "Cenâb-ı Allah, Şa'ban ayının yarısında tecellî eder, kâfir ile, kalbinde kin tutanlardan başka, bütün insanları affeder." hadîsi.

61- Tirmizî ve İbn-i Mâce'nin "Deccâl, doğuda Horasan'dan zuhur edecek, ve ona, yüzleri kalkana benziyen bir kavim tâbi' olacaktır." hadîsi.

62- İmâm-ı Ahmed'in "Hesaba çekilmeden Cennet'e girecek olan 70.000 kişi ile ihsan olundum." hadîsi.

63- İmâm-ı Ahmed'in "Kıyamette insanların Peygamberden Peygambere müracaatlarını bildiren uzun şefaât" hadîsi.

64- İmâm-ı Ahmed'in "Bütün Ashâb bir tarafa, Ensâr da bir tarafa aynlsalar, ben Ensâr tarafını tutarım." hadîsi. [65]

65- İmâm-ı Ahmed'in "hilâfetin ehli Kureyştir, iyileri iyilerine, fâcirleri fâcirlerine uyar." hadîsi.

66- Bezzâr ve Taberânî'nin "Hz. Peygamber, vefatı ânında, Ensâr'ı tavsiye ederek, iyilik yapanlarının iyiliklerini kabul, kötülük yapanlarının kötülüklerini bağışlayınız, buyurdu." hadîsi.

67- İmâm-ı Ahmed ve Ebû Ya'lâ'nın "Deniz kenarındaki Ummanı çok iyi bilirim, orada yaşayan Arap kabilesine elçim giderse, ona ne ok, ne de taş atarlar (yâni karşı gelmezler)." hadîsi.

68- Buhârî'nin "Hz. Ebû Bekir (birgün) çocuklarla oynayan Hz. Hasan'ın yanından geçiyordu, onu omuzlarına alarak: yemîn ederim ki, Hasan, Alî'ye değil, Hz. Peygambere benziyor, dedi." hadîsi. İbni Kesîr: "Bu hadîs merfû'hükmündedir. 'Zirâ, Resûlullâh (S.A.V.) Hasan'a çok benzerdi, hadîsi kuvvetindedir." diyor.

69- Müslim'in "Hz. Peygamber (S.A.V.) Ümmü Eymen'i ziyaret-ederdi." hadîsi.

70- Ebû Ya'lâ ve Deylemî'nin "Hırsız, beşinci defada öldürüldü." hadîsi,

71- Tayâlisî ve Taberânî'nin "Uhud Kıssası" hadîsi.

72- Bezzâr'ın "Hz. Resul (S.A.V.) ile beraber olduğum bir zamanda, onun kendinden bir şeyi gidermeye çalıştığı bir hareketini gördüm; hâlbuki meydanda bir şey görmüyordum. Kovduğun şey nedir? Yâ Resûlâllâh! dedim. Hz. Resul (S.A.V.) de,

“Dünyâ beni sardı, ona, benden uzaklaş, dedim. Dünyâ da bana: “Sen beni kabul etmezsin,” dedi, cevâbını verdi.” hadîsi. Buraya kadar zikrolunan hadîsler, Ibn-i Kesîr’in Hz. Ebû Bekir-i Sıddîk senedi ile îrâd ettiği merfû’hadîslerdir. İbn-i Kesîr’in îrâd etmediği diğer merfû’hadîsler de vardır. Nevevî’nin zikrettiği adedi tamamlamak için onları da kaydediyoruz:

73- Taberânî’nin el-Evsattaki “kim olursa olsun, insanlardan maymun tabiatlıları ta’zîr edin.” hadîsi.

74- Deylemî’nin “Başkasına âit içinde oturduğunuz evlere, başkasına âit elinizde bulunan toprağa ve arkadaş olduğunuz kimsenin gidişatına dikkat edin.” hadîsi.

75- Deylemî’nin “Bana çok Salâvât-ı Şerife getirin, çünkü Cenâb-ı Hak, kabrimde bir melek bulundurur, ümmetimden biri bana salâvât getirirse, bu melek: ‘filân oğlu filân bu saatta sana salâvât getirdi, der.’” hadîsi.

76- Ukaylî’nin ed-Duafâdaki “Kuman Cum’a namazları, iki cum’a arasındaki işlenen günâhlara keffârettir; Cum’a günü gusletmek de keffârettir...” hadîsi.

77- Taberânî’nin “Cehennem ateşi ümmetime hamam sıcaklığı mesabesindedir.” hadîsi. 78- Ibn-i Lâl’in, Me-kârimdeki “Yalandan sakınınız, çünkü yalanla îmân birleşmez.” hadîsi.

79- Dârekutnî’nin el-lfrâd’daki”Bedirde bulunanları Cennetle müjdele” hadîsi.

80- Deylemî’nin “Din Allah’ın ağır sancağıdır, onu (hakkiyle) taşımağa kimin gücü yeter?” hadîsi. [66]

81- Deylemî’nin ve Beyha-kî’nin Şuab’daki Hayr-i Kesîr adı verilen Yâsîn Sûresi...” hadîsi.

82- Ebû’ş-Şeyh ve Ukeylînin Zuafâ’daki ve İbn-i Hibbâ’nın Kitâbü’s-Sevâmdaki “Mütevazı ve âdil olan sultan, Allah’ın yeryüzündeki gölgesi ve mızrağıdır. Allah ona her gün ve her gece altmış Sıddîk’in nail olduğu sevabı verir.” hadîsi.

83- İbn-i Şâhin’in Ter-hib’deki ve Deylemî’nin “Hz. Mûsâ Rabbına: Ölüm musibeti ile karşılaşan kimseyi taziye edenin mükâfatı nedir?” diye sorulduğu zaman, Cenâb-ı Hak ‘Onu gölgemde gölgelendiririm, buyurdu” hadîsi.

84- Taberânî’nin el-Evsat’da “Allâhım! İslâmı Ömer b. el-Hattâb ile kuvvetlendir.” hadîsi. 85- İbn-i Râhûye’nin Müsnedi’ndeki “Avların avlanması, ağaç ve otların kesilmesi teşbihlerinin azlığındandır.” hadîsi.

86- Deylemî’nin “İçinizden size, ben Peygamber gönderilme şeydim, herhalde Ömer gönderilirdi.” hadîsi.

87- Ebû Ya’lâ’mn “Cennet-ehli ticâret-yapmış olsalardı, kumaş ticâreti yaparlardı.” hadîsi. 88- Deylemî’nin Tarihindeki “Halife bulunduğu halde, kendi yâhud başkası için hilâfet propagandası yapana, Allah’ın, Meleklerin ve bütün insanların laneti olsun! Onu derhal öldürün.” hadîsi.

89- Hâkim’in Tarihindeki “Benden bir ilim yâhud hadîs yazan kimse, bu ilim ve hadîsin devamı müddetince ona ecir yazılır.” hadîsi.

90- Taberânî’nin Evsat’ındaki “Allah, ibâdet-yolunda yalın ayak yürüyen kimseye, kıyamet-günü farz kıldığı şeylerden sorgu sormaz.” hadîsi.

91- İbn-i Lâl’in Mekârim’deki, Ebû’ş-Şeyh ve İbn-i Hibbân’ın es-Sevâbdaki “Allah’ın kendisini Cehennem azabından kurtarmasını ve gölgesinde barındırmasını arzu eden kimseye karşı mü’minler katı kalpli olmasın, büâkis onlara merhametli olsun.” hadîsi.

92- Deylemî'nin, "Bir kimse günlerden bir günü Allah'a tâatla geçirmeyi niyet etse, günah işlese bile, o günkü niyetinin ecrini Allah verir." hadîsi.

93- Taberânî'nin Evsat'daki "Bir kavim cihâdı terk ettiği müddetçe, Allah onlara umûmî bir belâ indirir." hadîsi.

94-. Deylemî'nin, senedsiz bir rivâyetindeki "İftirâ eden Cennete giremez." hadîsi.

95- Deylemî'nin "Hiç bir vakit, müslümanlardan birini tahkir etme, çünkü müslümanların küçüğü nezd-i îlâhîde büyüktür." hadîsi.

96- Ebû's-Şeyh. İbn-i Hayyân ve Deylemî'nin: "Allâhu Zü'l-Celâl, 'Rahmetimi arzu ediyorsanız, mahlû-katıma merhamet-edin, buyuruyor." hadîsi.

97- Ebû Naim'in, el-Hüye'sindeki "(Birgün) Hz. Resûlullâh'a elbisenin uzunluğunun ne kadar olması lâzım geldiğini sordum. Hz. Peygamber, baldırım (gösterdi). [67]

Bunun üzerine, Yâ Resûlâ'llâh! Biraz daha fazlasına müsâade buyurun, deyince, bu defa baldırın üst tarafını (gösterdi). Yine biraz daha fazlasına müsâade buyurun, dediğim zaman, Hz. Peygamber: "Bundan uzun elbisede hayır yoktur." buyurdular. Ben de, "Öyle ise mahvolduk Yâ Resûlâ'llâh" dediğim zaman Hz. Peygamber, 'Doğru ol, hakka yaklaş ki kurtulasın, buyurdu." hadîsi.

98- Deylemî ve İbn-i Asâkir'in "Elimle Alî'nin eli, adalette denktir." hadîsi.

99- Deylemî'nin "Şeytanın şerrinden Allah'a sığınmakta gafil olmayın! Siz onu görmüyorsunuz, o sizden hiçbir zaman gaflet-etmez." hadîsi Bu hadîsin senedi zikredilmemiştir.

100- Taberânî'nin Evsat'ındaki "Allah için bir mescid bina edene, Allah Cennette bir köşk kurar." hadîsi.

101- Taberânî'nin el-Evsat'ındaki "Bu kötü kokulu sebzeden yiyen kimse mescidimize yaklaşmasın." hadîsi.

102- Beyhakî'nin Sünen'indeki "İftitah tekbîrinde, rükû ve sucuda giderken ve kalkarken ellerini kaldırmak." hadîsi.

103- İsmâîlî'nin Mu'cem'indeki "Hz. Peygamber, Ebû Cehle bir deve hediye etti." hadîsi.

104- İbn-i Asâkir'in "Alî'ye bakmak ibâdetdir." hadîsi.

Hz. Ebû Bekir-i Sıddîk'ın Kur'ân-ı Kerimi Tefsiri Hakkındaki Rivâyetler

Ebû'l-Kaasım el-Bağavî, İbn-i Ebû Müleyke'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Bir âyetin mânası hakkında Hz. Ebû Bekir'e soruldu. O da

"Allah'ın muradı olmıyan bir şeyi Kur'ân-ı Kerîm'de böyledir dersem, beni, hangi yer kabul eder ve hangi gök kubbesi altına sığınabilirim?" dedi.

Ebû Ubeyde, İbrahim et-Teymî'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Allâhu Teâlâ'nın "Meyveler ve otlar bitirdik" âyeti kerîmesinin mânası sorulduğu zaman:

"Allah'ın Kitabı hakkında bilmediğim buseyi söylersem, ben hangi gök kubbesi altına sığınırım ve hangi yer beni kabul eder." dedi.

Beyhakî ve diğerleri Hz. Ebû Bekir'den şunu rivâyet ediyorlar: Hz. Ebû Bekir'e Kelâle'nin ne demek olduğu soruldu. Cevaben: "Kendime göre, Kelâle'yi izah edeceğim; eğer doğru ise Allah'tan, yanlış olursa, benden ve şeytandandır. Bence, Kelâle: (Öldüğü zaman) baba ve oğul bırakmıyan kimse demektir." dedi. Sonra Hz.

Ömer hilâfet makamına geçince “E-bûbekr’in söylediği bir hükmü reddetmekten haya ederim.” dedi.

Ebû Naîm, el-Hilye’de, Esved b. Hilâl’in şöyle dediğini rivâyet eder: Hz. Ebû Bekir Ashabına, şu iki Ayet-i Kerîme “Rabbımız Allah’tır, deyip müstakim olanlar...”, “îmân edenler, îmânlarına zulmü karıştırmayanlar...” hakkında ne dersiniz? diye sordu, cevaben:

“Müstakim oldular; yâni, günah işlemediler, îmânlarını büyük günahlarla karıştırmadılar manasındır”, dediler. Hz. Ebû Bekir:

“Bu iki âyeti hamledilmiyecek mânâyâ hamlettiniz; bu, “Rabbımız Allah’tır, dediler; sonra, müstakim oldular; Allah’dan başka bir ilâh’a meyletmediler, îmânlarına şirk katmadılar, demektir.” dedi. [68]

İbni Cerîr, Amir b. Sa’d el-Bücelî’den o da Hz. Ebû Bekir’den, Allâhu Te-âlâ’nın “iyilik edenlere, yaptıkları iyiliğin karşılığı ile ve daha fazlasıyla mükâfat vardır.” sözü hakkında şunu rivâyet ediyor:

“Allahû Teâla’nın vechine bakmaktır.”

İbni Cerîr Hz. Ebû Bekir’in Allâhu Teâla’nın “Rabbimiz Allah’tır deyip müstakîm olanlar” ayeti kerimesi hakkında “Allah’ın rubûyetine inanarak ölen kimseler, istikamet-üzerine demektir.” dedi.

Hz. Ebû Bekir’Den Mevkufen Rivâyet Edilen Söz, Hüküm, Hutbe ve Dualar

Le’lekai, Sünne’de, İbni Ömer’in şöyle dediğini rivâyet ediyor: (Bir gün) Hz. Ebbekr’in yanına bir adam geldi ve: “İşlenen zina mukadder midir?” Dedi.

Hz. Ebû Bekir: “Evet,” cevabını verdi.

Sail: “Demek Allah bana zinayı takdir ettiği halde sonra azap veriyor,” deyince:

“Evet, ey çirkin konuşan adam! Vallahi, yanımda bir adam olsaydı, senin burnunu kesmesini emrederdim,” dedi.

İbni Ebi Şeybe, Musannaf’ında, Zübeyr’den şunu rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir bir hutbesinde şöyle dedi: Ey cemaat! Allah’tan haya edin, nefsim yed-i kudretinde olan Allah’a yemin ederim ki, kırlarda helaya gittiğim zaman Allah’tan haya ettiğimden dolayı başımı örterim.

Abdurezzak, Musannaf’ında, Amr b. Dinar’ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir “Allah’tan haya edin, Vallahi, ben helaya girince, Allah’tan haya ederek arkamı duvara dayanırım” dedi.

Ebû Dâvud, Sünen’inde, Ebû Abdullah Senabihi’den şunu rivâyet ediyor: Ebû Abdullah, (bir defa) Hz. Ebû Bekir’in arkasında akşam namazını kıldı. Hz. Ebû Bekir ilk iki rek’atında Fatıha ile Kısaru’l-Mufassal’dan birer sure okudu ve üçüncü rek’atta da “Ulu Tanrımız! Bizi hidayete ilettikten sonra, kalplerimizi oradan ayırma mealindeki ayeti okudu.

İbni Ebû Hayseme ve İbni Asakir, İbni Uyeyne’nin şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Ebû Bekir bir adamı taziye ettiği zaman: “Taziye ile keder gider, ağlayıp sızlamakta bir fayda yoktur. Ölüm, kendinden evvel-geçen halden daha ehven, kendinden sonra gelenden daha şiddetlidir. Hz. Resul (S.A.V.)’ün vefatını hatırlayınız ki, felaketiniz azalır, Allah ecrinizi artırsın.” derdi.

İbni Ebû Şeybe ve Darekutni, Sahabeden olan Salim b. Ubeydin şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Ebû Bekir-i Sıddîk bana şöyle söylüyordu: “Beni fecirden evvel-kadır ki sahur yemeği yiyeyim.”

Ebû Kılabe ve Ebû's Sefer'in: Hz Ebû Bekir "Sahur yemeğimizi yiyinceye kadar kapıyı kapatın." dediğini rivâyet ediyor.

Ebû Bekir b. Ziyad Nisaburi, ez- Ziyadat kitabında, Huzeyfe b. Useyd'in "Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in kendi izlerinden gidilmesi kasdı ile kurban kestiklerini müşahede ettim." dediğini rivâyet ediyorlar.

Ebû Dâvud, İbni Abbâs'ın: Hz. Ebû Bekir, (bir gün) "Suyun yüzüne çıkan [69] balığı yiyin." dediğini rivâyet ediyor.

Şafii, el-Ümm kitabında Hz. Ebû Bekir'in, eti diri hayvan mukabilinde satmayı mekruh gördüğünü, rivâyet ediyor.

Buhârî, Hz. Ebû Bekir'in, mirasta dedeyi baba gibi kabul ettiğini rivâyet ediyor.

İbni Ebi Şeybe, Musannafında, Ata'dan Hz. Ebû Bekir'in: "En yakın dede, baba; en yakın torun, oğul menzilesindedir." dediğini rivâyet ediyor.

İbni Ebi Şeybe, el-Kaasım'dan şunu rivâyet ediyor: Babası tarafından kovulan bir adam, (bir gün) Hz. Ebû Bekir'in yanına getirildi. Bunun üzerine, Hz. Ebû Bekir, ona "Başını döv, başını; çünkü şeytan başta olur" dedi. İbni Ebi Şeybe, İbni Ebi Malik'den şunu rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir cenaze namazı kıldığı zaman şu mealde dua ederdi: "Allah'ım! Şu kulun, ailesinden, malından ve aşiretinden ayrılmıştır, günahı çoktur. Sen ziyadesiyle rahim ve gafursun!"

Sa'îd b. Mansûr, Sünen'inde Hz. Ömer'den şunu rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer'in oğlu Asım'ın annesine bırakılmasını emretti ve "Annesinin kokusu, koklaması ve şefkati senden daha iyidir." dedi.

Beyhakî, Kays b. Ebi Hazim'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: (Bir gün) bir adam Hz. Ebû Bekir'in yanına geldi ve "Babam malımın hepsini alıp beni mahvetmek

istiyor.” dedi. Hz. Ebû Bekir adamın babasına: “Oğlunun malından ancak sana yetecek kadarını alacaksın,” deyince:

“Ey Resulu’llahın halfesi! Resulu’llah Efendimiz (S.A.V.) (Birine hitaben) “Sen ve malın, babanıdır.” buyurmamış mıydı?” Diye sordu. Hz. Ebû Bekir’de: “Evet, ancak buradaki maldan maksat nafakadır” dedi.

İmâm-ı Ahmed Amr b. Şuayb’den, o da babasından, o da dedesinden şunu rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer hür olan bir kimseyi köle ile kısasa tabi tutmazlardı.

Buhârî, İbni Ebi Müleyke’den, oda dedesinden: (Bir gün) bir adam, bir adamın elini ısırды ve ön dişlerinden birisi düştü, Hz. Ebû Bekir düşen dişi kısasa tabi tutmadı. Dediğini rivâyet ediyorlar.

İbni Ebi Şeybe ve Beyhakî, İkrime’den “Hz. Ebû Bekir kulağın kısasına karşılık on beş deve verilmesine hükmetmişti; saç ve sarık, kulaksızlığın çirkinliğini gizler, demişti.” Haberini rivâyet ediyorlar.

Beyhakî ve diğerleri, Ebû İmran el-Cüveni’den şu hadîsi rivâyet ediyorlar: Hz. Ebû Bekir, (bir defa) Şam’a asker göndermişti ve başlarına Yezîd b. Ebû Süfyan’ı geçirdi ve ona şöyle dedi: “Yezîd! Sana on şey vasiyet ediyorum: Kadın, çocuk ve ihtiyarları öldürme, sakın meyveli ağacı kesme, mamur olan şeyi harap etme, sahibi olmadığını koyun ve deveyi boğazlama, hurma ağacını sakın kesip yakma, ganimet-malı taksim edilmeden bir şey alma ve sakın hareketlerinde korkaklık gösterme.”

İmâmı-Ahmed, Ebû Dâvud ve Nesai, Ebû Berzeti’l-Eslemi’nin şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: (Bir gün) Hz. Ebû Bekir bir adama dehşetli kızmıştı, bunun üzerine:

“Ey Resulü’llah’ın halîfesi! Boynumu vurunuz” dedim. O da: “Yazık, yazık, ne diyorsun. Resulü’llah (S.A.V.) dan sonra bu cezayı kimse veremez” cevabını verdi.

Seyf, Kitabu’l-Fütuh’un da, şeyhlerinden şunu rivâyet ediyor: Yemame Emiri olan el-Muhacir b. Ebû Umeyyeye iki muganniye getirildi. Biri Hz. Peygamber (S.A.V.)’i hicveden bir şarkı söyleyince Muhacir, bunun elini kestirdi ve ön dişlerini söktürdü; [70] diğeri de Müslümanları hicveden bir şarkı söyleyince bunun da elini kestirdi ve ön dişlerini söktürdü. Bu hadîse üzerine ona, Hz. Ebû Bekir şöyle bir mektup yazdı: Hz. Peygamber (S.A.V.)’i hicveden muganniye kadına yaptığını haber aldım. Benden önce bunu yapmamış olsaydın, muhakkak o kadının öldürülmesini emrederdim. Çünkü Hz. Peygamberin şer’i haddi diğeri hadlere benzemez. Müslüman olan biri bu işi yaparsa mürtet, muahid biri yaparsa muharip ve haindir. Müslümanları hicveden muganniye gelince, bu Müslümanlardansa, onu te’dib et-ve azalarından birini kesmekten daha hafif bir şekilde ta’zir et! Bu zimmî bir kadın ise, hayatıma yemin ederim ki, onu affetmen şirkten daha büyük günahdır. Bu hadîseler sebebi ile ise yanına gelmiş olsaydım (hoşuna gitmeyecek bir halle karşılaşırdın) daha sakın ol, insanların azalarını kesmekten sakın; zira bu türlü hareket günahdır ve nefret-uyandırıcıdır. Tabi, kısas bu işte müstesnadır.

İmâm-ı Malik ve Darekutni, Safiyye binti Ebû Ubeyd’den şu hadîsi rivâyet ediyorlar: bir adam Hz. Ebû Bekir’in cariyesiyle cinsi münasebette bulundu, sonra yaptığını itiraf etti. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, adamın getirilerek celde vurulmasını emretti, sonra Fedek’e nefyetti.

Ebû Ya’la, Muhammed b. Hatıb’ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir’e hırsızlığından dolayı azaları kesilen bir adam getirildi. Hz. Ebû Bekir:

“Hakkında Hz. Resul (S.A.V.) ün seni öldürme kararından başka bir hüküm bulamıyorum; o seni daha iyi biliyordu.” Dedi ve hırsızın öldürülmesini emretti.

İmâm-ı Malik, Kasım b. Muhammed'den şunu rivâyet ediyor: (Bir gün) Eli ve ayağı kesik Yemenli bir adam geldi ve Hz. Ebû Bekir'in yanına indi; Yemen Valisinin kendisine zulmettiğinden şikayet-etti. Bu adam gecenin bir kısmını namaz kılmakla geçiriyordu. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, “babanın başı hakkı için senin gecelerin hırsız gecelerine benzemiyor”. Diyordu. Sonra Hz. Ebû Bekir'in karısı Esmâ binti Umeys'in ziynetleri kayboldu. Yemenli de onlarla beraber dolaşp arıyordu: “Allah'ım! Bu iyi ailenin evini soyanın cezasını sen ver” diyordu, nihâyet ziynetleri bir kuyumcunun yanında buldular. Kuyumcu, eli kesilen adamın, ziynetleri getirdiğini iddia etti, sonra adam cürümünü itiraf etti yahut hakkında şahadette bulunuldu. Hz. Ebû Bekir'in emri üzerine sol eli kesildi ve Hz. Ebû Bekir: “Vallahi kanaatimce kendi aleyhine yaptığı dua, hırsızlığından daha etkili idi.” Dedi.

Darekutni, Enes'den Hz. Ebû Bekir'in beş dirhem kıymetindeki kalkandan dolayı da el-kestiğini rivâyet ediyor.

Ebû Naim, el-Hilye'de, Ebû Salih'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir'in zamanında Yemenliler gelip Kur'an'ı dinleyerek ağlamaya başlayınca, Hz. Ebû Bekir: “Biz de böyle idik, sonra kalpler katılaştı.” Dedi. Ebû Naim bunun izahında “katılaştı yani kuvvetlendi ve Allah'ın marifeti ile itminana kavuştu”, diyor.

Buhârî, İbni Ömer'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir “Hz. Muhammed (S.A.V.) in ehl-i beyti hakkında Hz. Resulü'llah (S.A.V.)'ı hatırlamamızı hatırlamamızdan çıkartmayın.” Diyor.

Ebû Ubeyd, el-Garib de, Hz. Ebû Bekir'in: "İslâmîyetin başlangıcında, fitneler zuhur etmeden önce ölen kimseye ne mutlu!" dediğini rivâyet ediyor.

Dört İmâm ve Mâlik, Kubeyse'nin şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: (Bir gün) Bir cedde, kendine düşen mirasını istemek üzere Hz. Ebû Bekir'e müracaat etti. Hz. Ebû Bekir: "Allah'ın kitabında senin için bir hüküm yok, Peygamber'in (S.A.V.) sünnetinde de bu mevzuda bir şeyin bulunduğunu bilmiyorum, yapacak bir şeyim yok; geri dön de Müslümanlara sorayım (belki bilen vardır)" dedi. [71]

Müslümanlara bunu soruşturdu. Muğire b. Şu'be: "Südü'sü, Hz. Resulü'llah (S.A.V.), gelen bir ceddeye vermişti," deyince, Hz. Ebû Bekir: "Bunu senden başka bilen var mı?" Diye sordu. Muhammed b. Mesleme kalkarak: Muğire'nin dediğini tekrarladı. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir kadının isteğini yerine getirdi.

İmâm-ı Mâlik, Darekutni, Kasım b. Muhammed'den şunu rivâyet ediyorlar: Miraslarını isteyen iki cedde Hz. Ebû Bekir'e geldi. Biri anne-anne, diğeri de baba-anne idi. Hz. Ebû Bekir anne-anne'ye mirasını verdi. Bunun üzerine, Abdurrahman b. Sehl el-Ensârî Bedir'de bulunanlardandı, Benî Hârîse'nin kardeşidir. "Ey Hz. Resulü'llah'ın halîfesi! Miras verdiğin kadın ölmüş olsaydı, mirasını aldığı kimse ondan miras alamayacaktı; sen mirası bu kadına verdin" deyince, Hz. Ebû Bekir malı iki kadın arasında taksim etti.

Abdurrezzak, Musannafında, Hz. Âişe yolu ile "Rufââ'nın karısı hadîsini rivâyet ediyor: "Rufââ'nın karısı, boşandıktan sonra Abdurrahman b. Zübeyr'le evlendi; fakat Abdurrahman, kadınla cinsi münasebete muvaffak olamadığı için, tekrar "Rufââ'ya dönmek istedi; bunun üzerine, Hz. Resûlullâh (S.A.V.) kadına: "hayır, sen ondan o da senden tatmadıkça dönemezsin" buyurdu." Sahih'te, hadîsin bu kadarı meskurdur. Buna

Aburrezzak şunu ilave ediyor: “Kadın, ikinci kocası yanında kaldı, sonra Hz. Peygamber’e geldi ve ikinci kocası ile cinsi münasebette bulunduğunu haber verdi fakat buna rağmen Hz. Peygamber (S.A.V.) onu birinci kocasına gitmekten men etti ve “Allah’ım! Rufââ’ya tekrar dönmek isterse, bir daha nikâhını tamamlatma.” dedi. Sonra, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’in halîfelikleri zamanında kadının tekrar ilk kocasına dönmesine mani oldular.”

Beyhakî, Ukbe b. Amir’den şunu rivâyet ediyor: Amr. b. el-Âs ve Şurahbil b. Hasene, Resbenan’dan Şam yolu ile Ukbe’yi, Hz. Ebû Bekir’e postacı yolladılar. Ukbe, Hz. Ebû Bekir’in yanına gelince, Hz. Ebû Bekir bu durumdan hoşlanmadı ve Ukbe, Hz. Ebû Bekir’e: “Ey Resûlullâh’ın halîfesi! Bunu onlar bize her zaman yapıyorlar” dedi. Hz. Ebû Bekir: “onlar İran ve Bizans’ın gittiği yoldan mı gidiyorlar? Bana Kitap ve Hadîs yeter, bir daha adam gönderilmesin gönderilecek bir mektup ve haber kâfi gelir” dedi.

Buhârî, Kays b. Ebû Hazim’in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir, Ahmes Kabilesinden Zeyneb adında bir kadının yanına girdi. Kadının konuşmadığını gördü ve: “Niçin konuşmuyor?” Diye sordu. “Konuşmamak üzere Haccı ifa ediyor,” dediler.

Hz. Ebû Bekir: “Konuş! Zira susmak, konuşmamak helal değildir; Cahiliyet adetlerinden,” dedi. Bunun üzerine kadın konuşmaya başladı ve Hz. Ebû Bekir’le arasında şu konuşma cereyan etti:

Kadın, “Sen kimsin?” Hz. Ebû Bekir “Muhacirlerden biriyim.”

“Muhacirlerin hangisinden?”

“Kureyş’den.”

“Kureyş’in hangi kolundan?”

“Sen çok sual soran bir kadınsın. Ben Ebû Bekir’im.”

“Cahiliyet devrinden sonra Allah’ın bize gönderdiği bu iyi hal üzere ne şekilde devam edebiliriz?”

“Başınızdaki İmâmlar (önderler) doğru hareket ettikleri müddetçe devam edebilirsiniz.”

“İmâmlarımızla kimleri kastediyorsunuz?”

“Vakti ile kavmine emreden ve sözleri tutulan, kavminin reis ve eşrafı yok muydu?”

“Evet, vardı.”

“İşte onlar, o gibi kimselerdir.”

Buhârî, Hz. Aişe’nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir’in kendisine haraç veren bir kölesi vardı ve Hz. Ebû Bekir onun verdiği haraçtan yedi. (Bir gün) Bu adam bir şey getirdi, ondan da Hz. Ebû Bekir yedi. Köle Hz. Ebû Bekir’e:

“Bunun ne olduğunu biliyor musun?” Diye sordu. Hz. Ebû Bekir: “Nedir, bilmiyorum?”

“Cahiliyet devrinde bir adama kâhinlik etmişim.” “Kâhinlik ne kadar iyi bir şey idi” “Yalnız, onu aldatmışım. O adama (yolda) karşılaşıncaya, şu yediğin şeyi bana verdi.”

Bu söz üzerine Hz. Ebû Bekir, parmağını ağzına soktu ve yediklerini çıkardı.

İmâm-ı Ahmed Zühed’de, İbni Sîrîn’in: “Hz. Ebû Bekir’den başka, yediğini kusanı bilmiyorum” diyerek hikâyeyi anlattığını rivâyet ediyor. [72]

Nesâî, Eslemden: (Bir gün) Hz. Ömer Hz. Ebû Bekir'e dilini göstererek "Kötülüklerle beni sürükleyen işte budur" dediğini rivâyet ediyor. Ebû Übeyd, el-Garib'de Hz. Ebû Bekir'den: Hz. Ebû Bekir bir defa komşusu ile kavga etmekte olan Abdurrahman b. Avf'ın yanından geçiyordu, ona: "komşunla kavga etme, o olduğu gibi kalır, fakat insanlar senden uzaklaşır." dediğini rivâyet ediyor.

İbni Asakir, Musa b. Ukbe'den şunu rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir bir defa şöyle diyerek bir hutbe irad etti: Hamd, Alemlerin rabbi olan Allah'adır. O'na Hamd ederim ve O'ndan yardım isterim. Ölümden sonrada ihsanını isteriz. Benim de, sizin de eceliniz yaklaştı. Şüphesiz bilirim bildiririm ki, Allah'dan başka ilah yoktur; O birdir, Şeriki yoktur ve Muhammed O'nun kulu ve resulüdür. Allah onu hakla, Beşir, nezir, parlak bir sıraç olarak, uyanık olanları inzar etmesi, kâfirlere hak sözü söylemesi için gönderdi. Allah'a ve resulüne uyan, doğru yolu bulmuştur; onlara isyan edense, açık bir dalalet düşmüştür. Allah'dan ittıkayı ve size meşru kıldığını ve sizi hidayete ulaştıran emirlerine sımsıkı sarılmayı tavsiye ediyorum. İhlâstan sonra İslâmîyet'in başlıca hidayeti, Hz. Allah'ın başınıza getirdiği kimselerin emirlerini dinlemek ve onlara itaat etmektir; çünkü Allah'a, Ulûemre, ma'rûfu emir ve münkerden nehyederek itaat eden, hakikatten felaha ermiş ve üzerine ve üzerine düşen vazifesini de ödemiştir. Aman dikkat edin, sakın hevâ ve hevesinize uymayın. Hevâ ve hevesine uymaktan tama've gazabdan korunmuş olanlar felaha erenlerdir. Sakın öğünmeyin! Hem, topraktan yaratılmış, sonra tekrar toprağa döndüğü zaman kendisini kurtların yiyeceği kimsenin öğünmesi neye? Sonra o, bugün diridir, yarın ölü. (Ölümü) Her gün ve her saat hatırlayınız. Mazlumun bedduasından korunun ve kendinizi ölmüşlerden sayın ve sabredin. Bütün işler sabırla olur. Dikkatli olun, çünkü dikkat çok faydalıdır. Çalışınız, iyi işler makbuldür. Allah'ın sakınılmasını emrettiği azaplardan korunun, Allah'ın vaat

ettiği rahmetine koşunuz; anlatın ki anlaşılınız, ittika edin ve korunun; Allah sizden önce geçenlerin ne yüzden helak olduklarını ve ne yüzden necata erdiklerini beyan etmiştir. Kitabında helal ve haram kıldığını, hangi işlerin makbul ve merdud olduğunu tafsil buyurmuştur. Ben ne size ne de kendime büyük bir yük yüklemem (mesuliyet-vermem); istiane, yalnız Allah'dandır ve kudret-ancak O'ndandır. Bilmiş olunuz ki, siz amellerinizde, Allah'a samimi olduğunuz müddetçe, ancak Rabbinize itaat etmiş, nasibinizi korumuş ve memnun kalmış olursunuz. Din yolunda yaptığımız nafîle ibadetlerinizi önünüze seriniz. Seleflerinizin hakkını tam olarak vermiş olursunuz; fakirliğiniz ve ihtiyacınız olduğu zaman nafakanız verilir. Sonra, ey Allah'ın kulları! Sizden önce geçen kardeşlerinizi ve arkadaşlarınızı düşününüz. Onlar yaptıklarının karşılığını hakkı ile buldular ve buldukları ile kaldılar. Ölümden sonra saadet-ve şekavede ulaştılar. Muhakkak ki, Allah'ın şeriki yoktur, mahlûkatı ile arasında bir yakınlık yoktur ki o yüzden kula hayır verip veyahut kötülüğü ondan uzaklaştırsın. Bu yakınlık kendisine itaat ve emirlerine uymaktan ibarettir. Yapılan hayır, Cehennem'e götürecekse, hayır değildir ve Cennet'e götüren amelde şer olamaz. Bundan sonra kendim için ve sizin için Allah'dan mağfiret-dilerim. Peygamberimiz (S.A.V.)'e salâvat getirin. Selam Ona Allah'ın rahmet ve iyiliği Onun üzerine olsun.

Hakim ve Beyhakî, Abdullah b. Hakim'in şöyle dediğini rivâyet ediyorlar: Hz. Ebû Bekir bize (Bir gün) bir hutbe irad etti. Önce, Allah'a layık olduğu veçhile hamd u senada bulunduktan sonra, [73] şunları söyledi: "Allah'a ittika etmenizi, O'na layıkıyla senada bulunmanızı ve O'ndan bir şey dilediğiniz zaman havf u reca (koru ve ümit) üzere bulunmanızı, tavsiye ederim. Zira Allahu Teala, Hz. Zekeriya'yı ve ailesini överek şöyle buyuruyor: "Onlar hayırlarda müsabaka ederler, bizi korku ile karışık ümidle çağırırlar; onlar bize huşu ile boyun eğerler. Sonra, bilmiş olun ey Allah'ın

kulları! Allah, hakkı mukabilinde sizin nefislerinizi rehin olarak aldı. Sizden bunun için bir vaat istedi. Sizden fani azı, baki çoğa mukabil satın aldı.”

İşte, nuru sönmeyen, muhteşem hükümleri nihayete ermeyen, Allah’ın Kitabı elinizdedir. Onun nurundan istifade edin! Kitabının nasihatlerinden ibret-alın, zulmet-gününüzü Onunla aydınlatın; Allah, ancak sizi kendisine ibadet-etmeniz için yarattı ve size yaptıklarınızı kaydeden Kiramen Katibin’i dikti. Sonra, ey Allah’ın kulları! Bilmiş olun ki, bilgisi sizden saklanan bir ecele kadar, gider-gelirsiniz. Ecellerinizi Allah yolunda harcamak ne kadar elinizden gelirse öyle hareket edin. Buna da ancak Allah’ın izni ile muvaffak olursunuz. Ecelleriniz sona ermeden, ahretiniz için yarışın! Hayat icabında sizi en kötü amellere sürükleyebilir. Bir takım insanlar kendi nefislerini unutarak, ecellerini başkalarına tahsis ettiler; onlar gibi olmaktan sizi men ederim. Çabuk, çabuk gayret-edin; sonra kurtuluşa; çünkü arkanıza hiç ihmal etmeyen, çok dikkatli bir takip edici vardır.

İbni Ebû’-d-Dünya, İmâm-ı Ahmed, ez-Zühd’de ve Ebû Naim el-Hilye’de, Yahya b. Ebû Kusay’dan, Hz. Ebû Bekir’in hutbesinde şöyle dediğini rivâyet ediyorlar:

“Nerede! Gençlikleri ile öğünen o parlak yüzlü güzeller? Şehirler kurup, onları surlarla çeviren krallar nerede? Harp meydanlarında size galebeyi temin edenler nerede? Zaman üzerlerinden geçince, esastan sarsılarak, kabir karanlıklarına gömüldüler. Haydi, çabuk, sonra kurtuluşa, kurtuluşa!”

İmâm-ı Ahmed, Züht’de, Selman’ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir’in yanına gittim ve bana nasihat et-dedim. Bunun üzerine şu sözleri söyledi: “Selman! Allah’dan kork, bilmiş ol ki, ilerde bazı fetihler olacak, bunlardan sana yiyeceğin ve giyeceğin şeylerden neler nasip olacak bilmiyorum; şunu bil ki, beş vakit

namazı kılan kul, sabah ve akşam Allah'ın zimmetindedir. Allah'ın zimmetinde olan kimseyi sakın öldürme, yoksa Allah'ın zimmetine hıyanet-etmiş olursun; bunun üzerine, Allahu Zeü'l-Celal seni yüzüstü Cehenneme sürükler.”

İmâm-ı Ahmed, Hz. Ebû Bekir'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Salihlerin teker teker ruhları kabzolunur, geriye ind-i İlahide arpa ve hurmanın kıymetsiz kısımları gibi kimseler kalır. Bunların Allah nezdinde bir değeri yoktur.

Sâid b. Mansûr, Sünen'inde Mu'âviye b. Kurra'dan şunu rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir duasında: “Allah'ım! Ömrümün sonunu ve işlerimin sonucunu hayırlı kıl ve sana mülaki olacağım günü, en hayırlı gün eyle!” derdi.

İmâm-ı Ahmed Zühd'de, Hz. Hasan'ın şöyle dediğini rivâyet ediyor. Hz. Ebû Bekir duasında: “Allah'ım! Son nefesimde hakkımda hayırlı olanı Senden isterim. Allah'ım! Bana ihsan edeceğin en son hayr senin rızanla Cennet'ten yüksek dereceler olsun.” Dediğini duydum. [74]

İmâm-ı Ahmedî Arfece'nin: Hz. Ebû Bekir “Ağlayabilen ağlasın, yoksa ağlar gibi görünsün.” Dediğini rivâyet ediyor.

İmâm-ı Ahmed, Azra'dan Hz. Ebû Bekir'in: “İki kırmızı şey, altın ve zağferan, onları helak etti.” Dediğini rivâyet ediyor.

Müslim b. Yesâr'dan, Hz. Ebû Bekir'in “Müslüman, her şeyden, hatta felaketten ve ayakkabısının tasmasının kopmasından bile mükâfatlandırılır; elinde olan bir şeyi kaybeder, fevkalâde telâşlanır; sonra onu elbisesi arasında bulur, bundan da ecir kazanır.” Dediğini rivâyet ediyor.

İmâm-ı Ahmed, Meymun ve Mehrân'ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: (Bir gün), Hz. Ebû Bekir'e kanatları tamam bir karga getirilince, elinde çevirdikten sonra "Her av avlanıp, ağaçlar kesildikçe, (Allah'a) tesbih edenler azaltılmış olur" dedi.

Buhârî, el-Edeb'de, Abdullah b. Ahmed Zevâidü'z-zühd'de Senâbihî'nin: Hz. Ebû Bekir'in: "Bir kardeşin Allah rızası için, kardeşine yaptığı dua kabul olunur" derken işittiğini rivâyet ediyorlar.

Abdullah, Zevâidü'z-zühd'de, Ubeyd b. Umeyr'den, o da Şâir Lebîd'in Hz. Ebû Bekir'e şöyle dediğini rivâyet ediyorlar.

Lebîd; "Allah'tan başka her şey batıldır."

Hz. Ebû Bekir; "Doğru söylüyorsun."

Lebîd; "Her naîm muhakkak zâil olacaktır."

Hz. Ebû Bekir; "Yalan söylüyorsun, İnd-i İlahideki ni'met-zâil olmaz." Sonra Lebîd oradan uzaklaşınca, Hz. Ebû Bekir: "Şâir'in bazen hikmet-söylediği vâki'dir," dedi.

Hz. Ebû Bekir'in Rabbından Çok Korktuğunu Gösteren Sözleri Hakkında

Ebû Ahmed el-Hâkim, Muâz b. Cebel'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: (Bir gün) Hz. Ebû Bekir bir avluya girdi, orada ağaç gölgesinde bir güvercin görünce derin bir nefes aldı ve "Ne mes'utsun ey kuş! Ağacın birinde yiyor, birinde gölgeleniyorsun ve istediğin yere gidiyorsun; keşke Ebû Bekir'de senin gibi olsaydı" dedi.

İbni Asâkir, el-Esmaî'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir methedildiği vakit şöyle diyordu:

Allah'ım! Sen nefsimi benden iyi bilirsin, bende onlardan iyi. Allah'ım! Beni onların zannettiklerinden daha hayırlı kıl! Bilmedikleri günahlarımı da affeyle, bu söylediklerinden dolayı beni muâheze etme.

İmâm-ı Ahmed Zühd'de, Ebû İmrân el-Cüveni'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir: "Mü'min bir kulun bir kılı olabilsem" dedi.

İmâm-ı Ahmed Zühd'de Mücâhidin: "İbni Zübeyr namaz kılarken huşûundan bir dal gibi olurdu" dediğini rivâyet ediyor ve Hz. Ebû Bekir'in de böyle olduğunu haber veriyor.

İmâm-ı Ahmed, Hz. Hasan'ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir: "Vallahi meyvesi yenilen, sonra kesilen, şu ağaç gibi olmak isterdim" dedi.

İmâm-ı Ahmed Katâde'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir'in: "Hayvanların yediği yeşillik olmak isterdim" dediğini duydum.

İmâm-ı Ahmed, Damra b. Habîb'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir'in bir oğlu ölüm döşeğinde idi, genç daima yastığa bakıyordu; ölünce Hz. Ebû Bekir'e: "Oğlunun yastığa baktığını gördük" dediler ve çocuğu yastığın üzerinden kaldırıncaya, altında beş-altı [75]

dînar buldular. Bunun üzerine, Hz. Ebû Bekir elini birbirine vurarak şunları söyledi: "Biz Allâh'ın kuluyuz ve ona döneceğiz. Ey filân! Onları beraberinde götürmek mi istiyorsun?"

İmâm-ı Ahmed, Sâbit-i Bennâni'den, Hz. Ebû Bekir'in şu beyti tekrarladığını rivâyet ediyor: "Onun gibi oluncaya kadar dostunu anıp duruyorsun, çok kimse arzu ettiğini elde etmeden göçüp gider."

İbni Sa'd, İbni Sîrîn'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Peygamber'den sonra, bilmediği bir şey hakkında, Hz. Ebû Bekir'den daha çok korkan, Hz. Ebû Bekir'den sonra, bilmediği bir şey hakkında Hz. Ömer'den daha çok korkan kimse yoktur. Hz. Ebû Bekir: "Bir da'va ile karşılaştığı vakit, Allah'ın Kitabında bu hususta bir dayanak ve sünette bir tutamak bulamayınca, re'yimle içtîhâd ederim, doğru çıkarsa Allâh'tan, yanlış olursa bendendir, Allâh'dan mağfiret-dilerim" diyordu.

Hz. Ebû Bekir'in Rüyâ Ta'bîri Hakkında Vârid Olan Haberleri

Sâid b. Mansûr, Saîd b. Müseyyeb'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Âişe, bir gece rüyasında evine üç ayın doğduğunu gördü ve rüyasını, Hz. Ebû Bekir'e anlattı – Hz. Ebû Bekir, en güzel rüya tabir edenlerdendi– Hz. Ebû Bekir: "Rü'yan doğru çıkarsa, yeryüzünün en hayırlı insanlarından üç kişi evine defnedilecek" dedi. Hz. Peygamber (S.A.V.)in rûhu kabzolunca, Hz. Âişe'ye: "Âişe! Bu, gördüğün aylardan en hayırlı olanıdır" dedi.

Sâid yine Ömer b. Şurahbil'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Resûlullâh (S.A.V.): (Bir defa) rü'yamda, arkamdan siyah koyunların, onların arkasından beyaz koyunların, beni takip ettiklerini gördüm. Nihâyet karalar beyazlar arasında geçilmez bir hale geldi." Deyince, Hz. Ebû Bekir: "Ey Allah'ın Resûlü! Siyah koyunlar, Arapların Müslüman olup çoğalmasını; beyazları da, Araplardan başka milletlerin Müslüman olacaklarını, hatta öyle ki, bunların çokluğundan Arapların göze çarpmaz bir hale geleceklerini gösterir" dedi. Hz. Resûlullâh (S.A.V.): "Seher vakti gelen melek de bunu böyle ta'bîr etmişti" buyurdu.

Sâid yine İbni Ebû Leylâ'nın şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Resûlullâh (S.A.V.): "Rüyamda kendimi bir kuyudan su çeker gördüm, yanıma siyah koyunlar,

sonra onların arkasından boz koyunlar geldi” deyince: Hz. Ebû Bekir: “Müsâade buyurunuz da ta’bir edeyim” dedi ve sonra Hz. Ebû Bekir yukarıdaki gibi bu rüyayı yordu.

İbni Sa’d, Muhammed İbni Sîrîn’in: Hz. Peygamber’den sonra, bu ümmetin arasında en iyi rüya tabir eden, Hz. Ebû Bekir’dir, dediğini rivâyet ediyor.

İbni Sa’d, İbni Şihâb’ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: (Bir defa) Hz. Resûlullâh (S.A.V.) bir rüya gördü ve rüyasını Hz. Ebû Bekir’e anlattı ve şöyle dedi: “Ben ve sen bir merdivende müsabaka ettik, ben seni iki buçuk basamak geçtim” Hz. Ebû Bekir: “Allâh seni rahmet ve gufranına alacak, senden sonra iki buçuk sene yaşayacağım” cevabını verdi.

Abdurrezzak, Musannafında, Ebû Kılâbe’den şunu rivâyet ediyor: Bir adam, (bir gün) Hz. Ebû Bekir’e: “Rüyamda kan işediğimi gördüm” [76]

dedi. Hz. Ebû Bekir de: “Hayz iken kadınla cinsi münasebette bulunuyorsun, Allah’a istiğfar et, bir daha bunu tekrarlama” cevabını verdi.

Fayda

Beyhakî, Delâil’de, Abdullah b Büreyde’nin şöyle söylediğini rivâyet ediyor: (Bir defa), Hz. Resûlullâh (S.A.V.), Amr b. el-Âs’ı, aralarında Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer de bulunan bir birliğin başında gönderdi. Harp yerine gelince, Amr onlara ateş yakmamalarını emretti. Hz. Ebû Bekir onu bundan menederek: “Hz. Resûlullâh (S.A.V.)’ın, Amr’ı harp usullerini iyi bildiği için, başına kumandan tayin etti; işte, bu da öyle bir tedbirdir” diyerek onu ikaz etti.

Bölüm

Halife b. Hayyât, İmâm-ı Ahmed b. Hanbel-ve İbni Asâkir Yezîd b. el-Esam'dan şunu rivâyet ediyorlar: Hz. Peygamber (S.A.V.), (bir gün) Hz. Ebû Bekir'e: "Ben mi daha büyüğüm sen mi?" diye sordu. Hz Ebû Bekir, "Sen daha büyük ve daha kerimsin, ben ise daha yaşlıyım" cevabını verdi. Bu hadîs çok garip bir mürseldir. Hadîs sahîh olduğuna göre, bu cevap, Hz. Ebû Bekir'in edep ve zekâsının fazlalığına delâlet-eder. Meşhur olan kavî, bu cevabın Abbâs'a ait oluşudur. Hadîsenin, Saîd b. Yerbû ile vâki olduğunu Taberânî şu lafızla rivâyet ediyor: Hz. Resûlullâh (S.A.V.), Sa'îd'e "Hangimiz daha büyük?" diye sordu, Sa'îd: "Sen benden daha seçkin ve daha üstünsün, ben daha yaşlıyım" cevabını verdi.

Ebû Naîm şunu rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir'e: "Ey Hz. Resûlullâh'ın halîfesi! Bedir gazilerini emir olarak kullanmıyorsun" diye soruldu, o da "Onların mevkilerini biliyorum, fakat onları dünya işleri ile kirletmek istemiyorum" cevabını verdi.

İmâm-ı Ahmed Züh'd'de, İsmâîl b. Muhammed'den şunu rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir bir defa bir ganimet-taksiminde herkesi müsâvi tutmuştu. Bunun üzerine, Hz. Ömer ona: "Beydir gazileri ile diğerlerini bir mi tutuyorsun?" diye sordu. Hz. Ebû Bekir: "Dünya yaşanacak yerdir, en iyi yaşama serbest olanıdır. Onların üstünlükleri kazandıkları ecr-i mükâfatlarındandır" cevabını verdi.

Bölüm

İmâm-ı Ahmed, Züh'd'de, Ebû Bekir b. Hafs'ın şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hz. Ebû Bekir (Ramazan dışında) yazın oruç tutar kışın tutmazdı. İbni Sa'd, Hayyân es-Sâîğ'in: Hz. Ebû Bekir'in yüzünde "Allah ne güzel kadirdir" yazılı idi, dediğini rivâyet ediyor.

Fayda

Taberânî, Mûsâ b. Ukbe'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Hiçbir sülaleden, dört kuşak baba ve oğulların Hz. Peygamber (S.A.V.) i idrak edeni bilmiyoruz. Bu dört kuşak: Ebû kuhâfe ve oğlu Ebû Bekir-i Sıddîk, oğlu Abdurrahman ve onun oğlu Ebû Atik olan Muhammed'dir.

İbni Mende ve İbni Asâkir Hz. Âişe'nin: "Muhacirlerden, Hz. Ebû Bekir'in babasından başka Müslüman olan bulunmadığını rivâyet ediyor".

Fayda

İbni Sa'd, Bezzar hasen senetle Enes'in: "Hz. Resûlullâh (S.A.V.)'ın Ashâbı arasında en yaşlısı [77]

Hz. Ebû Bekir ve Süheyl b. Amr b. Beydâ idi" dediğini rivâyet ediyorlar.

Fayda

Beyhakî, Delâilde Esmâ binti Ebû Bekir'in şöyle dediğini rivâyet ediyor: Fetih senesi Ebû Kuhâfe'nin bir kızı Mekke haricine çıkmıştı, yolda bazı atlılarla karşılaştı, boynunda gümüşten bir gerdanlık vardı. Biri kızın boynundan gerdanlığı kopardı, aldı. Hz. Peygamber (S.A.V.) Mescid-i Harâm'a girdiği vakit, Hz. Ebû Bekir ayağa kalktı ve: "Allah ve Müslümanlık hakkı için kardeşimin gerdanlığını istiyorum" deyince, vallahi, kimse ses çıkarmadı, ikinci defa Hz. Ebû Bekir aynı sözleri tekrarladı, yine kimseden cevap yok. Sonra: "Kardeşim! Gerdanlığın ecrini Allah'tan bekle, yemin ederim ki emanet, bugün, insanlarda azalmıştır" dedi.

Fayda

Hâfiz Zehebî'nin el-yazısı ile yaşadıkları devirde mesleklerinde ileri geçmiş olanların (aşağıdaki sıraya göre yazılı olduğunu) gördüm:

Nesepte Hz Ebû Bekir, Hukuku'llâh hususunda ki kuvvette Hz. Ömer; Hayâda Hz. Osman; Da'vâlar hallinde Hz. Ali; Kırâetde Übey b. Kâ'b; Ferâiz ilminde Zeyd b. Sâbit; Emanette Ebû Übeyde b. el-Cerrâh; Tefsirde İbni Abbâs; Doğru lehçede Ebû Zer; Şecâatte Halid b. Velîd; Va'z u nasihatte Hasan-ı Basri; Kısas'da Veheb b. Münebbih; Rü'yâ tabirinde İbni Sîrîn; Kırâetde Nâfi; Fıkıhda Ebû Hanîfe; Meğazî'de İbni İshâk; Te'vîl'de Mukaatil; Kur'ân-ı Kerîm kıssalarında el-Kelbî; Aruzda İmâm-ı Halîl; İbadette Fudayl b. İyâd; Nahivde Sîbeveyh; İlimde Mâlik; Hadîs İlminde Şâfî; Garîb'de Ebû Ubeyd; İlel-ilminde Alî b. el-Medînî; Ricâl İlminde Yahyâ b. Maîn; Şiirde Ebû Temmâm; Sünette Ahmed b. Hanbel; Hadîs tekidinde el- Buhârî; Tasavvuf'da Cüneyd; İhtilaf'da Muhammed b. Nasr el-Mervezî; İ'tizal'de el-Cübbâî; Kelâm İlminde Eş'arî; Tıp'ta Muhammed b. er-Râzî; Nücûm'da Ebû Ma'şer; Rü'yâ tabirinde İbrahim Kirmânî; Hutbe'de İbni Nebâte; Muhâdara'da Ebû'l-Ferec el- İsbahânî; Avâlî'de Ebû'l-Kaasım Taberânî; Zahirde İbni Hâzim; Yalan söylemekte Ebû'l-Hasan el-Bekrî; Makamat'ta Harîrî; Seyyahatleri ile İbni Mende; Şiirde Mütenebbî; Şarkıda el-Mûsîlî; Satrançta es-Sulî; hızlı okumada Hatîb el- Bağdâdî; Yazıda Alî b. Hilâl; Korkuda Atâ es-Süleymî; İnşâ'da el-Kadı el-Fâdıl; Fıkra söylemekte Esmâî; Tamahkârlıkta Eş'ab; Şarkıda Ma'bed; Felsefede İbni Sînâ'dır.

ÖMER B. HATTAB

Ömer b. Hattab b. Nufeyl b. Abdul Uzza b. Rayyah b. Kırt b. Razzah b. Ady b. Ka'b b. Lüey, emîrü'l-mü'minîn, Ebû Hafs, el-Kuraşi el-Adevi, el-Farûk, Peygamberliğin altıncı yılında Müslüman oldu. [78]

Ona ait on yedi sünnet-varıdır. O Kureyşin ileri gelenlerinden birisiydi. Cahiliye döneminde sefaret-görevi onda idi. Kureyş kendi arasında ya da başkalarıyla onlar arasında bir savaş çıktığında sefir yani elçi olarak onu gönderirlerdi. Birileri onlarla uyuşmazlığa düştüğünde veya onlara karşı övünme durumu ortaya çıktığında, uyuşmazlığı çözmek veya övünmek için yine onu gönderirlerdi.

Önceki dönemde kırk erkek ve on bir kadından sonra Müslüman olmuştur. Otuz dokuz erkek ve yirmi üç kadından sonra, yine kırk beş erkek ve on bir kadından sonra Müslüman olduğu da söylenmiştir. O, Müslüman olur olmaz İslâm Mekke'de ortaya çıkmış ve Müslümanlar onunla sevinç duymuşlardır.

Dedi ki: O ilk Müslüman olanlardan biridir. Cennetle müjdelenen on kişiden biridir. Yine Raşid Halîfelerden birisi olup, Rasûlullâh (S.A.V.)'ın kayınpederlerinden birisidir. Sahabenin âlimlerinin büyüklerinden, zahidlerinden birisidir.

Rasûlullâh (S.A.V.)'dan onun yoluyla beş yüz otuz dokuz hadîs rivâyet edilmiştir. Osman b. Affan, Zübeyr, Enes, Ebû Hureyre, Amr b. Âs, Ebû Musa Eş'ari, Berâ b. Âzib, Ebû Saîd el-Hudri ve Allah hepsinden razı olsun sahabeden başka bir çok kişi ondan rivâyet etmiştir.

Derim ki; ben burada onun biyografisini ilgilendiren bir çok yararlı şeylerle ilgili bölümleri özetleyeceğim.

Müslüman Oluşuna İlişkin Rivâyetler Bölümü

Tirmizî, İbni Ömer'den aktarır: “Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurdu: Allah'ım! Şu iki adam Ömer b. Hattab veya Ebû Cehl b. Hişam'dan sana en sevimli olanla İslâmı güçlendir.” Bunu Taberânî, İbni Mes'ud ve Enes (R.A.) hadîslerinden nakleder.

Hakim, İbni Abbâs'dan aktarır: “Peygamber (S.A.V.) buyurdu ki: Allah'ım özellikle Ömer b. Hattab'la İslâmı güçlendir. “Taberânî Evsat'ta Ebû Bekir Sıddîk hadîsinden Kebir'de ise Sevbân hadîsinden bunu aktarır.

Ahmed, Ömer'den şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.) itiraz etmek için çıkmıştım. Onun benden önce mescide (mescid-i harama) geldiğini gördüm. Arkasında durdum, el-Hakka suresini okumaya başladı. Böyle Kur'an'ı bir araya getirmesine hayret-ettim ve şöyle dedim: Kureyş'in dediği gibi vallahi bu şairdir, dedim. Bunun üzerine “Bu Kur'an, değerli bir elçinin sözüdür. Ne kadar inanmak istemeseniz de bir şairin sözü değildir.” (Hakka-40/41) Okudu. Bunun üzerine İslâm kalbime tamamen yerleşti.

İbni Ebi Şeybe, Cabir'den şöyle dediğini aktarır: Bir gece kız kardeşime doğum sancısı gelmişti. [79]

Evden çıktım ve Kâbe'nin örtüsünün altına girdim. Peygamber (S.A.V.) geldi ve Hicr (İsmail)'e girdi. Üzerinde (avret yerini örten) bir giysi vardı. Allah'ın dilediği kadar namaz kıldı. Sonra namazdan ayrılınca daha önce duymadığım bir şey işittim. Oradan çıktı ben de O'nu takip ediyordum ki; kim o? Dedi. Ömer! dedim. Dedi ki: Ey Ömer ne gece ne de gündüz beni reddedip geri çevirme. Bana beddua etmesinden korktum ve şöyle dedim: Şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur ve sen Allah'ın

elçisisin. Dedi ki: Ey Ömer bunu gizle! Dedim ki: Hayır! Seni hakla gönderen (Allah'a) yemin olsun ki şirki ilan ettiğim gibi bunu da ilan edip açıklayacağım.

İbni Sa'd, Ebû Ya'la, Hakim ve Beyhâki "Delâil"de, Enes (R.A.)'den şöyle dediğini aktarır: Ömer kılıcını kuşanarak çıkmıştı. Zöhre oğullarından bir adamla karşılaştı. Ne tarafa gidiyorsun, ey Ömer? Dedi. Muhammed'i öldürmek istiyorum, dedi. Sen Muhammed'i öldürürsen Haşim oğulları ve Zöhre oğullarından nasıl kurtulacaksın? dedi. Senin de dinini terk ettiğini görüyorum deyince; sana daha hayret-edilecek bir şey göstereyim mi? Damadınız (enişteniz) ve kız kardeşin de senin dinini terk edip ondan çıktılar. Ömer yürüyüp onların yanına geldi. Yanlarında Habbab vardı. Ömer'in öfkesini işitince evin (bir tarafına) gizlendi. (Ömer) içeri girdi ve bu sesler nedir, dedi. O sırada Taha suresini okuyorlardı. Onlar: aramızda konuştuğumuz şeyler, başka bir şey değil dediler. Belki de siz dininizi değiştirdiniz, dedi. Eniştesi ona şöyle dedi: Ey Ömer, eğer hak senin dininden başkasında ise! Ömer hemen üzerine atıldı ve şiddetli bir şekilde onu tekmeledi. Bunun üzerine kız kardeşi kocasını savunmak üzere geldi. Eliyle ona iyi bir tokat attı. Yüzü kanadı. Öfkeyle şöyle dedi: Eğer hak senin dininden başkasında ise ben şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Ömer dedi ki: Yanınızda olan yazıyı bana verin de okuyayım. Ömer, okuma yazma biliyordu. Kız kardeşi dedi ki: Sen necis/pissin. Ona temizlerden başkası dokunamaz. Kalk gusül abdesti veya abdest al. Kalktı abdest aldı.

Sonra yazıyı aldı ve Taha suresini "Ben, kendisinden başka ilâh olmayan Allah'ım. Öyleyse ancak bana kulluk et-ve beni anmak için namaz kıl." (Taha:14) (ayetine) kadar okudu. Sonra beni Muhammed'e götürün, dedi. Habbab, Ömer'in sözlerini işitince (saklandığı yerden) çıktı ve şöyle dedi: Müjdeler olsun Ömer! Perşembe gecesi Rasûlullâh (S.A.V.)'ın yaptığı duanın senin için olmasını umuyorum.

“Allah’ım İslâmı Ömer b. Hattab veya Amr. B. Hişam ile güçlendir.” Rasûlullâh (S.A.V.) Safa tepesinde bulunan bir evde bulunuyordu. Ömer çıkıp o eve gelince kapısını önünde Hamza, Talha ve başkaları vardı. Hamza dedi ki: Bu Ömer, Allah eğer onun için hayır dileyirse Müslüman olur. Yok eğer başka bir şey dilemiş ise; onu öldürmek bizim için kolaydır. Dedi ki: Peygamber (S.A.V.)’e içerde (bu durum) vahiyle bildirilmişti. Dışarı çıktı ve Ömer geldi. Elbisesinin eteklerini topladı ve elinde kılıcı, yanında kişiler vardı. Şöyle dedi: Ey Ömer sen Velîd b. Muğire’ye indirdiği aşağılanma ve cezayı Allah sana da indirinceye dek; ne zaman buna son vereceksin? Bunun üzerine Ömer: Şahitlik ederim ki Allah’tan başka ilâh ve sen Allah’ın kulu ve elçisisin.

Bezzar ve Taberânî, Ebû Naim “Hilye”de, Beyhakî “Delâil”de Eslem’den şöyle dediğini aktarır: Ömer bize şöyle dedi: Ben Rasûlullâh’a karşı en şiddetli olanlardan biriydim. Ben sıcak bir günde Mekke’ye giden yolda Hacira’da iken bir adam benimle karşılaştı ve dedi ki: Senin ne şaşkıncu bir durumun var. Ey Hattab oğlu! Sen senin olduğunu sanıyorsun ama, iş senin evine kadar girdi. [80]

Ona: bu iş nedir? Dedim. Kız kardeşin Müslüman oldu dedi. Öfkeyle geri döndüm ve kapılarına gelip vurdum. Kim o? dediler. Ömer, dedim. Acele edip benden bir şeyler sakladılar. Onlar önlerinde bir sahife okuyorlardı ve onu unutup orada bırakmışlardı. Kız kardeşim kalkıp kapıyı açtı. Ona: Ey nefsinin düşmanı, dinini mi değiştirdin? dedim. Elimde bulunan bir şeyle onun kafasına vurdum. Kanlar aktı, ağladı ve şöyle dedi: Ey Hattabın oğlu, ne yapacaksan yap! Evet dinimi değiştirdim. Dedi ki: Yanına gittim ve sergiye oturdum. Sahifeye baktım ve bu nedir, dedim. Onu bana ver, sen ona layık değilsin, dedi. Çünkü sen cünüplükten temizlenmeyen birisin. Bu yazıya ise temizlenenlerden başkası dokunamaz. O (pisliği) giderdim, elime alıp açtığımda şu vardı. “Bismillahirrahmanirrahîm” Allahu Teâlâ’nın isimlerinden bir isme rastlayınca

korktum ve sahifeyi bıraktım. Sonra kendime geldim elime aldım. Orada şu vardı:
 “Göklerde ve yerde olanlar Allah’ı tesbih ederler.” (Sâf: 1) Bundan korktum ve “Allah
 ve Rasulüne iman edin” (Nisa: 136)’ya kadar okudum ve Şehadet-ederim ki Allah’tan
 başka ilâh yoktur, dedim. Hemen (saklananlar) yanıma çıktılar ve tekbir getirerek şöyle
 dediler: Müjdeler olsun. Rasûlullâh (S.A.V.) pazartesi günü şöyle dua etmişti: Allah’ım!
 Şu iki adamdan, ya Ebû Cehil b. Hişam veya Ömer’den sana en sevimlisiyle dinini
 güçlendir. Bana, Safa tepesinin eteklerinde bir evde olan Peygamber (S.A.V.)’i
 gösterdiler. Çıktım, gelip kapıyı çaldım. Kim dediler, İbni Hattab dedim. Rasûlullâh
 (S.A.V.)’a karşı şiddetli olduğumu biliyorlardı. Hiç kimse kapıyı açmaya cesaret-
 edemedi, nihâyet (Peygamber (S.A.V.): ona açın dedi, onlar da açtılar. İki adam
 pazularımdan tutarak beni Peygamber (S.A.V.)’e getirdiler. O da şöyle buyurdu: Onu
 bırakın sonra gömleğimi/entarimi ellerine toparlayıp kendine çekti. Sonra; Ey Hattab
 oğlu, Müslüman ol! Allah’ım ona hidayet-eyle, buyurdu. Müslümanlar öyle bir tekbir
 getirdi ki; Mekke’nin dağlarından yankısı duyuldu. Onlar kendilerini gizliyorlardı. Ben
 bir adamın dövülmesini görmek istemezdim. Dövülürse görürdüm. Bundan dolayı
 başıma hiçbir şey gelmezdi. Sonra dayım Ebû Cehil b. Hişam’a geldim. Saygın bir
 kişiydi. Onun kapısını çaldım. Kim o? dedi. Hattab oğlu, dinimi değiştirdim dedim.
 Yapma dedi, içeri girdi ve kapıyı arkamdan kapadı. Bu bir şey değil dedim. Kureyş’in
 ulularından bir adama gittim. Ona seslendim. Yanıma çıktı dayıma söylediklerimi ona
 da söyledim. Dayımın dediklerini o da söyledi. İçeri girip arkamdan kapıyı kapadı. Bu
 bir şey değil dedim. Müslümanlar dövülüyordu. Ben ise dövülüyordum. Bir adam
 bana şöyle dedi: Müslüman olduğunu bilmelerini ister misin? Evet dedim. O şöyle dedi:
 İnsanlar Hicr (İsmail)’de oturduğu zaman, sır saklamayan falan adama git. Sen ona
 onunla senin aranda kalmak üzere dinim değiştirdim de. O çok az sır saklar. Geldim,

insanlar Hicr'de toplandı. Benle onun arasında kalmak üzere ben dinimi değiştirdim, dedim. Gerçekten yaptın mı, dedi. Evet dedim. En yüksek sesiyle şöyle bağırdı: Hattab oğlu dinini değiştirdi. Hemen üzerime koştular. Onlar bana vuruyor ben de onlara vuruyordum. İnsanlar başıma toplanmıştı. Dayım: Bu toplanma niye dedi.

Ömer dinini değiştirdi denildi. Hicr'in üzerinde ayağa kalktı, Mekke'ye İşaret etti ve ancak ben bacımın oğluna himaye veriyorum, dedi. Benden uzaklaştılar, Müslümanlardan hiç kimsenin dövülmesini görmek istemezdim. Dövüldüğünü gördüm ve bu bir şey değil dedim. Benim de başıma gelmişti. Dayıma geldim ve himayen sana iade edildi dedim. Ben dövülmeye ve dövmeye devam ediyordum ki; nihâyet Allah [81]

İslâm'ı güçlü kıldı.

Ebû Naim, Delail'de ve İbni Asakir, İbni Abbâs (R.A.)'dan şöyle dediğini aktarır: Ömer'e hangi şeyden dolayı Faruk diye adlandırıldım diye sordum. Dedi ki: Hamza benden üç gün önce Müslüman oldu. Mescide (Harama) girmiştım. Ebû Cehil koşup Peygamber (S.A.V.)'e sövüyordu. Hamza'ya haber verildi o da yayını alıp, içlerinde Ebû Cehil'in de bulunduğu Kureyş halkasına geldi. Ebû Cehilin karşısında durup yayına yaslandı. Ona bakınca Ebû Cehil yüzünde bir kötülük olduğunu anladı ve neyin var ey Ebû Umara? Dedi. Yayını kaldırıp onunla kafasına vurdu ve onu kırdı. Kanları akmaya başladı. Bu Kureyşi, şerrinden korktuğu için ıslah etmişti. Dedi ki: Bu sırada Rasûlullâh (S.A.V.) Erkam el-Mahzumi'nin evinde gizleniyordu. Hamza (oraya) gidip Müslüman oldu. Bundan üç gün sonra çıktım. Mahzumlu falan oğlu filanla karşılaştım ona: Atalarının dininden yüz çevirip Muhammed'in dinine mi girdin dedim. O: Ben bunu yaptıysam senin üzerinde benden daha büyük hakkı olan kimse de yaptı, dedi. Kim o? Dedim. O da: Kız kardeşin ve enişten dedi. Yola çıktım, geldim, kapıyı kapalı buldum ve mırıldanmalar işittim. Kapı açıldı ve içeri girdim. Sizden duyduklarım

nedir, dedim. Bir şey işitmedin dediler. Karşılıklı söz söylerken, sonunda eniştemin başını tuttum, öyle vurdum ki başı kanadı. Kız kardeşim bana karşı kalktı ve başımı tuttu. Şöyle dedi: Bu senin inadına gerçekleşti. Kanlar aktığını görünce utandım. Oturdum ve şöyle dedim: O yazıyı bana gösterin. Dedi ki: Temizlerden başkası ona dokunamaz. Gusül abdesti aldım. Sahifeyi çıkardılar ki onda: Bismillahirrahmanirrahim vardı. Güzel ve temiz isimler dedim. “Taha! Sana bu Kur’an’ı sıkıntı çekesin diye indirmedik...” (Taha:1) “En güzel isimler O’na aittir.” (Taha:8)’e kadar. Göğsümde çok büyüdü dedi. Dedim ki: Kureyş bundan mı kaçtı? Müslüman oldum ve Rasûlullâh (S.A.V.) nerede? dedim. Erkam’ın evinde dedi. O eve geldim ve kapıyı vurdum. İnsanlar toplandı. Hamza onlara: Neyiniz var? Dedi. Ömer dediler. Dedi ki: Eğer Ömerse kapıyı ona açın. O geldiyse biz de onu kabul ettik. Sırt çevirirse onu öldürürüz. Rasûlullâh (S.A.V.) bunu işitti. Dışarı çıktı. Ömer Şehadet-getirdi. Evde bulunanlar, Mekke halkının işiteceği şekilde tekbir getirdiler. Dedim ki: Ey Allah’ın elçisi hak üzere değil miyiz? Elbette dedi. Peki, niçin gizlenme? Dedim. Birinde ben, diğerinde Hamza’nın bulunduğu iki saf halinde çıktık ve Mescid’e girdik. Kureyş bana ve Hamza’ya baktı. Kureyş, daha önce benzerini görmedikleri büyük bir hayal kırıklığına uğramıştı. Bunun üzerine Rasûlullâh (S.A.V.) o gün beni Faruk diye adlandırdı. Çünkü o, İslâm’ı alenileştirmiş ve hakla batılı birbirinden ayırmıştı.

İbni Sa’d, Zekvan’dan şöyle dediğini aktarır: Aişe’ye şöyle dedim: Ömer’i kim Faruk diye isimlendirdi? Peygamber (S.A.V.) dedi.

İbni Mâce ve Hakim, İbni Abbâs (R.A.)’dan şöyle dediğini aktarır: Ömer Müslüman olunca Cebrail inerek şöyle dedi: Ey Muhammed (S.A.V.), [82] sema halkı Ömer’in İslâm’ına çok sevindi.

Bezzar, Hakim ‘‘Sahih’’inde İbni Abbâs (R.A.)’dan şöyle dediğini aktarır: Ömer Müslüman olunca müşrikler: Toplum bugün bizde ikiye ayrıldı dediler. Bunun üzerine Allah şunu indirdi: ‘‘Ey Peygamber, Allah sana da, sana uyan müminlere de yeter.’’ (Enfal:64)

Buhârî, İbni Mes’ud (R.A.)’dan şöyle dediğini aktarır: Ömer’in Müslüman olmasından beri güçlülüğümüz devam ediyor.

İbni Sa’d ve Taberânî, İbni Mes’ud (R.A.)’dan şu sözünü aktarır: Ömer’in Müslüman olması bir fetihtir. Hicreti zafer, İmâmeti/halîfeliği rahmetti. Ömer Müslüman olana dek Kâbe’de namaz kılmayı göze alamıyorduk. Ömer Müslüman olunca onlarla mücadele etti ve bizi bıraktılar da namaz kıldık.

İbni Sa’d ve Hakim, Huzeyfe’den şöyle dediğini aktarır: Ömer Müslüman olduğu zaman İslâm, dışarıdan gelen yakınlık artıran bir adam gibiydi. Ömer katledilince, İslâm uzaklığı artıran ve giden bir adam gibiydi.

Taberânî, İbni Abbâs (R.A.)’dan şöyle dediğini aktarır: Müslümanlığını ilk açıklayan Ömer b. Hattab’dır. İsnadı Sahih-Hasen.

İbni Sa’d Suhayb’dan şöyle dediğini aktarır: Ömer (R.A.) Müslüman olunca, Müslümanlığını açıkladı ve alenen ona davet etti. Beyt’in/Kâbe’nin çevresinde bir halka şeklinde oturduk. Beyt’i tavaf ettik. Bize sıkıntı verenlerden intikam almış, onların yaptığı bazı şeyleri iade etmiş olduk.

İbni Sa’d, Ömer’in kölesi Eslem’den şöyle dediğini aktarır: Ömer, nübüvvetin altıncı yılında Zilhicce ayında yirmi altı yaşındayken Müslüman oldu.

Onun (R.A.) Hicreti

İbni Asakir, Ali'den şöyle dediğini aktarır: Ömer b. Hattab'ın dışında hicret eden herkesin gizlice gittiğini biliyorum. O, hicret etmeye karar verince; kılıcını kuşandı, yayını (boynuna) astı, oklarını eline aldı ve Kâbe'ye geldi. Kureyş'in ileri gelenleri avlusunda idiler. Yedi kez tavaf etti, Makam (-ı İbrahim)'da iki rekat namaz kıldı. Sonra onların halkalarına teker teker gelerek şöyle dedi: Suratlar asıldı. Kim annesinin onu kaybetmesini, evlatlarını yetim bırakmak ve hanımını dul bırakmak isterse şu vadinin arkasında beni bulsun. Onlardan hiç kimse onu takip etmedi.

Bera'(R.A.)'dan şöyle dediğini aktarır: Muhacirlerden bize ilk gelen Musab b. Umeyr'dir. Sonra İbni Ümmü [83]

Mektum sonra da yirmi atlı arasında Ömer b. Hattab'dır. Rasûlullâh (S.A.V.) ne yaptı dedik. Dedi ki: O, benim izim üstündedir. Sonra Rasûlullâh (S.A.V.) ve beraberinde Ebû Bekir (R.A.) geldiler.

Nevevi dedi ki: Ömer, Rasûlullâh (S.A.V.) ile bütün savaflara katıldı. Uhud günü O'nunla sebat edenlerden biriydi.

Ebû Bekir'in Biyografisinde Geçenler Dışında Onun Fazileti Hakkında Varid Olan Hadîsler

Şeyhan (Buhârî-Müslim), Ebû Hureyre (R.A.)'den şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Ben uyurken kendimi cennette gördüm. Bir kadın, bir köşkün yanında abdest alıyordu. Bu köşk kimin dedim. Ömer'in dediler. Senin gayretini zikrettim ve geriye döndüm. Bunun üzerine Ömer ağladı ve şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü senin üzerinde mi gayretliyim? Şeyhan (Buhârî-Müslim) ibni Ömer'den, Rasûlullâh (S.A.V.)'ın şöyle dediğini aktarır: Ben uyurken süt içtim ve

nihâyet tırnaklarımdan akan bir suya bakmaya başladım. Sonra onu Ömer'e içirdim. Dediler ki: Ey Rasûlullâh onu neye yordun? İlime buyurdu.

Şeyhan (Buhârî-Müslim), Ebû Sa'îd el-Hudri (R.A.)'den şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.)'ın şöyle dediğini işittim: Ben uyuduğum sırada insanlar bana üzerlerinde gömlekler olduğu halde sunulmaya başlandı. Kimisinin gömleği göğsüne kadardı. Kimisinin gömleği ise onun altındaydı. Ömer bana sunulunca, üzerindeki gömleğini çekiştiriyordu. Ey Allah'ın Rasulü bunu ne ile yorumladın? dediler. Din ile buyurdu.

Şeyhan (Buhârî-Müslim) Sa'd b. Vakkas'dan şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Ey Hattab oğlu! Nefsim elinde olan (Allah'a) yemin olsun asla şeytan seni attığın adımla karşılamadı. Ancak senin bastığın yerlerden başkasına bastı.

Buhârî, Ebû Hureyre (R.A.)'den şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Sizden önceki ümmetlerde âlim insanlar vardı. Ümmetimden böyle biri olacaksa o, Ömer'dir. Yani "kendisine ilham edilen âlim."

Tirmizî ve onu sahih kılan Hakim, Ukbe b. Amir'den şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Benden sonra şayet-bir peygamber olsaydım. Ömer b. Hattab olurdu. Bunu Taberânî Sa'îd'il-Hudri'den ve İsmet b. Malik'ten, İbni Asakir'de İbni Ömer hadîsinden aktarır. [84]

Tirmizî, Aişe (R.Anha)'den şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Ben cin ve insan şeytanlarına bakıyorum da Ömer'den kaçıyorlar.

İbni Mace ve Hakim, Ebû Zer'den şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.)'ın şöyle dediğini işittim: Allah, hakkı Ömer'in diline koydu, o da bunu söylüyor.

Ahmed ve Bezzar, Ebû Hureyre'den şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Allah, hakkı Ömer'in dilinde ve kalbinde kılmıştır. Bunu Taberânî Ömer b. Hattab hadîsinden, Bilal, Mu'âviye b. Ebû Süfyan ve Aişe (R.Anha)'den aktarır. İbni Asakir de, İbni Ömer hadîsinden aktarır.

İbni Müni'Müsned'inde Ali (R.A.)'den şöyle dediğini aktarır: Biz Muhammed'in arkadaşları/sahabesi idik, bir bıçağın Ömer'in diliyle konuşacağından şüphe etmezdik.

Bezzar, İbni Ömer'in şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Ömer, cennet-halkının kandili/aydınlatıcısıdır.

Bunu İbni Asakir, Ebû Hureyre hadîsinden ve Sa'b b. Cesâme'den aktarır.

Bezzar, Kudame b. Maz'un'dan, o da amcası Osman b. Maz'un'dan şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Bu fitnenin kilididir. Eliyle Ömer'e işaret etti. Bu sizin aranızda yaşadığı sürece o, sizinle fitne arasında çok sıkı kilitli bir kapıdır.

Taberânî, Evsat'ta İbni Abbâs (R.A.) şöyle dediğini aktardı: Cebrail, Peygamber (S.A.V.)'e gelerek şöyle dedi: Ömer'e selam ederim. Ona haber ver ki; onun öfkesi izzet, razılığı hikmettir.

İbni Asakir, Aişe (R.A.)'de Peygamber (S.A.V.)'in şöyle buyurduğunu aktarır: Şeytan, Ömer'den uzak durur.

Ahmed, Büreyde yoluyla Peygamber (S.A.V.)'in şöyle dediğini aktarır: Ömer, şeytan muhakkak senden uzak durur.

İbni Asakir, İbni Abbâs (R.A.)’dan şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Gökyüzünde Ömer’e saygı duymayan hiçbir melek yoktur. Yeryüzünde de Ömer’den uzak durmayan hiçbir şeytan yoktur.

Taberânî Evsat’ta Ebû Hureyre (R.A.)’den şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Allah, Arafat halkıyla umumen gurur duyarken, Ömer’le özel olarak gurur duyar. el-Kebir’de de İbni Abbâs (R.A.) hadîsinden benzerini nakleder. [85] Taberânî ve Deylemi, Fadl b. Abbâs’dan şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Nerede olursa olsun hak, benden sonra Ömer’le birlikte dir.

Şeyhan (Buhârî-Müslim), İbni Ömer ve Ebû Hureyre (R.A.)’den şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Ben uyurken kendim duvarı örülmemiş bir kuyunun başında idim. Üzerinde kova vardı. Kuyudan Allah’ın dilediği kadar su çektim. Sonra onu Ebû Bekir aldı, bir veya iki kova su çekti. Allah onu bağışlasın, çekişinde bir zafiyet-vardı. Sonra Ömer geldi ve su çekip vermeye başladı. Sonra kova elinde daha büyük bir hale dönüştü. İnsanlar içerisinde onun gibi böyle yapan bir dahi görülmemişti. Sonunda insanların hepsine su verdi ve dinlenmeye koyuldular.

Nevevi, tezhîbi hakkında şöyle dedi: Âlimler, bunun Ebû Bekir ve Ömer’in halîfeliklerine ve Ömer zamanında fetihlerin çoğalıp, İslâm’ın üstün olacağına İşaret ettiğini söylediler.

Taberânî, Südeyse’den şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Müslüman olduğundan beri şeytan Ömer’le ancak yüzü üstü yere kapanmış olma dışında karşılaşmadı. Darekutni bunu, “Efrad”’da, Südeyse yoluyla Hafsa’dan aktarır.

Taberânî, Übey b. Ka'b'dan şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Cebrail bana şöyle dedi: Muhakkak, İslâm Ömer'in ölümüne ağlayacaktır.

Taberânî Evsat'ta, Ebû Sa'îd el-Hudri'den şöyle dediğini aktarır: Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Kim Ömer'e buğzederse bana buğzetmiş olur. Kim de Ömer'i severse beni sevmiş olur. Allah, Arafe günü akşamı insanlarla genel olarak, özel olarak da Ömer'le iftihar etti. Allah, bir ümmet-içerisinde ancak bilginleri varsa; peygamber göndermiştir. Benim ümmetimde onlardan biri vardır ki; o, Ömer'dir. Ey Allah'ın elçisi, nasıl bilgin? dediler. Buyurdu ki: Melekler onun dili üzere konuşur. Senedi hasendir.

Onun Hakkında Sahabenin ve Selefin Sözlere

Ebû Bekir Sıddîk (R.A.) dedi ki: Yeryüzünde bana Ömer'den daha sevimli bir kişi daha yoktur. Bunu İbni Asakir aktarır.

Hastalığı sırasında Ebû Bekir'e şöyle denildi: Arkanda Ömer'i (halîfe) tayin ettin, Rabbine ne diyeceksin? Dedi ki: O'na, üzerlerine en hayırlılarını görevlendirdim diyeceğim. Bunu İbni Sa'd aktarır.

Ali (R.A.) şöyle dedi: Salihler zikredilince, araya girdi ve Ömer'e dikkat! Biz ibadet-ettiğimizde huzur/sükûnet-dili üzere konuşurdu. Bunu Taberânî Evsat'ta aktarır.

İbni Ömer (R.A.) şöyle dedi: Rasûlullâh (S.A.V.)'dan sonra [86]

ruhu alındığında ondan daha güzel olanını görmedim.

İbni Mes'ud (R.A.) şöyle dedi: Şayet-Ömer'in ilmi terazinin bir kefesine konsa, diğer kefesine de yeryüzündeki canlıların ilmi konsa, Ömer'in ilmi onların ilminden ağır gelirdi. Onlar, ilimin onda dokuzunu beraberinde götürdüğü görüşünde idiler. Bunu Taberânî el-Kebir'de ve Hakim nakleder.

Huzeyfe (R.A.) şöyle dedi: Sanki (diğer) insanların ilmi Ömer'le birlikte bir taşın altına gizlenmiş gibiydi.

Huzeyfe dedi ki: Allah'a yemin olsun, Allah için kınayıcının kınamasından korkmayan Ömer'den başka kimse bilmiyorum.

Aişe (R.A.) dedi ki: Ömer'i hatırladım. Vallahi davranışı tek başına en güzel olanımızdı.

Mu'âviye (R.A.) şöyle dedi: Ebû Bekir dünyayı istemedi, dünya da onu. Ömer'e gelince; dünya onu istedi ama o, dünyayı istemedi. Biz ise, dışımızda onun içinde yuvarlandık. Zübeyr b. Bekar, Muvafakât'ta bunu aktarır.

Cabir (R.A.) şöyle dedi: Ali, Ömer'in yanına girdi. O, bir kefene bürünmüştü. Şöyle dedi: Allah'ın rahmeti senin üzerine olsun. Peygamber (S.A.V.)'le sohbetten sonra sahifesinde bu kefene bürünenle bulunmaktan Allah'a kavuşmama daha sevimli hiç kimse yoktur. Bunu Hakim nakleder.

İbni Mes'ud (R.A.) şöyle dedi: Salih kişiler zikredildiğinde Ömer'e dikkat çekilerek araya girildi. O, içimizde Allah'ın kitabını en iyi bilen ve Allah'ın dininde en fakih/anlayışlı olanımızdı. Bunu Taberânî ve Hâkim nakleder.

İbni Abbâs'a Ebû Bekir soruldu, o şöyle dedi: O, sanki hayrın tamamı gibiydi. Ömer soruldu, şöyle dedi: O sanki bütün yolların kendisini şirke götüreceğini düşünen ürkek bir kuş gibiydi. Ali soruldu, şöyle dedi: Azim, kararlılık, ilim ve yardım doludur. Bunu Tuyûriyyât da nakleder.

Taberânî, Umeyr b. Rabia'dan nakleder: Ömer b. Hattab, Ka'b'ul Ahbar'a şöyle dedi: Beni nasıl nitelendirirsin? Dedi ki: Seni demirden bir tepe olarak niteliyorum. Demirden tepe nedir? Dedi. O, şöyle dedi: Allah için kınayıcının kınamasından

çekinmeyen tavizsiz bir emir. Peki sonra? Dedi: O da: Senden sonra zalim bir topluluğun katledeceği bir halife olacak, dedi. Peki sonra? Dedi: O da: Sonra da bela/musibet-olacak, dedi.

Ahmed, Bezzar ve Taberânî, İbni Mes'ud (R.A.)'un şöyle dediğini aktarır: Ömer b. Hattab şu dört şey ile diğer insanlara üstün kılındı: Bedir (savaşı) günü esirlerin öldürülmesini zikretmekle. Bunun üzerine Allah: “Allah’ın daha önce verdiği bir karar olmasaydı...” (Enfal:68) âyetini indirdi. (İkincisi) Peygamber (S.A.V.)’in hanımlarına örtünme konusunda onlara örtünmelerini emredince Zeynep ona şöyle dedi: Ey Hattab oğlu, sen bizim başımızdasın ve evlerimizde üzerimize vahiy iniyor. Bunun üzerine Allah şunu indirdi: “Peygamberin hanımlarından bir şey isteyeceğiniz zaman...” (Enfal:53). (Üçüncüsü) Peygamberin ona olan duası ile: “Allah’ım İslâm’ı Ömer ile destekle.” (Dördüncüsü) Ebû Bekir konusundaki görüşü ile ki; ona ilk biat eden odur.

İbni Asakir; Mücahid’den şöyle dediğini aktarır: Ömer’in halîfeliği sırasında şeytanların bağlandığına ilişkin aramızda konuşuyorduk. O, suikaste uğrayınca [87] bağları koştı.

Salim b. Abdullah’tan şöyle dediğini aktarır: Ömer’in haberi Ebû Musa’yı geciktirdi. Karnında bir şeytanla kadının birisi geldi, kadına onu sordu, o şöyle dedi: Şeytanım gelsin, de. O geldi ve ona sordum, o da, sadaka develerinin sevindirdiği bir elbiseye bürünmüş olarak bıraktım, dedi. Bu, şeytanın ancak yere kapaklanmış olma dışında göremediği bir adamdır. Melek onun gözleri önündedir ve Ruhul Kudüs onun diliyle konuşur.

Bölüm

Süfyan Sevri şöyle dedi: Kim Ali'nin hilâfete Ebû Bekir ve Ömer'den daha layık olduğunu zannederse hata etmiş olur ve Ebû Bekir, Ömer, Muhacir ve Ensarı hatalı görür.

Şüreyk şöyle dedi: Ebû Bekir ve Ömer'den başka Ali'den önde gelen daha hayırlı biri yoktur.

Ebû Üsame şöyle dedi: Ebû Bekir ve Ömer'in kim olduğunu biliyor musunuz? Onlar İslâm'ın babası ve anasıdır.

Cafer-i Sâdık şöyle dedi: Ebû Bekir ve Ömer'i hayırdan başka bir şeyle ananlardan ben uzağım.

Ömer'in (R.A.) Kur'an'a Muvafık Olduğu Konular

Bazıları bunu yirmiden fazla konuya ulaştırmışlardır.

İbni Mirdeveyh, Mücahid'den şöyle dediğini aktarır: Ömer bir konuda görüş belirtiyordu ve ilişkin Kur'an (âyetleri) iniyordu.

İbni Ömer'den merfu olarak şunu nakleder: Bir konuda insanlar bir şey söylüyor ve Ömer de bir şey söylüyordu. Ancak Kur'an, Ömer'in söylediklerine benzer şekilde (hüküm) getiriyordu.

Şeyhan (Buhârî-Müslim) Ömer'den şöyle dediğini aktarır: Üç konuda Rabbime muvafakat ettim. Dedim ki: Ey Allah'ın elçisi "Makam-ı İbrahim"den namazgâh edinsek. Bunun üzerine "İbrahim makamında namaz yeri edinin (namaz kılın) âyeti (Bakara: 125) indi. Yine dedim ki: Ey Allah'ın elçisi, hanımlarının yanına iyi-kötü kişiler giriyor. Keşke örtünmelerini emretsen. Bunun üzerine örtü/hicab âyeti indi.

Peygamberin (S.A.V.) hanımları kıskançlık konusunda bir araya geldi, bunun üzerine şöyle dedim: Belki Rabbi, sizi boşarsa sizden daha hayırlı bir eşi onun yerine getirir. Aynı şekilde (âyet) indi.

Müslim, Ömer'den şöyle dediğini aktarır: Üç konuda Rabbime muvafakat ettim: Hicap konusunda, Bedir esirleri konusunda ve Makam-ı İbrahim konusunda. Bu hadîste dördüncü bir konu daha vardır.

Nevevi'nin Tezhib'inde şu vardır: Kur'an, Bedir esirleri, Hicap, Makam-ı İbrahim ve içkinin haram kılınması konularında ona muvafık olarak indi. Beşinci bir konu daha ilave etti ki bunun hadîsi Sünen'lerde ve Hakim'in Müstedrek'indedir. Şöyle dedi: Allah'ım! İçkinin durumunu tamamen açıklığa kavuşacak şekilde bize bildir! Bunun üzerine Allah onun haramlığını indirdi. [88]

İbni Ebi Hatim, Tefsir'inde Enes'den şöyle dediğini aktarır: Ömer şöyle dedi:

Dört konuda Rabbime muvafık oldum. “Gerçek şu ki biz insanı çamurdan süzerek yaratıyoruz.” Âyeti inmişti. O inince ben şöyle dedim: “Her şeyi en güzel biçimde yaratan Allah ne yücedir.” “Her şeyi en güzel biçimde yaratan Allah ne yücedir.” (Mü'minun:14) âyeti indi. Bu hadîs de altıncı bir özellik ekledi. Bu hadîsin, İbni Abbâs'dan başka bir yolla rivâyeti bulunmaktadır ve onu Tefsir'ül-Müsned'de zikreder.

Ebû Abdullah Şeybânî'nin “Fadâil'ül-İmâmeyn” adlı kitabında şöyle dediğini gördüm: Ömer Rabbine yirmi bir konuda muvafık olmuştur. Bu altı konuyu zikretmiş, yedinci olarak Abdullah b. Übey kıssasını ilave etmiştir. Derim ki: Hadîsi “Sahih”te olup dedi ki: Abdullah b. Übey vefat ettiğinde, Rasûlullâh (S.A.V.) ona (cenaze) namazı kılmak üzere çağırdı. Onun için ayağa kalktı, ben de kalktım ve göğsü hizasında

durdum ve şöyle dedim: Ey Allah'ın Rasulü, falan falan gün şöyle diyen Allah'ın düşmanı İbni Übey üzerine mi? (namaz kılacağız). Allah'a yemin olsun, çok geçmedi “Onlardan ölen hiç birinin asla cenaze namazını kılma.” (Tevbe: 84) âyeti indi.

Sekizincisi ise; “Sana içkiden soruyorlar.” (Bakara: 219) âyetidir.

Dokuzuncusu: “Ey iman edenler, içkili iken namaza yaklaşmayın.” Âyetidir. Derim ki: Bu ikisi Mâide âyetiyle birlikte tek bir özelliştir. Her üçü de önceki hadîste vardır.

Onuncusu: Rasûlullâh (S.A.V.) bir topluluk için istiğfar etmeyi artırınca Ömer: “Onlar için bir şey değişmez.” dedi. Bunun üzerine: “Onların bağışlanmasını dilesen de dilemesen de onlar için birdir.” (Münafıkun:6) âyeti indi. Derim ki; bunu Taberânî İbni Abbâs'tan aktarır.

On birincisi: Peygamber (S.A.V.) Bedr'e çıkma konusunda istişare edince Ömer, çıkmayı İşaret etti. Bunun üzerine: “Bir zamanlar Rabbin seni hak yolunda savaşman için evinden çıkarmıştı.” (Enfal:5) âyeti indi.

On ikincisi: Sahabe ile İfk Kıssası konusunda aralarında istişare edilince Ömer şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü, seni onunla kim evlendirdi? Allah dedi. Rabbinin sana onunla bir tertip düzenleyeceğini mi zannediyorsun? Bu büyük bir iftiradır, dedi. Aynı şekilde âyet-indi.

On üçüncüsü: Oruçla ilgili kıssasıdır. Uyandıktan sonra eşi ile cima edince – ki bu İslâm'ın ilk döneminde yasaktı “Oruç tuttuğunuz günlerin gecesi hanımlarınıza yaklaşmanız helaldir...” (Bakara:187) Bunu Ahmed, Müsned'inde aktarırır derim.

On dördüncüsü: Allah'ın şu sözüdür: “Kim Cebrail'e düşmanlık ederse...” (Bakara:97) İbni Cerîr ve başkaları değişik yollarla aktarırlar, muvafakatını belirleyen

şu rivâyettir: İbni Ebi Hatim, Abdurrahman b. Ebi Leyla'dan aktarır: Bir Yahudi Ömer'e rastladı ve şöyle dedi: Sizin arkadaşınızın zikrettiği Cebrail, bize düşmandır. Ömer ona şöyle dedi: Kim Allah'a, meleklerine, elçilerine, Cebrail'e ve Mikail'e düşmanlık beslerse bilsin ki, Allah da kâfirlerin düşmanıdır. Âyet, Ömer'in dili üzere indi.

On beşincisi: Yüce Allah'ın "Hayır Rabbine andolsun ki... İman etmiş olamazlar." (Nisâ: 65) âyetidir. Bunun kıssasını İbni Ebi Hatim [89] ve İbni Mirdeveyh, Ebu'l-Esved'den şöyle dediğini aktarır: İki adam Peygamber (S.A.V.)'e bir dava getirdi. O da onlar hakkında hüküm verdi. Aleyhine hüküm verilen şöyle dedi: Ömer b. Hattab'a dönelim. Bunun üzerine ona geldiler ve adam: Rasûlullâh (S.A.V.) şuna hükmetti dedi, biz de Ömer'e döndük dedi. Ömer: Böyle mi oldu? Dedi. Evet, dedi. Ömer şöyle dedi: Ben gelene kadar yerinizden ayrılmayın. Kılıcını kuşanmış olarak geldi ve Ömer'e dönelim diyene vurarak onu öldürdü. Diğeri geri dönerek: Ya Rasullallah, Ömer vallahi arkadaşımı öldürdü, dedi. Şöyle buyurdu: Ömer'in bir mü'mini öldürmeye cür'et-eceğini sanmıyorum. Bunun üzerine Allah: "Hayır, Rabbine andolsun ki... İman etmiş olmazlar." (Nisâ:65) âyetini indirdi. Adamın kanı akmış ve Ömer onu öldürme konusunda aklanmıştı. Bunun "el-Tefsir'ul Müsned" de zikredilen ilgili bir şahidi bulunmaktadır.

On altıncısı: Yanına girmede izin isteme konusudur. O uyurken çocuğu yanına girdi. O da: Allah'ım (odaya izinsiz girmeyi) yasakla dedi. Bunun üzerine izin isteme âyeti indi.

On yedincisi: Yahudi kavmi hakkında ki; onların şaşkın bir toplum olduğu yolundaki sözüdür.

On sekizincisi: Yüce Allah'ın: “Onların bir kısmı önceki dönemlerden, bir kısmı da sonraki dönemlerdendir.” (Vakıa:39-40) âyetidir. Derim ki: Bunun kıssasını İbni Asakir Tarih’inde, Cabir b. Abdullah’dan aktarır. O Esbab-ı Nüzul’da vardır.

On dokuzuncusu: “Yaşlı erkek ve kadının zina ettiklerinde...” âyetinin tilâvetinin kaldırılmasıdır.

Yirmincisi: Uhud (S.A.V.)aşı günü Ebû Süfyan: Falan kavim nerede? Dediğinde söylediği: Ona cevap vermeyelim, sözüdür. Rasûlullâh (S.A.V.) da ona muvafık kalmıştır. Derim ki: Bunun kıssasını Ahmed Müsned’de aktarır.

Dedi ki: Buna, Osman b. Sa’îd ed-Dârimi’nin “er-Reddü alal Cehmiye” kitabında İbni Şihab, Salim b. Abdullah’tan nakletmesi yoluyla gelen şu rivâyette eklenir: Kab b. Ahbar şöyle dedi: Semanın sahibinden yeryüzünün meliki için vah başına gelenlere. Ömer dedi ki: Ancak kendi nefsinin hesaba çeken bunun dışındadır. Bunun üzerine Kab şöyle dedi: Canım elinde olana yemin olsun bu ifade Tevrat’ta olsaydı ona uyardım. Ömer hemen secdeye kapandı.

Sonra İbni Adiy’in “el-Kâmil”inde, Abdullah b. Nafi’tarikiyle (ki o zayıf bir kişidir) O, babasından, o da Ömer’den (aktarır): Bilal ezan okuduğu zaman: Eşhedü en lâ ilâhe illallah (ardından) Hayye ala’s-Salah derdi. Ömer ona şöyle dedi: Hemen ardından: Eşhedü enne Muhammeden Rasûlullâh, de. Bunun üzerine Rasûlullâh (S.A.V.) şöyle buyurdu: Ömer’in söylediği gibi söyle.

Ömer’in (R.A.) Kerametleri

[90]

Beyhakî ve Ebû Naim, her ikisi de “Delailü’n-Nübüvve”de el-Lâikâi, Şerhus-Sünne’de, Deyr Âkuli “Fevaid”inde, İbn-ül- Arabi “Kerâmet’ül-Evliya”da, el-Hatib

“Rüvvat-i Malik”de, Nafi’den, o da İbni Ömer’den şöyle dediğini aktarır: Ömer bir Askerî birlik gönderdi. Başlarına da kendisine Sariye denilen birini komutan olarak görevlendirmişti. Ömer hutbede konuşurken birden şöyle bağırırmaya başladı: Ey Sariye Dağa! Üç defa tekrarladı. Sonra o birliğin elçisi geldi, Ömer ona sordu o da: Ey Mü’minlerin Emiri, biz yenilmiştik. Biz bu durumda iken birden, üç defa; Ey Sariye Dağa! diye nida eden bir ses işittik. Biz de sırtımızı dağa yasladık. Allah da onları bozguna uğrattı. (Müellif) dedi ki: Ömer’e şöyle denildi: Sen böyle bağırıyordun. İbni Hacer “el-Isâbe”de: İsnadı hasen’dir demiştir.

İbni Mirdeveyh, Meymun b. Mehran tarikiyle, o da İbni Ömer’den şöyle dediğini aktarır: Ömer Cuma günü hutbede konuşuyordu, hutbesine şu sözüyle ara verdi: Ey sariye dağa! Kim kurdu güderse zulmetmiş olur. İnsanlar dönüp birbirine baktı. Ali onlara şöyle dedi: Söyledikleri mutlaka çıkacak. Hutbeyi bitirince ona sordular, şöyle cevap verdi: Müşriklerin kardeşlerimizi bozguna uğrattığı içime doğdu. Onlar dağa doğru gidiyorlardı. Eğer oraya dönerlerse bir yönden savaşlırdı. Eğer (arkalarına) geçerlerse hepsi ölecekti. İşte işittiğinizi sandığınız şeyler benden çıktı. Dedi ki: Bir ay sonra bir müjdecî geldi ve o gün Ömer’in sesini işittiklerini söyledi. Biz de dağa döndük. Allah, bize fetihi/başarıyı nasip etti.

Ebû Naim “Delâil”de, Amr b. Haris’in şöyle dediğini aktarır: Ömer b. Hattab bir Cuma günü minberde hitab ederken birden hutbeyi kesti ve şöyle dedi: İki veya üç kere; Ey Sariye dağa! Sonra hutbeye dönüp (devam etti). Orada bulunanlardan bazıları, muhakkak delirdi, o mecnundur dedi. Abdurrahman b. Avf yanına girdi. Ona güven duyuyordu. Şöyle dedi: Sen kendine birtakım sözler söylettiren şeyler yapıyorsun. Sen hutbede konuşurken birden “Ey Sariye dağa!” diye bağırdın. Nedir bu? Dedi ki: Allah’a yemin olsun kendimi tutamadım. Zira onları dağın yanında savaşırken gördüm. Hem

önlere, hem de arkalarından geliyorlardı. Kendimi tutamayıp, dağa ulaşmaları için, Ey Sariye dağa! diye bağırdım. Çok geçmedi Sariye'nin elçisi şu mektubu getirdi: (Düşman) topluluğu Cuma günü bizimle karşılaştı, biz de onlarla savaştık. Cuma vakti gelip de güneşin gölgesi dönünce, iki kere; Ey Sariye dağa! Diye nida eden bir ses işittik. Hemen dağa ulaştık. Çok geçmeden düşmanlarımıza üstünlük sağladık, Allah onları bozguna uğrattı. Dedi ki: Onu (deli) diye suçlayan o kişiler bu adamı çağırdılar, o da durumu anlattı.

Ebûl Kasım b. Beşran, Fevaid'inde, Musa b. Ukbe tarikiyle Nafi'den, o da İbni Ömer'den şöyle dediğini aktarır: Ömer b. Hattab bir adama: Adın nedir? Dedi. Hamza dedi. Kimin oğlu? Dedi. İbni Şihab'ın dedi. Kimlerden? Dedi. Haraka'dan dedi. Oturduğun yer nerede? Dedi. Harra'da dedi. Hangisinde? dedi. Zati Laza'da dedi. Bunun üzerine Ömer: Ailene yetiş, onlar yandılar, dedi. Adam dönüp gitti ki; ailesini yanmış olarak buldu. [91]

Malik, Muvatta'da, Yahya b. Sa'îd'den benzerini aktarır. Yine bunu İbni Düreyd, el-Ahbar'ul Mensura'da, İbni Kelbi el-Cami'de ve başkaları da nakleder.

Ebû Şeyh, "el-Azama" kitabında der ki: Bize Ebû't- Tayyib bildirdi. O İbn'il-Hey'a bize, Kays b. Haccac'dan, ona aktaranlardan şöyle dediğini aktarır: Mısır fethedilince halk Amr b. As'a geldi. Acem aylarından birine girildiği gündü. Şöyle dediler: Ey Emir! Bizim bu Nil'imizin bir âdeti vardır ki; o olmadan akmaz. O nedir? Dedi. Dediler ki: Bu ayda on bir gece olduğu zaman biz çıkarız. Ana-babasının yanında olan bekar bir cariye yöneliriz. Ana-babasını razı ederiz. Üzerine olabilecek en güzel elbise ve süsler giydiririz. Sonra onu bu Nil'e atarız. Amr onlara şöyle dedi: Bu İslâm'da asla olamaz. Çünkü İslâm, kendinden önceki her şey yıkar. Onlar da bundan geri durdular. Nil, çok ya da az akmadı. Onlar açıklama/izah isteme noktasına geldiler.

Amr bunu görünce, bu durumu Ömer b. Hattab'a yazmayı düşündü. Ona, yaptığımıda isabet-ettim mi, diye yazdı. İslâm, kendisinden önce olan her şeyi yıkardı. (Ömer) Mektubunun arkasında bir not gönderdi ve Amr'a şöyle yazdı: Ben bu mektubumun içerisinde sana bir not gönderiyorum. Onu Nil'e at. Ömer'in mektubu Amr b. As'a gelince notu aldı ve açtı. Şunlar yazılıydı: Mü'minlerin Emiri, Allah'ın kulu Ömer b. Hattab'dan Mısır'ın Nil'ine! Eğer sen kendi tarafından akıyorsan, Allah seni akıtsın da sen akma! Bir ve Kahhar olan Allah'tan seni akıtmasını diliyorum. Salib'den bir gün önce bu notu Nil'e attı. Sabahı beklediler. Allahu Teâlâ bir gecede on altı zira/arşın (1 zira/arşın=68 cm.) yükseltip akıttı. Allah bu kötü âdeti bugüne dek Mısır halkında kesip attı.

İbni Asakir, Tarık b. Şihab yoluyla şöyle dediğini aktarır: Bir adam Ömer'e bir hadîs söyler de bir yalancı onu yalanlar, buna mani ol, açıklama derdi. Sonra bir hadîs nakleder ve buna mani ol, derdi. Ona şöyle derdi: Sna söylediklerimin hepsi haklır/doğrudur, ancak bana emrettiğin gibi ona mani olacağım.

Hasen'den şöyle dediğini aktarır: Konuştuğu zaman birinin yalan söylediğini bilen biri varsa o, Ömer b. Hattab'dır.

Beyhakî, Delail'de, Ebû Hudbe el-Humusi'den şöyle dediğini aktarır: Ömer'e Irak halkının emirlerini taşıdıkları haber verildi. Öfkeyle çıktı ve namaza durdu. Namazında hata yaptı. Selam verince şöyle dedi: Allah'ım onlar karışıklığa sebep oldular, sen de onları karışıklığa uğrat. Onlara Sekati bir köleyi acilen gönder de cahiliye hükmü ile hükmetsin. İyilerinden kabul olunmasın. Kötülerinden sakınılmasın. Derim ki: Bununla Haccac'a İşaret etmiştir. İbni Hey'a dedi ki: O gün henüz Haccac doğmamıştı.

Siretinden Bir Bölüm

İbni Sa'd, Ahnef b. Kays'tan şöyle dediğini aktarır: Biz Ömer'in kapısında oturuyorduk. Bir cariye geçti. Hemen şöyle dediler: Mü'minlerin Emiri'nin cariyesi! O, bunun üzerine dedi ki: Mü'minlerin Emiri'nin cariyesi değil. Ona bu helal de olmaz. O, Allah'ın malıdır. Allah'ın malından ona, ne helal olur? dediler. [92]

O, şöyle dedi: Ömer'e Allah'ın malından ancak; biri kışlık, biri yazlık olmak üzere şu iki cübbeden başkası helal olmaz. Onunla hac ve umre yaparım, dedi. Benim ve ailemin yiyeceği, Kureyşli ne zengin, ne de fakir olmayan bir adam gibi. Sonra ben Müslümanlardan sıradan bir kişiyim.

Huzeyme b. Sabit şöyle dedi: Ömer bir kişiye yöneticilik görevi verince ona bir mektup verip şunları şart koşardı: Beygire binmemesi, çok mümtaz şeyler yememesi, ipek giymemesi, ihtiyaç sahiplerine kapısını kapatmaması. Eğer bunları yaparsa, onu cezalandırmak helal olur.

Akreme b. Halid ve başkaları şöyle der: Hafsa, Abdullah ve diğer (bazı kişiler) Ömer'le konuşarak ona şöyle dediler: Daha güzel yiyecekler yesen, bu hak üzere seni daha güçlü kılar. Dedi ki: Sizin yiyecekleriniz buna göre midir? Evet dediler. O: Nasihatinizi duydum, ancak ben iki arkadaşımı bir caddede bıraktım. Onların caddelerini terk edersem varılacak evde onlara yetişemem.

Dedi ki: Bir sene insanlara kıtlık isabet-etti de o yıl yağ ve besili (hayvan) yiyemediler.

İbni Müleyke şöyle dedi: Utbe b. Ferkad, yemeği konusunda Ömer'le konuşarak şöyle dedi: Nedir bu başıma gelenler! Güzel şeyleri dünya hayatımda yiyip onlardan mı fayda sağlayacağım?

Hasen dedi ki: Ömer, et-yediği sırada oğlu Âsım'ın yanına girdi ve şöyle dedi: Bu nedir? Dedi ki: Onu kemiriyoruz. Dedi ki: Her kemirdiğin şeyi yer misin? Kişiye her iştah duyduğu şeyi yemesi israf olarak yeter.

Eslem şöyle der: Ömer dedi ki: Kalbime taze balık isteği düştü. Dedi ki: Yola çıktı, devesini sahile sürdü, dört ileri dört geri yürüdü. Bir sepet-balık satın aldı. Onu getirip deveye yöneldi. Onu yıkadı. Ömer gelip şöyle dedi: Sen git, deveye bir bakayım. Baktı ve şöyle dedi: Kulaklarının altındaki damarı yıkamayı unuttun mu? Ömer'in iştahı için hayvana eziyet-mi ettin? Hayır, Allah'a yemin olsun Ömer senin sepetinden tatmaz.

Katade der ki: Ömer halife iken, bir kısmı deriyle yamanmış yün bir cübbe giyerdi. Çarşılarda insanları onunla yola getirdiği, boynunda bir kamayla dolaşırdı. Kırıntıları, hurma çekirdeklerini görürse, onları toplar, insanlar faydalansınlar diye evlerine atardı.

Enes dedi ki: Ömer'in iki omuzu arasında, gömleğinde dört yama gördüm. Ebû Osman en-Nehdi şöyle demiştir: Ömer'in üzerinde deriyle yamanmış bir izar/atkı gördüm. Abdullah b. Amir b. Rabia şöyle dedi: Ömer'le birlikte hac yaptım. Ne bir çadır kurdu, ne de barınak edindi. Bir sergiyi ya da deri parçasını bir ağacın altına serer, onun altında gölgelenirdi. Abdullah b. İsa der ki: Ömer b. Hattab'ın yüzünde ağlamadan oluşmuş iki siyah çizgi vardı.

Hasen der ki: Ömer, sürekli okuduğu âyetlerden birine gelince yere düşer, günlerce kendini ondan hesaba çekerdi. Enes der ki: Bir duvardan içeri girdim ve Ömer'in şöyle dediğini işittim: Benimle onun arasında bir yol vardı: Ömer b. Hattab, Mü'minlerin Emiri, Aferin vallahi, ey İbnil-Hattab, ya Allah'tan korkarsın ya da Allah sana azap eder. Abdullah b. Amir b. Rabia der ki: Ömer'i gördüm ki; yerden bir saman

alıp şöyle dedi: Keşke ben bu saman olsaydım: Keşke ben hiçbir şey olmasaydım. Keşke annem beni doğurmasaydı. [93]

Ubeydullah b. Ömer b. Hafs şöyle dedi: Ömer b. Hattab boynunda bir su tulumu taşırdı. Bu konuda ona bir şeyler söylenince o şöyle dedi: Nefsim kendini beğenmeye başladı. Onu zelil kılmak istedim. Muhammed b. Sîrîn şöyle dedi: Ömer'in damatlarından birisi yanına geldi ve beyt'ül-mâl'den kendisine bir şeyler vermesini istedi. Ömer onu azarladı ve şöyle dedi: Allah'a hain bir melik olarak gitmememi mi istiyorsun? Sonra ona kendi öz malından on bin dirhem verdi.

En-Nahaî şöyle dedi: Ömer, halîfeliği sırasında ticaret-yapıyordu. Enes şöyle dedi: Kül yılı, sıvı yağ yemekten Ömer'in karnı guruldardı. O tereyağı yemeyi kendine yasaklamıştı. Parmağıyla karnına vurarak şöyle dedi: insanların yaşaması için biz de bundan başka bir şey yoktur. Süfyan b. Uyeyne şöyle dedi: Ömer b. Hattab şöyle dedi: Bana en sevimli kişi ayıplarımı yüzüme vurandır. Eslem şöyle dedi: Ömer b. Hattab'ın bir eliyle atın kulağını, diğer eliyle de kendi kulağını tutup sonra atın sıçradığını gördüm.

İbni Ömer şöyle der: Ömer'in (şu durumlarda) öfkelenişini asla görmedim. Onun yanında Allah anılır veya korkutulur, ya da bir insan onun yanında Kur'an'dan bir âyet-okursa, arzuladığı şeylerden geri dururdu. Bilal, Eslem'e şöyle dedi: Ömer'i nasıl bulursun? O dedi ki: O, insanların en hayırlısıdır. Ancak, o kızdığı zaman, o çok büyük bir iş olurdu. Bilal şöyle dedi: Keşke o öfkeleniş zaman yanında olsam ve Kur'an okusam da öfkesi gitse.

Ahvas b. Hakim, babasından aktararak şöyle dedi: Ömer'e içinde tereyağı olan bir et-getirildi, onu yemekten kaçındı ve şöyle dedi: Bizden her biri zayıf kişidir. Bütün bu rivâyetleri İbni Sa'd nakleder.

İbni Sa'd Hasen'den şöyle dediğini aktarır: Bir emir yerine başka biriyle değiştirmem, bir kavmi ıslah etmemden daha önemsizdir.

Ömer (R.A.)'in Sıfatları

İbni Sa'd ve Hâkim, Zer'den şöyle dediğini aktarır: Bir bayram günü Medine halkıyla çıktım. Ömer'i yaşlı ve yalın ayak yürürken gördüm. Baş kel, zayıf, yoksul, uzun boyluca, sanki bir hayvan üzerinden insanlara bakarcasına yürürken gördüm. Vakıdî şöyle dedi: Bizim tarafımızdan kül yılı dışında onun fakir olarak görüldüğü bilinmemektedir. Sadece o yıl sıvı yağ yediği sırada rengi değişmişti.

İbni Sa'd, İbni Ömer'den, Ömer'i vasfederek şöyle dediğini aktarır: Beyaz bir adam olup, hafif kırmızılık vardı, uzun boylu, kel-ve saçları ağarmıştı.

Ubeyd b. Umeyr'in şöyle dediğini aktarır: Ömer, boyca insanların üzerinde idi.

Selem b. Ekva'dan şöyle dediğini aktarır: Ömer, biraz fakir, yani tümüyle ellerine güvenen bir adamdı.

İbni Asakir, Ebû Recâ el-Atâridî'den şöyle dediğini aktarır: Ömer, vücudu uzunca olan, çok fazla kel, beyazca, iki yanağı fazlaca kızıl, (sakalı) seyrek, dudakları büyük ve etrafı kızıla çalardı.

İbni Asakir'in tarihinde, birçok tarikten gelen şu vardır: Ömer b. Hattab'ın annesi Hanteme binti Hişam b. Muğyre olup, Ebû Cehil b. Hişam'ın bacısıdır. Ebû Cehil onun dayısıydı. [94]

Ömer (R.A.)'in Hilâfeti

Ebû Bekir'den bir söz üzerine, on üçüncü yılın Cemadi'l Ahire'de hilâfete geçti. Zühri şöyle der: Ömer, Ebû Bekir'in vefat ettiği gün hilâfete geçti. O, Cemadi'l Ahire'nin son sekiz günü, Salı günü idi. Bunu Hakim aktarır. Yönetimi tamamen eline aldı ve onun zamanında fetihler arttı. On dördüncü yıl Dımaşk/Şam sulh ile zor arası bir şekilde, Humus, Ba'lebek sulh ile, Basra ve Eble ise zorla fethedildi.

O dönemde Ömer, insanlara teravih namazını cemaatle kılmayı sağladı. Bunu Askerî, "el-Evâil"de söyler.

On beşinci yılda Ürdün'ün tamamı, Taberiyye hariç zorla fethedildi. Sadece orası sulh ile fethedildi. O bölgede Yermuk ve Kadisiye savaşları oldu.

İbni Cerîr şöyle der: O zamanda Sa'd, Kufe'yi şehirleştirdi. O dönemde Ömer yeni yükümlülükler belirledi. Divanlar oluşturdu. İlk önce Müslüman olanlara bir takım tahsisatlar yaptı.

On altıncı yılda Ehvaz ve Medayin fethedildi. Orada Kisra'nın oturduğu yerde Cuma sahası ikame edildi. O, Irak'ta kılınan ilk cumadır. Bu Safer ayında idi. Orada Celova savaşı olmuş ve Yezdecerd b. Kisra bozguna uğratılmış ve Rey şehrine çekilmişti. O dönemde Tikrit fethedildi. Yine Ömer ordusuyla gitti ve Beyt'il-Makdis'i (Kudüs) fethetti. Cebebiye'de meşhur hutbesini okudu. O dönemde Kansirin zorla, Halep, Antakya ve Menbec sulh ile Kırkısyâ da barış yoluyla fethedildi: Rebi'ul-Evvel ayında Ali ile istişare sonucu hicri tarih yazıldı.

On yedinci yılda Ömer Mescid-i Nebevi'ye ilaveler yaptı. O yıl Hicaz'da kuraklık vardı ve Ramade/Kül yılı dendi. O yıl Ömer Abbâs'la yağmur duasına çıktı.

İbni Sa'd, Neyyar el-Eslemi'den şunu aktarır: Ömer yağmur duasına çıktığı zaman üzerinde Rasûlullâh (S.A.V.)'in cübbesi vardı.

İbni Avn'dan şöyle dediğini aktarır: Ömer, Abbâs'ın elini tuttu ve havaya kaldırarak şöyle dedi: Allah'ım! Biz sana Peygamberinin amcasını vasıta edinerek, bizden yağmursuzluğu gidermeni, bol yağmuru bize yağdırmanı diliyoruz. Çok geçmeden yağmur yağdı. Hava günlerce üzerlerine kapandı. O yıl Ehvaz sulh ile fethedildi. [95]

On sekizinci yılda Cendisabur sulh ile Hilvan zorla fethedildi. O yıl Amvas vebası ortaya çıktı. O yıl Raha ve Simsat zorla, Harran, Nusaybin ve Arap yarımadasından bir kısım yerler zorla fethedildi. Sulh ile fethedildiği de söylendi. Musul ve çevresi zorla fethedildi.

On dokuzuncu yıl Kayseriye zorla fethedildi. Yirminci yıl Mısır zorla fethedildi. İskenderiye hariç Mısır'ın hepsinin sulh ile fethedildiği söylendi. İskenderiye zorla fethedildi. Ali b. Rabah şöyle der: Magrib'in (kuzey Afrika) tamamı zorla fethedildi. O yıl Tüster fethedildi ve Rumların lideri Kayser öldü. O yıl Ömer Yahudileri Hayber'den ve Necran'dan kovdu. Hayber ve Vâdi'l Kura'yı taksim etti.

Yirmi birinci yılda Azerbaycan zorla fethedildi. Sulh ile de denmiştir. Deynur zorla, Masebzan zorla, Hemedan zorla, Magrib Trablusu, Rey, Asker ve Kums fethedildi.

Yirmi üçüncü yılda, kirman, Sicistan, Cebel-bölgesinden Mekran, İsfahan ve çevresi fethedilmişti. O yılın sonunda, Hac dönüşü Hz. Ömer'in (R.A.) şehid edilmesi meydana geldi. Sa'îd b. Müseyyeb şöyle dedi: Ömer, Mina'dan inince Abtah'ta mola verdi. Biraz dinlendi ve ellerini havaya kaldırarak şöyle dedi: Allah'ım, artık yaşlandım,

gücüm kalmadı, tebaam dağıldı, ileri gitmeden ve aşırı olmadan benim canımı sana al. Zilhicce ayı çıkmadan katledildi. Bunu Hakim aktarır.

Ebû Salih es-Sümman şöyle dedi: Ka'b-ul-Ahbar, Ömer'e dedi ki: Tevrat'ta senin şehid olarak öldürüleceğini gördüm. Dedi ki: Bana şehidlik nasıl olacak, ben Arap yarımadasında iken? Eslem der ki: Ömer şöyle dedi: Allah'ım beni senin yolunda şehitlikle rızıklandır. Ölümümü Rasulünün memleketinde kıl. Bunu Buhârî nakleder.

Mi'dan b. Ebi Talha şöyle dedi: Ömer hutbe okuyup şöyle dedi: Ben bir horozun beni bir veya iki kere gagaladığını (rüyamda) gördüm. Ben bunu ancak ecelimin gelmesi olarak görüyorum. Halk, benim yerime birini halîfe olarak belirlememi bana emrediyor. Allah dinini ve hilâfetini zayi etmez. İş beni acele ettirirse, hilâfet; Rasûlullâh (S.A.V.) kendilerinden razı olarak vefat ettiği o altı kimse arasındaki şura iledir. Bunu Hakim aktarır.

Zühri şöyle der: Ömer (R.A.) bülüğa ermiş bir sabii'nin Medine'ye girmesine izin vermezdi. Nihâyet Mugire b. Şube, Kufe Valisi iken ona bir mektup yazarak, pek sanatkar bir çocuğu zikredip Medine'ye girmesine izin istedi. Şöyle diyordu: Onun pek çok işi var, insanlara yararı olur, o demirci, kalemle işlemeci ve marangoz. Onun Medine'ye gönderilmesine izin verdi ve Mugire ona ayda yüz [96]

dirhem vergi belirledi. Ömer'e gelerek verginin fazlalığını şikayet-etti. O: Senin vergin fazla değil dedi. O da memnun olmayıp homurdanarak gitti. Ömer birkaç gece geçirdikten sonra onu çağırıp şöyle dedi: Sana haber vermedim mi ki; sen istersen rüzgarla öğüten bir değirmen yapacağını söylüyormuşsun. Yüzünü buruşturarak Ömer'e döndü ve şöyle dedi: Sana öyle bir değirmen yapacağım ki; insanlar onu konuşacak. O dönüp gittiğinde Ömer arkadaşlarına şöyle dedi: Bu köle az önce beni tehdit mi etti?

Sonra Ebû Lü'lü kabzası iki başlı hançerini üzerinde sakladı. Alacakaranlıkta mescidin bir köşesine saklandı.

Orada olmasının üzerinden çok geçmeden Ömer çıkıp insanları (sabah) namazı için uyandırıyor. Ona yaklaşınca onu üç yerinden yaraladı. Bunu İbni Sa'd nakleder.

Amr b. Meymun el-Ensârî şöyle der: Ebû Lü'lü, Mugire'nin kölesi idi. İki başlı hançeriyle Ömer'i yaraladı. Onunla birlikte on iki kişi yaralandı ve onlardan altısı öldü. Irak halkından bir adam üzerine bir elbise üzerine bir elbise attı. Elbise yüzünü kapatınca kendini öldürdü.

Ebû Rafî şöyle der: Ebû Lü'lü, Mugire'nin kölesi olup değirmen yapardı. Mugire ondan günde dört dirhem kazanırdı. (Bir gün) Ömer'le karşılaşınca şöyle dedi: Ey Mü'minlerin Emiri! Mugire üzerime çok ağır bir şey yükledi. Onunla konuşup şöyle dedi: Efendine karşı iyilik yap.

Ömer'in niyeti, onunla ilgili Mugire'yle konuşmaktı. O, kızdı ve şöyle dedi: Benden başka bütün insanlar onun adaletine sığınıyor. Onu öldürmeyi planladı. Bir hançer edinip onu keskinleştirdi ve ona zehir koydu. Ömer; tekbir almadan önce: Saflarınızı düzeltin, diyordu. O geldi, safta onun arkasına durdu. Sonra iki omuzu arasına ve beline hançeri vurdu. Ömer, yere düştü. Onunla birlikte on üç kişi yaralandı. İçlerinden altısı öldü. Güneş doğmak üzereyken Ömer ailesinin yanına götürüldü. Namazı Abdurrahman b. Avf iki kısa sure okuyarak kıldırdı ve Ömer'e şerbet-getirdi. Onu içti ama, o yarasından çıktı. Bunu söylemediler. Ona süt içirdiler, o da yarasından çıktı. Bir şeyin yok dediler. Dedi ki: Eğer öldürülmekte bir sakınca varsa işte öldürüldüm. İnsanlar onu övüp şöyle diyorlardı: Şöyle şöyle idin. O şöyle dedi: Allah'a yemin olsun ben buradan ne lehime ne aleyhime bir şey olmaksızın; ne eksik ne fazla

bir şeyle çıkmak isterdim. Rasûlullâh (S.A.V.)'in sohbeti bana (yeter)! İbni Abbâs, onu övüp şöyle dedi: Şayet-benim yeryüzü dolusu altınım olsaydı, ortaya çıkanların korkunçluğu karşısında onları feda ederdim. Şurayı Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf ve Sa'd arasında belirledi. İnsanlara namazı Suhayb'in kıldırmasını emretti. Bu altı kişiyi üç gün erteledi. Bunu Hakim aktarır.

İbni Abbâs şöyle dedi: Ebû Lü'lü Mecusi idi.

Amr b. Meumun şöyle dedi: Ömer dedi ki: Benim ölümümü, kendisine İslâm sıfatı verilmeyen bir kişinin elinde kılan Allah'a hamd olsun. Sonra oğlu Abdullah'a şöyle dedi: Üzerime olan borçları hesapla. Hesapladılar ve seksen altı bin veya o civarda olduğunu gördüler. Dedi ki: Eğer Ömer sülalesinin malı yeterse onu, o maldan öde. Yetmezse Benî Ady'den iste. Onların malı da yeterli olmazsa, Kureys'ten iste. Mü'minlerin annesi Aişe'ye git ve ona: Ömer, iki arkadaşının yanına defnedilmek için izin istiyor de! dedi. Ona gitti, o da: O yeri kedim için istiyordum. Fakat bugün onu nefsim tercih edeceğim. Abdullah geldi ve izin verildi, dedi. O da Allah'u Teâlâ'ya hamd etti.

Ey Mü'minlerin Emiri! Vasiyet et-ve yerine birisini halife olarak belirle denildi. O da: Rasûlullâh (S.A.V.)'in kendilerinden razı olarak vefat ettiği o altı kişiden daha layık birini görmüyorum, dedi. [97]

Onlar da ondan razıdırlar! O altı kişinin adlarını saydı ve dedi ki: Abdullah b. Ömer de onlara şahit olsun, ancak ona bu işte bir şey yoktur. Eğer emirlik Sa'd'a isabet-ederse ne güzel. Etmezse sizden kim emir olursa ondan yararlansın. Zira ben onu (Kufe'den) acizlik ya da ihanetten dolayı azletmedim. Sonra şöyle dedi: Benden sonraki halîfeye Allah'tan korkmasını tavsiye ediyorum. Ona muhacirleri ve ensarı tavsiye

ediyorum. (Hudut) şehirlerinin halkı için hayırlı olmasını tavsiye ediyorum. Ve buna benzer tavsiyelerde (bulundu). Vefat ettiği zaman onu çıkarıp yürüyorduk. Abdullah b. Ömer, selam verdi ve Ömer izin istiyor dedi. Aişe de onu içeri getirin, dedi. İçeri getirdiler ve iki arkadaşının yanına koydular. Defin işlemini bitirip geri dönünce, o grup toplandı. Abdurrahman b. Avf şöyle dedi: Emirinizi içinizden üçünden birinde belirleyin. Zübeyr dedi ki: Ben işimi Ali'ye bıraktım. Sa'd da ben de işimi Abdurrahman'a bıraktım, dedi. Talha: Ben işimi Osman'a bıraktım, dedi. Dedi ki: Bu üç kişi yalnız kaldılar. Abdurrahman: Ben bu işi istemiyorum, dedi. İkinizden hangisi bu işe uygun olursa, işi ona bırakacağız. Vallahi İslâm, bunun üzerinedir. Onlardan en faziletlisi kendi nefesine baksın ve ümmetin iyiliğine düşkün olsun. Bu iki ulu kişi; Ali ve Osman sustular. Abdurrahman dedi ki: Bu işi bana bırakın, vallahi sizden en efdalinize ulaşmak bana aittir. Onlar da evet, dediler. Ali ile baş başa kaldı ve sen İslâm'da en kıdemlilerdensin. Rasûlullâh (S.A.V.)'a da akrabasın, bildiğim kadarıyla!

Allah hakkı için şayet-seni emir tayin edersem, âdil olacak mısın, senden başka emir tayin edersen, onu dinleyip itaat edecek misin? dedi. O da: Evet, dedi. Diğeriyse (Osman'la) baş başa kaldı. Aynı şeyleri ona da söyledi: Her ikisinden bu sözleri alınca; Osman'a biat etti. Ali de O'na biat etti.

Ahmed'in Müsned'inde, İbni Ömer'den şöyle dediği vardır: Ecelim beni idrak ederse, Ebû Ubeyde b. Cerrâh (hayatta) olursa, onu halîfe olarak bıraktım. Rabbim de eğer bunu bana sorarsa; şöyle derdim: Rasûlullâh (S.A.V.)'ın şöyle buyurduğunu işittim: "Her peygamberin bir emini/güvendiği kişi vardır. Benim eminim Ebû Ubeyde b. Cerrâh'tır." Ecelim beni bulur da Ebû Ubeyde vefat etmiş olursa; yerime Muaz b. Cebel'i bıraktım. Rabbim, onu niye yerime bıraktığımı sorarsa; şöyle derdim:

Rasûlullâh (S.A.V.)'in şöyle buyurduğunu işittim: “O, kıyamet-günü âlimlerin önünde ayrı olarak haşredilecektir.” O, hilâfeti sırasında vefat etmişti.

Yine Müsned'de Ebî Rafî'den şu vardır: Ölümü sırasında Ömer'e, yerine bırakması hususu söylendi, o şöyle dedi: Arkadaşlarımdan kötü hırslar görüyorum. İki kişiden birisi bana yetişirse bu işi onlardan birine bırakırım ve güvenirim: Bunlar Ebû Huzeyfe'nin kölesi Salim ve Ebû Ubeyde b. Cerrâh'tır.

Ömer, Zilhiccenin son dört günü, Çarşamba günü yaralandı ve Pazar günü, haram aylardan Muharrem'in başlangıcında defnedildi. Altmış üç yaşında idi. Altmış altı olduğu da söylenmiştir. Altmış bir denilmiş, Vakıdî altmışı tercih etmiştir. Elli dokuz olduğu, elli dört, elli beş olduğu da söylenmiştir. Cenazesini Suhayb, mescidde kıldırmıştır.

Müznî'nin Tezhib'inde şu vardır: Ömer'in yüzüğünde şu nakşedilmişti: Ey Ömer, vaiz olarak ölüm yeter.

Taberânî, Tarık b. Şihab'dan şöyle dediğini aktarır: Ömer'in suikast günü Ümmü Eymen şöyle dedi: İslâm zayıfladı. [98]

Abdurrahman b. Yesar'dan şöyle dediğini aktarır: Ömer b. Hattab'ın ölümüne şahit oldum. O gün güneş tutuldu. Ravileri sika/güvenilirdir.

Ömer (R.A.)'in Yenilikleri

el-Askerî şöyle der: O, mü'minlerin emiri diye isimlendirilenlerin ilkidir. Hicretten sonra tarih yazan (takvimi başlatan) ilk kişidir. Beyt-ül Mâl oluşturan ilk kişidir. Ramazan ayında teravihi cemaatle ilk kıldırın odur. Gece devriyesini ilk o yapmıştır. Hicvedeni ilk o, cezalandırmıştır. İçki içene seksen (değneği) ilk o

vurmuştur. Muta (nikahını) ilk o yasaklamıştır. Annelerin çocuklarını satmasını ilk o yasaklamıştır.

Cenaze namazında insanları cemaatle dört tekbir üzere bir araya ilk o getirmiştir. İlk defa divan/hesap defteri oluşturan odur. Fetihleri başlatan, kötülüğü gideren ilk odur. Mısır'dan, Eyle Denizi yoluyla Medine'ye yiyecek getiren ilk odur. İslâm'da zekatları ilk defa alıkoyan odur. Feraiz/mirası geçim sağlama (nafaka) ya dönüştüren ilk odur. Atların zekatını ilk alan odur. İlk kez "Allah varlığını uzun eylesin." diyen odur. Bunu Ali'ye söylemiştir. İlk kez "Allah seni desteklesin." diyen odur. Bunu da Ali'ye söylemiştir. Bu Askerî'nin zikrettiği son şeydir.

Nevevi Tezhib'inde şöyle der: İlk kamçı edinen odur. İbni Sa'd, Tabakât'ında da bunu zikreder ve şöyle der: Ondan sonra şöyle denildi: Ömer'in kamçısı, sizin kılıcınızdan daha yıldırıcıdır: Şehirlere ilk defa Kadı gönderen odur. Kufe, Basra, Cezire, Şam, Mısır ve Musul gibi şehirleri imar eden odur.

İbni Asakir, İsmail b. Zeyyad'dan şöyle dediğini aktarır: Ramazanda, Ali b. Ebî Talib, mescidlere uğradı ve oralarda kandiller vardı. Şöyle dedi: Mescidlerimizi bize aydınlattığı gibi Allah da Ömer'i kabrinde aydınlatsın.

Bölüm

İbni Sa'd dedi ki: Ömer, un anbarı edindi. Oraya un, buğday, hurma, üzüm ve ihtiyaç duyulan şeyler koydu. Uzakta kalmış/tek kalmış kişilere yardım ederdi. Mekke ile Medine arasındaki yola oraya gelebilen kişilerin işine yarayacak şeyler koydu. Mescidi Nebevi'yi yıkarak ilaveler yaptı, genişletti. Tabanına çakıl serdirdi. Yahudileri Hicaz'dan Şam'a sürüp çıkaran odur. Necran halkını Kufe'ye çıkarmıştır. Makam-ı İbrahim'i bugünkü yerine geri getiren odur. Daha önce Kâbe'ye bitişik idi.

O'nunla İlgili Hüküm ve Rivâyetlerden Örnekler

[99]

Askerî “Evâil”de, Taberânî el-Kebir’de ve hakim, İbni Şihab tarikiyle şunu aktarır: Ömer b. Abdülaziz, Ebû Bekir b. Süleyman b. Ebû Hayseme’ye sordu: Ne zaman “Rasûlullâh (S.A.V.)’ın halîfesinden” diye yazılıyordu. Ebû Bekir döneminde. Sonra Ömer ilk defa “Ebû Bekir’in halîfesinden” diye yazdı ve ilk defa “Mü’minlerin emirinden” diye ilk yazan odur.

Şifa, bana haber verdi –ki o, hicret eden kadınlardandı- Ebû Bekir, “Rasûlullâh (S.A.V.)’ın halîfesinden” diye yazardı. Ömer ise, “Rasûlullâh (S.A.V.)’ın halîfesinin halîfesinden” diye yazardı. Hatta Ömer, Irak valisine kendisine, Irak ve halkı hakkında soru soracağı iki cesur adam göndermesini yazdı. O da Lebid b. Rebia ile Ady b. Hatim’i ona gönderdi. Medine’ye gelip Mescide girdiler. Amr. B. Âs’ı buldular ve yanına girebilmemiz için Mü’minlerin emirinden bizim için izin iste dediler. Amr dedi ki: Vallahi ikiniz, ona bu adlandırmada isabet-ettiniz. Amr, onun yanına girip: “Esselâmü Aleyke Yâ Emîr’ül Mü’minîn” (Ey Mü’minlerin Emiri üzerine selam olsun) dedi. Bu isim sana nereden kaynaklandı? Söylediğini mutlaka ortaya çıkar, dedi. O da: Sen emîrsin, biz de mü’minleriz. O günden itibaren bu şekilde yazma devam etti.

Nevevi, Tezhib’inde der ki: Onu bu adla, Irak’tan bir heyet olarak ona geldiklerinde Ady b. Hatim ve Velîd b. Rebia isimlendirmiştir. Muğiyre b. Şube’nin onu böyle adlandırdığı da söylenmiştir. Şöyle de denilmiştir: Ömer, insanlara: Sizler mü’minlersiniz, ben de sizin emirinizim, dedi. Bunun üzerine “Emir’ul Mü’minin” diye adlandırıldı. Bundan önce ona Rasullullah (S.A.V.)’ın halîfesinin halîfesi deniliyordu. Uzun olduğundan dolayı bu adlandırmadan vazgeçildi.

İbni Asakir, Mu'âviye b. Kurre'den şöyle dediğini aktarır: “Rasûlullâh (S.A.V.)'in halîfesi Ebû Bekir'den” diye yazılıyordu. Ömer b. Hattab halîfe olunca; “Rasûlullâh (S.A.V.)'in halîfesinin halîfesi” demek istediler. Ömer: Bu uzun olur, dedi. Dediler ki: Hayır, ancak sen bize emir oldun, sen bizim emirimizsin. O da: Evet, sizler mü'minlersiniz, ben de sizin emirinizim. Artık “Emîrû'l-mü'minîn” diye yazıldı.

Buhârî, Tarih'inde İbn'ül-Müseyyeb'den şöyle dediğini aktarır: İlk defa tarih yazan, hilâfetinin iki buçuk yılında Ömer b. Hattab'dır. Bu Ali ile istişare edilerek hicretin on altıncı yılında yazılmıştır.

Es-Selefi, et-Tuyûrât'ında, sahih bir senetle, İbni Ömer'den şunu nakleder: O, sünnetleri yazmak istedi. Bir ay boyunca Allah'a istiare etti. Artık ona karar verecek duruma geldi. Sonra şöyle dedi: Ben sizden önceki bir kavmi hatırladım. Onlar bazı şeyler yazıp ona yöneldiler ve Allah'ın kitabını terk ettiler.

İbni Sa'd, Şeddad'dan şöyle dediğini aktarır: Minbere çıktığı zaman Ömer'in ilk konuştuğu söz şöyle demesiydi: Allah'ım ben çok sert birisiyim, beni yumuşat. Ben zayıfım beni güçlendir. Ben cimriyim beni cömert kıl.

İbni Sa'd ve Saîd b. Mansûr ve başkaları değişik yollardan Ömer'in şöyle dediğini aktarırlar: Allah'ın malı konusunda ben kendi nefsimi en aşağıya indirdim. Yetimin malı konusunda da; o mal az olunca ondan uzak durdum. İhtiyacım ortaya çıkınca da örfe göre ondan yedim. Kolaylık bulunca da ödedim.

İbni Sa'd, İbni Ömer'den aktarır: Ömer b. Hattab bir şeye ihtiyaç duyduğu zaman, Beyt'ül Mâl sorumlusuna gelir ve ondan borç isterdi. Bazan ona zorluk çıkarılırdı. Beyt'ül Mâl görevlisi gelir ona borç verir ve onu yükümlü tutardı. Ömer ona söz verirdi. Bazan bir hediye çıkar ve borcunu öderdi. [100]

İbni Sa'd, Bera b. Mağrur'dan şunu aktarır: Ömer bir gün çıktı, minbere kadar geldi. Bir şikayette bulunmuştu. Ona bal düşmüş, Beyt'ül Mâl'de ise yağ tulumu vardı. Dedi ki: Bana onun için izin verirseniz alırım. Vermezseniz o bana haramdır. Onlar da izin verdiler.

Salim b. Abdullah'tan şunu aktarır: Ömer, devenin arkasında (Eyerin sürmesinden oluşan) yaraya elini sokar ve sana yapılan bundan sorgulanmaktan korkuyorum, derdi.

İbni Ömer'den şöyle dediğini aktarır: Ömer, insanları bir şeyden men etmek istediğinde ailesinin yanına gelir ve şöyle derdi: Yasakladığım bir şeye düşen birine bunu mutlaka öğreteceğim, yoksa onu cezalandırmada yetersiz kalırım.

Birden fazla şekilde rivâyât ettik ki; Ömer b. Hattab bir gece çıkmış Medine'yi dolaşıyordu. O, bunu çokça yapardı. Arap kadınlarından birine rastladı. Üzerine kapı kapalı ve o şöyle diyordu:

Bu gece uzadı, yıldızlar yürüyor.

Rahatsız etmeksizin oynaman uykumu kaçırdı.

Allah'a yemin olsun, Allah'ın cezalandırmasından korkulmasa

Bu yataktan kalkmazdı yanları.

Ancak ben korkuyorum, gözeten ve sorumlu olandan

Nefislerimizden, zaman onu yazanlardan sakinleşmedi.

Rabbime olan korkum ve hayam beni alıkoyuyor

Onun mertebelerine ulaşmak, efendime saygıyla davrandırıyor.

(Ömer) valilerine, seferde bir kişinin dört aydan fazla (ailesinden) uzak kalmamasını emretmişti.

İbni Sa'd, Zâzân'dan, o da Selman'dan Ömer'in ona şöyle dediğini aktarır: Ben kral mıyım yoksa halîfe mi? Selman ona şöyle dedi: Sen Müslümanların topraklarından bir dirhem -veya daha azı ya da çoğu olabilir- vergi toplayıp sonra onu hakkı olmayan bir yere korsan o zaman kralsın, halîfe değil. Ömer gözyaşı döktü.

Süfyan b. Ebi'l Arcâ'dan şöyle dediğini aktarır: Ömer b. Hattab şöyle dedi: Vallahi halîfe miyim yoksa kral mı? bilmiyorum. Eğer kral isem bu çok büyük bir şeydir. Biri şöyle dedi: Ey Mü'minlerin emiri! Aralarında fark var. O nedir? Dedi. Dedi ki: Halîfe haktan başkasını almaz ve onu haktan başka bir yere bırakmaz. Sen, Allah'a hamd olsun böylesin. Kral ise, insanlara zulmeder. Birinden alır, diğerine verir. Bunun üzerine Ömer sustu.

İbni Mes'ud (R.A.)'dan şöyle dediğini aktarır: Ömer, bir ata bindi, elbisesi baldırı üzerine kadar açıldı. Necran halkı, onun baldırında siyah bir ben gördü ve şöyle dediler: İşte bu kitabımızda görmüş olduğumuz, bizi toprağımızdan çıkaracak kişidir.

Sa'd el-Cari'den, Ka'b'ul-Ahbar'ın Ömer'e şöyle dediğini aktarır: Biz seni Allah'ın kitabında, cehennem kapılarından birisinde durmuş, insanların oraya düşmesini engellediğini buluyoruz. Sen öldüğün zaman kıyamet-gününe kadar oraya doğru atılmaya devam ederler.

Ebî Mi'şar'dan şöyle dediğini aktarır: Üstadlarımız bize Ömer'in şöyle dediğini haber verdi: Bu iş zorlama olmayan bir şiddet **[101]**

olmaksızın ve zafiyet-olmayan bir yumuşaklıkla ancak doğru ve uygun olur.

İbni Ebî Şeybe, “Musannef”te, Hâkim b. Umeyr’den şöyle dediğini aktarır: Dikkat edin! Bir ordunun ya da seriyenin komutanı, yoldan çıkan birini asla döverek cezalandırmamalı. Tâ ki; kafirlere katılarak şeytanın korumasını taşıyıp da yolu onlara göstermesin.

İbni Ebî Hatim, Tefsir’inde, Şa’bi’den şöyle dediğini aktarır: Kayser, Ömer b. Hattab’a şunu yazdı: Elçim, senin tarafından bana geldi. Sizin tarafınızda bir ağaç olduğunu, bir ağaç parçasından yaratılmamış olduğunu anladım. O, eşekkulağı otuna (Kantaryon) benzer. Sonra yarıp bir inci gibi açılır. Sonra yeşillenir ve yeşil zümrüt gibi olur. Sonra kırmızılaşır ve kırmızı yakut gibi olur. Sonra olgunlaşır, ergin hale gelir. Sonra yenilecek en güzel feluzec (un,su, ve baldan yapılan tatlı) haline gelir. Sonra kuru hale gelir ve mukime gerdanlık, yolcuya azık olur. Eğer elçim bana doğru söylediye; ben bu ağacın cennet-ağaçlarından başka bir şey olmadığını anladım. Ömer, ona şöyle yazdı: Allah’ın kulu, Mü’minlerin Emiri Ömer’den, Rumların Kralı Kayser’e! Elçin sana doğru söylemiştir. Bizdeki bu ağaç, Meryem’e oğlu İsa’yı üflediği zaman Allah’ın yetiştirdiği ağaçtır. Allah’tan kork, Allah’ı bırakıp İsa’yı ilâh edinme. “Allah katında İsa’nın örneği, topraktan yarattığı Âdem’in örneği gibidir.” (Âl-i İmran:59)

[102]

BULGULAR

Tercümesini yaptığımız eserde Müellif İslâm Tarihinde önemli bir yere sahip olan Dört Halife dönemini özetlediğini eserin giriş bölümünde belirtmiştir.

Yazıldığı dönemde ilk olma özelliği taşıyan *Târîhu'l-Hulefâ* adlı eserde es-Suyûtî, Hz. Peygamber dönemine kısa bir giriş yaptıktan sonra Hulefa-i Raşidîn dönemini kısa bir şekilde değerlendirdikten sonra Emevîler, Abbâsîler, Memlûklüler dönemlerini de özet-olarak ele almıştır. Eserde halife'den başlayarak İslâm Tarihi'nde ilk olma özelliği taşıyan konuların tamamı halfesi ile birlikte belirtilmiştir. Eser bu bakımından da araştırmacılara büyük kolaylık sağlamaktadır.

SONUÇ

İlk İslâm Devleti, Hz. Peygamber (S.A.V.) tarafından Mekke'de kurulmuştur. Hz. Peygamber (S.A.V.)'in devlet başkanlığını yürüttüğü bu devlet, İslâm'ı insanlara yaymak için mücadele etmiştir. Hz. Peygamber (S.A.V.)'in vefatının ardından İslâm Devleti dört halife Hulafâ-i Râşidîn tarafından 29 yıl yönetilmiştir.

Özellikle Hz. Ebû Bekir döneminde başlayan fetihler sırasıyla Hz. Ömer ve Hz. Osman dönemlerinde de devam etti.

Hulafâ-i Râşidîn'den Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer dönemlerini ele aldığımız Müellifin eserinde iki halifenin dönemi İslâm Tarihçiliğinde dikkat çeken hadîslerle doğrulama tekniğinin yapılmış olması göze çarpmaktadır. İslâm Devleti'nin fetihler ve devlet kurumlarının oluşturulmaya başladığı bu dönem hakkında müellif eserinde yaşadığı dönemine kadar yazılan diğer eserlerden özetler sunmuştur. Pek çok araştırmacının kaynak olarak kullandığı bu eserin tamamının günümüze kadar Türkçe'ye çevrilmemiş olması büyük bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

es-Suyûtî, eserin giriş kısmında İmâmların en güvenilirlerinden faydalanarak Hulefâ-i Râşidîn dönemini yazdığını belirtmiştir.

Hz. Peygamber, yaşamının son günlerinde Müslümanlara halife hakkında isim vermemesinin nedenini, kendi seçeceği halifeden ötürü müslümanların kendisine cephe alacak olmasından çekindiği olarak dile getirmiştir.

Peygamberin vefatının ardından Hz. Ebû Bekir ile başlayan 4 halife döneminin en önemli olayı hiç kuşkusuz sahte peygamberler ve ridde hareketleriydi. Halife seçilen

Hz. Ebû Bekir, ilk işi olarak dinden dönenler ve sahte peygamberlik iddiasında bulunanların üzerine gitmek olmuştur. 2 yılı aşkın bir süre halifelik makamında kalan ve dinden dönenlere ve sahte peygamberlere savaş açan Halife, İslâm Devleti'nin fetih hareketlerinde devam etmesini sağlamıştır. Hastalınıp yatağa düşen Halife Hz. Ebû Bekir, müslümanlara halife olarak Hz. Ömer'i bırakmıştır. Kendisinden sonar hilâfet makamına geçen Hz. Ömer, İslâm Devleti'nde ilk olma özelliği taşıyan pek çok yeniliğin yanı sıra devletin sınırlarını da genişletmiştir. Son derece adaletli bir halife olan Hz. Ömer, valiler, komutanlar ve devlet yöneticilerini son derece yakından takip ederek görevi,ni kötüye kullananlar yada halkın memnun olmadığı kişileri derhal görevinden azletmiştir.

İlk iki halife döneminde bahsedilecek en önemli olaylardan biri de Kur'an-ı Kerim'in toplatılması hadîsesidir. Savaşlarda Hâfızların şehit olması neticesinde Hz. Ebû Bekir tarafından kitap haline getirilen Kur'an-ı Kerim, korunmanın yanı sıra çoğaltılarak İslâm'a yeni giren ülkelere ve kabilelere de gönderilmiştir.

İslamın en zor dönemi olan Hz. Peygamber'in vefatının ardından Müslümanların toparlanması ve dinde kalmalarını sağlayan Hz. Ebû Bekir, İslâm Devleti'nin yeniden kurulması ve dinin yayılmasını yeniden sağlaması açısından en önemli dönemdir.

Müellif eserinin bir ilk olduğunu şu şekilde belirtmiştir: “Bu latif tarih Hz. Ebû Bekir zamanından bizim zamanımıza kadar olan İmâmların en güvenilirleriyle kaim (bağımsız) mü'minlerin emirleri halifeler hakkında yazdım. Bu onların zamanında bir ilkti. O günlerde meydana gelen alışılmamış olayların hepsini tercümede zikrettim. O günlerde din İmâmlarından, İmâmların gözdelelerinden ve eser te'lif edenlerin, bilginlerin hayatlarını kuşatacak şekilde yazdım.”

Buradan da anlaşılacağı gibi eser döneminde ilk olma özelliğini taşıdığı kendisinde aktarmıştır.

Müellif, eserin giriş kısmında daha önce karışık bir tarih kitabı yazdığını ancak kimsenin bu eserden doğru bir şekilde faydalanamadığından bahsetmektedir. Bunun nedenini eserin çok uzun ve sıkıcı olmasına bağlayan es-Suyûtî, bu durumu eserinde şöyle açıklamaktadır: “Çünkü bu uzun zaman gerektiriyor ve bıkkınlık veriyordu. Faydalanmak isteyen ve kolay öğrenmek için her grubu ayrı ayrı ele aldım ve her biri hakkında eser yazdım: Enbiyalar hakkında bir kitap yazdım. Şeyhülİslâm Ebî Fazl Bin Hacer’in kitabından özetle sahabe hakkında bir kitap yazdım. Müfessirlerin Tabakâtı hakkında önemli bir kitap yazdım. Zehebî’nin Tabakâtı’ndan özetle Hâfız Tabakâtı hakkında veciz bir kitap yazdım.”

Târîhu’l-Hulefâ’nın yazılmasının kendisine göre zorunluluk haline geldiğini belirten müellif, bu durumu eserde şu şekilde açıklamaktadır: “Geriye kendileri hakkında bilgiler (haberler) istenilen (Çok arzu edilen) Halîfelerin dışında kimse kalmadı. Onlar için bu kitabı ayırdım. Dışarıdan, Halîfelik iddia eden kimseler hakkında bilgi vermedim. Onlar bu iddialarını gerçekleştiremediler. Onların çoğu Aleviler’den ve azı Abbâsîler’den. Alevi halîfelerinden hiç birini yazmadım. Çünkü onların İmâmetleri Kureyş’in dışında olduklarından sahih değildir.”

es-Suyûtî’nin de dikkat çektiği gibi halîfelik Kureyş kabilesindeydi. Bu kabilesi dışında halîfelik iddiasında bulunanlar hakkında bilgi vermeyen müellif, Fatîmilerle alakalı da hiçbir bilgi vermemiştir.

KAYNAKLAR

- Buhl, F., “Ebû Bekir”, *İA*, IV, İstanbul 1964, s. 12-14.
- Hasan, Hasan İbrahim, *İslam Tarihi*, I, İstanbul 1996
- Ağırakça, Ahmed, *Şâmil İslam Ansiklopedisi*, VI, İstanbul 2000.
- Ahmed Hilmi, *İslam Tarihi*, İstanbul 1974.
- Akgündüz, Ahmet, *Eski Anayasa Hukukumuz ve İslam Anayasası*, İstanbul 1989.
- Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediye-tü'l-Ârifîn Esmâ'ü'l-Müellifîn*, I, MEB Yay., İstanbul 1951.
- Zeydan, Corci, *İslam Medeniyeti Tarihi*, (Mütercimi: Zeki Megamiz-Naşiri: Mümin Çevik), I, İstanbul 1971.
- el-Mâverdî, *el-Ahkâmü's-Sultâniyye*, (Terc. Ali Şafak), İstanbul 1976
- Pritsch, Erich, “İslam'da Devlet Fikri”, *Siyasal Bilgiler Okulu Dergisi*, (Çev. S. Şakir Ansay), I/1 (1943), s.81-82.
- Göksu, Erkan, “Celâleddin es-Suyûtî ve Tarihçiliği”, *Nüşa Dergisi*, 2007/II, s.39.
- Erzurumlu Mustafa Darir, *Kitab-ı Siyeri'n-Nebî, Peygamber Efendimizin Hayatı*, (Çev. Muhammed Faruk Gürtunca), İstanbul 1989
- es-Suyûtî, *Hüsnü'l-Muhâdara fi Ahbâri Mısır ve'l-Kâhire*, I, Tahkik: Muhammed Ebû'l-Fazl İbrahim, 1967 (1387).
- es-Süyûtî, *Târîhu'l-Hulefâ*, Beyrut 1871
- et-Temmâvî, Hz. Ömer el-Faruk ve Modern Sistemler, (Çev. Muhammed Vesim Taylan), İstanbul 1993

- Vida, G. Levi Della, “Ömer b. Hattab”, İA, IX, İstanbul 1964, s.468-471.
- Ülkü, Hayati, *Muhtasar İslam Tarihi*, İstanbul 1972
- Hizmetli, Sabri, *İslam Tarihi İlk Dönem*, Ankara 1999.
- Algül, Hüseyin, “İslâm Tarihinde Hicretin Yeri”, *Yeni Ümit Dergisi*, Sayı: 83 Ocak-Şubat-Mart 2009
- İbn Haldun, *Mukaddime*, (Terc. Zakir Kadiri Ugan), İstanbul 1968.
- İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye-Büyük İslam Tarihi*, VI, (Çev. Mehmet Keskin), İstanbul 1994
- İbnü'l-Esir, *el-Kamil fi't-Tarih*, (Çev. M. Beşir Eryarsoy), II, İstanbul 1985.
- İmâm Gazâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-dîn*, İstanbul 1975
- Kayaoğlu, İsmet, *İslam Kurumları Tarihi*, Ankara 1985.
- Köksal, M. Asım, *İslam Tarihi*, I, İstanbul 2005.
- Ramazanoğlu, M. Sami, *Hulefa-i Raşidin*, İstanbul 1983.
- Şakir, Mahmud, *Dört Halife (Hulefa-i Raşidin)*, (Çev. Ferit Aydın), İstanbul 1994.
- Fayda, Mustafa, “Ebû Bekir”, *DİA*, X, s.101-108.
- Fayda, Mustafa, *Hz. Ömer Zamanında Gayr-ı Müslimler*, İstanbul 1989.
- Yazıcı, Nesimi, *İlk Türk İslam Devletleri Tarihi*, Ankara 2007
- Nesefî, Ömer, *İslam İnancının Temelleri-Akaid*, (Haz. M.Seyyid Ahsen), İstanbul 1975.
- Şibli, Numani, *Bütün Yönleriyle Hz. Ömer ve Devlet İdaresi 2*, (Çeviren: Talip Yaşar Alp), İstanbul 1986.

EKLER

EK 1: SÖZLÜK

-A-

Ârız: Başa gelmek, sakat bırakmak, bozmak.

Aşere-i Mübeşşere: Hayatta iken cennetle müjdelenen 10 kişi. (Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Sa'd b. Ebi Vakkas, Sa'îd b. Zeyd, Talha b. Ubeydullah, Zubeyr b. el-Avvam, Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh, Abdurrahman b. Avf.)

Avdet: Geri dönüş, geri gelmek.

-B-

Bağın: Bağlanmış, tabi olmuş.

Ba's: Yeniden dirilme, diriltirme, Ahret-günü anlamında da kullanılır.

Behatî: Deveye benzeyen bir nevi kuş.

Benu Müstalik: Bir Arap kabilesidir.

Beşîr: Müjde getiren, müjdeci, gülyüzlü güleç adam.

Beyat (Bîat): Kabul ve tasdik muamelesi (aslî: Bey'at'dır.)

Beytü'l-Makdis: İslâm'da üç mukaddes mescidten biri olan Kudüs'teki mescid.

Bi-l-mecbûriye: Mecburiyetten, zorunluluktan.

Bürde: Arapların giydiği bir çeşit aba, hırka.

-C-

Cedde: Büyükanne, nine, babanın annesi.

Cem': toplamak, yığılmak, birleştirmek.

Celde: Zina suçu olarak vurulan yüz değnek veya büyük kamçı ile vurmak.

Cümâdü-l Ahir: Arabi aylardan 6. olanı. (Cemaziyel-Ahir)

Cennet-ül Bakî: Medîne Mezarlığı.

-Ç-

Çevgen: Cirit oyununda atlıların birbirine attıkları değnek, baston.

-D-

Dâr-i Hicret: Hicret edilen ev anlamında kullanılmıştır.

Denî: Alçak, rezil.

Der-uhde: Üstüne alma, yüklenme.

Dûcâr: Cezaya yakalanmak, cezaya uğramak.

-E-

Ecr: Ahirete ait mukafaat, sevap, hizmet-karşılığı alınan ücret.

Efdal: Faziletli, üstün, en ala.

Ehven: Daha zararsız, daha ucuz, daha kolay.

Eşhas: Şahıslar, kişiler.

Eşraf: şeref ve itibar sahibi kimseler, toplumda ileri gelenler.

Evvâh: Çok dua eden, çok merhametli, imanı sağlam. Din bilgisi çok geniş olan.

Eyyâm: Günler, saltanat günü.

-F-

Fâcîr: Fena huylu, günahkar, ayyaş, habis ruhlu, kadınsa erkeğe düşkün, erkekse kadına düşkün olan.

Farîza: Farz, Allah'ın emri yerine getirilmesi zorunlu şey.

Farziyet: Takdir ve tahmin usulüne dayanmak.

Fasîh: Güzel, düzgün ve açık konuşan, iyi söz söyleme kabiliyetinde olan kişi.

Fecr: Sabah karşı, güneş doğmadan önce, ufku gün doğusu tarafından görülüşü, tan yeri.

Feluzec: Un, su ve baldan yapılan bir tatlı.

Feraizciler: Mirascılar.

Firaseti (Feraset): Anlayışlılık, çabuk sezme kabiliyeti.

Fısk u Fücûr: Hak yolundan çıkma veya Allah'a karşı isyan etme. Sefihlik ve günahkarlık, ahlaka aykırı durum.

-G-

Galebe çalmak: Öne çıkmak, sık kullanılır olmak.

Garâmet: Borç, diyet-gibi şeyleri ödeme, vergi.

Gazve: Akın, cenk, (S.A.V.)aş, din düşmanı üzerine olan sefer.

-H-

Halkolunmak: Yaratılmak.

Harîs: Hırslı, tamahkar, bir şeye çok düşkün, lüzumundan fazla istekli olan kimse.

Hasen: Herkes tarafından kabul gören, güzel, senedi sağlam.

Hâyiz: Malik olmak, sahip olmak, taşımak.

Hazar: Sabit meskenleri olanların oturdukları memleket, ikametgah, yerleşik düzen.

Hazira: et-çorbası.

Hîn-i Hâcet: Gerektiği zaman.

Hoha: Duvarda ışık girmesi için bırakılan delik.

Hulâsa: Bir şeyin, bir sözün özü, özeti.

Hücced: Sened, vesika, delil. Seçkin alimlere verilen unvan.

-İ-

İcmâ': Dağınık şeyleri bir araya getirmek, toplamak. Büyük Fakihlerin, dinle ilgili bir mevzuda birlik olmaları.

İctihâd: Gücü, kuvveti yettiği kadar çalışmak, fıkhıta büyük din alimlerinin Kur'an ve hadîslere dayanarak ortaya koydukları dini kurallar, bir şeyden mana ve hüküm çıkarmak.

İhdâs: Meydana getirmek, ortaya çıkarmak.

İhtimâm: Dikkatle, gayretle çalışma, özenle iş görme.

İkan: bilmek doğruyu kabullenmek.

İnfâk: Nafaka verip geçindirmek, muhtaçlara vermek.

İnkıraz: Bir bütünden tek kişi kalmayacak şekilde tükenmek, bitmek.

İrticâlen: Düşünmeden, birden bire içine doğduğu gibi konuşmak, söylemek.

İrtidâd: İslâm dinini bırakarak başka bir dini kabul etmek.

İnayet: Lütuf, ihsan, iyilik.

İnzâl: İndirmek, indirilmek, Allah buyruklarının Peygamberlere gökten indirilmesi.

İptidâî: Henüz yeni tabi olmuş, uymuş.

İrâd: söylemek, konuşmak, aktarmak.

İsnâd: Bir şeyi, birisi için yaptı demek, iftira etmek, güvenilirlik. Eserde, Peygamber sözü olan hadîslerin sırasıyla kimler tarafından söyleneğeldiğini bildirmek, Hadîs senedleri olarak kullanılmıştır.

İstidlâl: Bir delile dayanarak bir şeyden bir netice çıkarmak, delil ile anlamak.

İtmînân: emin olmak, birine inanmak güvenmek, kati olarak bilmek.

İstinbâd: Bir söz veya işten gizli bir mana çıkarma, dolaylı anlama.

İttika: Sakınma, çekinme, Allahtan korkmak.

İzâfe: Birleştirmek, katmak.

İzhâr: Gösterme, meydana koyma, yalancı gösteriş, ortaya koymak.

-K-

Kabil: Söylenmek, dile getirmek.

Kaderiyye: “İnsan, yaptıklarının yaratıcısıdır” itikadında bulunan, kaderi inkar eden mezhep sümresi.

Ketem: Kırmızı boyalı bir bitkidir.

Kurra: Kur’an-ı Kerim’i yedi kıraat ve on rivâyet dahilinde okuyan üstad Hâfızlar.

-L-

Liyâkat: Layık olmak, hünerli faziletli olmak.

-M-

Makhûr: Kahreden, bozguna ugratan, Allahın kazabına uğrayan.

Mecusi: Ateşe tapan kimse veya Mecus dinine mensup kişi.

Medfih: Medhetmeye, övme konusu.

Mel’un: Lanetlenmiş.

Melce’: İltica edilen, sığınılan yer.

Menkibe (Menkabe): Çoğu tanınmış veya tarihe geçmiş kimselerin durumlarına ait fıkralar, hikâyeler.

Merdut: Reddedilmiş, geri çevrilmiş.

Merfû’: Eserde bu kelime, Doğrudan doğruya, Hz. Peygamber’e (S.A.V.) açıkça veya hükmen adfedilen hadîstir.

Mesâbe: Derece, rütbe, kadar.

Mevsul: (Mevsul hadîs) muhaddisden Hz. Resul’e, sahabiye veya tabiîye varıncaya kadar senedinin bütün ravileri sıra ile birer birer zikrolunan hadîstir.

Mezkûr: Zikrolunmuş, adı geçmiş, anılmış kimse.

Muâheze: Azarlamak, paylamak, çıkışmak, tenkit etmek.

Muâhid: Antlaşma yapanlardan her biri, İslâm hükümetine bir para ödeyerek kendini himaye ettiren Hıristiyan veya bir başka dinden kimse. Buna Zımmi de denir.

Mûcib: İcab eden, gerektiren ve gereğince.

Muganniyye: Şarkıcı Kadın (Muganni ise erkek şarkıcı)

Muhaddis: Hadîs ile meşgul olan, Hz. Peygamberin sözlerini bildiren kimse.

Muhâsara: Kuşatma, etrafını çevirme.

Muhâvere: İki kişinin karşılıklı konuşması.

Muhayyer: Seçmeli, beğenmeye bağlı, beğenmece, Serbest bırakmak, seçme şansı olmak.

Muktedir: İktidarlı, gücü yeten, bir işi becerebilen.

Mushaf: Sahife haline getirilmiş şey, kitap, Kur’an.

Mukaddeme: Takdim, bir eserin önsözü, sunuş.

Muttasif: Vasıflanani kendisinde bir hal, bir sıfat, bir vasıf bulunan kişi.

Mübah: Dince yapılmasında veya işlenmesinde sakıncası olmayan.

Mübareze: iki kişi arasında yapılan cenk, harp.

Mücâhede: Uğraşmak, (S.A.V.)aşmak, din düşmanlarıyla (S.A.V.)aşmak, ayrıca insanın nefsiyle (S.A.V.)aşması.

Müfterî: İftira atan, karalayıcı kimse.

Münâfât: Birbirine zıt olma, uymamak.

Münâfi: Zıt, uymaz, aykırı.

Münker: İnkâr edilmiş, kabul edilmemiş.

Münkir: İnkâr eden, kabul etmeyen.

Mürcie: Ehli sünnet, akidesine muhalefet-eden din fırkalarından biri.

Mürsel: Gönderilmiş, yollanılmış. Eserde ise Mürsel-Hadîs, Tabîîndan birinin sendinde sahabeyi zikretmeksizin Hz. Peygamber'in adını anarak rivâyet ettiği hadîs anlamında kullanılmıştır.

Mürted: Dinden çıkan, İslâm dininden dönen.

Mürüvvet: İnsaniyet, Mertlik, İyilikseverlik.

Müstakîm: Doğru, düz, dik, hak yolu.

Müşâhede: Bir şeyi gözle görmek, şahit olmak.

Müşâvere: Danışma, bir iş üzerinde konuşma.

Mütâbaat: Birine tabi olmak, arkasından gitmek, uymak. Eserde; Mütâbaat Hadîs anlamında yani rivâyeti tek kalmış sanılan bir raviye başka bir ravinin tabi olarak aynı hadîsi rivâyet etmesidir şeklinde kullanılmıştır.

Müteaddid: Birçok defa, defalarca, türlü türlü.

Mütevâtir haber: Ağızdan ağza dolaşan, halk arasında söylenen. Senedi çok sağlam ve güvenilir yalan söylemesi söz konusu olmayan pek çok kişi tarafından rivâyet edilen hadîs türüdür.

Müttakî: Sakınan, çekinen, Allah'tan korkan

-N-

Nâdim: Pişman olmak, pişmanlık duymak.

Nâkîs: Eksiklik, kusur, noksanlık.

Nâkîse: Noksanlık, eksiklik, tam olmayan.

Nehy: Yasak etmek, yasaklamak.

Neseb: Nesil, soy.

Nezîr: Birini doğru yola sokmak için, gözdağı vererek korkutmak, Hz. Peygamberin isimlerindedir.

Nüzûl: aşağı inmek, ilahi vahiy halinde inmek, felç.

-R-

Rafiziler: Hz. Ebû Bekir ile Ömer'in halîfeliğini kabul etmeyen, onlara dil uzatan grup.

Râsîd: Göz eden, dikkatle bakan, gözetleyici.

Rakme: Vücudun muhtelif yerlerine boya ile yapılan yazı ve işaretler. Dövme.

Reyyân: Cennetin suya kanılan kapısı.

Rubûbiyet: Sahiplik, Allaha ait, Allahın yüceliğine ait.

-S-

Sâdır: Ortaya çıkmak.

Sahâbî: Hz. Muhammed'i görmüş ve kendilerinin sohbetlerinde bulunmuş olan mü'min kimse.

Sahîh: Gerçek, kabul edilen.

Sâkıt: Düşen, hükümsüz, yürürlükten kalkan, hüküm ve itibardan düşen.

Sakîfe: Köy, semt, yerleşim yeri.

Salatü: Hürmet.

Sarâhaten: Açıkça, açık olarak.

Sarf-ı nazar: Vazgeçmek. Bir işten vazgeçmek.

Satvet: Ezici kuvvet, zorluluk, şiddetli hücum.

Sa'y: Mesai kelimesi buradan gelir. Çalışmak, çabalamak.

Sebât: Yerinde durmak, kıvıdamamak, sözünden kararından vazgeçmemek.

Sepkat: Öne geçmek, ilerlemek.

Serdetmek: Sözü düzgün münasebetli ve doğru olarak ortaya koymak.

Sıyanet: Korumak, korunma, muhafaza.

Sika: Güven, emniyet, inanılır ve güvenilir kimse.

Sunh: Hz. Peygamber'in mescidine 1 mil uzaklıkta bulunan ve Avali denilen yerdeki evlerdir.

Sücûd: secde etmek, secdeler.

Südüz: Altıda bir verilen hak manasındadır.

-Ş-

Şecâat: Yiğitlik, yüreklilik ve cesaret.

Şekk Etmek: Şüphe etmek, tereddüt etmek, zanda bulunmak.

Şerîk: Ortak, benzer, eş.

-T-

Tabakât: Dereceler, sınıflamalar.

Tafsîl: Etraflıca, etraflı olarak bildirme, uzun uzadıya anlatma, uzunca açıklama.

Tafdîl: Birini ötekilerden üstün tutmak.

Tarîk: Yol, rivâyet yolu, geliş yolu anlamlarında kullanılır.

Tasadduk: Sadaka olarak vermek, dağıtmak.

Ta'zîr: Tekdir etmek, azarlamak, suçluyu suçuna göre sözle cezalandırmak.

Teba': Birine tabi olanlar, uyanlar.

Tebşîr: Müjde vermek, müjdelemek, barışmaya gelmek.

Techîz: Cihazlama, lüzumlu şeyleri tamamlama, donatma, süsleme.

Te'lîf: Uzlaştırmak, barıştırmak, yazılmış eser.

Telbiye: Hac esnasında hacıların "Lebbeyk Allahümme Lebbeyk..." demeleri.

Tehlîl: İslâm Dininin tevhid akidesini özetleyen "Lailaheillallah" sözünü söylemek.

Tekaddüm: (Takaddüm) Önce gelme, önce davranma, ileri geçme, ileride bulunma.

Teşe'üm: Kalbin bozulması, uğursuzluk düşüncesi.

Tevdî': Bırakmak, birinin üstüne bırakmak, emanet-etmek, vedalaşmak.

Te'vil: Sözü çevirmek, söze ayrı bir mana vermeye çalışmak.

Tezkiye-i Nefs: İnsan nefsinin Allah sevgisi dışında kalan her türlü tutku ve heveslerden arınması.

-U-

Ukıyye: 1283 gramlık eski bir ağırlık ölçüsü. (Eserde Okıyye olarak kullanılmıştır)

-V-

Vâhî: Râvî'nin rivâyetinin zayıf olduğunu gösteren bir tâ'bîrdir.

Vârid: Erişen, gelen, vasıl olan, ortaya konmak.

Vasak: Arap para birimi.

Vecîz: Kısa, özetlenmiş, derli toplu.

Vech: Yüz, surat, çehre.

Vücûb: Vacip ve lüzumlu olma, layık olmak

-Y-

Yâr-ı Gâr: Dost, arkadaş, candan dost, Mağara arkadaşı.

-Z-

Zevcât-ı Tâhîrat: Peygamber Hanımları.

EK 2: TÂRÎHU'L-HULEFÂ'NIN ARAPÇA METNİ

تاريخ الخلفاء

السيوطي

بسم الله الرحمن الرحيم

أما بعد حمد الله الذي وعد فوفى وأوعد فعفا والصلاة والسلام على سيدنا محمد سيد الشرفاء ومسود الخلفاء وعلى آله وصحبه أهل الكرم والوفاء فهذا تاريخ لطيف ترجمت فيه الخلفاء أمراء المؤمنين القائمين بأمر الأمة من عهد أبي بكر الصديق رضي الله عنه إلى عهدنا هذا على ترتيب زمانهم الأول فالأول وذكرت في ترجمة كل منهم ما وقع في أيامه من الحوادث المستغربة ومن كان في أيامه من أئمة الدين وأعلام الأمة.

والداعي إلى تأليف هذا الكتاب أمور منها أن الإحاطة بتراجم أعيان الأمة مطلوبة ولذوي المعارف محبوبة وقد جمع جماعة تواريخ ذكروا فيها الأعيان محتلطين ولم يستوفوا واستيفاء ذلك يوجب الطول والملال فأردت أن أفرد كل طائفة في كتاب أقرب إلى الفائدة لمن يريد تلك الطائفة خاصة وأسهل في التحصيل فأفردت كتاباً في الأنبياء صلوات الله عليهم وسلامه وكتاباً في الصحابة ملخصاً من الإصابة لشيخ الإسلام أبي الفضل بن حجر وكتاباً حافلاً في طبقات المفسرين وكتاباً وجيزاً في طبقات الحفاظ لخصته من طبقات الذهبي وكتاباً جليلاً في طبقات النحاة واللغويين لم يؤلف قبله مثله وكتاباً في طبقات الأصوليين وكتاباً جليلاً في طبقات الأولياء وكتاباً في طبقات الفرضيين وكتاباً في طبقات البيانيين وكتاباً في طبقات الكتاب أعنى أرباب الإنشاء وكتاباً في طبقات أهل الخط المنسوب وكتاباً في شعراء العرب الذين يحتج بكلامهم في العربية وهذه تجمع غالب أعيان الأمة واكتفيت في طبقات الفقهاء بما ألفه الناس في ذلك لكثرتهم والاستغناء به وكذلك اكتفيت في القراء بطبقات الذهبي وأما القضاة فهم داخلون فيمن تقدم ولم يبق من الأعيان غير الخلفاء مع تشوق النفوس إلى أخبارهم فأفردت لهم هذا الكتاب ولم أورد أحداً ممن ادعى الخلافة خروجاً ولم يتم له الأمر ككثير من العلويين وقليل من العباسيين.

ولم أورد أحداً من الخلفاء العبيديين لأن إمامتهم غير صحيحة لأمر: منها: أنهم غير قرشيين وإنما سمتهم بالفاطميين جهلة العوام وإلا فجدهم مجوسي قال القاضي عبد الجبار البصري اسم جد الخلفاء المصريين سعيد كان أبوه يهودياً حداداً نشابة وقال القاضي أبو بكر الباقلاني القداح جد عبيد الله الذي يسمى بالمهدي كان مجوسياً ودخل عبيد الله المغرب وادعى أنه علوي ولم يعرفه أحد من علماء النسب وسماهم جهلة الناس الفاطميين وقال ابن خلكان أكثر أهل العلم لا يصححون نسب المهدي

عبيد الله جد خلفاء مصر حتى إن العزيز بالله ابن المعز في أول ولايته صعد المنبر يوم الجمعة فوجد هناك ورقة فيها هذه الأبيات:

إنا سمعنا نسباً منكراً
يتلى على المنبر في الجامع
إن كنت فيما تدعى صادقاً
فأذكر أبا بعد الأب السابع
وإن ترد تحقيق ما قلته
فانسب لنا نفسك كالطائع
أولادع الأنساب مستورة
وادخل بنا في النسب الواسع
فإن أنساب بني هاشم
يقصر عنها طمع الطامع

وكتب العزيز إلى الأموي صاحب الأندلس كتاباً سبه فيه وهجاه فكتب إليه الأموي أما بعد فإنك قد عرفتنا فهجوتنا ولو عرفناك لأجبنك فاشتد ذلك على العزيز فأفحمه عن الجواب يعني أنه دعي لا تعرف قبيلته قال الذهبي المحققون متفقون على أن عبید الله المهدي ليس بعلوي وما أحسن ما قال حفيده المعز صاحب القاهرة وقد سأله إن طباطبا العلوي عن نسبهم فجذب نصف سيفه من الغمد وقال هذا نسبي ونشر على الأمراء والحاضرين الذهب وقال هذا حسبي.

ومنها: أن أكثرهم زنادقة خارجون عن الإسلام ومنهم من أظهر سب الأنبياء ومنهم من أباح الخمر ومنهم من أمر بالسجود له والخير منهم رافضي خبيث لئيم يأمر بسب الصحابة رضي الله عنهم ومثل هؤلاء لا تعتقد لهم بيعة ولا تصح لهم إمامة.

قال القاضي أبو بكر الباقلاني: كان المهدي عبید الله باطنياً خبيثاً حريصاً على إزالة ملة الإسلام أعدم العلماء والفقهاء ليتمكن من إغواء الخلق وجاء أولاده على أسلوبه: أباحوا الخمر والفروج وأشاعوا الرفض.

وقال الذهبي: كان القائم بن المهدي شراً من أبيه زنديقاً ملعوناً أظهر سب الأنبياء وقال: وكان العبيديون على ملة الإسلام شراً من التتر.

وقال أبو الحسن القابسي: إن الذين قتلهم عبید الله وبنوه من العلماء والعباد أربعة آلاف ورجل ليردوهم عن الترضي عن الصحابة فاختروا الموت فيا حبذا لو كان رافضياً فقط ولكنه زنديق. وقال القاضي عياض: سئل أبو محمد القيرواني الكيزاني من علماء المالكية عمّن أكرهه بنو عبید يعني خلفاء مصر على الدخول في دعوتهم أو يقتل قال يختار القتل ولا يعذر أحد في هذا الأمر كان أول

دخولهم قبل أن يعرف أمرهم وأما بعد فقد وجب الفرار فلا يعذر أحد بالخوف بعد إقامته لأن المقام في موضع يطلب من أهله تعطيل الشرائع لا يجوز وإنما أقام من أقام من الفقهاء على المباينة لهم لئلا تخلو للمسلمين حدودهم فيفتنهم عن دينهم.

وقال يوسف الرعيني: أجمع العلماء بالقيروان على أن حال بني عبيد حال المرتدين والزنادقة لما أظهروا من خلاف الشريعة.

وقال ابن خلكان: وقد كانوا يدعون علم المغيبات وأخبارهم في ذلك مشهورة حتى إن العزيز صعد يوماً المنبر فرأى ورقة فيها مكتوب:

وليس بالكفر والحماقه

بالظلم والجور قد رضينا

بين لنا كاتب البطاقة

إن كنت أعطيت علم غيب

وكتبت إليه امرأة قصة فيها: بالذي أعز اليهود بميشا والنصارى بابن نسطور وأذل المسلمين بك إلا نظرت في أمري وكان ميشا اليهودي عاملاً بالشام وابن نسطور النصراني بمصر.

ومنها: أن مبايعتهم صدرت والإمام العباسي قائم موجود سابق البيعة فلا تصح إذ لا تصح البيعة لإمامين في وقت واحد والصحيح المتقدم.

ومنها: أن الحديث ورد بأن هذا الأمر إذا وصل إلى بني العباس لا يخرج عنهم حتى يسلموه إلى عيسى بن مريم أو المهدي فعلم أن من تسمى بالخلافة مع قيامهم خارج باغ.

فلهذه الأمور لم أذكر أحداً من العبيديين ولا غيرهم من الخوارج وإنما ذكرت الخليفة المتفق على صحة إمامته وعقد بيعته وقد قدمت في أول الكتاب فصلاً فيها فوائد مهمة وما أوردته من الوقائع الغريبة والحوادث العجيبة فهو ملخص من تاريخ الحافظ الذهبي والعهد في أمره عليه والله المستعان.

فصل في بيان كون النبي لم يستخلف

صلى الله عليه وسلم وسر ذلك

قال البزار في مسنده: حدثنا عبد الله بن وضاح الكوفي حدثنا يحيى بن اليماني حدثنا إسرائيل عن أبي اليقظان عن أبي وائل عن حذيفة قال: قالوا: يا رسول الله ألا تستخلف علينا قال: "إني إن أستخلف عليكم فتعصون خليفتي يتزل عليكم العذاب" أخرجه الحاكم في المستدرک وأبو اليقظان ضعيف.

وأخرج الشيخان عن عمر أنه قال حين طعن: "إن أستخلف فقد استخلف من هو خير مني - يعني

أبا بكر - وإن أترككم فقد ترككم من هو خير مني" يعني رسول الله صلى الله عليه وسلم وأخرج أحمد والبيهقي في دلائل النبوة بسند حسن عن عمرو بن سفيان قال لما ظهر علي يوم الجمل قال أيها الناس إن رسول الله صلى الله عليه وسلم لم يعهد إلينا في هذه الإمارة شيئاً حتى رأينا من الرأي أن نستخلف أبا بكر فأقام واستقام حتى مضى لسبيله ثم أن أبا بكر رأى من الرأي أن يستخلف عمر فأقام واستقام حتى ضرب الدين بجرانه ثم إن أقواماً طلبوا الدنيا فكانت أمور يقضي الله فيها. وأخرج الحاكم في المستدرك وصححه البيهقي في الدلائل عن أبي وائل قال: قيل لعلي: ألا تستخلف علينا قال ما استخلف رسول الله صلى الله عليه وسلم فأستخلف ولكن إن يرد الله بالناس خيراً فسيجمعهم بعدي على خيرهم كما جمعهم بعد نبيهم على خيرهم.

قال الذهبي: وعند الرافضة أباطيل في أنه عهد إلى علي رضي الله عنه وقد قال هذيل بن شرحبيل: أكان أبو بكر يتأمر على علي وصي رسول الله صلى الله عليه وسلم وود أبو بكر أنه وجد عهداً من رسول الله صلى الله عليه وسلم فخزم أنفه بخزام أخرجه ابن سعد والبيهقي في الدلائل وأخرج ابن سعد عن الحسن قال: قال علي لما قبض رسول الله صلى الله عليه وسلم نظرنا في أمرنا فوجدنا النبي صلى الله عليه وسلم قد قدم أبا بكر في الصلاة فرضينا لدنيانا عمن رضى رسول الله صلى الله عليه وسلم عنه لدينا فقدمنا أبا بكر.

وقال البخاري في تاريخه: روى عن ابن جهمان عن سفينة أن النبي صلى الله عليه وسلم قال لأبي بكر وعمر وعثمان هؤلاء الخلفاء بعدي قال البخاري: ولم يتابع على هذا لأن عمر وعلياً وعثمان قالوا لم يستخلف النبي صلى الله عليه وسلم انتهى.

والحديث المذكور أخرجه ابن حبان قال: حدثنا أبو يعلى حدثنا يحيى الجماني حدثنا حشرج عن سعيد بن جهمان عن سفينة لما بنى رسول الله صلى الله عليه وسلم المسجد وضع في البناء حجراً وقال لأبي بكر ضع حجرك إلى جنب حجري ثم قال لعمر ضع حجرك إلى جنب حجر أبي بكر ثم قال لعثمان ضع حجرك إلى جنب حجر عمر ثم قال هؤلاء الخلفاء بعدي قال أبو زرعة إسناده لا بأس به وقد أخرجه الحاكم في المستدرك وصححه البيهقي في الدلائل وغيرهما.

قلت: ولا منافاة بينه وبين قول عمر وعلي أنه لم يستخلف لأن مرادهما أنه عند الوفاة لم ينص على استخلاف أحد وهذا إشارة وقعت قبل ذلك فهو كقوله صلى الله عليه وسلم في الحديث الآخر "عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي" أخرجه الحاكم من حديث العرباض بن

سارية وكقوله صلى الله عليه وسلم "اقتدوا باللذين من بعدي أبي بكر وعمر" وغير ذلك من الأحاديث المشيرة إلى الخلافة.

فصل في بيان أن الأئمة من قريش

والخلافة فيهم

قال أبو داود الطيالسي في مسنده حدثنا سكين بن عبد العزيز عن سيار ابن سلامة عن أبي برزة أن النبي صلى الله عليه وسلم قال "الأئمة من قريش ما حكموا فعدلوا ووعدوا فوفوا واسترحموا فرحموا" أخرجه الإمام أحمد وأبو يعلى في مسنديهما والطبراني.

وقال الترمذي: حدثنا أحمد بن منيع حدثنا زيد بن الحباب حدثنا معاوية بن صالح حدثنا أبو مريم الأنصاري عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "الملك في قريش والقضاء في الأنصار والأذان في الحبشة" إسناده صحيح.

وقال الإمام أحمد في مسنده: حدثنا الحاكم بن نافع حدثنا إسماعيل بن عياش عن ضمضم بن زرعة عن شريح عن كثير بن مرة عن عتبة بن عبدان أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: "الخلافة في قريش والحكم في الأنصار والدعوة في الحبشة" رجاله موثقون.

وقال البزار: حدثنا إبراهيم بن هانئ حدثنا الفيض بن الفضل حدثنا مسعر عن سلمة بن كهيل عن أبي صادق عن ربيعة بن ماجد عن علي بن أبي طالب قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "الأمراء من قريش أبرارها أمراء أبرارها وفجارها أمراء فجارها".

فصل في مدة الخلافة

في الإسلام

قال الإمام أحمد: حدثنا بهز حدثنا حماد بن سلمة حدثنا سعيد بن جهمان عن سفينة قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: "الخلافة ثلاثون عاماً ثم يكون بعد ذلك الملك" أخرجه أصحاب السنن وصححه ابن حبان وغيره.

قال العلماء لم يكن في الثلاثين بعده صلى الله عليه وسلم إلا الخلفاء الأربعة وأيام الحسن.

وقال البزار: حدثنا محمد بن سكين حدثنا يحيى بن حسان حدثنا يحيى بن حمزة عن مكحول عن أبي ثعلبة عن أبي عبيدة بن الجراح قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "إن أول دينكم بدأ نبوة ورحمة ثم يكون خلافة ورحمة ثم يكون ملكاً وجبرية" حديث حسن.

وقال عبد الله بن أحمد: حدثنا محمد بن أبي بكر المقدسي حدثنا يزيد بن زريع حدثنا ابن عون عن الشعبي عن جابر بن سمرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال "لا يزال هذا الأمر عزيزاً ينصرون على من ناوهم عليه اثنا عشر خليفة كلهم من قريش" أخرجه الشيخان وغيرهما وله طرق وألفاظ منها: "لا يزال هذا الأمر صالحاً" ومنها "لا يزال الأمر ماضياً" رواهما أحمد ومنها عند مسلم "لا يزال أمر الناس ماضياً ما وليهم اثنا عشر رجلاً" ومنها عنده "إن هذا الأمر لا ينقضي حتى يمضي له فيهم اثنا عشر خليفة" ومنها عنده "لا يزال الإسلام عزيزاً منيعاً إلى اثني عشر خليفة" ومنها عند البزار "لا يزال أمر أمي قائماً حتى يمضي اثنا عشر خليفة كلهم من قريش" ومنها عند أبي داود زيادة فلما رجع إلى منزله أتته قريش فقالوا ثم يكون ماذا قال ثم يكون المهرج ومنها عنده "لا يزال هذا الدين قائماً حتى يكون عليكم اثنا عشر خليفة كلهم تجتمع الأمة عليه" وعند أحمد والبزار بسند حسن عن ابن مسعود "أنه سئل: كم يملك هذه الأمة من خليفة فقال سألنا عنها رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال اثنا عشر كعدة نقيب بني إسرائيل".

قال القاضي عياض: لعل المراد بالاثني عشر في هذه الأحاديث وما شابهها أنهم يكونون في مدة عزة الخلافة وقوة الإسلام واستقامة أموره والاجتماع على من يقوم بالخلافة وقد وجد هذا فيمن اجتمع عليه الناس إلا أن اضطرب أمر بني أمية ووقعت بينهم الفتنة زمن الوليد بن يزيد فاتصلت بينهم إلى أن قامت الدولة العباسية فاستأصلوا أمرهم.

قال شيخ الإسلام ابن حجر في شرح البخاري كلام القاضي عياض أحسن ما قيل في الحديث وأرجحه لتأييده بقوله في بعض طرق الحديث الصحيحة "كلهم يجتمع عليه الناس" وإيضاح ذلك أن المراد بالاجتماع انقيادهم لبيعتهم والذي وقع أن الناس اجتمعوا على أبي بكر ثم عمر ثم عثمان ثم علي إلى أن وقع أمر الحكمين في صفين فتسمى معاوية يومئذ بالخلافة ثم اجتمع الناس على معاوية عند صلح الحسن ثم اجتمعوا على ولده يزيد ولم ينتظم للحسن أمر بل قتل قبل ذلك ثم لما مات يزيد وقع الاختلاف إلى أن اجتمعوا على عبد الملك بن مروان بعد قتل ابن الزبير ثم اجتمعوا على أولاده الأربعة الوليد ثم سليمان ثم يزيد ثم هشام وتخلل بين سليمان ويزيد عمر بن عبد العزيز فهؤلاء سبعة

بعد الخلفاء الراشدين والثاني عشر هو الوليد بن يزيد بن عبد الملك اجتمع الناس عليه لما مات عمه هشام فولى نحو أربع سنين ثم قاموا عليه فقتلوه وانتشرت الفتن وتغيرت الأحوال من يومئذ ولم يتفق أن يجتمع الناس على خليفة بعد ذلك لأن يزيد بن الوليد الذي قام على ابن عمه الوليد بن يزيد لم تطل مدته بل ثار عليه قبل أن يموت ابن عم أبيه مروان بن محمد بن مروان ولما مات يزيد ولى أخوه إبراهيم فقتله مروان ثم ثار على مروان بنو العباس إلى أن قتل ثم كان أول خلفاء بني العباس السفاح ولم تطل مدته مع كثرة من ثار عليه ثم ولى أخوه المنصور فطالت مدته لكن خرج عنهم المغرب الأقصى باستيلاء مروان بن علي الأندلس واستمرت في أيديهم متغلبين عليها إلى أن تسموا بالخلافة بعد ذلك وانفرد الأمر إلى أن لم يبق من الخلافة إلا الاسم في البلاد بعد أن كان في أيام بني عبد الملك بن مروان يخطب للخليفة في جميع الأقطار من الأرض شرقاً وغرباً يميناً وشمالاً مما غلب عليه المسلمون ولا يتولى أحد في بلد من البلاد كلها الإمارة على شيء منها إلا بأمر الخليفة.

ومن انفرط الأمر أنه كان في المائة الخامسة بالأندلس وحدها ستة أنفس كلهم يتسمى بالخلافة ومعهم صاحب مصر العبيدي والعباسي ببغداد خارجاً عن من كان يدعى الخلافة في أقطار الأرض من العلوية والحوارج.

قال: فعلى هذا التأويل يكون المراد بقوله ثم يكون الهرج يعني القتل الفاشي عن الفتن وقوعاً فاشياً ويستمر ويزداد وكذا كان.

وقيل: إن المراد وجود اثني عشر خليفة في جميع مدة الإسلام إلى يوم القيامة يعملون بالحق وإن لم تتوال أيامهم ويؤيد هذا ما أخرجه مسدد في مسنده الكبير عن أبي الخلد أنه قال: لا تهلك هذه الأمة حتى يكون منها اثنا عشر خليفة كلهم يعمل بالهدى ودين الحق منهم رجلان من أهل بيت محمد صلى الله عليه وسلم وعلى هذا فالمراد بقوله "ثم يكون الهرج" أي الفتن المؤذنة بقيام الساعة من خروج الدجال وما بعده انتهى.

قلت: وعلى هذا فقد وجد من الاثني عشر خليفة الخلفاء الأربعة والحسن ومعاوية وابن الزبير وعمر بن عبد العزيز هؤلاء ثمانية ويحتمل أن يضم إليهم المهدي من العباسيين لأنه فيهم كعمر بن عبد العزيز في بني أمية وكذلك الطاهر لما أوتيه من العدل وبقي الاثنان المنتظران أحدهما المهدي لأنه من آل بيت محمد صلى الله عليه وسلم.

فصل في

الأحاديث المنذرة بخلافة بني أمية

قال الترمذي: حدثنا محمد بن غيلان حدثنا أبو داود الطيالسي حدثنا القاسم ابن الفضل المدني عن يوسف بن سعد قال قام رجل إلى الحسن بن علي بعد ما بايع معاوية فقال سودت وجوه المؤمنين فقال لا تؤنبي رحمة الله فإن النبي صلى الله عليه وسلم رأى بني أمية على منبره فساءه ذلك فترلت "إنا أعطيناك الكوثر" ونزلت "إنا أنزلناه في ليلة القدر وما أدراك ما ليلة القدر ليلة القدر خير من ألف شهر" "القدر: 1 - 3" يملكها بعدك بنو أمية يا محمد قال القاسم: فعددنا فإذا هي ألف شهر لا تزيد ولا تنقص قال الترمذي هذا حديث غريب لا نعرفه إلا من حديث القاسم وهو ثقة ولكن شيخه مجهول وأخرج هذا الحديث الحاكم في مستدركه وابن جرير في تفسيره: قال الحافظ أبو الحجاج المزني: وهو حديث منكر وكذا قال ابن كثير وقال ابن جرير في تفسيره: حدثت عن محمد بن الحسن بن زبالة حدثت عن عبد المهيم بن عباس بن سهل حدثني أبي عن جدي قال رأى رسول الله صلى الله عليه وسلم بنى الحكم بن أبي العاص يتزور على منبره نزو القردة فساءه ذلك فما استجمع ضاحكاً حتى مات وأنزل الله في ذلك "وما جعلنا الرؤيا التي أريناك إلا فتنة للناس" "الإسراء: 60" إسناده ضعيف لكن له شواهد من حديث عبد الله بن عمر ويعلى بن مرة والحسين ابن علي وغيرهم وقد أوردتها بطرقها في كتاب التفسير والمسنند وأشرت إليها في كتاب أسباب التزول.

فصل في

الأحاديث المبشرة بخلافة بني العباس

قال البزار: حدثنا يحيى بن يعلى بن منصور حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة حدثنا محمد بن إسماعيل بن أبي فديك عن محمد بن عبد الرحمن العامري عن سهيل عن أبيه عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم للعباس "فيكم النبوة والمملكة" العامري ضعيف وقد أخرجه أبو نعيم في دلائل النبوة وابن عدى في الكامل وابن عساكر من طرق عن ابن أبي فديك. وقال الترمذي: حدثنا إبراهيم بن سعيد الجوهري حدثنا عبد الوهاب بن عطاء عن ثور بن يزيد عن مكحول عن كريب عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم للعباس

"إذا كان غداة الاثنين فأتني أنت وولدك حتى أدعو لهم بدعوة ينفعك الله بها وولدك فغدا وغدونا معه وأبستنا كساء ثم قال اللهم اغفر للعباس ولولده مغفرة ظاهرة وباطنة لا تغادر ذنباً اللهم احفظه في ولده" هكذا أخرجه الترمذي في جامعه وزاد رزين العبدري في آخره "واجعل الخلافة باقية في عقبه". قلت: هذا الحديث والذي قبله أصلح ما ورد في هذا الباب.

وقال الطبراني: حدثنا أحمد بن محمد بن يحيى بن حمزة حدثنا إسحاق عن إبراهيم بن أبي النصر عن يزيد بن ربيعة عن أبي الأشعث عن ثوبان رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "رأيت بني مروان يتعاورون على منبري فسأني ذلك ورأيت بني العباس يتعاورون على منبري فسرني ذلك".

وقال أبو نعيم في الحلية: حدثنا محمد بن المظفر حدثنا عمر بن الحسن بن علي حدثنا عبد الله بن أحمد بن عبيد حدثنا محمد بن صالح العدوي حدثنا ابن جعفر التميمي حدثنا عبد العزيز بن عبد الصمد العمي أخبرني علي بن زيد بن جدعان عن سعيد بن المسيب عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: "خرج رسول الله صلى الله عليه وسلم فتلقاه العباس فقال ألا أبشرك يا أبا الفضل قال بلى يا رسول الله قال إن الله افتتح بي هذا الأمر وبذريتك يختمه" إسناده ضعيف.

وقد ورد من حديث علي بإسناد أضعف من هذا أخرجه ابن عساكر من طريق محمد بن يونس الكديمي وهو وضاع عن إبراهيم بن سعيد الأشقر عن خليفة عن أبي هاشم عن محمد بن الحنفية عن علي رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال للعباس: "إن الله فتح هذا الأمر بي ويختمه بولدك" وورد أيضاً من حديث ابن عباس أخرجه الخطيب في التاريخ ولفظه "بكم يفتح هذا الأمر وبكم يختم" وسيأتي بسنده في ترجمة المهتدي بالله وورد أيضاً من حديث عمار بن ياسر أخرجه الخطيب.

وقال في الحلية: حدثنا محمد بن المظفر حدثنا نصر بن محمد حدثنا علي ابن أحمد السواق حدثنا عمر بن راشد حدثنا عبد الله بن محمد بن صالح عن أبيه عن عمرو بن دينار عن جابر بن عبد الله رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "يكون من ولد العباس ملوك تكون أمراء امتي يعز الله بهم الدين" عمر بن راشد ضعيف.

وقال أبو نعيم في الدلائل حدثنا الحسن بن إسحاق بن إبراهيم بن زيد حدثنا المنتصر بن نصر بن المنتصر حدثنا أحمد بن راشد بن خثيم ثنا عمي سعيد بن خثيم عن حنظلة عن طاوس عن ابن عباس

رضي الله عنهما قال حدثني أم الفضل رضي الله عنها قالت مررت بالنبى صلى الله عليه وسلم فقال "إنك حامل بغلام فإذا ولدت فأتيني به فلما ولدته أتيت به النبى صلى الله عليه وسلم فأذن في أذنه اليمنى وأقام في أذنه اليسرى وألبأه من ريقه وسماه عبد الله وقال اذهبي بأبي الخلفاء فأخبرت العباس وكان رجلاً لباساً فلبس ثيابه ثم أتى إلى النبى صلى الله عليه وسلم فلما بصر به قام فقبل بين عينيه فذكر ذلك لرسول الله صلى الله عليه وسلم فقال هو ما أخبرتك هو أبو الخلفاء حتى يكون منهم السفاح حتى يكون منهم المهدي حتى يكون منهم من يصلي بعيسى بن مريم عليه السلام".

وقال الديلمي في مسند الفردوس أخبرنا عبدوس بن عبد الله كتابة أخبرنا الحسن بن فتحويه حدثنا عبد الله بن أحمد بن يعقوب المقرئ حدثنا العباس ابن علي النسائي حدثنا يحيى بن يعلى الرازي حدثنا سهل بن تمام حدثنا الحارث بن شبل حدثنا أم النعمان عن عائشة رضي الله عنها مرفوعاً سيكون لبني العباس راية ولن يخرج من أيديهم ما أقاموا الحق.

وقال الدار قطني في الأفراد حدثنا عبد الله بن عبد الصمد بن المهدي حدثنا محمد بن هارون السعدي حدثنا أحمد بن إبراهيم الأنصاري عن أبي يعقوب بن سليمان الهاشمي قال سمعت المنصور يقول حدثني أبي عن جدي عن ابن عباس رضي الله عنهما أن النبى صلى الله عليه وسلم قال للعباس "إذا سكن بنوك السواد ولبسوا السواد وكان شيعتهم أهل خراسان لم يزل الأمر فيهم حتى يدفعوه إلى عيسى بن مريم".

أحمد بن إبراهيم ليس بشيء وشيخه مجهول والحديث ضعيف حتى إن ابن الجوزي ذكره في الموضوعات وله شاهد أخرجه الطبراني في الكبير عن أحمد بن داود المكي عن محمد بن إسماعيل بن عون النبلي عن الحارث بن معاوية ابن الحارث عن أبيه عن جده أبي أمه عن أم سلمة رضي الله عنها مرفوعاً الخلافة في ولد عمي وصنو أبي حتى يسلموه إلى المسيح وأخرجه الديلمي من وجه آخر عن أم سلمة رضي الله عنها.

وقال العقيلي في كتاب الضعفاء: حدثنا أحمد بن محمد النصيبي حدثنا إبراهيم بن المستمر العروقي حدثنا أحمد بن سعيد الجبيري حدثنا عبد العزيز بن بكار بن عبد العزيز بن أبي بكرة عن أبيه عن جده أبي بكرة رضي الله عنه مرفوعاً "يلي ولد العباس من كل يوم تليه بنو أمية يومين ومن كل شهر شهرين".

هذا حديث أورده ابن الجوزي في الموضوعات وأعله بكار وليس كما قال فإن بكاراً لم يتهم بكذب ولا وضع بل قال فيه ابن عدي: هو من جملة الضعفاء الذين يكتب حديثهم ثم قال وأرجو أنه لا بأس

به ولعمري فليس معنى الحديث ببعيد فإن دولة العباسيين في حال علوها ونفوذ كلمتها في أقطار الأرض شرقاً وغرباً ما عدا أقصى المغرب كانت من سنة بضع وثلاثين ومائة إلى سنة بضع وتسعين ومائتين حتى تولى المقتدر وفي أيامه انخرم النظام وخرجت المغرب بأسرها عن أمره ثم تتابع الفساد والاختلال في دولته وبعده كما سيأتي فكانت أيام شموخ دولتهم ومملكتهم مائة وبضعاً وستين سنة وهي ضعف أيام بني أمية الشامخة فإنما كانت اثنتين وتسعين سنة منها تسع سنين الأمر فيها لابن الزبير فصفت ثلاثاً وثمانين سنة وكسراً وهي ألف شهر سواء.

ثم وجدت للحديث شاهداً قال الزبير بن بكار في الموفقيات: حدثني علي بن صالح عن جدي عبد الله بن مصعب عن أبيه عن ابن عباس رضي الله عنهما أنه قال لمعاوية لا تملكون يوماً إلا ملكنا يومين ولا شهراً إلا ملكنا شهرين ولا حولاً إلا ملكنا حولين وقال الزبير في الموفقيات حدثني علي بن المغيرة عن ابن الكلبي عن أبيه عن أبي صالح عن ابن عباس رضي الله عنهما قال الرايات السود لنا أهل البيت وقال لا يجيء هلاكها إلا من قبل المغرب.

وقال ابن عساكر في تاريخ دمشق: أنبأنا أبو القاسم بن بنان أخبرنا أبو علي بن شاذان حدثنا جعفر بن محمد الواسطي حدثنا محمد بن يونس الكديمي حدثنا عبد الله بن سوار العنبري حدثنا أبو الأشهب جعفر بن حيان عن أبي رجاء العطاردي عن عبد الله بن عباس عن أبيه رضي الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال له "اللهم انصر العباس وولد العباس" قالها ثلاثاً ثم قال "يا عم أما شعرت أن المهدي من ولدك موقفاً راضياً مرضياً" الكديمي وضاع.

وقال ابن سعد في الطبقات: حدثنا محمد بن عمر حدثنا عمر بن عقبة الليثي عن شعبة مولى ابن العباس عن ابن عباس رضي الله عنهما قال أرسل العباس ابن عبد المطلب إلى بني عبد المطلب فجمعهم عنده وكان علي عنده بمزلة لم يكن أحد بما فقال العباس: يا ابن أخي إني قد رأيت رأياً لم أحب أن أقطع فيه شيئاً حتى أستشيرك فقال علي ما هو قال يدخل على النبي صلى الله عليه وسلم تسألته إلى من هذا الأمر من بعده فإن كان فينا لم نسلمه والله ما بقى في الأرض من طارق وأن كان في غيرنا لم نطلبها بعد أبداً قال علي يا عم وهل هذا الأمر إلا إليك وهل أحد ينازعكم في هذا الأمر؟.

فصل: قال الديلمي في مسند الفردوس: أخبرنا أبو منصور ابن خيرون حدثنا أحمد بن علي حدثنا بشرى بن عبد الله الرومي حدثنا أبو بكر محمد بن جعفر الفامي يعرف بغندر قال قرئ علي أبي شاكر

مسرة بن عبد الله حدثنا الحسن بن يزيد حدثنا ابن المبارك حدثنا الأعمش حدثنا إبراهيم بن جعفر الأنصاري حدثنا أنس بن مالك مرفوعاً: "إذا أراد الله أن يخلق خلقاً للخلافة مسح على ناصيته بيمينه".

مسرة ذاهب الحديث متروك وقد ورد من حديث أبي هريرة أخرجه الديلمي من ثلاث طرق عن ابن أبي ذئب عن صالح مولى التوأمة عن أبي هريرة رضي الله عنه مرفوعاً وأخرجه الحاكم في مستدركه من حديث ابن عباس رضي الله عنهما.

فصل في شأن

البردة النبوية التي تداولها الخلفاء

إلى آخر وقت

أخرج السلفي في الطوريات بسنده إلى الأصمعي عن أبي عمرو بن العلاء أن كعب بن زهير رضي الله عنه لما أنشد النبي صلى الله عليه وسلم قصيدته بانت سعاد رمى إليه ببردة كانت عليه فلما كان زمن معاوية رضي الله عنه كتب إلى كعب: بعنا بردة رسول الله صلى الله عليه وسلم بعشرة آلاف درهم فأبى عليه فلما مات كعب بعث معاوية إلى أولاده بعشرين ألف درهم وأخذ منهم البردة التي هي عند الخلفاء آل العباس وهكذا قاله خلائق آخرون.

وأما الذهبي فقال في تاريخه أما البردة التي عند الخلفاء آل العباس فقد قال يونس بن بكير عن ابن إسحاق في قصة غزوة تبوك: "إن النبي صلى الله عليه وسلم أعطى أهل أيلة بردة مع كتابه الذي كتب لهم أماناً لهم فاشتراها أبو العباس السفاح بثلاثمائة دينار". قلت: فكانت التي اشتراها معاوية فقدت عند زوال دولة بني أمية.

وأخرج الإمام أحمد بن حنبل في الزهد عن عروة بن الزبير رضي الله عنه أن ثوب رسول الله صلى الله عليه وسلم الذي كان يخرج فيه للوفد رداء حضرمي طوله أربعة أذرع وعرضه ذراعان وشبر فهو عند الخلفاء قد خلق وطووه بشياب تلبس يوم الأضحى والفطر في إسناده ابن لهيعة وقد كانت هذه البردة عند الخلفاء يتوارثونها ويطرحونها على أكتافهم في المواكب جلوساً وركوباً وكانت على المقتدر حين قتل وتلوث بالدم وأظن أنها فقدت في فتنه التتار فإننا لله وإنا إليه راجعون.

فصل في

فوائد منشورة تقع في التراجم

ولكن ذكرها في موضع واحد أنسب وأفيد

قال ابن الجوزي: ذكر الصولي أن الناس يقولون إن كل سادس يقوم للناس يخلع قال: فتأملت هذا فرأيتته عجباً اعتقد الأمر لنبينا صلى الله عليه وسلم ثم قام به بعده أبو بكر وعمر وعثمان وعلي والحسن فخلع ثم معاوية ويزيد بن معاوية ومعاوية بن يزيد ومروان وعبد الملك ابن مروان وابن الزبير فخلع ثم الوليد وسليمان وعمر بن عبد العزيز ويزيد وهشام والوليد فخلع ثم لم ينتظم لبني أمية أمر فولى السفاح والمنصور والمهدي والهادي والرشيدي والأمين فخلع ثم المأمون والمعتصم والواثق والمتوكل والمنتصر والمستعين فخلع ثم المعتز والمهتدي والمعتمد والمعتضد والمكتفي والمقتدر فخلع مرتين ثم قتل ثم القاهر والراضي والمتقي والمستكفي والمطيع والطائع فخلع القادر والقائم والمقتدي والمستظهر والمسترشد والراشد فخلع هذا آخر كلام ابن الجوزي قال الذهبي وما ذكره ينحرم بأشياء.

أحدها: قوله وعبد الملك وابن الزبير وليس الأمر كذلك بل ابن الزبير خامس وبعده عبد الملك أو كلاهما خامس أو أحدهما خليفة والآخر خارج لأن ابن الزبير سابق البيعة عليه وإنما صحت خلافة عبد الملك من حين قتل ابن الزبير.

والثاني: تركه لعد يزيدي الناقص وأخيه إبراهيم الذي خلع ومروان فيكون الأمين باعتبار عددهم تاسعاً.

قلت: قد تقدم أن مروان ساقط من العدد لأنه باغ ومعاوية بن يزيد كذلك لأن ابن الزبير بويح له بعد موت يزيد وخالف عليه معاوية بالشام فهما واحد وإبراهيم الذي بعد يزيد الناقص لم يتم له أمر فإن قوماً بايعوه بالخلافة وآخرين لم يبايعوه وقوم كانوا يدعونه بالإمارة دون الخلافة ولم يتم سوى أربعين يوماً أو سبعين يوماً فعلى هذا مروان الحمار سادس لأنه الثاني عشر من معاوية والأمين بعده سادس.

والثالث: أن الخلع ليس مقتصرًا على كل سادس فإن المعتز خلع وكذا القاهر والمتقي والمستكفي.

قلت: لا انحرام بهذا فإن المقصود أن السادس لا بد من خلعه ولا ينافي هذا كون غيره أيضاً يخلع.

ويقال زيادة على ما ذكره ابن الجوزي ولي بعد الراشد المقتفي والمستنجد والمستضيء والناصر والظاهر والمستنصر وهو السادس فلم يخلع ثم المعتصم وهو الذي قتله التتار وكان آخر دولة الخلفاء وانقطعت الخلافة بعده إلى ثلاث سنين ونصف ثم أقيم بعده المستنصر فلم يقيم في الخلافة بل ببيع بمصر وسار إلى العراق فصادف التتار فقتل أيضاً وتعطلت الخلافة بعده سنة ثم أقيمت الخلافة بمصر فأولهم الحاكم ثم المستكفي ثم الواثق ثم الحاكم ثم المعتضد ثم المتوكل وهو السادس فخلع وولى المعتصم ثم خلع بعده بخمسة عشر يوماً وأعيد المتوكل ثم خلع وبويع الواثق ثم المعتصم ثم خلع وأعيد المتوكل فاستمر إلى أن مات ثم المستعين ثم المعتضد ثم المستكفي ثم القائم وهو السادس من المعتصم الأول ومن المعتصم الثاني فخلع ثم المستنجد خليفة العصر وهو الحادي والخمسون من خلفاء بني العباس.

فوائد

يقال: لبني العباس فاتحة وواسطة وخاتمة فالفاتحة المنصور والواسطة المأمون والخاتمة المعتضد. خلفاء بني العباس كلهم أبناء سراري إلا السفاح والمهدي والأمين. ولم يل الخلافة هاشمي ابن هاشمية إلى علي بن أبي طالب رضي الله عنه وابنه الحسن والأمين قال الصوفي. ولم يل الخلافة من اسمه علي إلا علي بن أبي طالب وعلي المكتفي. قال الذهبي: قلت غالب أسماء الخلفاء أفراد والمثنى منهم قليل والمتكرر كثير: عبد الله وأحمد ومحمد وجميع ألقاب الخلفاء أفراد إلى المعتصم آخر خلفاء العراقيين ثم كررت الألقاب في الخلفاء المصريين فكرر المستنصر والمستكفي والواثق والحاكم والمعتضد والمتوكل والمستعصم والمستعين والقائم والمستنجد وكلها لم يتكرر غير مرة واحدة إلا المستكفي والمعتضد فكررا مرة أخرى فتلقب بهما من الخلفاء العباسيين ثلاثة ولم يتلقب أحد من خلفاء بني العباس بلقب أحد من بني عبيد إلا القائم والحاكم والظاهر والمستنصر وأما المهدي والمنصور فسبق التلقب به لبني العباس قبل وجود بني عبيد. قال بعضهم: وما تلقب أحد بالقاهر فأفلح لا من الخلفاء ولا من الملوك. قلت: وكذا المستكفي والمستعين لقب بكل منهما اثنان من بني العباس فخلعا ونفيا والمعتضد من أجل الألقاب وأبركها لمن يلقب به.

ولم يل الخلافة أحد بعد ابن أخيه إلا المقتفي بعد الراشد والمستنصر بعد المعتصم قاله الذهبي.

قال: ولم يل الخلافة ثلاثة أخوة إلا أولاد الرشيد الأمين والمأمون والمعتصم وأولاد المتوكل المستنصر والمعز والمعتمد وأولاد المقتدر: الراضي والمقتفي والمطيع.

قال: وولى الأمر من أولاد عبد الملك أربعة ولا نظير لذلك إلا في الملوك.

قلت: بل له نظير في الخلفاء بعد النبي صلى الله عليه وسلم فولي الخلافة من أولاد المتوكل محمد أربعة: بل خمسة المستعين والمعتضد والمستكفي والقائم والمستنجد خليفة العصر.

ولم يل الخلافة أحد في حياة أبيه إلا أبو بكر الصديق وأبو بكر الطائغ بن المطيع حصل لأبيه فالج فترل لابنه عنها طوعاً.

قال العلماء: أول من ولى الخلافة وأبوه حي أبو بكر وهو أول من عهد بها وأول من أتخذ بيت المال وأول من سمي المصحف مصحفاً وأول من سمي بأمير المؤمنين عمر بن الخطاب وهو أول من اتخذ الدرّة وأول من أرخ من الهجرة وأول من أمر بصلاة التراويح وأول من وضع الديوان وأول من حمى الحمى عثمان وهو أول من أقطع الإقطاعات أي أكثر من ذلك وأول من زاد الأذان في الجمعة وأول من رزق المؤذنين وأول من أرتج عليه في الخطبة وأول من اتخذ صاحب شرطة وأول من استخلف ولي العهد في حياته معاوية وهو أول من اتخذ الخصيان لخدمته وأول من حملت إليه الرؤوس عبد الله بن الزبير وأول من ضرب اسمه على السكة عبد الملك بن مروان وأول من منع من ندائه باسمه الوليد بن عبد الملك وأول ما حدثت الألقاب لبني العباس.

وقال ابن فضل الله زعم بعضهم أن لبني أمية ألقاباً مثل ألقاب بني العباس قلت وكذا ذكر بعض المؤرخين أن لقب معاوية الناصر لدين الله ولقب يزيد المستنصر ولقب معاوية ابنه الراجع إلى الحق ولقب مروان المؤمن بالله ولقب عبد الملك الموفق لأمر الله ولقب ابنه الوليد المنتقم بالله ولقب عمر بن عبد العزيز المعصوم بالله ولقب يزيد بن عبد الملك القادر بصنع الله ولقب يزيد الناقص الشاكر لأنعم الله.

أول ما تفرقت الكلمة في دولة السفاح أول خليفة قرب المنجمين وعمل بأحكام النجوم المنصور وهو أول خليفة استعمل مواليه في الأعمال وقدمهم على العرب أول من أمر بتصنيف الكتب في الرد على المخالفين المهدي أول من مشت الرجال بين يديه بالسيوف والأعمدة الهادي أول من لعب بالصوالة في الميدان الرشيد أول من دعي وكتب للخليفة بلقبه في أيامه الأمين وأول من أدخل الأتراك الديوان المعتصم وأول من أمر بتغيير أهل الذمة زيهم المتوكل أول من تحكمت الأتراك في قتله المتوكل وظهر

بذلك تصديق الحديث النبوي كما أخرج الطبراني بسند جيد عن ابن مسعود قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "اتركوا الترك ما تركوكم فإن أول من يسلب أمتي ملكهم وما خولهم الله بنو قنطوراء". أول من أحدث لبس الأكمام الواسعة وصغر القلانس المستعين أول خليفة أحدث الركوب بحلية الذهب المعتز أول خليفة قهر وحجر عليه ووكل به المعتمد أول من ولي الخلافة من الصبيان المقتدر.

آخر خليفة انفراد بتدبير الجيوش والأموال الراضي وهو آخر خليفة له شعر مدون وآخر خليفة خطب وصلى بالناس دائماً وآخر خليفة جالس الندماء وآخر خليفة كانت نفقته وجوائزه وعطاياه وخدمه وجراياته وخزائنه ومطابخه ومشاربه ومجالسه وحجابه وأموره جارية على ترتيب الخلافة الأولية وهو آخر خليفة سافر بزى الخلفاء القدماء.

أول ما كررت الألقاب من المستنصر الذي تولى بعد المستعصم.

في الأوائل للعسكري: أول خليفة ولي في حياة أمه عثمان بن عفان رضي الله عنه ثم الهادي ثم الرشيد ثم الأمين ثم المتوكل ثم المنتصر ثم المستعين ثم المعتز ثم المعتضد ثم المطيع ولم يل الخلافة في حياة أبيه غير أبي بكر الصديق رضي الله عنه وزيد عليه الطائع.

وقال الصولي: لا نعرف امرأة ولدت خليفتين إلا ولادة أم الوليد وسليمان ابني عبد الملك وشاهين أم يزيد الناقص وإبراهيم ابني الوليد والخيزران أم الهادي والرشيد.

قلت: ويزاد أم العباس وحزرة وأم داود وسليمان أولاد المتوكل الأخير.

فائدة: المتسمون بالخلافة من العبيديين أربعة عشر ثلاثة بالمغرب المهدي والقائم والمنصور وأحد عشر بمصر المعز والعزیز والحاكم والظاهر والمستنصر والمستعلي والآخر والحافظ والظافر والفائز والعاقد وكان ابتداء أمر مملكتهم سنة بضع وتسعين ومائتين وانقراضها في سنة سبع وستين وخمسمائة قال الذهبي وهي الدولة الجوسية واليهودية لا العلوية والباطنية لا الفاطمية وكانوا أربعة عشر متخلفاً لا مستخلفاً انتهى.

فائدة: المتسمون بالخلافة من الأمويين بالمغرب كانوا أحسن حالاً من العبيديين بكثير إسلاماً وسنة وعدلاً وفضلاً وعلماً وجهاداً وغزواً وهم كثير حتى إنه اجتمع بالأندلس في عصر واحد ستة كلهم تسمى بالخلافة.

فائدة: أفرد تواريخ الخلفاء بالتأليف جماعة من المتقدمين منها تاريخ الخلفاء لنفطويه النحوي مجلدان

انتهى إلى أيام القاهر والأوراق للصولي ذكر فيه العباسيين فقط وانتهى إليه قلت: وقد وقفت عليه وتاريخ خلفاء بني العباس لابن الجوزي رأيت أيضاً انتهى إلى أيام الناصر وتاريخ الخلفاء لأبي الفضل أحمد بن أبي طاهر المروزي الكاتب أحد فحول الشعراء مات في سنة ثمانين ومائتين وتاريخ خلفاء بني العباس للأمير أبي موسى هارون بن محمد العباسي.

فائدة: أخرج الخطيب في التاريخ بسنده عن محمد بن عباد قال لم يحفظ القرآن أحد من الخلفاء إلا عثمان بن عفان رضي الله عنه والمأمون.

قلت: وهذا الحصر ممنوع بل حفظه أيضاً الصديق رضي الله عنه على الصحيح وصرح به جماعة منهم النووي في تهذيبه وعلى رضي الله عنه ورد من طريق أنه حفظه كله بعد موت النبي صلى الله عليه وسلم.

فائدة: قال ابن الساعي حضرت مبايعة الخليفة الظاهر فكان جالساً في شبك القبة بثياب بيض وعليه الطرحة وعلى كتفه بردة النبي صلى الله عليه وسلم والوزير قائم بين يديه على منبر وأستاذ الدار دونه بمراقبة وهو يأخذ البيعة على الناس ولفظ المبايعة أبايع سيدنا ومولانا الإمام المفترض الطاعة على جميع الأنام أبا نصر محمد الظاهر بأمر الله على كتاب الله وسنة نبيه واجتهاد أمير المؤمنين وأن لا خليفة سواه انتهى.

أبو بكر الصديق

أبو بكر الصديق خليفة رسول الله صلى الله عليه وسلم اسمه عبد الله ابن أبي قحافة عثمان بن عامر بن عمرو بن كعب بن سعد بن تيم بن مرة بن كعب بن لؤي بن غالب القرشي التيمي يلتقي مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في مرة. قال النووي في تهذيبه وما ذكرناه من أن اسم أبي بكر الصديق عبد الله هو الصحيح المشهور وقيل اسمه عتيق والصواب الذي عليه كافة العلماء أن عتيقا لقب له لا اسم ولقب عتيقا لعتقه من النار كما ورد في حديث رواه الترمذي وقيل لعتاقه وجهه أي حسنه وجماله قاله مصعب ابن الزبير والليث بن سعد وجماعة وقيل لأنه لم يكن في نسبه شيء يعاب به.

قال مصعب بن الزبير وغيره: وأجمعت الأمة على تسميته بالصديق لأنه بادر إلى تصديق رسول الله صلى الله عليه وسلم ولازم الصدق فلم تقع منه هناة ما ولا وقفة في حال من الأحوال وكانت له في الإسلام المواقف الرفيعة منها قصته يوم ليلة الإسراء وثباته وجوابه للكفار في ذلك وهجرته مع رسول

تاريخ الخلفاء - السيوطي

الله صلى الله عليه وسلم وترك عياله وأطفاله وملازمته في الغار وسائر الطريق ثم كلامه يوم بدر ويوم الحديبية حين اشتبه على غيره الأمر في تأخر دخول مكة ثم بكائه حين قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن عبداً خيره الله بين الدنيا والآخرة فاختر الآخرة ثم ثباته يوم وفاة رسول الله صلى الله عليه وسلم وخطبته الناس وتسكينهم ثم قيامه في قضية البيعة لمصلحة المسلمين ثم اهتمامه وثباته في بعث جيش أسامة بن زيد إلى الشام وتصميمه في ذلك ثم قيامه في قتال أهل الردة ومناظرته للصحابة حتى حجهم بالدلائل وشرح الله صدورهم لما شرح له صدره من الحق وهو قتال أهل الردة ثم تجهيزه للجيش إلى الشام لفتوحه وإمدادهم بالأمداد ثم ختم ذلك بهم من أحسن مناقبه وأجل فضائله وهو استخلافه على المسلمين عمر رضي الله عنه وتفروسه فيه ووصيته له واستيداعه الله الأمة فخلفه الله عز وجل فيهم أحسن الخلافة وظهر لعمر الذي هو حسنة من حسناته وواحدة من فعلاته تمهيد الإسلام وإعزاز الدين وتصديق وعد الله تعالى بأنه يظهره على الدين كله وكم للصديق من مناقب وموافق وفضائل لا تحصى هذا كلام النووي.

وأقول: قد أردت أن أبسط ترجمة الصديق بعض البسط ذاكراً فيه جملة كثيرة مما وقفت عليه من حاله وأرتب ذلك فصولاً.

فصل في اسمه ولقبه

تقدمت الإشارة إلى ذلك قال ابن كثير: اتفقوا على أن اسمه عبد الله ابن عثمان إلا ما روى ابن سعد عن ابن سيرين أن اسمه عتيق والصحيح أنه لقبه ثم اختلف في وقت تلقيبه به وفي سببه فقيل: لعنافة وجهه أي جماله قاله الليث ابن سعد وأحمد بن حنبل وابن معين وغيرهم وقال أبو نعيم الفضل بن دكين: لقدمه في الخير وقيل: لعنافة نسبه أي طهارته إذا لم يكن في نسبه شيء يعاب به وقيل: سمي به أولاً ثم سمي بعبد الله وروى الطبراني عن القاسم بن محمد أنه سأل عائشة رضي الله عنها عن اسم أبي بكر فقالت: عبد الله فقال إن الناس يقولون عتيق قالت إن أبا قحافة كان له ثلاثة أولاد سماهم عتيقاً ومعتقاً ومعتقاً وأخرج ابن منده وابن عساكر عن موسى بن طلحة قال: قلت لأبي طلحة قال قلت لأبي طلحة: لم سمي أبو بكر عتيقاً قال: كانت أمه لا يعيش لها ولد فلما ولدته استقبلت به البيت ثم قالت اللهم إن هذا عتيق من الموت فهبه لي وأخرج الطبراني عن ابن عباس قال: إنما سمي عتيقاً لحسن وجهه وأخرج ابن عساكر عن عائشة رضي الله عنها قالت اسم أبي بكر الذي سماه به أهله عبد الله

ولكن غلب عليه اسم عتيق وفي لفظ ولكن النبي صلى الله عليه وسلم سماه عتيقاً أخرج أبو يعلى في مسنده وابن سعد والحاكم وصححه عن عائشة رضي الله عنها قالت والله إني لفي بيتي ذات يوم ورسول الله صلى الله عليه وسلم وأصحابه في الفناء والستر بيني وبينهم إذا أقبل أبو بكر فقال النبي صلى الله عليه وسلم "من سره أن ينظر إلى عتيق من النار فلينظر إلى أبي بكر" وإن اسمه الذي سماه أهله عبد الله فغلب عليه اسم عتيق وأخرج الترمذي والحاكم عن عائشة رضي الله عنها أن أبا بكر دخل على رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: يا أبا بكر أنت عتيق الله من النار فمن يومئذ سمي عتيقاً وأخرج البزار والطبراني بسند جيد عن عبد الله بن الزبير قال: كان اسم أبي بكر عبد الله فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم "أنت عتيق الله من النار" فسمي عتيقاً.

وأما الصديق فقيل كان يلقب به في الجاهلية لما عرف منه من الصدق ذكره ابن مسدي وقيل لمبادرته إلى تصديق رسول الله صلى الله عليه وسلم فيما كان يخبر به قال ابن إسحاق عن الحسن البصري وقتادة وأول ما اشتهر به صبيحة الإسراء أخرج الحاكم في المستدرک عن عائشة رضي الله عنها قالت جاء المشركون إلى أبي بكر فقالوا هل لك إلى صاحبك يزعم أنه أسري به الليلة إلى بيت المقدس قال أو قال ذلك؟ قالوا نعم فقال لقد صدق إني لأصدقه بأبعد من ذلك بخبر السماء غدوة وروحة فلذلك سمي الصديق إسناده جيد وقد ورد ذلك من حديث أنس وأبي هريرة أسندهما ابن عساكر وأم هانئ أخرجه الطبراني.

قال سعيد بن منصور في سننه: حدثنا أبو معشر عن أبي وهب مولى أبي هريرة قال لما رجع رسول الله صلى الله عليه وسلم ليلة أسري به فكان بذى طوى قال يا جبريل إن قومي لا يصدقوني قال يصدقك أبو بكر وهو الصديق وأخرجه الطبراني في الأوسط موصولاً عن أبي وهب عن أبي هريرة.

وأخرج الحاكم في المستدرک عن التزالي بن سبرة قال: قلنا لعلي يا أمير المؤمنين أخبرنا عن أبي بكر قال ذاك امرؤ سماه الله الصديق على لسان جبريل وعلى لسان محمد كان خليفة رسول الله صلى الله عليه وسلم رضيته لديننا فرضينا له لديننا إسناده جيد.

وأخرج الدراقطني والحاكم عن أبي يحيى قال لا أحصي كم سمعت علياً يقول على المنبر: إن الله سمي أبا بكر على لسان نبيه صديقاً.

وأخرجه الطبراني بسند جيد صحيح عن حكيم بن سعد قال: سمعت علياً يقول ويحلف لأنزل الله اسم أبي بكر من السماء الصديق وفي حديث أحد "اسكن فإنما عليك نبي وصديق وشهيدان".

وأم أبي بكر بنت عم أبيه اسمها: سلمى بنت صخر بن عامر بن كعب وتكنى أم الخير قاله الزهري
أخرجه ابن عساكر .

فصل في مولده ومنشئه

ولد بعد مولد النبي صلى الله عليه وسلم بستين وأشهر فإنه مات وله ثلاثة وستون سنة .

قال ابن كثير: وأما ما أخرجه خليفة بن الحياط عن يزيد بن الأصم أن النبي صلى الله عليه وسلم قال
لأبي بكر: أنا أكبر أو أنت؟ قال أنت أكبر وأنا أسن منك فهو مرسل غريب جداً والمشهور خلافه
وإنما صح ذلك عن العباس .

وكان منشؤه بمكة لا يخرج منها إلا لتجارة وكان ذا مال جزيل في قومه ومروءة تامة وإحسان
وتفضل فيهم كما قال ابن الدغنة: إنك لتصل الرحم وتصدق الحديث وتكسب المعدوم وتحمل الكل
وتعين على نوائب الدهر وتقري الضيف .

قال النووي: وكان من رؤوساء قريش في الجاهلية وأهل مشاورتهم ومحبياً فيهم وأعلم لمعلمهم فلما
جاء الإسلام آثره على ما سواه ودخل فيه أكمل دخول وأخرج الزبير بن بكار وابن عساكر عن
معروف بن حربوذ قال: إن أبا بكر الصديق رضي الله عنه أحد عشر من قريش اتصل بهم شرف
الجاهلية والإسلام فكان إليه أمر الديات والغرم وذلك أن قريشاً لم يكن لهم ملك ترجع الأمور كلها
إليه بل كان في كل قبيلة ولاية عامة تكون لرئيسها فكانت في بني هاشم السقاية والرفادة ومعنى ذلك
أنه لا يأكل ولا يشرب أحد إلا من طعامهم وشرابهم وكانت في بني عبد الدار الحجابة واللواء
والندوة أي لا يدخل البيت أحد إلا ياذنهم وإذا عقدت قريش راية حرب عقدتها لهم بنو عبد الدار
وإذا اجتمعوا لأمر إبراماً أو نقضاً لا يكون اجتماعهم إلا بدار الندوة ولا ينفذ إلا بها وكانت لبني
عبد الدار .

فصل

كان أبو بكر أعف الناس في الجاهلية

أخرج ابن عساكر بسند صحيح عن عائشة رضي الله عنها قالت: والله ما قال أبو بكر شعراً قط في جاهلية ولا إسلام ولقد ترك هو وعثمان شرب الخمر في الجاهلية.
وأخرج أبو نعيم بسند جيد عنها قالت: لقد كان حرم أبو بكر الخمر على نفسه في الجاهلية.
وأخرج ابن عساكر عن عبد الله بن الزبير قال: ما قال أبو بكر شعراً قط.
وأخرج ابن عساكر عن أبي العالية الرياحي قال: قيل لأبي بكر الصديق في مجمع من أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم هل شربت الخمر في الجاهلية؟ فقال: أعوذ بالله فليل ولم؟ قال: كنت أصون عرضي واحفظ مروءتي فإن من شرب الخمر كان مضيعاً في عرضه ومروءته قال: فبلغ ذلك رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: صدق أبو بكر صدق أبو بكر مرتين مرسل غريب سنداً ومنتناً.

فصل في صفته

رضي الله عنه

أخرج ابن سعد عائشة رضي الله عنها أن رجلاً قال لها: صفي لنا أبا بكر فقالت رجل أبيض نحيف خفيف العارضين أجناً لا يستمسك إزاره يسترخي عن حقويه معروق الوجه غائر العينين ناتئ الجبهة عاري الأشاجع هذه صفته.
وأخرج عن عائشة رضي الله عنها أن أبا بكر كان يخضب بالحناء والكتم.
وأخرج عن أنس قال: قدم رسول الله صلى الله عليه وسلم المدينة وليس في أصحابه أشمط غير أبي بكر فلفها بالحناء والكتم.

فصل في إسلامه

رضي الله عنه

أخرج الترمذي وابن حبان في صحيحه عن أبي سعيد الخدري قال: قال أبو بكر: ألسنت أحق الناس بما أي الخلافة ألسنت أول من أسلم؟ ألسنت صاحب كذا؟ ألسنت صاحب كذا؟
وأخرج ابن عساكر من طريق الحارث عن علي رضي الله عنه قال: أول من أسلم من الرجال أبو بكر.

وأخرج ابن أبي خيثمة بسند صحيح عن زيد بن أرقم قال: أول من صلى مع النبي صلى الله عليه وسلم أبو بكر الصديق.

وأخرج ابن سعد عن أبي أروى الدوسي الصحابي رضي الله عنه قال: أول من أسلم أبو بكر الصديق. وأخرج الطبراني في الكبير وعبد الله بن أحمد في زوائد الزهد عن الشعبي قال: سألت ابن عباس أي الناس كان أول إسلاماً قال أبو بكر الصديق ألم تسمع قول حسان:

إذا تذكرت شجواً من أخي ثقة
فأذكر أخاك أبا بكر بما فعلا
خير البرية أتقاها وأعدلها
إلا النبي وأفاها بما حملا
والثاني التالي المحمود مشهده
وأول الناس منهم صدق الرسلا

وأخرج أبو نعيم عن فرات بن السائب: قال: سألت ميمون بن مهران قلت: علي أفضل عندك أم أبو بكر وعمر قال: فارتعد حتى سقطت عصاه من يده ثم قال: ما كنت أظن أن أبقى إلى زمان يعدل بهما لله درهماً كانا رأس الإسلام قلت: فأبو بكر كان أول إسلاماً أم علي قال والله لقد آمن أبو بكر بالنبي صلى الله عليه وسلم زمن بحيرا الراهب حين مر به واختلف فيما بينه وبين خديجة حتى أنكحها إياه وذلك كله قبل أن يولد علي وقد قال إنه أول من أسلم خلائق من الصحابة والتابعين وغيرهم بل ادعى بعضهم الإجماع عليه وقيل أول من أسلم علي وقيل خديجة وجمع بين الأقوال بأن أبا بكر أول من أسلم من الرجال وعلي أول من أسلم من الصبيان وخديجة أول من أسلمت من النساء وأول من ذكر هذا الجمع الإمام أبو حنيفة رحمه الله أخرجه عنه.

وأخرج ابن أبي شيبة وابن عساكر عن سالم بن أبي الجعد قال: قلت لمحمد بن الحنفية هل كان أبو بكر أول القوم إسلاماً قال لا قلت: فيم علا أبو بكر وسبق حتى لا يذكر أحد غير أبي بكر؟ قال لأنه كان أفضلهم إسلاماً من حين أسلم حتى لحق بربه.

وأخرج ابن عساكر بسند جيد عن محمد بن سعد بن أبي وقاص أنه قال لأبيه سعد: أكان أبو بكر الصديق أولكم إسلاماً قال لا ولكنه أسلم قبله أكثر من خمسة ولكن كان خيرنا إسلاماً. قال ابن كثير والظاهر أن أهل بيته صلى الله عليه وسلم آمنوا قبل كل أحد: زوجته خديجة ومولاه زيد وزوجة زيد أم أيمن وعلي وورقة انتهى.

وأخرج ابن عساكر عن عيسى بن يزيد قال: قال أبو بكر الصديق: كنت جالساً بفناء الكعبة وكان

زيد بن عمرو بن نفيل قاعداً فمر به أمية ابن أبي الصلت فقال كيف أصبحت يا باغي الخير؟ قال بخير قال وهل وجدت قال لا فقال:

ما قضى الله في الحقيقة بور

كل دين يوم القيامة إلا

أما إن هذا النبي الذي ينتظر منا أو منكم قال ولم أكن سمعت قبل ذلك بني ينتظر ويبعث قال فخرجت إلى ورقة بن نوفل وكان كثير النظر إلى السماء كثير همهمة الصدر فاستوقفته ثم قصصت عليه الحديث فقال نعم يا ابن أخي إنا أهل الكتب والعلوم إلا أن هذا النبي الذي ينتظر من أوسط العرب نسباً ولي علم بالنسب وقومك أوسط العرب نسباً قلت: يا عم وما يقول النبي؟ قال يقول ما قيل له إلا أنه لا يظلم ولا يظلم ولا يظالم فلما بعث رسول الله صلى الله عليه وسلم آمنت به وصدقته.

وقال ابن إسحاق: حدثني محمد بن عبد الرحمن بن عبد الله بن الحسين التميمي أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال "ما دعوت أحداً إلى الإسلام إلا كانت له عنه كبوة وتردد ونظر إلا أبا بكر ما عتم عنه حين ذكرته وما تردد فيه" عتم: أي لبت قال البيهقي: وهذا لأنه كان يرى دلائل نبوة رسول الله صلى الله عليه وسلم ويسمع آثاره قبل دعوته فحين دعاه كان قد سبق له فيه تفكير ونظر فأسلم في الحال ثم أخرج عن أبي ميسرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان إذا برز سمع من يناديه يا محمد فإذا سمع الصوت ولى هارباً فأسر ذلك إلى أبي بكر وكان صديقاً له في الجاهلية. وأخرج أبو نعيم وابن عساكر عن ابن عباس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "ما كلمت في الإسلام أحداً إلا أبا علي وراجعي الكلام إلا ابن أبي قحافة فإني لم أكلمه في شيء إلا قبله واستقام عليه".

وأخرج البخاري عن أبي الدرداء قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "هل أنتم تاركون لي صاحبي؟ هل أنتم تاركون لي صاحبي إني قلت: أيها الناس إني رسول الله إليكم جميعاً فقلتم كذبت وقال أبو بكر صدقت".

فصل في صحبته ومشاهدته

قال العلماء صحب أبو بكر النبي صلى الله عليه وسلم من حين أسلم إلى حين توفي لم يفارقه سافراً ولا حضراً إلا فيما أذن له صلى الله عليه وسلم في الخروج فيه من حج وغزو وشهد معه المشاهد كلها

وهاجر معه وترك عياله وأولاده رغبة في الله ورسوله صلى الله عليه وسلم وهو رفيقه في الغار قال تعالى "ثاني اثنين إذ هما في الغار إذ يقول لصاحبه لا تحزن إن الله معنا" التوبة: 40" وقام بنصر رسول الله صلى الله عليه وسلم في غير موضع وله الآثار الجميلة في المشاهد وثبت يوم أحد ويوم حنين وقد فر الناس كما سيأتي في فصل شجاعته.

أخرج ابن عساکر عن أبي هريرة قال: تباشرت الملائكة يوم بدر فقالوا أما ترون الصديق مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في العريش.
وأخرج أبو يعلى والحاكم وأحمد عن علي قال: قال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم بدر ولأبي بكر "مع أحد كما جبريل ومع الآخر ميكائيل".
وأخرج ابن عساکر عن ابن سيرين أن عبد الرحمن بن أبي بكر كان يوم بدر مع المشركين فلما أسلم قال لأبيه: لقد أهدفت لي يوم بدر فانصرفت عنك ولم أقتلك فقال أبو بكر لكنك لو أهدفت لي لم أنصرف عنك.
قال ابن قتيبة: معنى أهدفت أشرفت ومنه قيل للبناء المرتفع هدف.

فصل في شجاعته

وأنه أشجع الصحابة رضي الله عنه

أخرج البزار في مسنده عن علي أنه قال: أخبروني من أشجع الناس؟ فقالوا أنت قال: أما إني ما بارزت أحداً إلا انتصفت منه ولكن أخبروني بأشجع الناس قالوا لا نعلم فمن قال أبو بكر إنه لما كان يوم بدر فجعلتم لرسول الله صلى الله عليه وسلم عريشاً فقلنا من يكون مع رسول الله صلى الله عليه وسلم لتلا يهوي إليه أحد من المشركين فوالله ما دنا منا أحد إلا أبو بكر شاهراً بالسيف على رأس رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يهوي إليه أحد إلا هوى إليه فهو أشجع الناس قال علي رضي الله عنه ولقد رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم وأخذته قريش فهذا يجباه وهذا يتلته وهم يقولون: أنت الذي جعلت الآلهة إلهاً واحداً قال: فوالله ما دنا منا أحد إلا أبو بكر يضرب هذا ويجبأ هذا ويتل هذا وهو يقول ويلكم أتقتلون رجلاً أن يقول ربي الله ثم رفع على بردة كانت عليه فبكى حتى اخضلت لحيته ثم قال أنشدكم الله أمؤمن آل فرعون خير أم أبو بكر فسكت القوم فقال ألا تجيبوني

فوالله لساعة من أبي بكر خير من ألف ساعة من مثل مؤمن آل فرعون ذاك رجل يكتنم إيمانه وهذا رجل أعلن إيمانه.

وأخرج البخاري عن عروة بن الزبير قال: سألت عبد الله بن عمرو بن العاص عن أشد ما صنع المشركون برسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: رأيت عقبة بن أبي معيط جاء إلى النبي صلى الله عليه وسلم وهو يصلي فوضع رداءه في عنقه فخنقه به خنقاً شديداً فجاء أبو بكر حتى دفعه عنه فقال أتقتلون رجلاً أن يقول ربي الله وقد جاءكم بالبينات من ربكم؟.

وأخرج الهيثم بن كليب في مسنده عن أبي بكر قال لما كان يوم أحد انصرف الناس كلهم عن رسول الله صلى الله عليه وسلم فكنت أول من فاء وسيأتي تنمة الحديث في مسند ما رواه.

وأخرج ابن عساکر عن عائشة رضي الله عنها قالت لما اجتمع أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم فكانوا ثمانية وثلاثين رجلاً ألقى أبو بكر على رسول الله صلى الله عليه وسلم في الظهر فقال: يا أبا بكر إنا قليل فلم يزل أبو بكر يلح على رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى ظهر رسول الله صلى الله عليه وسلم وتفرق المسلمون في نواحي المسجد كل رجل في عشيرته وقام أبو بكر في الناس خطيباً فكان أول خطيب دعا إلى الله وإلى رسوله وثار المشركون على أبي بكر وعلى المسلمين وضربوا في نواحي المسجد ضرباً شديداً وسيأتي تنمة الحديث في ترجمة عمر رضي الله عنه.

وأخرج ابن عساکر عن علي رضي الله عنه قال لما أسلم أبو بكر أظهر إسلامه ودعا إلى الله وإلى رسوله صلى الله عليه وسلم.

فصل في إنفاقه ماله على رسول الله

صلى الله عليه وسلم وأنه أجود الصحابة

قال الله تعالى: "وسيجنبها الأتقى الذي يؤتى ماله يتزكى" "الليل: 18" إلى آخر السورة قال ابن الجوزي أجمعوا على أنها نزلت في أبي بكر.

وأخرج أحمد عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "ما نفعني مال قط ما نفعني مال أبي بكر" فبكى أبو بكر وقال هل أنا ومالي إلا لك يا رسول الله؟.

وأخرج أبو يعلى من حديث عائشة رضي الله عنها مرفوعاً مثله.

قال ابن كثير وروى أيضاً من حديث علي وابن عباس وأنس وجابر بن عبد الله وأبي سعيد الخدري

رضي الله عنهم وأخرجه الخطيب عن سعيد بن المسيب مرسلًا وزاد وكان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم يقضي في مال أبي بكر كما يقضي في مال نفسه.
وأخرج ابن عساكر من طرق عن عائشة رضي الله عنها وعروة بن الزبير "أن أبا بكر رضي الله عنه أسلم يوم أسلم وله أربعون ألف دينار وفي لفظ أربعون ألف درهم فأنفقها على رسول الله صلى الله عليه وسلم".

وأخرج أبو سعيد بن الأعرابي عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: أسلم أبو بكر رضي الله عنه يوم أسلم وفي منزله أربعون ألف درهم فخرج إلى المدينة في الهجرة وماله غير خمسة آلاف كل ذلك بنفقة في الرقاب والعون على الإسلام.

وأخرج ابن عساكر عن عائشة رضي الله عنها أن أبا بكر أعتق سبعة كلهم يعذب في الله.
وأخرج ابن شاهين في السنة والبعث في تفسيره وابن عساكر عن ابن عمر قال: كنت عند النبي صلى الله عليه وسلم وعنده أبو بكر الصديق وعليه عباءة قد خللها في صدره بخلال فتزل عليه جبريل عليه السلام فقال يا محمد مالي أرى أبا بكر عليه عباءة قد خللها في صدره بخلال فقال يا جبريل أنفق ماله على قبل الفتح قال فإن الله تعالى يقرأ عليه السلام ويقول قل له أراض أنت عني في ففرك هذا أم ساخط فقال أبو بكر أسخط على ربي أنا عن ربي راض أنا عن ربي راض غريب وسنده ضعيف جداً.

وأخرج أبو نعيم عن أبي هريرة وابن مسعود مثله وسندهما ضعيف أيضاً.
وأخرج ابن عساكر نحوه من حديث ابن عباس.
وأخرج الخطيب بسند واه أيضاً عن ابن عباس رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: هبط على جبريل عليه السلام وعليه طنفسة وهو متخلل بها: فقلت له: يا جبريل ما هذا قال إن الله تعالى أمر الملائكة أن تتخلل في السماء كتخلل أبي بكر في الأرض.

قال ابن كثير: وهذا منكر جداً وقال ولولا أن هذا والذي قبله يتداوله كثير من الناس لكان الإعراض عنهما أولى.

وأخرج أبو داود والترمذي عن عمر بن الخطاب قال "أمرنا رسول الله صلى الله عليه وسلم أن نتصدق فوافق ذلك ما لا عندي قلت: اليوم أسبق أبا بكر إن سبقته يوماً فجئت بنصف مالي فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما أبقيت لأهلك قلت مثله وأتى أبو بكر بكل ما عنده فقال يا أبا

بكر ما أبقيت لأهلك قال أبقيت لهم الله ورسوله فقلت لا أسبقه في شيء أبداً قال الترمذي هذا حديث حسن صحيح.

وأخرج أبو نعيم في الحلية عن الحسن البصري: أن أبا بكر أتى النبي صلى الله عليه وسلم بصدقته فأخفاها فقال: يا رسول الله هذه صدقتي والله عندي معاد وجاء عمر بصدقته فأظهرها فقال يا رسول الله هذه صدقتي ولي عند الله معاد فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "ما بين صدقتكما كما بين كلمتكما" إسناده جيد لكنه مرسل.

وأخرج الترمذي عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "ما لأحد عندنا يد إلا وقد كافأناه إلا أبا بكر فإن له عندنا يداً يكافئه الله بها يوم القيامة وما نفعني مال أحد قط ما نفعني مال أبي بكر".

وأخرج البزار عن أبي بكر الصديق رضي الله عنه قال: جئت بأبي قحافة إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال: "هلا تركت الشيخ حتى آتية قال بل هو أحق أن يأتيك قال إنا نحفظه لأيدي ابنه عندنا".

وأخرج ابن عساکر عن ابن عباس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "ما أحد عندي أعظم يداً من أبي بكر واساني بنفسه وماله وأنكحني ابنته".

فصل في علمه وأنه أعلم الصحابة وأذكارهم

قال النووي في تهذيبه ومن خطه نقلت استدلال أصحابنا على عظم علمه بقوله رضي الله عنه في الحديث الثابت في الصحيحين: والله لأقاتلن من فرق بين الصلاة والزكاة والله لو منعوني عقلاً كانوا يؤدونه إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم لقاتلتهم على منعه واستدل الشيخ أبو إسحاق بهذا وغيره في طبقاته على أن أبا بكر الصديق رضي الله عنه أعلم الصحابة لأنهم كلهم وقفوا عن فهم الحكم في المسألة إلا هو ثم ظهر لهم بمباحثته لهم أن قوله هو الصواب فرجعوا إليه.

وروي عن ابن عمر أنه سئل من كان يفتي الناس في زمن رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال أبو بكر وعمر رضي الله عنهما ما أعلم غيرهما.

وأخرج الشيخان عن أبي سعيد الخدري قال خطب رسول الله صلى الله عليه وسلم الناس وقال: إن الله تبارك وتعالى خير عبداً بين الدنيا وبين ما عنده فاختار ذلك العبد ما عند الله تعالى فبكى أبو بكر

وقال نفديك بآبائنا وأمهاتنا فعجبنا لبكائه أن يخبر رسول الله صلى الله عليه وسلم وآله وسلم عن عبد خير فكان رسول الله صلى الله عليه وسلم هو المخير وكان أبو بكر أعلمنا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم "إن من آمن الناس على في صحبته وماله أبا بكر ولو كنت متخذاً خليلاً غير ربي لاتخذت أبا بكر ولكن أخوة الإسلام ومودته لا ييقين باب إلا سد إلا باب أبي بكر" هذا كلام النووي.

وقال ابن كثير: كان الصديق رضي الله عنه أقرأ الصحابة أي أعلمهم بالقرآن لأنه صلى الله عليه وسلم قدمه إماماً للصلاة بالصحابة رضي الله عنه مع قوله "يوم القوم أقرؤهم لكتاب الله". وأخرج الترمذي عن عائشة رضي الله عنها قالت: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "لا ينبغي لقوم فيهم أبو بكر أن يؤمهم غيره".

وكان مع ذلك أعلمهم بالسنة كما رجع إليه الصحابة في غير موضع يبرز عليهم بنقل سنن عن النبي صلى الله عليه وسلم يحفظها هو ويستحضرها عند الحاجة إليها ليست عندهم وكيف لا يكون كذلك وقد واظب على صحبة الرسول صلى الله عليه وسلم من أول البعثة إلى الوفاة وهو مع ذلك من أذكى عباد الله وأعقلهم وإنما لم يرو عنه من الأحاديث المسندة إلا القليل لقصر مدته وسرعة وفاته بعد النبي صلى الله عليه وسلم وإلا فلو طالت مدته لكثر ذلك عنه جداً ولم يترك الناقلون عنه حديثاً إلا نقلوه ولكن كان الذين في زمانه من الصحابة لا يحتاج أحد منهم أن ينقل عنه ما قد شاركه هو في روايته فكانوا ينقلون عنه ما ليس عندهم.

وأخرج أبو القاسم البغوي عن ميمون بن مهران قال كان أبو بكر إذا ورد عليه الخصم نظر في كتاب الله فإن وجد فيه ما يقضي به بينهم قضى به وإن لم يكن في الكتاب وعلم من رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم في ذلك الأمر سنة قضى بها فإن أعياه خرج فسأل المسلمين وقال أتاني كذا وكذا فهل علمتم أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قضى في ذلك بقضاء فرمما اجتمع إليه نفر كلهم يذكر عن رسول الله صلى الله عليه وسلم فيه قضاء فيقول أبو بكر الحمد لله الذي جعل فينا من يحفظ عن نبينا فإن أعياه أن يجد فيه سنة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم جمع رؤوس الناس وخيارهم فاستشارهم فإن أجمع أمرهم على رأى قضى به وكان عمر رضي الله عنه يفعل ذلك فإن أعياه أن يجد في القرآن والسنة نظر هل كان لأبي بكر فيه قضاء فإن وجد أبا بكر قضى فيه بقضاء قضى به وإلا دعا رؤوس المسلمين فإذا اجتمعوا على أمر قضى به.

وكان الصديق رضي الله عنه مع ذلك أعلم الناس بأنساب العرب لا سيما قريش أخرج ابن إسحاق

عن يعقوب بن عتبة عن شيخ من الأنصار قال: كان جبير بن مطعم من أنسب قريش لقريش والعرب قاطبة وكان يقول إنما أخذت النسب من أبي بكر الصديق وكان أبو بكر الصديق من أنسب العرب. وكان الصديق مع ذلك غاية في علم تعبير الرؤيا وقد كان يعبر الرؤيا في زمن النبي صلى الله عليه وسلم وقد قال محمد بن سيرين وهو المقدم في هذا العلم بالاتفاق كان أبو بكر أعبر هذه الأمة بعد النبي صلى الله عليه وسلم أخرجه ابن سعد.

وأخرج الديلمي في مسند الفردوس وابن عساكر عن سمرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "أمرت أن أوول الرؤيا وأن أعلمها أبا بكر".

قال ابن كثير وكان من أفصح الناس وأخطبهم قال الزبير بن بكار: سمعت بعض أهل العلم يقول: أفصح خطباء أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم أبو بكر الصديق وعلي بن أبي طالب رضي الله عنهما وسيأتي في حديث السقيفة قول عمر رضي الله عنه وكان من أعلم الناس بالله وأخوفهم له وسيأتي من كلامه في ذلك وفي تعبير الرؤيا ومن خطبه جملة في فصل مستقل.

ومن الدلائل على أنه أعلم الصحابة حديث صلح الحديبية حيث سأل عمر رسول الله صلى الله عليه وسلم عن ذلك الصلح وقال: علام نعطي الدنية في ديننا؟ فأجابه النبي صلى الله عليه وسلم ثم ذهب إلى أبي بكر فسأله عما سأل رسول الله صلى الله عليه وسلم فأجابه كما أجابه النبي صلى الله عليه وسلم سواء بسواء أخرجه البخاري وغيره.

وكان مع ذلك أشد الصحابة رأياً وأكملهم عقلاً أخرج تمام الرازي في فوائد وابن عساكر عن عبد الله بن عمرو بن العاص قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول "أتاني جبريل فقال إن الله يأمرك أن تستشير أبا بكر" وأخرج الطبراني وأبو نعيم وغيرهما عن معاذ بن جبل أن النبي صلى الله عليه وسلم لما أراد أن يسرح معاذاً إلى اليمن استشار ناساً من أصحابه فيهم أبو بكر وعمر وعثمان وعلي وطلحة والزبير وأسيد بن حضير فتكلم القوم كل إنسان برأيه فقال ما ترى يا معاذ قالت أرى ما قال أبو بكر فقال النبي صلى الله عليه وسلم إن الله يكرهه فوق سمائه أن يخطأ أبو بكر ورواه ابن أبي أسامة في مسنده "إن الله يكرهه في السماء أن يخطأ أبو بكر الصديق في الأرض" وأخرج الطبراني في الوسط عن سهل بن سعد الساعدي قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "إن الله يكره أن يخطأ أبو بكر" رجاله ثقات.

فصل قال النووي في تهذيبه الصديق أحد الصحابة الذين حفظوا القرآن كله

وذكر هذا أيضاً جماعة منهم ابن كثير في تفسيره وأما حديث أنس "جمع القرآن في عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم أربعة" فمراده من الأنصار كما أوضحته في كتاب الإتيقان وأما ما أخرجه ابن أبي داود عن الشعبي قال مات أبو بكر الصديق رضي الله عنه ولم يجمع القرآن كله فهو مدفوع أو مؤول على أن المراد جمعه في المصحف على الترتيب الذي صنعه عثمان رضي الله عنه. فصل في أنه أفضل الصحابة وخيرهم

أهل السنة أن أفضل الناس بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم أبو بكر ثم عمر ثم عثمان ثم علي ثم سائر العشرة ثم باقي أهل بدر ثم باقي أهل البيعة ثم باقي الصحابة هكذا حكى الإجماع عليه أبو منصور البغدادي.

وروى البخاري عن ابن عمر قال: كنا نخير بين الناس في زمان رسول الله صلى الله عليه وسلم فنخير أبا بكر ثم عمر ابن الخطاب ثم عثمان ابن عفان رضي الله عنهم وزاد الطبراني في الكبير فيعلم بذلك النبي صلى الله عليه وسلم ولا ينكره.

وأخرج ابن عساکر عن ابن عمر قال: كنا وفينا رسول الله صلى الله عليه وسلم نفضل أبا بكر وعمر وعثمان وعلياً.

وأخرج ابن عساکر عن أبي هريرة قال: كنا معاشر أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم ونحن متوافرون نقول أفضل هذه الأمة بعد نبيها أبو بكر ثم عمر ثم عثمان ثم نسكت.

وأخرج الترمذي عن جابر بن عبد الله قال: قال عمر لأبي بكر: يا خير الناس بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال أبو بكر: أما إنك إن قلت ذلك فلقد سمعته يقول: ما طلعت الشمس على رجل خير من عمر.

وأخرج البخاري عن محمد بن علي بن أبي طالب قال: قلت لأبي: أي الناس خير بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم قال أبو بكر قلت: ثم من؟ قال عمر وخشيت أن يقول عثمان فقلت: ثم أنت؟ قال ما أنا إلا رجل من المسلمين.

وأخرج أحمد وغيره عن علي قال: خير هذه الأمة بعد نبيها أبو بكر وعمر قال الذهبي: هذا متواتر عن علي فلعن الله الرافضة ما أجهلهم.

وأخرج الترمذي والحاكم عن عمر بن الخطاب قال: أبو بكر سيدنا وخيرنا وأحبنا إلى رسول الله

صلى الله عليه وسلم.

وأخرج ابن عساكر عن عبد الرحمن بن أبي ليلى أن عمر صعد المنبر ثم قال: ألا إن أفضل هذه الأمة بعد نبينا أبو بكر فمن قال غير هذا فهو مفتر عليه ما على المفتري.

وأخرج أيضاً عن ابن أبي ليلى قال: قال علي: لا يفضلني أحد على أبي بكر وعمر إلا جلدته حد المفتري.

وأخرج عبد الرحمن بن حميد في مسنده وأبو نعيم وغيرهما من طرق عن أبي الدرداء "أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: ما طلعت الشمس ولا غربت على أحد أفضل من أبي بكر إلا أن يكون نبي" وفي لفظ "على أحد من المسلمين بعد النبيين والمرسلين أفضل من أبي بكر". وقد ورد أيضاً من حديث جابر ولفظه ما طلعت الشمس على أحد منكم أفضل منه أخرجه الطبراني وغيره وله شواهد من وجوه أخر تقضى له بالصحة أو الحسن وقد أشار ابن كثير إلى الحكم بصحته. وأخرج الطبراني عن سلمة بن الأكوع قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "أبو بكر الصديق خير الناس إلا أن يكون نبي" وفي الأوسط عن سعد بن زرارة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "إن روح القدس جبريل أخبرني أن خير أمتك بعدك أبو بكر".

وأخرج الشيخان عن عمرو بن العاص قال: قلت يا رسول الله صلى الله عليه وسلم أي الناس أحب إليك؟ قال عائشة قلت: من الرجال قال أبوها قلت ثم من؟ قال ثم عمر بن الخطاب وقد ورد هذا الحديث بدون ثم عمر في رواية أنس وابن عمرو وابن عباس.

وأخرج الترمذي والنسائي والحاكم عن عبد الله بن شقيق قال: قلت لعائشة أي أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم وآله وسلم كان أحب إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم؟ قالت: أبو بكر قلت ثم من قالت ثم عمر قلت ثم من؟ قالت أبو عبيدة بن الجراح.

وأخرج الترمذي وغيره عن أنس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لأبي بكر وعمر "هذان سيدا كهول أهل الجنة من الأولين والآخرين إلا النبيين والمرسلين" وأخرج مثله عن علي.

وفي الباب عن ابن عباس وابن عمر: وأبي سعيد الخدري وجابر بن عبد الله.

وأخرج الطبراني في الأوسط عن عمار بن ياسر قال من فضل على أبي بكر وعمر أحداً من أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم فقد أزرى على المهاجرين والأنصار.

وأخرج ابن سعيد عن الزهري قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لحسان بن ثابت: هل قلت في أبي بكر شيئاً؟ قال نعم فقال قل وأنا أسمع فقال:

والثاني اثنين في الغار المنيف وقد طاف العدو به إذ صعد الجبلا

وكان حب رسول الله قد علموا من البرية لم يعدل به رجلا

فضحك رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى بدت نواجذه ثم قال: صدقت يا حسان هو كما قلت .
فصل: روى أحمد والترمذي عن أنس بن مالك قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "أرحم أمتي بأمتي أبو بكر وأشدهم في أمر الله عمر وأصدقهم حياء عثمان وأعلمهم الحلال والحرام معاذ بن جبل وأفضهم زيد بن ثابت وأقرؤهم أبي بن كعب ولكل أمة أمين وأمين هذه الأمة أبو عبيدة بن الجراح" وأخرجه أبو يعلى من حديث ابن عمر وزاد فيه "وأقضاهم علي" وأخرجه الديلمي في مسند الفردوس من حديث شداد بن أوس وزاد "وأبو ذر أزهد أمتي وأصدقها وأبو الدرداء أعبد أمتي وأتقها ومعوية بن أبي سفيان أحلم أمتي وأجودها" وقد سئل شيخنا العلامة الكافي عن هذه التفضيلات: هل تنافي التفضيل السابق فأجاب بأنه لا منافاة.

فصل فيما أنزل من الآيات في مدحه

أو تصديقه أو أمر من شأنه

اعلم أي رأيت لبعضهم كتاباً في أسماء من نزل فيهم القرآن غير محرر ولا مستوعب وقد ألفت في ذلك كتاباً حافلاً مستوعباً محرراً وأنا أخلص هنا ما يتعلق منه بالصديق رضي الله عنه.
قال تعالى "ثاني اثنين إذ هما في الغار إذ يقول لصاحبه لا تحزن إن الله معنا فأنزل الله سكينته عليه"
"التوبة: 40" أجمع المسلمون على أن صاحب المذكور أبو بكر وسيأتي فيه أثر عنه.
وأخرج ابن أبي حاتم عن ابن عباس في قوله تعالى "فأنزل الله سكينته عليه" "التوبة: 40" قال علي أبي بكر إن النبي صلى الله عليه وسلم لم تنزل السكينة عليه.
وأخرج ابن أبي حاتم عن ابن مسعود أن أبا بكر اشترى بلالا من أمية بن خلف وأبي بن خلف ببردة وعشر أواق فأعتقه لله فأنزل الله "والليل إذا يغشى" "الليل: 1" إلى قوله "إن سعيكم لشتى" "الليل: 4" سعي أبي بكر وأميه وأبي.

وأخرج ابن جرير عن عامر بن عبد الله بن الزبير قال كان أبو بكر يعتق على الإسلام بمكة فكان يعتق

عجائز ونساء إذا أسلمن فقال أبوه أي بنى أراك تعتق أناساً ضعافاً فلو أنك تعتق رجالاتاً جلدلاً يقومون معك ويمنعونك ويدفعون عنك قال أي أبت أنا أريد ما عند الله قال فحدثني بعض أهل بيتي أن هذه الآية نزلت فيه "فأما من أعطى واتقى" "الليل: 5" إلى آخرها.

وأخرج ابن أبي حاتم والطبراني عن عروة أن أبا بكر الصديق رضي الله عنه أعتق سبعة كلهم يعذب في الله وفيه نزلت "وسيجنبها الأتقى" "الليل: 17" إلى آخر السورة.

وأخرج البزار عن عبد الله بن الزبير قال: نزلت هذه الآية "وما لأحد عنده من نعمة تجزى" "الليل: 19" إلى آخر السورة في أبي بكر الصديق رضي الله عنه.

وأخرج البخاري عن عائشة رضي الله عنها أن أبا بكر لم يكن يحنث في يمين حتى أنزل الله كفارة اليمين.

وأخرج البزار وابن عساكر عن أسيد بن صفوان وكانت له صحبة قال: قال علي: والذي جاء بالحق محمد وصدق به أبو بكر الصديق قال ابن عساكر هكذا الرواية بالحق ولعلها قراءة لعلي.

وأخرج الحاكم عن ابن عباس في قوله تعالى "وشاورهم في الأمر" "آل عمران: 159" قال: نزلت في أبي بكر وعمر.

وأخرج ابن أبي حاتم عن ابن شوذب قال: نزلت "ولمن خاف مقام ربه جنتان" "الرحمن: 46" في أبي بكر رضي الله عنه وله طرق أخرى ذكرتها في أسباب التزول.

وأخرج الطبراني في الأوسط عن ابن عمر وابن عباس في قوله تعالى: "وصالح المؤمنين" "التحريم: 4" قال نزلت في أبي بكر وعمر.

وأخرج عبد الله بن أبي حميد في تفسيره عن مجاهد قال لما نزلت "إن الله وملائكته يصلون على النبي" "الأحزاب: 56" قال أبو بكر يا رسول الله ما أنزل الله عليك خيراً إلا أشركنا فيه فنزلت هذه الآية "هو الذي يصلى عليكم وملائكته" "الأحزاب: 43".

وأخرج ابن عساكر عن علي بن الحسين أن هذه الآية نزلت في أبي بكر وعمر وعلي "ونزعنا ما في صدورهم من غل إخواناً على سرر متقابلين" "الحجر: 47".

وأخرج ابن عساكر عن ابن عباس قال: نزلت في أبي بكر الصديق "ووصينا الإنسان بوالديه إحساناً" "الأحقاف: 15" إلى قوله "وعد الصدق الذي كانوا يوعدون" "الأحقاف: 16".

وأخرج ابن عساكر عن ابن عيينة قال عاتب الله المسلمين كلهم في رسول الله صلى الله عليه وسلم

إلا أبا بكر وحده فإنه خرج من المعاتبه ثم قرأ "إلا تنصروه فقد نصره الله إذ أخرجه الذين كفروا ثاني اثنين إذ هما في الغار" التوبة: 40".

فصل في الأحاديث الواردة في فضله

مقروناً بعمر سوى ما تقدم

أخرج الشيخان عن أبي هريرة رضي الله عنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: بينا راع في غنمه عدا عليه الذئب فأخذ منها شاة فطلبه الراعي فالتفت إليه الذئب فقال: من لها يوم السبع يوم لا راعي لها غيري وبيننا رجل يسوق بقرة قد حمل عليها فالتفت إليه فكلمته فقالت إني لم أخلق لهذا ولكني خلقت للحرث قال الناس سبحان الله بقرة تتكلم قال النبي صلى الله عليه وسلم: فإني أومن بذلك وأبو بكر وعمر وما ثم أبو بكر وعمر أي لم يكونا في المجلس شهد لهما بالإيمان بذلك لعلمه بكمال إيمانها.

وأخرج الترمذي عن أبي سعيد الخدري قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "ما من نبي إلا وله وزيران من أهل السماء ووزيران من أهل الأرض فأما وزيراي من أهل السماء فجبريل وميكائيل وأما وزيراي من أهل الأرض فأبو بكر وعمر" وأخرج أصحاب السنن وغيرهم عن سعيد بن زيد قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: "أبو بكر في الجنة وعمر في الجنة وعثمان في الجنة وعلي في الجنة" وذكر تمام العشرة.

وأخرج الترمذي عن أبي سعيد قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن أهل الدرجات العلى ليراهم من تحتهم كما ترون النجم الطالع في أفق السماء وإن أبا بكر وعمر منهم وأخرجه الطبراني من حديث جابر ابن سمرة وأبو هريرة.

وأخرج الترمذي عن أنس أن رسول الله صلى الله عليه وسلم "كان يخرج على أصحابه من المهاجرين والأنصار وهم جلوس فيهم أبو بكر وعمر فلا يرفع إليه أحد منهم بصره إلا أبو بكر وعمر فإنهما كانا ينظران إليه وينظر إليهما ويتبسمان إليه ويتبسم إليهما".

وأخرج الترمذي والحاكم عن ابن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم "خرج ذات يوم فدخل المسجد وأبو بكر وعمر أحدهما عن يمينه والآخر عن شماله وهو آخذ بأيديهما وقال: هكذا نبعث يوم القيامة" وأخرجه الطبراني في الأوسط عن أبي هريرة.

وأخرج الترمذي والحاكم عن ابن عمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم "أنا أول من تنشق عنه الأرض ثم أبو بكر ثم عمر".

وأخرج الترمذي والحاكم وصححه عن عبد الله بن حنطب أن النبي صلى الله عليه وسلم رأى أبا بكر وعمر فقال "هذان السمع والبصر" وأخرجه الطبراني من حديث ابن عمر وابن عمرو. وأخرج البزار والحاكم عن أبي أروى الدوسي قال كنت عند النبي صلى الله عليه وسلم فأقبل أبو بكر وعمر فقال: الحمد لله الذي أيدني بكما وورد أيضاً من حديث البراء بن عازب أخرجه الطبراني في الأوسط.

وأخرج أبو يعلى عن عمار بن ياسر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "أتاني جبريل آنفاً فقلت يا جبريل حدثني بفضائل عمر بن الخطاب فقال لو حدثتك بفضائل عمر منذ ما لبثت نوح في قومه ما نفذت فضائل عمر وإن عمر حسنة من حسنات أبي بكر".

وأخرج أحمد عن عبد الرحمن بن غنم أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لأبي بكر وعمر "لو اجتمعتما في مشورة ما خالفتكما" وأخرجه الطبراني من حديث البراء بن عازب. وأخرج ابن سعد عن ابن عمر أنه سئل من كان يفتي في زمن رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال "أبو بكر وعمر ولا أعلم غيرهما".

وأخرج عن القاسم بن محمد قال كان أبو بكر وعمر وعثمان وعلي يفتون في عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم.

وأخرج الطبراني عن ابن مسعود رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: "إن لكل نبي خاصة من أمته وإن خاصتي من أصحابي أبو بكر وعمر".

وأخرج ابن عساکر عن علي قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "رحم الله أبا بكر زوجي ابنته وحملني إلى دار الهجرة وأعتق بلالا رحم الله عمر يقول الحق وإن كان مرأاً تركه الحق وماله من صديق رحم الله عثمان تستحييه الملائكة رحم الله علياً اللهم أدر الحق معه حيث دار".

وأخرج الطبراني عن سهل رضي الله عنه قال لما قدم النبي صلى الله عليه وسلم من حجة الوداع صعد المنبر فحمد الله وأثنى عليه ثم قال: "أيها الناس إن أبا بكر لم يسؤني قط فاعرفوا له ذلك أيها الناس إني راض عنه وعن عمر وعثمان وعلي وطلحة والزبير وسعد وعبد الرحمن بن عوف والمهاجرين الأولين فاعرفوا ذلك لهم".

وأخرج عبد الله بن أحمد في زوائد الزهد عن ابن أبي حازم قال: جاء رجل إلى علي بن الحسين فقال ما كان منزلة أبي بكر وعمر من رسول الله صلى الله عليه وسلم قال كمتزلتئهما منه الساعة. وأخرج ابن سعد عن بسطام بن مسلم قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لأبي بكر وعمر "لا يتأمر عليكما أحد بعدي". وأخرج ابن عساکر عن أنس مرفوعاً "حب أبي بكر وعمر إيمان وبغضهما كفر". وأخرج عن ابن مسعود قال: حب أبي بكر وعمر ومعرفتهما من السنة. وأخرج عن أنس مرفوعاً "إني لأرجو لأمتي في حبهما لأبي بكر وعمر ما أرجو لهم في قول: لا إله إلا الله".

فصل في الأحاديث الواردة في فضله

وحده سوى ما تقدم

أخرج الشيخان عن أبي هريرة قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: "من أنفق زوجين من شيء من الأشياء في سبيل الله دعي من أبواب الجنة يا عبد الله هذا خير فمن كان من أهل الصلاة دعي من باب الصلاة ومن كان من أهل الجهاد دعي من باب الجهاد ومن كان من أهل الصدقة دعي من باب الصدقة ومن كان من أهل الصيام دعي من باب الريان فقال أبو بكر ما على من يدعى من تلك الأبواب من ضرورة فهل يدعى منها كلها أحد يا رسول الله قال نعم فأرجو أن تكون منهم يا أبا بكر".

وأخرج أبو داود والحاكم وصححه عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "أما إنك يا أبا بكر أول من يدخل الجنة من أمتي" وأخرج الشيخان عن أبي سعيد رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "إن من أمن الناس علي في صحبته وما له أبا بكر ولو كنت متخذاً خليلاً غير ربي لاتخذت أبا بكر خليلاً ولكن أخوة الإسلام".

وقد ورد هذا الحديث من رواية ابن عباس وابن الزبير وابن مسعود وجندب بن عبد الله والبراء وكعب بن مالك وجابر بن عبد الله وأنس وأبي واقد الليثي وأبي المعلى وعائشة وأبي هريرة وابن عمر رضي الله عنهم وقد سردت طرقهم في الأحاديث المتواترة.

وأخرج البخاري عن أبي الدرداء قال كنت جالساً عند النبي صلى الله عليه وسلم إذ أقبل أبو بكر

فسلم وقال إنه كان بيني وبين عمر بن الخطاب شيء فأسرعت إليه ثم ندمت فسألته أن يغفر لي فأبى علي فأقبلت إليك فقال: يغفر الله لك يا أبا بكر ثلاثاً ثم إن عمر ندم فأتى متراً أبي بكر فلم يجده فأتى النبي صلى الله عليه وسلم فجعل وجه النبي صلى الله عليه وسلم يتمر حتى أشفق أبو بكر فجثا على ركبتيه فقال يا رسول الله والله أنا كنت أظلم منه مرتين فقال النبي صلى الله عليه وآله وسلم "إن الله بعثني إليكم فقلتم كذبت وقال أبو بكر صدقت وواساني بنفسه وماله فهل أنتم تاركون لي صاحبي مرتين فما أؤذي بعدها".

وأخرج ابن عدي من حديث ابن عمر رضي الله عنه نحوه وفيه فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم "لا تؤذوني في صاحبي فإن الله بعثني بالهدى ودين الحق فقلتم: كذبت وقال أبو بكر: صدقت ولو لا أن الله سماه صاحباً لاتخذته خليلاً ولكن أخوة الإسلام".

وأخرج ابن عساکر عن المقدم قال: استب عقيل بن أبي طالب وأبو بكر قال: وكان أبو بكر نساباً غير أنه تخرج من قرابته من النبي صلى الله عليه وسلم فأعرض عنه وشكا إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقام رسول الله صلى الله عليه وسلم في الناس فقال "ألا تدعون لي صاحبي ما شأنكم وشأنه فوالله ما منكم رجل إلا على باب بيته ظلمة إلا باب أبي بكر فإن على باب النور فوالله لقد قلتم كذبت وقال أبو بكر صدقت وأمسكتم الأموال وجادلي بماله وخذلتُموني وواساني واتبعني".

وأخرج البخاري عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "من جر ثوبه خيلاء لم ينظر الله إليه يوم القيامة فقال أبو بكر إن أحد شقي ثوبي يسترخي إلا أن أتعاهد ذلك منه فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم "إنك لست تصنع ذلك خيلاء".

وأخرج مسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "من أصبح منكم اليوم صائماً قال أبو بكر أنا قال فمن تبع منكم جنازة قال أبو بكر أنا قال فمن أطعم منكم اليوم مسكيناً قال أبو بكر أنا قال: فمن عاد اليوم منكم مريضاً قال أبو بكر أنا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما اجتمعن في امرئ إلا دخل الجنة".

وقد ورد هذا الحديث من رواية أنس بن مالك وعبد الرحمن بن أبي بكر فحديث أنس أخرجه البيهقي في الأصل وفي آخره "وجبت لك الجنة وحديث عبد الرحمن أخرجه البزار ولفظه صلى رسول الله صلى الله عليه وسلم صلاة الصبح ثم أقبل على أصحابه بوجهه فقال: من أصبح منكم اليوم صائماً فقال عمر يا رسول الله لم أحدث نفسي بالصوم البارحة فأصبحت مفطراً فقال أبو بكر ولكني حدثت

نفسى بالصوم البارحة فأصبحت صائماً فقال هل أحد منكم اليوم عاد مريضاً فقال عمر يا رسول الله لم نبرح فكيف نعود المريض فقال أبو بكر بلغني أن أخي عبد الرحمن بن عوف شك فجعلت طريقي عليه لأنظر كيف أصبح فقال هل منكم أحد أطعم اليوم مسكيناً فقال عمر صلينا يا رسول الله ثم لم نبرح فقال أبو بكر دخلت المسجد فإذا بسائل فوجدت كسرة من خبز الشعير في يد عبد الرحمن فأخذتها ودفعتها إليه فقال أنت فأبشر بالجنة ثم قال كلمة أرضى بها عمر وزعم عمر أنه لم يرد خيراً قط إلا سبقه إليه أبو بكر".

أبو يعلى عن ابن مسعود رضي الله عنه قال كنت في المسجد أصلى فدخل رسول الله صلى الله عليه وسلم ومعه أبو بكر وعمر فوجدني أدعو فقال سل تعطه ثم قال "من أحب أن يقرأ القرآن غصاً طرياً فليقرأ بقراءة ابن أم عبد" فرجعت إلى منزلي فأتاني أبو بكر فبشرني ثم أتى عمر فوجد أبا بكر خارجاً قد سبقه فقال إنك لسباق بالخير.

وأخرج أحمد بسند حسن عن ربيعة الأسلمي رضي الله عنه قال جرى بيني وبين أبي بكر كلام فقال لي كلمة كرهتها وندم فقال لي يا ربيعة رد على مثلها حتى يكون قصاصاً قلت: لا أفعل قال أبو بكر لتقولن أو لأستعدين عليك رسول الله صلى الله عليه وسلم فقلت ما أنا بفاعل فانطلق أبو بكر رضي الله عنه إلى النبي صلى الله عليه وسلم وانطلقت أتלוه وجاء أناس من أسلم فقالوا لي رحم الله أبا بكر في أي شيء يستعدي عليك رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو الذي قال لك ما قال؟ فقلت أتدرون من هذا؟ هذا أبو بكر الصديق هذا ثاني اثنين وهذا ذو شبيبة المسلمين إياكم لا يلتفت فإراكم تنصروني عليه فيغضب فيأتي رسول الله صلى الله عليه وسلم فيغضب لغضبه فيغضب الله عز وجل لغضبهما فيهلك ربيعة قالوا ما تأمرنا؟ قال ارجعوا وانطلق أبو بكر رضي الله عنه وتبعته وحدي حتى أتى رسول الله صلى الله عليه وسلم فحدثه الحديث كما كان فرفع إلي رأسه فقال يا ربيعة ما لك والصديق فقلت يا رسول الله كان كذا وكذا فقال لي كلمة كرهتها فقال لي قل كما قلت حتى يكون قصاصاً فأبيت فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم أجل لا ترد عليه ولكن قل قد غفر الله لك يا أبا بكر فقلت غفر الله لك يا أبا بكر قال الحسن قولي أبو بكر رضي الله عنه وهو يبكي.

وأخرج الترمذي وحسنه عن ابن عمر رضي الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لأبي بكر: "أنت صاحبني على الحوض وصاحبني في الغار".

وأخرج عبد الله بن أحمد رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "أبو بكر صاحبني ومؤنسي في الغار" إسناده حسن.

وأخرج البيهقي عن حذيفة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "إن في الجنة طيراً كأمثال البخاتي قال أبو بكر إنها لناعمة يا رسول الله قال أنعم منها من يأكلها وأنت ممن يأكلها" وقد ورد هذا الحديث من رواية أنس.

وأخرج أبو يعلى عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "عرج بي إلى السماء فما مررت بسماء إلا وجدت فيها اسمي محمد رسول الله وأبو بكر الصديق خلفي" إسناده ضعيف لكنه ورد أيضاً من حديث ابن عباس وابن عمر وأنس وأبي سعيد وأبي الدرداء رضي الله عنهم بأسانيد ضعيفة يشد بعضها بعضاً.

وأخرج ابن أبي حاتم وأبو نعيم عن سعيد بن جبير رضي الله عنه قال: قرأت عند النبي صلى الله عليه وسلم "يا أيتها النفس المطمئنة" فقال أبو بكر يا رسول الله إن هذا لحسن فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم "أما إن الملك سيقولها لك عند الموت".

وأخرج ابن أبي حاتم عن عامر بن عبد الله بن الزبير رضي الله عنه قال لما نزلت "ولو أنا كتبنا عليهم أن اقتلوا أنفسكم" الآية قال أبو بكر: يا رسول الله لو أمرتني أن أقتل نفسي لفعلت فقال "صدقت". وأخرج أبو القاسم البغوي: حدثنا داود بن عمر حدثنا عبد الجبار بن الورد عن ابن أبي مليكة قال دخل رسول الله صلى الله عليه وسلم وأصحابه غديراً فقال: ليسبح كل رجل إلى صاحبه قال: فسبح كل رجل حتى بقى رسول الله صلى الله عليه وسلم وأبو بكر فسبح رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى أبي بكر حتى اعتنقه وقال: "لو كنت متخذاً خليلاً حتى ألقى الله لاتخذت أبا بكر خليلاً ولكنه صاحبي" تابعه وكيع عن عبد الجبار بن الورد أخرجه ابن عساكر وعبد الجبار ثقة شيخه ابن أبي ملكية إمام إلا أنه مرسل وهو غريب جداً.

قلت: أخرجه الطبراني في الكبير وابن شاهين في السنة من وجه آخر موصولاً عن ابن عباس. وأخرج ابن أبي الدنيا في مكارم الأخلاق وابن عساكر من طريق صدقة بن ميمون القرشي عن سليمان بن يسار قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "خصال الخير ثلاثمائة وستون خصلة إذا أراد الله بعبده خيراً جعل فيه خصلة منها يدخل بها الجنة" قال أبو بكر: يا رسول الله أف شيء منها قال "نعم جمعاً من كل".

وأخرج ابن عساكر من طريق أخرى عن صدقة القرشي عن رجل قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "خصال الخير ثلاثمائة وستون فقال أبو بكر يا رسول الله لي منها شيء قال: كلها فيك فهنيئاً

لك يا أبا بكر".

وأخرج ابن عساكر من طريق مجمع بن يعقوب الأنصاري عن أبيه قال: إن كانت حلقة رسول الله صلى الله عليه وسلم لتشتبك حتى تصير كالأسوار وإن مجلس أبي بكر منها لفارغ ما يطمع فيه أحد من الناس فإذا جاء أبو بكر جلس ذلك المجلس وأقبل عليه النبي صلى الله عليه وسلم بوجهه وألقى إليه حديثه وسمع الناس.

وأخرج ابن عساكر عن أنس رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "حب أبي بكر وشكره واجب على كل أمي".

وأخرج مثله في حديث سهل بن سعد.

وأخرج عن عائشة رضي الله عنها مرفوعاً "الناس كلهم يحاسبون إلا أبا بكر".

فصل فيما ورد من كلام الصحابة والسلف الصالح في

فضله

أخرج البخاري عن جابر رضي الله عنه قال: قال عمر بن الخطاب: أبو بكر سيدنا.

وأخرج البيهقي في شعب الإيمان عن عمر رضي الله عنه قال: لو وزن إيمان أبي بكر بإيمان أهل الأرض لرجح بهم.

وأخرج ابن أبي خيثمة وعبد الله بن أحمد في زوائد الزهد عن عمر رضي الله عنه قال: إن أبا بكر كان سابقاً مبرزاً.

وقال عمر: لوددت أني شعرة في صدر أبي بكر أخرجه مسدد في مسنده.

وقال: وددت أني من الجنة حيث أرى أبا بكر أخرجه ابن أبي الدنيا وابن عساكر.

وقال: لقد كان ريح أبي بكر أطيب من ريح المسك أخرجه أبو نعيم.

وأخرج ابن عساكر عن علي أنه دخل على أبي بكر وهو مسجى فقال: ما أحد لقي الله بصحيفته أحب إلى من هذا المسجى.

وأخرج ابن عساكر عن عبد الرحمن بن أبي بكر الصديق قال: قال رسول الله صلى الله عليه وآله

وسلم حدثني عمر بن الخطاب أنه ما سبق أبا بكر إلى خير قط إلا سبقه به.

وأخرج الطبراني في الأوسط عن علي قال: والذي نفسي بيده ما استبقنا إلى خير قط إلا سبقنا إليه أبو

بكر.

وأخرج في الأوسط أيضاً عن جحيقة قال: قال علي خير الناس بعد رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم أبو بكر وعمر لا يجتمع حبي وبغض أبي بكر وعمر في قلب مؤمن.
وأخرج في الكبير عن ابن عمر قال: ثلاثة من قريش أصبح قريش وجوهاً وأحسنها أخلاقاً وأثبتها جناناً إن حدثوك لم يكذبوك وإن حدثتهم لم يكذبوك أبو بكر الصديق وأبو عبيدة بن الجراح وعثمان بن عفان.

وأخرج ابن سعد عن إبراهيم النخعي قال: كان أبو بكر يسمى الأواه لرأفته ورحمته.
وأخرج ابن عساكر عن الربيع بن أنس قال: مكتوب في الكتاب الأول: مثل أبي بكر الصديق مثل القطر أينما وقع نفع.
وأخرج ابن عساكر عن الربيع بن أنس قال: نظرنا في صحابة الأنبياء فما وجدنا نبياً كان له صاحب مثل أبي بكر الصديق.

وأخرج عن الزهري قال: من فضل أبي بكر أنه لم يشك في الله ساعة قط.
وأخرج عن الزبير بن بكار قال: سمعت بعض أهل العلم يقول: خطباء أصحاب رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم أبو بكر الصديق وعلي بن أبي طالب رضي الله عنهما.
وأخرج عن أبي حصين قال: ما ولد لآدم في ذريته بعد النبيين والمرسلين أفضل من أبي بكر ولقد قام أبو بكر يوم الردة مقام نبي من الأنبياء.

فصل: أخرج الدينوري في المجالسة وابن عساكر عن الشعبي قال خص الله تبارك وتعالى أبا بكر بأربع خصال لم يخص بها أحداً من الناس سماه الصديق ولم يسم أحداً الصديق غيره وهو صاحب الغار مع رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم ورفيقه في الهجرة وأمره رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم بالصلاة والمسلمون شهود.

وأخرج ابن أبي داود في كتاب المصاحف عن جعفر قال: كان أبو بكر يسمع مناجاة جبريل للنبي صلى الله عليه وآله وسلم ولا يراه.

وأخرج الحاكم عن ابن المسيب قال: كان أبو بكر من النبي صلى الله عليه وآله وسلم مكان الوزير فكان يشاوره في جميع أموره وكان ثانيه في الإسلام وثانيه في الغار وثانيه في العريش يوم بدر وثانيه في القبر ولم يكن رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم يقدم عليه أحداً.

فصل في

الأحاديث والآيات المشيرة إلى خلافته

وكلام الأئمة في ذلك

أخرج الترمذي وحسنه والحاكم وصححه عن حذيفة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "اقتدوا باللذين من بعدي أبي بكر وعمر".

وأخرجه الطبراني من حديث أبي الدرداء والحاكم من حديث ابن مسعود ورضي الله عنه.

وأخرج أبو القاسم البغوي بسند حسن عن عبد الله بن عمر رضي الله عنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: "يكون خلفي اثنا عشر خليفة: أبو بكر لا يلبث إلا قليلاً" صدر هذا الحديث مجمع على صحته وارد من طرق عدة وقد تقدم شرحه في أول هذا الكتاب وفي الصحيحين في الحديث السابق أنه صلى الله عليه وسلم لما خطب قرب وفاته وقال: "إن عبداً خيره الله" الحديث وفي آخره "ولا يبقين باب إلا سد إلا باب أبي بكر وفي لفظ لهما "لا يبقين في المسجد خوخة إلا خوخة أبي بكر" قال العلماء: هذا إشارة إلى الخلافة لأنه يخرج منها إلى الصلاة بالمسلمين وقد ورد هذا اللفظ من حديث أنس رضي الله عنه ولفظه "سدوا هذه الأبواب الشارعة في المسجد إلا باب أبي بكر" أخرجه ابن عدي ومن حديث عائشة رضي الله عنها أخرجه الترمذي وغيره ومن حديث ابن عباس في زوائد المسند ومن حديث معاوية بن أبي سفيان أخرجه الطبراني ومن حديث أنس أخرجه البزار.

وأخرج الشيخان عن جبير بن مطعم رضي الله عنه عن أبيه قال: أتت امرأة إلى النبي صلى الله عليه وسلم فأمرها أن ترجع إليه قالت أرأيت إن جئت ولم أجدك كأنها تقول الموت قال صلى الله عليه وسلم "إن لم تجديني فأتي أبا بكر".

وأخرج الحاكم وصححه عن أنس رضي الله عنه قال: بعثني بنو المصطلق إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم أن سله إلى من ندفع صدقاتنا بعدك فأتيته فسألته فقال "إلى أبي بكر".

وأخرج ابن عساكر عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: جاءت امرأة إلى النبي صلى الله عليه وسلم تسأله شيئاً فقال لها تعودين فقالت: يا رسول الله إن عدت فلم أجدك تعرض بالموت فقال: "إن جئت فلم تجديني فأتي أبا بكر فإنه الخليفة من بعدي".

وأخرج مسلم عن عائشة رضي الله عنها قالت: قال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم في مرضه "ادعى لي أبا بكر أباك وأخاك حتى أكتب كتاباً فإني أخاف أن يتمنى متمن ويقول قائل: أنا أولى وبأبي الله والمؤمنون إلا أبا بكر".

وأخرج أحمد وغيره من طرق عنها وفي بعضها قالت: قال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم في مرضه الذي فيه مات: "ادعى لي عبد الرحمن بن أبي بكر أكتب لأبي بكر كتاباً لا يختلف عليه أحد بعدي ثم قال: دعيه معاذ الله أن يختلف المؤمنون في أبي بكر".

وأخرج مسلم عن عائشة رضي الله عنها أنها سألت من كان رسول الله صلى الله عليه وسلم مستخلفاً لو استخلف قالت: أبو بكر قيل لها ثم من بعد أبي بكر قالت: عمر قيل لها: من بعد عمر قالت: أبو عبيدة بن الجراح.

وأخرج الشيخان عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه قال: مرض النبي صلى الله عليه وسلم فاشتد مرضه فقال مروا أبا بكر فليصل بالناس قالت عائشة: يا رسول الله إنه رجل رقيق القلب إذا قام مقامك لم يستطع أن يصلي بالناس فقال: مري أبا بكر فليصل بالناس فعادت فقال: مري أبا بكر فليصل بالناس فإنكن صواحب يوسف فأتاه الرسول فصلى بالناس في حياة رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم هذا الحديث متواتر ورد أيضاً من حديث عائشة وابن مسعود وابن عباس وابن عمر وعبد الله بن زمعة وأبي سعيد وعلي بن أبي طالب وحفصة رضي الله عنها وقد سقت طرقهم في الأحاديث المتواترة وفي بعضها عن عائشة رضي الله عنها: لقد رجعت رسول الله صلى الله عليه وسلم في ذلك وما حملني على كثرة مراجعته إلا أنه لم يقع في قلبي أن يجب الناس بعده رجلاً قام مقامه أبداً وإلا أني كنت أرى أنه لن يقوم أحد مقامه إلا تشاءم الناس به فأردت أن يعدل لذلك رسول الله صلى الله عليه وسلم عن أبي بكر.

وفي حديث ابن زمعة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أمرهم بالصلاة وكان أبو بكر غائباً فتقدم عمر فصلى فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "لا لا لا يأبي الله والمسلمون إلا أبا بكر يصلي بالناس أبو بكر".

وفي حديث ابن عمر "كبر عمر فسمع رسول الله صلى الله عليه وسلم تكبير فأطلع رأسه مغضباً فقال أين ابن أبي قحافة".

قال العلماء: في هذا الحديث أوضح دلالة على أن الصديق أفضل الصحابة على الإطلاق وأحقهم

بالخلافة وأولاهم بالإمامة قال الأشعري: قد علم بالضرورة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أمر الصديق أن يصلي بالناس مع حضور المهاجرين والأنصار مع قوله "يؤم القوم أقرؤهم لكتاب الله" فدل على أنه كان أقرأهم أي أعلمهم بالقرآن انتهى.

وقد استدل الصحابة أنفسهم بهذا على أنه أحق بالخلافة منهم عمر وسيأتي قوله في فصل المبايعة ومنهم علي.

وأخرج ابن عساكر عنه قال لقد أمر النبي صلى الله عليه وسلم أبا بكر أن يصلي بالناس وإني أشاهد وما أنا بغائب وما بي مرض فريضنا لدنيا ما رضي به النبي صلى الله عليه وسلم لدينا.

قال العلماء: وقد كان معروفاً بأهلية الإمامة في زمان النبي صلى الله عليه وسلم.

وأخرج أحمد وأبو داود وغيرهما عن سهل بن سعد قال: كان قتال بين بني عمرو بن عوف فبلغ النبي صلى الله عليه وسلم فأتاهم بعد الظهر ليصلح بينهم وقال: يا بلال إن حضرت الصلاة ولم آت فمر أبا بكر فليصل بالناس فلما حضرت صلاة العصر أقام بلال الصلاة ثم أمر أبا بكر فصلى.

وأخرج أبو بكر الشافعي في الغيلانيات وابن عساكر عن حفصة رضي الله عنها أنها قالت لرسول الله صلى الله عليه وسلم: إذا أنت مرضت قدمت أبا بكر قال: "لست أنا أقدمه ولكن الله يقدمه".

وأخرج الدارقطني في الأفراد والخطيب وابن عساكر عن علي رضي الله عنه قال: قال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم "سألت الله أن يقدمك ثلاثاً فأبى على إلا تقديم أبي بكر".

وأخرج ابن سعد عن الحسن قال: قال أبو بكر "يا رسول الله ما أزال أراي أظاً في عذرات الناس قال: لتكونن من الناس بسبيل قال ورأيت في صدري كالرقمتين قال: سنتين".

وأخرج ابن عساكر عن أبي بكر قال: أتيت عمر وبين يديه قوم يأكلون فرمى ببصرة في مؤخر القوم إلى رجل فقال ما تجد فيما تقرأ قبلك من الكتب قال: خليفة النبي صلى الله عليه وسلم صديقه.

وأخرج ابن عساكر عن محمد بن الزبير قال: أرسلني عمر بن عبد العزيز إلى الحسن البصري أسأله عن أشياء فجننته فقلت له اشفني فيما اختلف الناس فيه هل كان رسول الله صلى الله عليه وسلم استخلف أبا بكر فاستوى الحسن قاعداً وقال أو في شك هو لا أبا لك أي والله الذي لا إله إلا هو لقد استخلفته وهو كان أعلم بالله وأتقى له وأشد له مخافة من أن يموت عليها لو لم يؤمره.

وأخرج ابن عدي عن أبي بكر بن عياش قال: قال لي الرشيد يا أبا بكر كيف استخلف الناس أبا بكر الصديق قلت يا أمير المؤمنين سكت الله وسكت رسوله وسكت المؤمنون قال والله ما زدني إلا غماً

قال: يا أمير المؤمنين مرض النبي صلى الله عليه وسلم ثمانية أيام فدخل عليه بلال فقال يا رسول الله من يصلي بالناس قال مر أبا بكر يصلي بالناس فصلى أبو بكر بالناس ثمانية أيام والوحي يتزل فسكت رسول الله صلى الله عليه وسلم لسكوت الله وسكت المؤمنون لسكوت رسول الله صلى الله عليه وسلم فأعجبه فقال بارك الله فيك.

وقد استنبط جماعة من العلماء خلافة الصديق من آيات القرآن فأخرج البيهقي عن الحسن البصري في قوله تعالى "يا أيها الذين آمنوا من يرتد منكم عن دينه فسوف يأتي الله بقوم يحبونه" "المائدة: 54" قال هو والله أبو بكر وأصحابه لما ارتدت العرب جاهدهم أبو بكر وأصحابه حتى ردوهم إلى الإسلام.

وأخرج يونس بن بكير عن قتادة قال: لما توفي النبي صلى الله عليه وسلم ارتدت العرب فذكر قتال أبي بكر لهم إلى أن قال فكنا نتحدث أن هذه الآية نزلت في أبي بكر وأصحابه "فسوف يأتي الله بقوم يحبهم ويحبونه" "المائدة: 54".

وأخرج ابن أبي حاتم عن جوير في قوله تعالى "قل للمخلفين من الأعراب ستدعون إلى قوم أولى بأس شديد" "الفتح: 16" قال: هم بنو حنيفة قال ابن أبي حاتم وابن قتبية هذه الآية حجة على خلافة الصديق لأنه الذي دعا إلى قتلهم.

وقال الشيخ أبو الحسن الأشعري: سمعت أبا العباس بن شريح يقول خلافة الصديق في القرآن في هذه الآية قال لأن أهل العلم أجمعوا على أنه لم يكن بعد نزولها قتال دعوا إليه الإدعاء أبي بكر لهم وللناس إلى قتال أهل الردة ومن منع الزكاة قال فدل ذلك على وجوب خلافة أبي بكر وافترض طاعته إذ أخبر الله أن المتولي عن ذلك يعذب عذاباً أليماً قال ابن كثير: ومن فسر القوم بأنهم فارس والروم فالصديق هو الذي جهز الجيوش إليهم وتما أمرهم كان على يد عمر وعثمان وهما فرعا الصديق وقال تعالى "وعد الله الذين آمنوا منكم وعملوا الصالحات ليستخلفنهم في الأرض" "النور: 55" الآية قال ابن كثير: هذه الآية منطبقة على خلافة الصديق.

وأخرج ابن أبي حاتم في تفسيره عن عبد الرحمن بن عبد الحميد المهدي قال: إن ولاية أبي بكر وعمر في كتاب الله يقول الله "وعد الله الذين آمنوا منكم وعملوا الصالحات ليستخلفنهم في الأرض" "النور: 55" الآية.

وأخرج الخطيب عن أبي بكر بن عياش قال أبو بكر الصديق خليفة رسول الله صلى الله عليه وسلم في القرآن لأن الله تعالى يقول "للفقراء المهاجرين" إلى قوله "أولئك هم الصديقون" "الحديد: 16" فمن

سماه الله صديقاً فليس يكذب وهم قالوا يا خليفة رسول الله قال ابن كثير استنباط حسن .
وأخرج البيهقي عن الزعفران قال: سمعت الشافعي يقول أجمع الناس على خلافة أبي بكر الصديق
وذلك أنه اضطر الناس بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم فلم يجدوا تحت أديم السماء خيراً من أبي
بكر فولوه رقابهم .

وأخرج أسد السنة في فضائله عن معاوية بن قررة قال: ما كان أصحاب رسول الله صلى الله عليه
وسلم يشكون أن أبا بكر خليفة رسول الله صلى الله عليه وسلم وما كانوا يسمونه إلا خليفة رسول
الله صلى الله عليه وسلم وما كانوا يجتمعون على خطأ ولا ضلال .
وأخرج الحاكم وصححه عن ابن مسعود رضي الله عنهما قال: ما رآه المسلمون حسناً فهو عند الله
حسن وما رآه المسلمون سيئاً فهو عند الله سيئ وقد رأى الصحابة جميعاً أن يستخلفوا أبا بكر .
وأخرج الحاكم وصححه الذهبي عن مرة الطيب قال جاء أبو سفيان ابن حرب إلى علي فقال ما بال
هذا الأمر في أقل قريش قلة وأذها ذلاً يعني أبا بكر والله لئن شئت لأملأها عليه خيلاً ورجالا قال:
فقال علي: لطالما عادت الإسلام وأهله يا أبا سفيان فلم يضره ذلك شيئاً إنا وجدنا أبا بكر لها أهلاً .

فصل في مبايعته

رضي الله عنه

روى الشيخان أن عمر بن الخطاب رضي الله عنه خطب الناس مرجعه من الحج فقال في خطبته: قد
بلغني أن فلاناً منكم يقول لو مات عمر بايعت فلاناً فلا يغترون امرؤ أن يقول إن بيعة أبي بكر كانت
فلتة وتمت ألا وإنما قد كانت كذلك إلا أن الله وقى شرها وليس فيكم اليوم من تقطع إليه الأعناق
مثل أبي بكر وإنه كان من خيرنا حين توفي رسول الله صلى الله عليه وسلم وإن علياً والزبير ومن
معهما تخلفوا في بيت فاطمة وتخلفت الأنصار عنا بأجمعها في سقيفة بني ساعدة واجتمع المهاجرون إلى
أبي بكر فقلت له يا أبا بكر انطلق بنا إلى إخواننا من الأنصار فانطلقنا نؤمهم حتى لقينا رجلاً
صالحاً فذكر لنا الذي صنع القوم فقالوا أين تريدون يا معشر المهاجرين قلت نريد إخواننا من
الأنصار فقالوا عليكم ألا تقرّبوهم واقضوا أمركم يا معشر المهاجرين فقلت والله لنأتينهم فانطلقنا حتى
جئناهم في سقيفة بني ساعدة فإذا هم مجتمعون وإذا بين ظهرانيهم رجل مزمل فقلت من هذا قالوا

سعد بن عبادة فقلت ما له قالوا وجع فلما جلسنا قام خطيبهم فأثنى على الله بما هو أهله وقال أما بعد فنحن أنصار الله وكتيبة الإسلام وأنتم يا معشر المهاجرين رهط منا وقد دفت دافة منكم تريدون أن تختزلونا من أصلنا وتحضنونا من الأمر فلما سكت أردت أن أتكلم وقد كنت زورت مقالة أعجبتني أردت أن أقولها بين يدي أبي بكر وقد كنت أداري منه بعض الحد وهو كان أحلم مني وأوقر فقال أبو بكر على رسلك فكرهت أن أغضبه وكان أعلم مني والله ما ترك من كلمة أعجبتني في تزويري إلا قال في بدايته مثلها وأفضل منها حتى سكت فقال أما بعد فما ذكرتم فيكم من خير فأنتم أهله ولم تعرف العرب هذا الأمر إلا لهذا الحي من قريش هم أوسط العرب نسباً وداراً وقد رضيت لكم أحد هذين الرجلين فبايعوا أيهما شئتم فأخذ بيدي وبيد أبي عبيدة بن الجراح وهو جالس بيننا فلم أكره مما قال غيرها وكان والله إن أقدم فتضرب عنقي لا يقربني ذلك من إثم أحب إلي من أن أتأمر على قوم فيهم أبو بكر فقال قائل من الأنصار: أنا جذيلها المحكك وعذيقها المرجب منا أمير ومنكم أمير يا معشر قريش وكثر اللغط وارتفعت الأصوات حتى خشيت الاختلاف فقلت أبسط يدك يا أبا بكر فبسط يده فبايعته وبايعه المهاجرون ثم بايعه الأنصار أما والله ما وجدنا فيما حضرنا أمراً هو أوفق من مبايعة أبي بكر خشينا إن فارقنا القوم ولم تكن بيعة أن يحدثوا بعدنا بيعة فإما أن نبايعهم على ما لا نرضى وإما أن نخلفهم فيكون فيه فساد.

وأخرج النسائي وأبو يعلى والحاكم وصححه عن ابن مسعود قال: لما قبض رسول الله صلى الله عليه وسلم قالت الأنصار منا أمير ومنكم أمير فأتاهم عمر بن الخطاب رضي الله عنه فقال يا معشر الأنصار أليست تعلمون أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قد أمر أبا بكر أن يؤم الناس فأياكم تطيب نفسه أن يتقدم أبا بكر فقالت الأنصار نعوذ بالله أن نتقدم أبا بكر.

وأخرج ابن سعد والحاكم والبيهقي عن أبي سعيد الخدري قال قبض رسول الله صلى الله عليه وسلم واجتمع الناس في دار سعد بن عبادة وفيهم أبو بكر وعمر فقام خطباء الأنصار فجعل الرجل منهم يقول يا معشر المهاجرين إن رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم كان إذا استعمل رجلاً منكم قرن معه رجلاً منا فترى أن يلي هذا الأمر رجلاً منا ومنكم فتتابع خطباء الأنصار على ذلك فقام زيد بن ثابت فقال أتعلمون أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان من المهاجرين وخليفته من المهاجرين ونحن كنا أنصار رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم فنحن أنصار خليفته كما كنا أنصاره ثم أخذ بيد أبي بكر فقال هذا صاحبكم فبايعه عمر ثم بايعه المهاجرون والأنصار وصعد أبو بكر المنبر فنظر في وجوه القوم فلم ير الزبير فدعا بالزبير فجاء فقال: قلت ابن عمه رسول الله صلى الله عليه وسلم

وحواريه أردت أن تشق عصا المسلمين فقال: لا تشريب يا خليفة رسول الله فقام فبايعه ثم نظر في وجوه القوم فلم ير علياً فدعا به فجاء فقال: قلت ابن عم رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم وختنه علي ابنته أردت أن تشق عصا المسلمين فقال لا تشريب يا خليفة رسول الله فبايعه.

وقال ابن إسحاق في السيرة: حدثني الزهري قال: حدثني أنس بن مالك قال لما بويع أبو بكر في السقيفة وكان الغد جلس أبو بكر على المنبر فقام عمر فتكلم قبل أبي بكر فحمد الله وأثنى عليه ثم قال إن الله قد جمع أمركم على خيركم صاحب رسول الله وثاني اثنين إذ هما في الغار فقوموا فبايعوه فبايع الناس أبا بكر ببيعة العامة بعد بيعة السقيفة ثم تكلم أبو بكر فحمد الله وأثنى عليه ثم قال أما بعد أيها الناس فإني قد وليت عليكم ولست بخيركم فإن أحسنت فأعينوني وإن أسأت فقوموني الصدق أمانة والكذب خيانة والضعيف فيكم قوي عندي حتى أريح عليه حقه إن شاء الله والقوي فيكم ضعيف حتى آخذ الحق منه إن شاء الله لا يدع قوم الجهاد في سبيل الله إلا ضربهم الله بالذل ولا تشيع الفاحشة في قوم قط إلا عمهم الله بالبلاء أطيعوني ما أطعت الله ورسوله فإذا عصيت الله ورسوله فلا طاعة لي عليكم قوموا إلى صلاتكم يرحمكم الله.

وأخرج موسى بن عقبة في مغازيه والحاكم وصححه عن عبد الرحمن بن عوف قال: خطب أبو بكر فقال والله ما كنت حريصاً على الإمارة يوماً ولا ليلة قط ولا كنت راغباً فيها ولا سألتها الله في سر ولا علانية ولكنني أشفقت من الفتنة وما لي في الإمارة من راحة لقد قلدت أمراً عظيماً ما لي به من طاقة ولا يد إلا بتقوية الله فقال علي والزبير ما غضبنا إلا لأننا أخرجنا عن المشورة وإنما نرى أبا بكر أحق الناس بما إنه لصاحب الغار وإنما لنعرف شرفه وخيره ولقد أمره رسول الله صلى الله عليه وسلم بالصلاة بالناس وهو حي.

وأخرج ابن سعد عن إبراهيم التميمي قال: لما قبض رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم أتى عمر أبا عبيدة بن الجراح فقال أبسط يدك لأبايعك إنك أمين هذه الأمة على لسان رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال أبو عبيدة لعمر ما رأيت لك فهة قبلها منذ أسلمت أتبايعني وفيكم الصديق وثاني اثنين الفهة: ضعف الرأي.

وأخرج ابن سعد أيضاً عن محمد أن أبا بكر قال لعمر أبسط يدك لأبايعك فقال له عمر أنت أفضل مني فقال له أبو بكر أنت أقوى مني ثم كرر ذلك فقال عمر فإن قوتي لك مع فضلك فبايعه.

وأخرج أحمد عن حميد بن عبد الرحمن بن عوف قال: توفي رسول الله صلى الله عليه وسلم وأبو بكر

في طائفة من المدينة فجاء فكشف عن وجهه فقال: وقال فداء لك أبي وأمي ما أطيبك حياً وميتاً مات محمد ورب الكعبة فذكر الحديث قال وانطلق أبو بكر وعمر يتفاوذان حتى أتوهم فتكلم أبو بكر فلم يترك شيئاً أنزل في الأنصار ولا ذكره رسول الله صلى الله عليه وسلم في شأنهم إلا ذكره وقال لقد علمتم أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لو سلك الناس وادياً وسلكت الأنصار وادياً لسلكت وادي الأنصار ولقد علمت يا سعد أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال " وأنت قاعد " قريش ولاة هذا الأمر فبر الناس تبع لبرهم وفاجرهم تبع لفاجرهم " فقال له سعد: صدقت نحن الوزراء وأنتم الأمراء واخرج ابن عساكر عن أبي سعيد الخدري قال: لما بويع أبو بكر رأى من الناس بعض الانقباض فقال أيها الناس ما يمنعكم ألسنت أحقكم بهذا الأمر ألسنت أول من أسلم ألسنت ألسنت فذكر خصالاً.

وأخرج أحمد عن رافع الطائي قال: حدثني أبو بكر عن بيعته وما قالته الأنصار وما قاله عمر قال فبايعوني وقبلتها منهم وتخوفت أن تكون فتنة يكون بعدها ردة.

وأخرج ابن إسحاق وابن عايد في مغازيه عنه أنه قال لأبي بكر ما حملك على أن تلي أمر الناس وقد نهيته أن تأمر على اثنين قال لم أجد من ذلك بدأ خشيت على أمة محمد صلى الله عليه وسلم الفرقة. وأخرج أحمد عن قيس بن أبي حازم قال إني جالس عند أبي بكر الصديق بعد وفاة رسول الله صلى الله عليه وسلم بشهر فذكر قصته فنودي في الناس الصلاة جامعة فاجتمع الناس فصعد المنبر ثم قال: أيها الناس لو ددت أن هذا كفانيه غيري ولئن أخذتموني بسنة نبيكم ما أطيقها إن كان لمعصوماً من الشيطان وإن كان ليترل عليه الوحي من السماء.

وأخرج ابن سعد عن الحسن البصري قال لما بويع أبو بكر قام خطيباً فقال أما بعد فيني وليت هذا الأمر وأنا له كاره ووالله لو ددت أن بعضكم كفانيه ألا وإنكم إن كلفتموني أن أعمل فيكم بمثل عمل رسول الله صلى الله عليه وسلم لم أقم به كان رسول الله صلى الله عليه وسلم عبداً أكرمه الله بالوحي وعصمه به ألا وإنما أنا بشر ولست بخير من أحدكم فراعوني فإذا رأيتموني استقمتم فاتبعوني وإذا رأيتموني زغت فقوموني واعلموا أن لي شيطاناً يعتريني فإذا رأيتموني غضبت فاجتنبوني لا أوثر في أشعاركم وأبشاركم.

وأخرج ابن سعد والخطيب في رواية مالك عن عروة قال: لما ولي أبو بكر خطب الناس فحمد الله وأثنى عليه ثم قال أما بعد فيني قد وليت أمركم ولست بخيركم ولكنه نزل القرآن وسن النبي صلى

الله عليه وسلم السنن وعلمننا فعلمننا فاعلموا أيها الناس أن أكيس الكيس التقى وأعجز العجز الفجور وأن أقواكم عندي الضيف حتى آخذ له بحقه وأن أضعفكم عندي القوي حتى آخذ منه الحق أيها الناس إنما أنا متبع ولست بمبتدع فإذا أحسنت فأعينوني وإن أنا زغت فقوموني أقول قولي هذا واستغفر الله لي ولكم.

قال مالك: لا يكون أحد إماماً أبداً إلا على هذا الشرط.

وأخرج الحاكم في مستدركه عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: لما قبض رسول الله صلى الله عليه وسلم ارتجت مكة فسمع أبو قحافة ذلك فقال ما هذا قالوا قبض رسول الله صلى الله عليه وسلم قال أمر جلال فمن قام بالأمر بعده قالوا ابنك قال فهل رضيت بذلك بنو عبد مناف وبنو المغيرة قالوا نعم قال لا واضع لما رفعت ولا رافع لما وضعت.

وأخرج الواقدي من طرق عن عائشة وابن عمر وسعيد بن المسيب وغيرهم رضي الله عنهم أن أبا بكر بويح يوم قبض رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم الاثنين لاثنتي عشرة ليلة خلت من ربيع الأول سنة إحدى عشرة من الهجرة.

وأخرج الطبراني في الأوسط عن ابن عمر قال لم يجلس أبو بكر الصديق في مجلس رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم على المنبر حتى لقي الله ولم يجلس عمر في مجلس أبي بكر حتى لقي الله ولم يجلس عثمان في مجلس عمر حتى لقي الله.

فصل فيما وقع في خلافته

والذي وقع في أيامه من الأمور الكبار: تنفيذ جيش أسامة وقتال أهل الردة وما نعي الزكاة ومسيلمة الكذاب وجمع القرآن.

أخرج الإسماعيلي عن عمر رضي الله عنه قال لما قبض رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم ارتد من العرب وقالوا نصلي ولا نزكي فأتيت أبا بكر فقلت يا خليفة رسول الله تألف الناس وارتد بهم فإنهم بمنزلة الوحش فقال رجوت نصرتك وجنتني بخذلانك جباراً في الجاهلية حواراً في الإسلام بماذا عسيت أن تألفهم بشعر مفتعل أو بسحر مفترى هيئات هيئات مضى النبي صلى الله عليه وآله وسلم وانقطع الوحي والله لأجاهدكم ما استمسك السيف في يدي وإن منعوني عقالا قال عمر:

فوجدته في ذلك أمضى مني وأحزم وأدب الناس على أمور هانت على كثير من مؤونتهم حين وليتهم. وأخرج أبو القاسم البغوي وأبو بكر الشافعي في فوائده وابن عساكر عن عائشة رضي الله عنها قالت

لما توفي رسول الله صلى الله عليه وسلم أشربأب النفاق وارتدت العرب وانحازت الأنصار فلو نزل بالجبال الراسيات ما نزل بأبي لهاضها فما اختلفوا في نقطة إلا طار أبي بفنائها وفضلها قالوا أين يدفن النبي صلى الله عليه وسلم فما وجدنا عند أحد من ذلك علماً فقال أبو بكر سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ما من نبي يقبض إلا دفن تحت مضجعه الذي مات فيه قالت واختلفوا في ميراثه فما وجدوا عند أحد من ذلك علماً فقال أبو بكر سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول "إننا معشر الأنبياء لا نورث ما تركناه صدقة".

قال الأصمعي: الهيص الكسر للعظم والاشربأب رفع الرأس.

قال بعض العلماء: وهذا أول اختلاف وقع بين الصحابة رضي الله عنهم فقال بعضهم ندفنه بمكة بلده الذي ولد بها وقال آخرون بل بمسجده وقال آخرون بل بالقيع وقال آخرون بل في بيت المقدس مدفون الأنبياء حتى أخبرهم أبو بكر بما عنده من العلم.

قال ابن زنجويه: وهذه سنة تفرد بها الصديق من بين المهاجرين والأنصار ورجعوا إليه فيها.

وأخرج البيهقي وابن عساكر عن أبي هريرة رضي الله عنه قال والذي لا إله إلا هو لولا إن أبا بكر استخلف ما عبد الله ثم قال الثانية ثم قال الثالثة فليل له مه يا أبا هريرة فقال: إن رسول الله صلى الله عليه وسلم وجه أسامة بن زيد في سبعمائة إلى الشام فلما نزل بذي خشب قبض النبي صلى الله عليه وسلم وارتد العرب حول المدينة واجتمع إليه أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالوا: رد هؤلاء توجه هؤلاء إلى الروم وقد ارتدت العرب حول المدينة فقال والذي لا إله إلا هو لو جرت الكلاب بأرجل أزواج النبي صلى الله عليه وسلم ما رددت جيشاً وجهه رسول الله صلى الله عليه وسلم ولا حللت لواء عقده فوجه أسامة فجعل لا يمر بقبيل يريدون الارتداد إلا قالوا لولا أن هؤلاء قوة ما خرج مثل هؤلاء من عندهم ولكن ندعهم حتى يلقوا الروم فلقوهم فهزموهم وقتلوهم ورجعوا سالمين فثبتوا على الإسلام.

وأخرج عن عروة قال: جعل رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول في مرضه: أنفذوا جيش أسامة فسار حتى بلغ الجرف فأرسلت إليه امرأته فاطمة بنت قيس تقول لا تعجل فإن رسول الله صلى الله عليه وسلم ثقل فلم يبرح حتى قبض رسول الله صلى الله عليه وسلم فلما قبض رجع إلى أبي بكر فقال: إن رسول الله صلى الله عليه وسلم بعثني وأنا على غير حالكم هذه وأنا أتخوف أن تكفر العرب وإن كفرت كانوا أول من يقاتل وإن لم تكفر مضيت فإن معي سراوات الناس وخيارهم فخطب أبو

بكر الناس ثم قال والله لأن تخطفني الطير أحب إلي من أن أبدأ بشيء قبل أمر رسول الله صلى الله عليه وسلم فبعثه.

وقال الذهبي: لما اشتهرت وفاة النبي صلى الله عليه وسلم بالنواحي ارتدت طوائف كثيرة من العرب عن الإسلام ومنعوا الزكاة فنهض أبو بكر الصديق لقتالهم فأشار عليه عمر وغيره أن يفتر عن قتالهم فقال: والله لو منعوني عقالا أو عناقاً كانوا يؤدونها إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم لقاتلتهم على منعها فقال عمر: كيف تقاتل الناس وقد قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "أمرت أن أقاتل الناس حتى يقولوا لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله فمن قالها عصم مني ماله ودمه إلا بحقها وحسابه على الله" فقال أبو بكر: والله لأقاتلن من فرق بين الصلاة والزكاة فإن الزكاة حق المال وقد قال إلا بحقها قال عمر فوالله ما هو إلا أن رأيت الله شرح صدر أبي بكر للقتال فعرفت أنه الحق أخرجه الشيخان وغيرهما.

وعن عروة قال: خرج أبو بكر في المهاجرين والأنصار حتى بلغ نغماً حذاء نجد وهربت الأعراب بذراريهم فكلم الناس أبا بكر وقالوا ارجع إلى المدينة وإلى الذرية والنساء وأمر رجلاً على الجيش ولم يزالوا به حتى رجع وأمر خالد بن الوليد وقال له إذا أسلموا وأعطوا الصدقة فمن شاء منكم أن يرجع فليرجع وارجع أبو بكر إلى المدينة.

وأخرج الدار قطني عن ابن عمر قال: لما برز أبو بكر واستوى على راحلته أخذ علي بن أبي طالب بزمامها وقال إلى أين يا خليفة رسول الله أقول لك ما قال لك رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم أحد شم سيفك ولا تفجعنا بنفسك وارجع إلى المدينة فوالله لئن فجعنا بك لا يكون للإسلام نظام أبداً.

وعن حنظلة بن علي الليثي أن أبا بكر بعث خالداً وأمره أن يقاتل الناس على خمس من ترك واحدة منهن قاتله كما يقاتل من ترك الخمس جميعاً: على شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمداً عبده ورسوله وأقام الصلاة وإيتاء الزكاة وصوم رمضان وحج البيت وسار خالد ومن معه في جمادى الآخرة فقاتل بني أسد وغطفان وقتل من قتل وأسر من أسر ورجع الباقون إلى الإسلام واستشهد بهذه الواقعة من الصحابة عكاشة بن محصن وثابت بن أقرم.

وفي رمضان من هذه السنة ماتت فاطمة بنت رسول الله صلى الله عليه وسلم سيدة نساء العالمين وعمرها أربع وعشرون سنة.

قال الذهبي: وليس لرسول الله صلى الله عليه وسلم نسب إلا منها فإن عقب ابنته زينب انقرضوا

قاله الزبير بن بكار وماتت قبلها بشهر أم أيمن .
وفي شوال مات عبد الله بن أبي بكر الصديق .

ثم سار خالد بمجموعه إلى اليمامة لقتال مسيلمة الكذاب في أواخر العام والتقى الجمعان ودام الحصار أياماً ثم قتل الكذاب لعنه الله قتله وحشي قاتل حمزة واستشهد فيها خلق من الصحابة أبو حذيفة بن عتبة وسالم مولى أبي حذيفة وشجاع بن وهب وزيد بن الخطاب وعبد الله بن سهل ومالك بن عمرو والطفيل بن عمرو الدوسي ويزيد بن قيس وعامر بن البكير وعبد الله بن محرمة والسائب بن عثمان بن مظعون وعباد بن بشر ومعن بن عدي وثابت بن قيس بن شماس وأبو دجاجة سماك بن حرب وجماعة آخرون تنمة سبعين وكان لمسيلمة يوم قتل مائة وخمسون سنة ومولده قبل مولد عبد الله والد النبي صلى الله عليه وآله وسلم .

وفي سنة اثنتي عشرة بعث الصديق العلاء بن الحضرمي إلى البحرين وكانوا قد ارتدوا فالتقوا بجواثي فنصر المسلمون وبعث عكرمة بن أبي جهل إلى عمان وكانوا قد ارتدوا وبعث المهاجر بن أبي أمية إلى أهل النجير وكانوا قد ارتدوا وبعث زياد بن لبيد الأنصاري إلى طائفة من المرتدة وفيها مات أبو العاص بن الربيع زوج زينب بنت رسول الله صلى الله عليه وسلم والصعب بن جثممة الليثي وأبو مرثد الغنوي وفيها بعد فراغ قتال أهل الردة بعث الصديق رضي الله عنه خالد بن الوليد إلى أرض البصرة فغزا الأبله فافتتحها وافتتح مدائن كسرى التي بالعراق صلحاً وحرباً وفيها أقام الحج أبو بكر الصديق ثم رجع فبعث عمرو بن العاص والجنود إلى الشام فكانت وقعة أجنادين في جمادى الأولى سنة ثلاث عشرة ونصر المسلمون وبشر بها أبو بكر وهو بأخر رمق واستشهد بها عكرمة بن أبي جهل وهشام بن العاصي في طائفة .

وفيها كانت وقعة مرج الصفر وهزم المشركون واستشهد بها الفضل بن العباس في الطائفة .

ذكر جمع القرآن

أخرج البخاري عن زيد بن ثابت قال: أرسل إلي أبو بكر مقتل أهل اليمامة وعنده عمر فقال: أبو بكر: إن عمر أتاني فقال إن القتل قد استحر يوم اليمامة بالناس وإني لأخشى أن يستحر القتل بالقراء في المواطن فيذهب كثير من القرآن إلا أن يجمعوه وإني لأرى أن يجمع القرآن قال أبو بكر فقلت لعمر كيف أفعل شيئاً لم يفعله رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال عمر: هو والله خير فلم يزل عمر تاريخ الخلفاء - السيوطي

يراجعني فيه حتى شرح الله لذلك صدري فرأيت الذي رأى عمر قال زيد: وعمر عنده جالس لا يتكلم فقال أبو بكر: إنك شاب عاقل ولا نتهمك وقد كنت تكتب الوحي لرسول الله صلى الله عليه وسلم فتتبع القرآن فاجمعه فو الله لو كلفني نقل جبل من الجبال ما كان أثقل علي مما أمرني به من جمع القرآن فقلت كيف تفعلان شيئاً لم يفعله النبي صلى الله عليه وسلم فقال أبو بكر: هو والله خير فلم أزل أراجع حتى شرح الله صدري للذي شرح له صدر أبي بكر وعمر فتتبع القرآن أجمعه من الرقاع والأكتاف والعسب وصدور الرجال حتى وجدت من سورة التوبة آيتين مع خزيمة بن ثابت لم أجدهما مع غيره "لقد جاءكم رسول من أنفسكم" "التوبة: 128" إلى آخرها فكانت الصحف التي جمع فيها القرآن عند أبي بكر حتى توفاه الله ثم عند عمر حتى توفاه الله ثم عند حفصة بنت عمر رضي الله عنها.

وأخرج أبو يعلى عن علي قال: أعظم الناس أجراً في المصاحف أبو بكر إن أبا بكر كان أول من جمع القرآن بين اللوحين.

ذكر فصل في أولياته

منها أنه أول من أسلم وأول من جمع القرآن وأول من سماه مصحفاً وتقدم دليل ذلك وأول من سمي خليفة.

أخرج أحمد عن أبي بكر بن أبي مليكة قال: قيل لأبي بكر يا خليفة الله قال أنا خليفة رسول الله صلى الله عليه وسلم وأنا راض به.

ومنها أنه أول من ولي الخلافة وأبوه حي وأول خليفة فرض له رعيته العطاء.

أخرج البخاري عن عائشة رضي الله عنها قالت: لما استخلف أبو بكر قال: لقد علم قومي أن حرفتي لم تكن تعجز عن مؤونة أهلي وشغلت بأمر المسلمين فسيأكل آل أبي بكر من هذا المال ويحترف للمسلمين.

وأخرج ابن سعد عن عطاء بن السائب قال: لما بويع أبو بكر أصبح وعلى ساعده أيراد وهو ذاهب إلى السوق فقال عمر: أين تريد قال إلى السوق قال تصنع ماذا وقد وليت أمر المسلمين قال فمن أين أطعم عيالي فقال انطلق يفرض لك أبو عبيدة فانطلقا إلى أبي عبيدة فقال أفرض لك قوت رجل من المهاجرين ليس بأفضلهم ولا أوكسهم وكسوة الشتاء والصيف إذا أخلقت شيئاً رددته وأخذت غيره تاريخ الخلفاء - السيوطي

ففرضا له كل يوم نصف شاة وما كساه في الرأس والبطن.

وأخرج ابن سعد عن ميمون قال: لما استخلف أبو بكر جعلوا له ألفين فقال زيدوني فإن لي عيالا وقد شغلتموني عن التجارة فزاده خمسمائة.

وأخرج الطبراني في مسنده عن الحسن بن علي بن أبي طالب قال: لما احتضر أبو بكر قال يا عائشة انظري اللقحة التي كنا نشرب من لبنها والجفنة التي كنا نصطبغ فيها والقطيعة التي كنا نلبسها فإننا كنا ننتفع بذلك حين كنا نلي أمر المسلمين فإذا مت فاردديه إلى عمر فلما مات أبو بكر أرسلت به إلى عمر فقال عمر: رحمك الله يا أبا بكر لقد أتعت من جاء بعدك.

وأخرج ابن أبي الدنيا عن أبي بكر بن حفص قال: قال أبو بكر لما احتضر لعائشة رضي الله عنها: يا بنية إنا ولينا أمر المسلمين فلم نأخذ لنا ديناراً ولا درهماً ولكننا أكلنا من جريش طعامهم في بطوننا ولبسنا من خشن ثيابهم على ظهورنا وإنه لم يبق عندنا من فيء المسلمين قليل ولا كثير إلا هذا العبد الحبيشي وهذا البعير الناضح وجرده هذه القطيفة فإذا مت فابعثي بمن إلى عمر. ومنها أنه أول من اتخذ بيت المال.

أخرج ابن سعد عن سهل بن أبي خيثمة وغيره أن أبا بكر كان له بيت مال بالسنح ليس يجرسه أحد فقيل له ألا تجعل عليه من يجرسه قال عليه قفل فكان يعطى ما فيه حتى يفرغ فلما انتقل إلى المدينة حوله فجعله في داره فقدم عليه مال فكان يقسمه على فقراء الناس فيسوى بين الناس في القسم وكان يشتري الإبل والخيل والسلاح فيجعله في سبيل الله واشترى قطائف أتى بها من البادية ففرقها في أرامل المدينة فلما توفي أبو بكر ودفن دعا عمر الأماناء ودخل بهم في بيت مال أبي بكر منهم عبد الرحمن بن عوف وعثمان بن عفان ففتحوا بيت المال فلم يجدوا فيه شيئاً ولا ديناراً ولا درهماً. قلت: وبهذا الأثر يرد قول العسكري في الأوائل: إن أول من اتخذ بيت المال عمر وإنه لم يكن للنبي صلى الله عليه وسلم بيت مال ولا لأبي بكر رضي الله عنه وقد رددته عليه في كتابي الذي صنفته في الأوائل ثم رأيت العسكري تنبه له في موضع آخر من كتابه فقال: إن أول من ولي بيت المال أبو عبيدة بن الجراح لأبي بكر.

منها قال الحاكم: أول لقب في الإسلام لقب أبي بكر رضي الله عنه عتيق.

فصل: أخرج الشيخان عن جابر رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "لو جاء مال البحرين أعطيتك هكذا وهكذا" فلما جاء مال البحرين بعد وفاة رسول الله صلى الله عليه وسلم

قال أبو بكر: من كان له عند رسول الله صلى الله عليه وسلم دين أو عدة فليأتنا فجنت وأخبرته فقال: خذ فأخذت فوجدتها خمسمائة فأعطاني ألفاً وخمسمائة.

فصل في نبذ من حلمه وتواضعه

أخرج ابن عساكر عن أنيسة قالت: نزل فينا أبو بكر ثلاث سنين قبل أن يستخلف وسنة بعد ما استخلف فكان جوارى الحي يأتينه بغنمهن فيحلبهن لهن.
وأخرج أحمد في الزهد عن ميمون بن مهران قال: جاء رجل إلى أبي بكر فقال السلام عليك يا خليفة رسول الله قال: من بين هؤلاء أجمعين.
وأخرج ابن عساكر عن أبي صالح الغفاري: أن عمر بن الخطاب كان يتعهد عجوزاً كبيرة عمياء في بعض حواشي المدينة من الليل فيسقي لها ويقوم بأمرها فكان إذا جاءها وجد غيره قد سبقه إليها فأصلح ما أرادت فجاءها غير مرة كيلا يسبق إليها فرصده عمر فإذا هو بأبي بكر الذي يأتيها وهو يومئذ خليفة فقال عمر أنت هو لعمرى.
وأخرج أبو نعيم وغيره عن عبد الرحمن الأصبهاني قال جاء الحسن ابن علي إلى أبي بكر وهو على منبر رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم فقال: انزل عن مجلس أبي فقال صدقت إنه مجلس أبيك وأجلسه في حجره وبكى فقال علي: والله ما هذا عن أمري فقال: صدقت والله ما أتهمك.

فصل: أخرج ابن سعد عن ابن عمر قال: استعمل النبي صلى الله عليه وآله وسلم أبا بكر على الحج في أول حجة كانت في الإسلام ثم حج رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم في السنة المقبلة فلما قبض رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم واستخلف أبو بكر استعمل عمر بن الخطاب على الحج ثم حج أبو بكر من قابل فلما قبض أبو بكر واستخلف عمر استعمل عبد الرحمن بن عوف على الحج ثم لم يزل عمر يحج سنه كلها حتى قبض فاستخلف عثمان واستعمل عبد الرحمن بن عوف على الحج.

فصل في مرضه ووفاته ووصيته واستخلافه عمر

أخرج سيف والحاكم عن ابن عمر قال كان سبب موت أبي بكر وفاة رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم كمد فما زال جسمه يجري حتى مات يجري أي ينقص.

وأخرج ابن سعد والحاكم بسند صحيح عن ابن شهاب أن أبا بكر والحارث بن كلدة كانا يأكلان خزيرة أهديت لأبي بكر فقال الحارث لأبي بكر ارفع يدك يا خليفة رسول الله والله إن فيها لسم سنة وأنا وأنت نموت في يوم واحد فرفع يده فلم يزالا عليدين حتى ماتا في يوم واحد عند انقضاء السنة. وأخرج الحاكم عن الشعبي قال: ماذا نتوقع من هذه الدنيا الدنية وقد سم رسول الله صلى الله عليه وسلم وسم أبو بكر؟.

وأخرج الواقدي والحاكم عن عائشة رضي الله عنها قالت: كان أول بدء مرض أبي بكر أنه اغتسل يوم الاثنين لسبع خلون من جمادى الآخرة وكان يوماً بارداً فحم خمسة عشر يوماً لا يخرج إلى صلاة وتوفي ليلة الثلاثاء لثمان بقين من جمادى الآخرة سنة ثلاث عشرة وله ثلاث وستون سنة. وأخرج ابن سعد وابن أبي الدنيا عن أبي السفر قال دخلوا على أبي بكر في مرضه فقالوا يا خليفة رسول الله ألا ندعو لك طبيباً ينظر إليك قال قد نظر إلي فقالوا ما قال لك؟ قال: قال: إني فعال لما أريد.

وأخرج الواقدي من طرق أن أبا بكر لما ثقل دعا عبد الرحمن بن عوف فقال: أخبرني عن عمر بن الخطاب فقال ما تسألني عن أمر إلا وأنت أعلم به مني فقال أبو بكر وإن فقال عبد الرحمن هو والله أفضل من رأيك فيه ثم دعا عثمان بن عفان فقال: أخبرني عن عمر فقال أنت أخبرنا به فقال علي ذلك فقال اللهم علمي به أن سريرته خير من علانيته وأنه ليس فينا مثله وشاور معهما سعيد بن زيد وأسيد بن الحضير وغيرهما من المهاجرين والأنصار فقال أسيد اللهم أعلمه الخير بعدك يرضى للرضا ويسخط للسخط الذي يسر خير من الذي يعلن ولن يلي هذا الأمر أحد أقوى عليه منه.

ودخل عليه بعض الصحابة فقال له قائل منهم ما أنت قائل لربك إذا سألك عن استخلافك عمر علينا وقد ترى غلظته فقال أبو بكر بالله تخوفني أقول اللهم إني استخلفت عليهم خير أهلك أبلغ عني ما قلت وراءك ثم دعا عثمان فقال اكتب بسم الله الرحمن الرحيم هذا ما عهد أبو بكر بن أبي قحافة في آخر عهده بالدنيا خارجاً منها وعند أول عهده بالآخرة داخلها فيها حيث يؤمن الكافر ويوقن الفاجر ويصدق الكاذب إني استخلفت عليكم بعدي عمر بن الخطاب فاسمعوا له وأطيعوا وإني لم آل الله ورسوله ودينه ونفسي وإياكم خيراً فإن عدل فلذلك ظني به وعلمي فيه وإن بدل فلكل امرئ ما اكتسب والخير أردت ولا أعلم الغيب وسيعلم الذين ظلموا أي منقلب ينقلبون والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته ثم أمر بالكتاب فحتمه ثم أمر عثمان فخرج بالكتاب محتوماً فبايع الناس ورضوا به ثم دعا أبو بكر عمر خالياً فأوصاه بما أوصاه ثم خرج من عنده فرفع أبو بكر يديه وقال اللهم إني لم

أرد بذلك إلا صلاحهم وخفت عليهم الفتنة فعملت فيهم بما أنت أعلم به واجتهدت لهم رأياً فوليت عليهم خيرهم وأقواهم عليهم وأحرصهم على ما أرشدهم وقد حضرني من أمرك ما حضر فاخلفني فيهم فهم عبادك ونواصيهم بيدك أصلح اللهم ولا تم واجعله من خلفائك الراشدين وأصلح له رعيته.

وأخرج ابن سعد والحاكم عن ابن مسعود قال: أفرس الناس ثلاثة: أبو بكر حين استخلف عمر وصاحبة موسى حين قالت: استأجره والعزير حين تفرس في يوسف فقال لامرأته: أكرمي مثواه. وأخرج ابن عساکر عن يسار بن حمزة قال: لما ثقل أبو بكر أشرف على الناس من كوة فقال: أيها الناس إني قد عهدت عهداً أفترضون به فقال الناس: رضينا يا خليفة رسول الله فقام علي فقال لا نرضى إلا أن يكون عمر قال فإنه عمر.

وأخرج أحمد عن عائشة رضي الله عنها قالت: إن أبا بكر لما حضرته الوفاة قال أي يوم هذا قالوا يوم الاثنين قال فإن مت من ليلتي فلا تنتظروا بي لغد فإن أحب الأيام والليالي إلى أقربها من رسول الله صلى الله عليه وسلم.

وأخرج مالك عن عائشة رضي الله عنها أن أبا بكر نحلها جداد عشرين وسقاً من ماله بالغابة فلما حضرته الوفاة قال يا بنية والله ما من الناس أحد أحب إلي غنى منك ولا أعز علي فقراً بعدي منك وإني كنت نحلتك جداد عشرين وسقاً فلو كنت جددته واحترزته كان لك وإنما هو اليوم مال وارث وإنما هو أخواك وأختاك فاقسموه على كتاب الله فقالت يا أبت والله لو كان كذا وكذا لتركته إنما هي أسماء فمن الأخرى قال ذو بطن ابنة خارجة أراها جارية وأخرجه ابن سعد وقال في آخره ذات بطن ابنة خارجة قد ألقى في روعي أنها جارية فاستوصى بها خيراً فولدت أم كلثوم.

وأخرج ابن سعد عن عروة أن أبا بكر أوصى بخمس ماله وقال: آخذ من مالي ما أخذ الله من فيء المسلمين.

وأخرج من وجه آخر عنه قال: لأن أوصي بالخمس أحب إلي من أن وصى بالربع وأن أوصي بالربع أحب إلي من أن أوصى بالثلث ومن أوصى بالثلث لم يترك شيئاً.

وأخرج سعيد بن منصور في سننه عن الضحاک أن أبا بكر وعلياً أوصيا بالخمس من أموالهما لمن لا يرث من ذوي قرابتهما.

وأخرج عبد الله بن أحمد في زوائد الزهد عن عائشة رضي الله عنها قالت: والله ما ترك أبو بكر ديناراً

ولا درهما ضرب الله سكتته .

وأخرج ابن سعد وغيره عن عائشة رضي الله عنها قالت: لما ثقل أبو بكر تمثلت بهذا البيت:

لعمرك ما يغني الثراء عن الفتى إذا حشرجت يوماً وضاق بها الصدر

فكشف عن وجهه وقال ليس كذلك ولكن قولي "وجاءت سكرة الموت بالحق ذلك ما كنت منه تحيد" "ق: 19" انظروا ثوبي هذين فاغسلوهما وكفنوني فيهما فإن الحي أحوج إلى الجديد من الميت .
وأخرج أبو يعلى عن عائشة رضي الله عنها قالت: دخلت على أبي بكر وهو في الموت فقلت:

من لا يزال دمه مقنعاً فإنه في مرة مدفوق

فقال: لا تقولي هذا ولكن قولي "وجاءت سكرة الموت بالحق ذلك ما كنت منه تحيد" "ق: 19" ثم قال: في أي يوم توفي رسول الله صلى الله عليه وسلم قلت: يوم الاثنين قال: أرجو فيما بيني وبين الليل فتوفي ليلة الثلاثاء ودفن قبل أن يصبح .

وأخرج عبد الله بن أحمد في زوائد الزهد عن بكر بن عبد الله المزني قال لما احتضر أبو بكر قعدت عائشة رضي الله عنها عند رأسه فقالت:

وكل ذي إبل يوماً موردها وكل ذي سلب لا بد مسلوب

ففهمها أبو بكر فقال ليس كذلك يا ابنتاه ولكنه كما قال الله "وجاءت سكرة الموت" "ق: 19" الآية .

وأخرج أحمد عن عائشة رضي الله عنها أنها تمثلت بهذا البيت وأبو بكر يقضي:

وأبيض يستسقي الغمام بوجهه شمال اليتامى عصمة للأرامل

فقال أبو بكر: ذاك رسول الله صلى الله عليه وسلم .

وأخرج عبد الله بن أحمد في زوائد الزهد عن عبادة بن قيس قال: لما حضرت أبا بكر الوفاة قال لعائشة اغسلي ثوبي هذين وكفنيي بما فإنما أبوك أحد رجلين إما مكسو أحسن الكسوة أو مسلوب أسوأ السلب .

وأخرج ابن أبي الدنيا عن ابن أبي مليكة أن أبا بكر أوصى أن تغسله امرأته أسماء بنت عميس ويعينها عبد الرحمن بن أبي بكر .

وأخرج ابن سعد عن سعيد بن المسيب أن عمر رضي الله عنه صلى على أبي بكر بين القبر والمنبر وكبر عليه أربعاً .

وأخرج عن عروة والقاسم بن محمد أن أبا بكر أوصى عائشة أن يدفن إلى جنب رسول الله صلى الله عليه وسلم فلما توفي حفر له وجعل رأسه عند كتف رسول الله صلى الله عليه وسلم وألصق اللحد بقبر رسول الله صلى الله عليه وسلم.

وأخرج عن ابن عمر قال: نزل في حفرة أبي بكر: عمر وطلحة وعثمان وعبد الرحمن بن أبي بكر. وأخرج من طرق عدة: أنه دفن ليلاً.

وأخرج عن ابن المسيب أن أبا بكر لما مات ارتجت مكة فقال أبو قحافة ما هذا؟ قالوا: مات ابنك قال: رزء جليل من قام بالأمر بعده؟ قالوا عمر قال: صاحبه.

وأخرج عن مجاهد أن أبا قحافة رد ميراثه من أبي بكر على ولد أبي بكر ولم يعيش أبو قحافة بعد أبي بكر إلا ستة أشهر وأياماً ومات في الحرم سنته أربع عشرة وهو ابن سبع وتسعين سنة.

قال العلماء: لم يل الخلافة أحد في حياة أبيه إلا أبو بكر ولم يرث خليفة أبوه إلا أبو بكر. وأخرج الحاكم عن ابن عمر قال: ولي أبو بكر سنتين وسبعة أشهر.

وفي تاريخ ابن عساكر بسنده عن الأصمعي قال: قال خفاف بن ندبة السلمي يبكي أبا بكر:

ليس لحي فاعلمنه بقا	وكل دنيا أمرها للفتنا
والمك في الأقوام مستودع	عارية فالشرط فيه الأدا
والمرء يسعى وله راصد	تندبه العين ونار الصدا
يهرم أو يقتل أو يقهره	يشكوه سقم ليس فيه شفا
إن أبا بكر هو الغيث إن	لم تزرع الجوزاء بقلما بما
تالله لا يدرك أيامه	ذو منزر ناش ولا ذو ردا
من يسع كي يدرك أيامه	مجتهداً شذ بأرض فضا

فصل فيما روي عنه من الحديث المسند

قال النووي في تهذيبه: روي الصديق عن رسول الله صلى الله عليه وسلم مائة حديث واثنين وأربعين حديثاً وسبب قلة روايته مع تقدم صحبته وملازمته النبي صلى الله عليه وسلم أنه تقدمت وفاته قبل انتشار الأحاديث واعتناء التابعين بسماعها وتحصيلها وحفظها.

قلت: وقد ذكر عمر رضي الله عنه في حديث البيعة السابق أن أبا بكر لم يترك شيئاً أنزل في الأنصار أو قد ذكره رسول الله صلى الله عليه وسلم في شأنهم إلا ذكره وهذا أدل دليل على كثرة محفوظة من السنة وسعة علمه بالقرآن وروى عنه عمر وعلي وابن عوف وابن مسعود وحذيفة وابن عمر وابن الزبير وابن عمرو وابن عباس وأنس وزيد بن ثابت والبراء بن عازب وأبو هريرة وعقبة بن الحارث وعبد الرحمن ابنه وزيد بن أرقم وعبد الله بن مغفل وعقبة بن عامر الجهني وعمران بن حصين وأبو برزة الأسلمي وأبو سعيد الخدري وأبو موسى الأشعري وأبو الطفيل الليثي وجابر بن عبد الله وبلال وعائشة ابنته وأسما بنته ومن التابعين أسلم مولى عمر وواسط البجلي وخلائق.

وقد رأيت أن أسرد أحاديثه هنا على وجه وجيز مبيناً عقب كل حديث من خروجه وسأفرد بها بطرقها في مسند إن شاء الله تعالى.

الأول: حديث الهجرة الشيخان وغيرهما.

الثاني: حديث البحر "هو الطهور ماؤه الحل ميتته" الدارقطني.

الثالث: حديث "السواك مطهرة للفم مرضاة للرب" أحمد.

الرابع: حديث "أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أكل كتفاً ثم صلى ولم يتوضأ" البزار وأبو يعلى.

الخامس: حديث لا "يتوضأ أحدكم من طعام أكله حل له أكله" البزار.

السادس: حديث "نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن ضرب المصلين" أبو يعلى والبزار. السابع:

حديث "أن آخر صلاة صلاها النبي صلى الله عليه وسلم خلفي في ثوب واحد" أبو يعلى.

الثامن: حديث "من سره أن يقرأ القرآن غصاً كما أنزل فليقرأه على قراءة ابن أم عبد" أحمد.

التاسع: حديث "أنه قال لرسول الله صلى الله عليه وسلم: علمني دعاء أدعوه به في صلاتي قال: قل:

اللهم إني ظلمت نفسي ظلماً كثيراً ولا يغفر الذنوب إلا أنت فاغفر لي مغفرة من عندك وارحمي إنك

أنت الغفور الرحيم" البخاري ومسلم.

العاشر: حديث "من صلى الصبح فهو في ذمة الله فلا تخفروا الله في عهده فمن قتله طلبه الله حتى

يكبه في النار على وجهه" ابن ماجه.

الحادي عشر: حديث "ما قبض نبي قط حتى يؤمه رجل من أمته" البزار.

الثاني عشر: حديث "ما من رجل يذنب ذنباً فيتوضأ فيحسن الوضوء ثم يصلي ركعتين فيستغفر الله

إلا غفر له" أحمد وأصحاب السنن الأربعة وابن حبان.

الثالث عشر: حديث "ما قبض الله نبياً إلا في الموضع الذي يجب أن يدفن فيه" الترمذي.

الرابع عشر: حديث "لعن الله اليهود والنصارى اتخذوا قبور أنبيائهم مساجد" أبو يعلى .

الخامس عشر: حديث "إن الميت ينضح عليه الحميم بكاء الحي" أبو يعلى .

السادس عشر: "اتقوا النار ولو بشق تمرة فإنها تقيم العوج وتدفع ميتة السوء وتقع من الجائع موقعها من الشبعان" أبو يعلى .

السابع عشر: حديث فرائض الصدقات بطوله البخاري وغيره .

الثامن عشر: حديث عن ابن أبي مليكة قال "كان ربما سقط الخطام من يد أبي بكر الصديق فيضرب بذراع ناقته فينيحها فقالوا له: أفلا أمرتنا نناولكه؟ فقال: "إن حيي رسول الله صلى الله عليه وسلم أمرني أن لا أسأل الناس شيئاً" أحمد .

التاسع عشر: حديث "أمر رسول الله صلى الله عليه وسلم أسماء بنت عميس حين نفست بمحمد بن أبي بكر أن تغتسل وتهل" البزار والطبراني .

العشرون: "سئل رسول الله صلى الله عليه وسلم أي الحج أفضل فقال: العج والثج" الترمذي وابن ماجه .

الحادي والعشرون: حديث "أنه قبل الحجر وقال: لولا أني رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقبلك ما قبلتك" الدارقطني .

الثاني والعشرون: حديث "أن رسول الله صلى الله عليه وسلم بعث براءة إلى أهل مكة لا يحج بعد العام مشرك ولا يطوف بالبيت عريان" الحديث أحمد .

الثالث والعشرون: حديث "ما بين بيتي ومنبري روضه من رياض الجنة ومنبر على ترعة من ترع الجنة" أبو يعلى .

الرابع والعشرون: حديث انطلاقه صلى الله عليه وسلم إلى دار أبي الهيثم ابن التيهان بطوله أبو يعلى .

الخامس والعشرون: حديث "الذهب بالذهب مثلاً بمثل والفضة بالفضة مثلاً بمثل والزائد المستزيد في النار" أبو يعلى والبزار .

السادس والعشرون: حديث "ملعون من ضار مؤمناً أو مكر به" الترمذي .

السابع والعشرون: حديث "لا يدخل الجنة بحيل ولا خب ولا خائن ولا سيئ الملكة وأول من يدخل الجنة المملوك إذا أطاع الله وأطاع سيده" .

الثامن والعشرون: حديث "الولاء لمن أعتق" الضياء المقدسي في المختارة .

التاسع والعشرون: حديث "لا نورث ما تركناه صدقة" البخاري.

الثلاثون: حديث "إن الله إذا أطعم نبياً طعمته ثم قبضه جعلها للذي يقوم من بعده" أبو داود. الحادي والثلاثون: حديث "كفر بالله من تبرأ من نسب وإن دق" البزار.

الثاني والعشرون: حديث "أنت ومالك لأبيك" قال أبو بكر: وإنما يعني بذلك النفقة البيهقي.

الثالث والثلاثون: حديث "من أغبرت قدماءه في سبيل الله حرمهما الله على النار" البزار.

الرابع والثلاثون: حديث "أمرت أن أقاتل الناس" الحديث الشيخان وغيرهما.

الخامس والثلاثون: حديث "نعم عبد الله وأخو العشيرة خالد بن الوليد وسيف من سيوف الله سله الله على الكفار والمنافقين" أحمد.

السادس والثلاثون: حديث "ما طلعت الشمس على رجل خير من عمر" الترمذي.

السابع والثلاثون: حديث "من ولي من أمر المسلمين شيئاً فأمر عليهم أحداً محاباة فعليه لعنة الله لا يقبل الله منه صرفاً ولا عدلاً حتى يدخله جهنم ومن أعطى أحداً حمى الله فقد انتهك من حمى الله شيئاً بغير حقه فعليه لعنة الله" أحمد.

الثامن والثلاثون: حديث قصة معز ورجمه أحمد.

التاسع والثلاثون: حديث "ما أصر من استغفر وإن عاد في اليوم سبعين مرة" الترمذي. الأربعون: حديث "أنه صلى الله عليه وسلم شاور في أمر الحرب" الطبراني.

الحادي والأربعون: حديث "لما نزلت من يعمل سواً يجز به" الحديث الترمذي وابن حبان وغيرهما.

الثاني والأربعون: حديث "إنكم تقرؤون هذه الآية "يا أيها الذين آمنوا عليكم أنفسكم" المائدة: 105" الحديث أحمد والأربعة وابن حبان.

الثالث والأربعون: حديث "ما ظنك باثنين الله ثالثهما" الشيخان.

الرابع والأربعون: حديث "اللهم طعناً وطاعوناً" أبو يعلى.

الخامس والأربعون: حديث "شيبني هود" الحديث الدارقطني في العلل.

السادس والأربعون: حديث "الشرك أخفى في أمي من ديب النمل" الحديث أبو يعلى وغيره. السابع والأربعون: حديث "قلت: يا رسول الله علمني شيئاً أقوله إذا أصبحت وإذا أمسيت" الحديث الهيثم بن كليب في مسنده وهو عند الترمذي وغيره من مسند أبي هريرة.

الثامن والأربعون: حديث "عليكم بلا إله إلا الله والاستغفار فإن إبليس قال: أهلك الناس بالذنوب وأهلكوني بلا إله إلا الله والاستغفار فلما رأيت ذلك أهلكتهم بالأهواء فهم يحسبون أنهم مهتدون" أبو

يعلى.

التاسع والأربعون: حديث "لما نزلت "لا ترفعوا أصواتكم فوق صوت النبي" قلت: يا رسول الله والله لا أكلمك إلا كأخي الهرم السرار" البزار.

الخمسون: حديث "كل ميسر لما خلق له" أحمد.

الأحد والخمسون: حديث "من كذب علي متعمداً ورد علي شيئاً أمرت به فليتبوأ بيئاً في جهنم" أبو يعلى.

الثاني والخمسون: حديث "ما نجا هذا الأمر الحديث في لا إله إلا الله" أحمد وغيره.

الثالث والخمسون: "أخرج فناد في الناس من شهد أن لا إله إلا الله وجبت له الجنة فخرجت فلقيني عمر" الحديث أبو يعلى وهو محفوظ من حديث أبي هريرة غريب جداً من حيث أبي بكر.

الرابع والخمسون: حديث "صنفان من أمي لا يدخلان الجنة المرجئة والقدرية" الدارقطني في العلل.

الخامس والخمسون: حديث "سلوا الله العافية" أحمد والنسائي وابن ماجه وله من طرق كثيرة عنه.

السادس والخمسون: حديث "كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا أراد أمراً قال: اللهم خري واختر لي" الترمذي.

السابع والخمسون: حديث "دعاء الدين اللهم فارح لهم" الحديث البزار والحاكم.

الثامن والخمسون: حديث "كل جسد نبت من سحت فالنار أولى به" وفي لفظ "لا يدخل الجنة جسد غذي بحرام" أبو يعلى.

التاسع والخمسون: حديث "ليس شيء من الجسد إلا وهو يشكو ذرب اللسان" أبو يعلى.

الستون: حديث "يتزل الله ليلة النصف من شعبان فيغفر فيها لكل بشر ما خلا كافراً أو رجلاً في قلبه شحناء" الدارقطني.

الأحد والستون: حديث "إن الدجال يخرج بالمشرق من أرض يقال لها خراسان يتبعه أقوام كأن وجوههم المجال المطرقة" الترمذي وابن ماجه.

الثاني والستون: حديث "أعطيت سبعين ألفاً يدخلون الجنة بغير حساب" الحديث أحمد.

الثالث والستون: حديث الشفاعة بطوله في تردد الخلائق إلى نبي بعد نبي أحمد.

الرابع والستون: حديث "لو سلك الناس وادياً وسلكت الأنصار وادياً لسلكت وادي الأنصار" أحمد.

الخامس والستون: حديث "قريش ولاة هذا الأمر برهم تبع لبرهم وفاجرهم تبع لفاجرهم" أحمد.

السادس والستون: حديث أنه صلى الله عليه وسلم أوصى بالأنصار عند موته وقال: "اقبلوا من محسنهم وتجاوزوا عن مسيئهم" البزار والطبراني.

السابع والستون: حديث "إني لأعلم أرضاً يقال لها عمان ينضح بناحيتها البحر بما حي من العرب لو أتاهم رسولي ما رموه بسهم ولا حجر" أحمد وأبو يعلى.

الثامن والستون: حديث أن أبا بكر مر بالحسن وهو يلعب مع الغلمان فاحتمله على رقبته وقال: بأبي شبيهه بالنبي ليس شبيهاً بعلي البخاري وقال ابن كثير: وهو في حكم المرفوع لأنه في قوة قوله إن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يشبه الحسن.

التاسع والستون: حديث "أن النبي صلى الله عليه وسلم كان يزور أم أيمن" مسلم.

السبعون: حديث قتل السارق في الخامسة أبو يعلى والديلمي.

الحادي والسبعون: حديث قصة أحد الطيالسي والطبراني.

الثاني والسبعون: حديث "بيننا أنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم إذ رأيتُه يدفع عن نفسه شيئاً ولا أرى شيئاً قلت: يا رسول الله ما الذي تدفع؟ قال: الدنيا تطولت لي فقلت: إليك عني فقالت لي إما أنك لست بمدركي" البزار. هذا ما أورده ابن كثير في مسند الصديق من الأحاديث المرفوعة وقد فاته أحاديث أخرى تتبعها لتكملة العدة التي ذكرها النووي.

الثالث والسبعون: حديث "اقتلوا الفرد كائناً ما كان من الناس" الطبراني في الأوسط.

الرابع والسبعون: حديث "انظروا دور من تعمرون وأرض من تسكنون وفي طريق من تمشون" الديلمي.

الخامس والسبعون: حديث "أكثرُوا من الصلاة علي فإن الله وكل بقبري ملكاً فإذا صلى رجل من أمتي قال لي ذلك الملك إن فلان ابن فلان صلى عليك الساعة" الديلمي.

السادس والسبعون: حديث "الجمعة إلى الجمعة كفارة لما بينهما والغسل يوم الجمعة كفارة" الحديث العقيلي في الضعفاء.

السابع والسبعون: حديث "إنما حر جهنم على أمتي مثل الحمام" الطبراني.

الثامن والسبعون: حديث "إياكم والكذب فإن الكذب مجانب للإيمان" ابن لال في مكارم الأخلاق.

التاسع والسبعون: حديث "بشر من شهد بداراً بالجنة" الدارقطني في الأفراد.

الثمانون: حديث "الدين راية الله الثقيلة من ذا الذي يطيق حملها" الديلمي.

الحادي والثمانون: حديث "سورة يس تدعى المعمة المطعمة" الحديث الديلمي والبيهقي في الشعب.
الثاني والثمانون: حديث "السلطان العادل المتواضع ظل الله ورحمه في الأرض ويرفع له في كل يوم
وليلة عمل ستين صديقاً" أبو السبخ والعقيلي في الضعفاء وابن حبان في كتاب الثواب. الثالث
والثمانون: حديث "قال موسى لربه: ما جزاء من عزى الشكلى؟ قال: أظله في ظلي" ابن شاهين في
الترغيب والديلمي.

الرابع والثمانون: حديث "اللهم أشدد الإسلام بعمر بن الخطاب" الطبراني في الأوسط.
الخامس والثمانون: حديث "ما صيد صيد ولا عضدت عضاه ولا قطعت وشيجة إلا بقلة التسبيح"
ابن راهويه في مسنده.

السادس والثمانون: حديث "لو لم أبعث فيكم لبعث عمر" الحديث الديلمي.
السابع والثمانون: حديث "لو أتجر أهل الجنة لا تجروا بالبز" أبو يعلى.
الثامن والثمانون: حديث "من خرج يدعو إلى نفسه أو إلى غيره وعلى الناس أمام فعلية لعنة الله
والملائكة والناس أجمعين فاقتلوه" الديلمي في التاريخ.
التاسع والثمانون: حديث "من كتب عني علماً أو حديثاً لم يزل يكتب له الأجر ما بقي ذلك العلم أو
الحديث" الحاكم في التاريخ.
التسعون: حديث "من مشى حافياً في طاعة الله لم يسأله الله يوم القيامة عما افترض عليه" الطبراني في
الأوسط.

الحادي والتسعون: حديث "من سره أن يظله الله من فور جهنم ويجعله في ظله فلا يكن على المؤمنين
غليظاً وليكن بهم رحيماً" ابن لال في مكارم الأخلاق وأبو الشيخ وابن حبان في الثواب.
الثاني والتسعون: حديث "من أصبح ينوي لله طاعة كتب الله له أجر يومه وإن عصاه" الديلمي.
الثالث والتسعون: حديث "ما ترك قوم الجهاد إلا عمهم الله بالعذاب" الطبراني في الأوسط. الرابع
والتسعون: حديث "لا يدخل الجنة مفتر" الديلمي ولم يسنده.
الخامس والتسعون: حديث "لا تحقرن أحداً من المسلمين فإن صغير المسلمين عند الله كبير" الديلمي.
السادس والتسعون: حديث "يقول الله: إن كنتم تريدون رحمتي فارحموا خلقي" أبو الشيخ وابن حبان
والديلمي.

السابع والتسعون: حديث "سألت رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الإزار فأخذ بعضلة الساق

فقلت يا رسول الله زدني فأخذ بمقدم العضلة فقلت زدني قال: لا خير فيما هو أسفل من ذلك قلت هلكنا يا رسول الله قال: يا أبا بكر سدد وقارب تنج" أبو نعيم في الحلية.

الثامن والتسعون: حديث "كفي وكف علي في العدل سواء" الديلمي وابن عساكر.

التاسع والتسعون: حديث "لا تغفلوا التعود من الشيطان فإنكم إن لم تكونوا ترونه فإنه ليس عنكم بغافل" الديلمي ولم يسنده.

المائة: حديث "من بنى لله مسجداً بنى الله له بيتاً في الجنة" الطبراني في الأوسط.

الحادي والمائة: حديث "من أكل من هذه البقلة الخبيثة فلا يقربن مسجداً" الطبراني في الأوسط.

الثاني والمائة: حديث رفع اليدين في الافتتاح والركوع والسجود والرفع البيهقي في السنن. الثالث والمائة: حديث "أنه صلى الله عليه وآله وسلم أهدى جملاً لأبي جهل" الإسماعيلي في معجمه.

الرابع والمائة: حديث "النظر إلى علي عبادة" ابن عساكر.

فصل فيما ورد عن الصديق من تفسير القرآن

أخرج أبو القاسم البغوي عن ابن أبي مليكة قال: سئل أبو بكر عن آية فقال: أي أرض تسعني أو أي سماء تظلي إذا قلت في كتاب الله ما لم يرد الله.

وأخرج أبو عبيدة عن إبراهيم التيمي قال: سئل أبو بكر عن قوله تعالى: وفاكهة وأبا" "عبس: 31" فقال أي سماء تظلي وأي أرض تقلني إن قلت في كتاب الله ما لا أعلم.

وأخرج البيهقي وغيره عن أبي بكر أنه سئل عن الكلاله فقال: إني سأقول فيها برأبي فإن يكن صواباً فمن الله وإن يكن خطأ فمني ومن الشيطان أراه ما خلا الولد والوالد فلما استخلف عمر قال إني لأستحي أن أرد شيئاً قاله أبو بكر.

وأخرج أبو نعيم في الحلية عن الأسود بن هلال قال: قال أبو بكر لأصحابه: ما تقولون في هاتين الآيتين: "إن الذين قالوا ربنا الله ثم استقاموا" "فصلت: 30" "والذين آمنوا ولم يلبسوا إيمانهم بظلم" "الأنعام: 82" قالوا ثم استقاموا فلم يذنبوا ولم يلبسوا إيمانهم بخطيئة قال: لقد حملتموهما على غير الحمل ثم قال: قالوا ربنا الله ثم استقاموا فلم يميلوا إلى غيره ولم يلبسوا إيمانهم بشرك.

وأخرج ابن جرير عن عامر بن سعد البجلي عن أبي بكر الصديق في قوله تعالى "للذين أحسنوا الحسنى وزيادة" "يونس: 26" قال: النظر إلى وجه الله تعالى.

وأخرج ابن جرير عن أبي بكر في قوله تعالى "إن الذين قالوا ربنا الله ثم استقاموا" "فصلت: 30" قال قد قاتها الناس فمن مات عليها فهو ممن استقام.

فصل فيما روى عن الصديق

رضي الله عنه من الآثار الموقوفة قولاً أو قضاءً أو خطبة أو دعاء

أخرج اللالكائي في السنة عن ابن عمر قال جاء رجل إلى أبي بكر فقال: أرأيت الزنا بقدر؟ قال نعم قال: فإن الله قدره علي ثم يعذبني قال نعم يا ابن اللخناء أما والله لو كان عندي إنسان أمرت أن يمجأ أنفك.

وأخرج ابن أبي شيبة في مصنفه عن الزبير أن أبا بكر قال وهو يخطب الناس: يا معشر الناس استحيوا من الله فولذي نفسي بيده إني لأظل حين أذهب إلى الغائط في الفضاء مغطياً رأسي استحياء من الله. وأخرج عبد الرزاق في مصنفه عن عمرو بن دينار قال: قال أبو بكر: استحيوا من الله فولذي إني لأدخل الكنيف فأسند ظهري إلى الحائط حياء من الله. وأخرج أبو داود في سننه عن أبي عبد الله الصنابحي أنه صلى وراء أبي بكر الصديق المغرب فقرأ في الركعتين الأوليين بأم القرآن وسورة من قصار المفصل وقرأ في الثالثة "ربنا لا تزغ قلوبنا بعد إذ هديتنا" آل عمران: 8 الآية.

وأخرج ابن أبي خيثمة وابن عساكر عن ابن عيينة قال: كان أبو بكر إذا عزى رجلاً قال: ليس مع العزاء مصيبة وليس مع الجزع فائدة الموت أهون مما قبله وأشد مما بعده اذكروا فقد رسول الله صلى الله عليه وسلم تصغر مصيبتكم وأعظم الله أجركم.

وأخرج ابن أبي شيبة والدارقطني عن سالم بن عبيد وهو صحابي قال: كان أبو بكر الصديق يقول لي: قم بيني وبين الفجر حتى أتسحر.

وأخرج عن أبي قلابة وأبي السفر قالاً: كان أبو بكر الصديق يقول: أجيئوا الباب حتى نتسحر. وأخرج البيهقي وأبو بكر بن زياد النيسابوري في كتاب الزيادات عن حذيفة ابن أسيد قال لقد أدركت أبا بكر وعمر وما يضحيان إرادة أن يستن بهما.

وأخرج أبو داود عن ابن عباس قال: شهدت علي أبي بكر الصديق أنه قال: كلوا الطافي من

السّمك.

وأخرج الشافعي في الأم عن أبي بكر الصديق أنه كره بيع اللحم بالحيوان.

وأخرج البخاري عنه أنه جعل الجذ بمزلة الأب يعني في الميراث.

وأخرج ابن أبي شيبة في مصنفه عن عطاء عن أبي بكر قال الجذ بمزلة الأب ما لم يكن أب دونه وابن الابن بمزلة الابن ما لم يكن ابن دونه.

وأخرج عن القاسم أن أبا بكر أتى برجل انتفى من أبيه فقال أبو بكر: اضرب الرأس فإن الشيطان في الرأس.

وأخرج عن ابن أبي مالك قال: كان أبو بكر إذا صلى على الميت قال: اللهم عبدك أسلمه لأهل المال والعشيرة والذنب عظيم وأنت غفور رحيم.

وأخرج سعيد بن منصور في سننه عن عمر أن أبا بكر قضى بعاصم بن عمر ابن الخطاب لأم عاصم وقال: ريجها وشمها ولطفها خير له منك.

وأخرج البيهقي عن قيس بن أبي حازم قال: جاء رجل إلى أبي بكر فقال إن أبي يريد أن يأخذ مالي كله يجتاحه فقال لأبيه: إنما لك من ماله ما يكفيك فقال يا خليفة رسول الله أليس قد قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أنت ومالك لأبيك فقال: نعم وإنما يعني بذلك النفقة.

وأخرج أحمد عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده أن أبا بكر وعمر كانا لا يقتلان الحر بالعبد.

وأخرج البخاري عن أبي مليكة عن جده أن رجلاً عض يد رجل فأنذر ثنيته فأهدرها أبو بكر.

وأخرج ابن أبي شيبة والبيهقي عن عكرمة أن أبا بكر قضى في الأذن بخمس عشرة من الإبل وقال: يوارى شينها الشعر والعمامة.

وأخرج البيهقي وغيره عن أبي عمر أن الجوني أن أبا بكر بعث جيوشاً إلى الشام وأمر عليهم يزيد بن أبي سفيان قال: إني موصيك بعشر خلال: لا تقتلوا امرأة ولا صبياً ولا كبيراً هرمماً ولا تقطع شجراً مشمراً ولا تحرقن عامراً ولا تعقر شاة ولا بعيراً إلا لملكه ولا تفرقن نخلاً ولا تحرقنه ولا تغلل ولا تجبن. وأخرج أحمد وأبو داود والنسائي عن أبي برزة الأسلمي قال: غضب أبو بكر من رجل فاشتد غضبه جداً فقلت: يا خليفة رسول الله اضرب عنقه قال: ويلك ما هي لأحد بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم.

وأخرج سيف في كتاب الفتوح عن شيوخه أن المهاجرين بن أبي أمية وكان أميراً على اليمامة رفع إليه امرأتان مغنيتان غنت إحداهما بشتهم النبي صلى الله عليه وسلم فقطع يدها ونزع ثنيتهما وغنت

الأخرى بهجاء المسلمين فقطع يدها ونزع ثنيتها فكتب إليه أبو بكر: بلغني الذي فعلت في المرأة التي تغنت بشتيم النبي صلى الله عليه وسلم فلولا ما سبقتني فيها لأمرتك بقتلها لأن حد الأنبياء ليس يشبه الحدود فمن تعاطى ذلك من مسلم فهو مرتد أو معاهد فهو محارب غادر وأما التي تغنت بهجاء المسلمين فإن كانت ممن يدعى الإسلام فأدب وتعزير دون المثلة وإن كانت ذمية فلعمري لما صفحت عنه من الشرك أعظم ولو كنت تقدمت إليك في مثل هذا لبلغت مكروهاً فأقبل الدعة وإياك والمثلة في الناس فإنها مآثم ومنفرة إلا في قصاص.

وأخرج مالك والدارقطني عن صفية بنت أبي عبيد أن رجلاً وقع على جارية بكر واعترف فأمر به فجلد ثم نفاه إلى فدك.
وأخرج أبو يعلى عن محمد بن حاطب قال: جيء إلى أبي بكر برجل قد سرق وقد قطعت قوائمه فقال أبو بكر ما أجد لك شيئاً إلا ما قضى فيك رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم أمر بقتلك فإنه كان أعلم بك فأمر بك بقتله.

وأخرج مالك عن القاسم بن محمد أن رجلاً من أهل اليمن أقطع اليد والرجل قدم فترل على أبي بكر فشكا إليه إن عامل اليمن ظلمه فكان يصلي من الليل فيقول أبو بكر وأبيك ما لي لك بليل سارق ثم إنهم افتقدوا حلياً لأسماء بنت عميس امرأة أبي بكر فجعل يطوف معهم ويقول اللهم عليك بمن بيت أهل هذا البيت الصالح فوجدوا الحلبي عند صائغ زعم أن الأقطع جاءه به فاعترف الأقطع أو شهد عليه فأمر به أبو بكر فقطعت يده اليسرى وقال أبو بكر والله لدعاؤه على نفسه أشد عندي عليه من سرقتة.

وأخرج الدارقطني عن أنس أن أبا بكر قطع في مجن قيمته خمسة دراهم.
وأخرج أبو نعيم في الحلية عن أبي صالح قال: لما قدم أهل اليمن زمان أبي بكر وسمعوا القرآن جعلوا يكون فقال أبو بكر هكذا كنا ثم قست القلوب. قال أبو نعيم: أي قويت واطمأنت بمعرفة الله تعالى.
وأخرج البخاري عن ابن عمر قال: قال أبو بكر: أرقبوا محمداً صلى الله عليه وسلم في أهل بيته.
وأخرج أبو عبيد في الغريب عن أبي بكر قال: طوبى لمن مات في النانأة: أي في أول الإسلام قبل تحرك الفتن.

وأخرج الأربعة ومالك عن قبيصة قال: جاءت الجدة إلى أبي بكر الصديق تسأله ميراثها فقال مالك في كتاب الله شيء وما علمت لك في سنن نبي الله صلى الله عليه وسلم شيئاً فارجعي حتى أسأل الناس

فسأل الناس فقال المغيرة بن شعبة: حضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم أعطها السدس فقال أبو بكر هل معك غيرك؟ فقام محمد بن مسلمة فقال مثل ما قال المغيرة فأنفذه لها أبو بكر.

وأخرج مالك والدارقطني عن القاسم بن محمد أن جدتين أتتا أبا بكر تطلبان ميراثهما أم أم وأم أب فأعطى الميراث لأم الأم فقال له عبد الرحمن ابن سهل الأنصاري وكان ممن شهد بدرًا وهو أخو بني حارثة يا خليفة رسول الله أعطيت التي لو أنها ماتت لم يرثها فقسمه بينهما.

وأخرج عبد الرزاق في مصنفه عن عائشة رضي الله عنها حديث امرأة رفاعة التي طلقت منه وتزوجت بعده عبد الرحمن بن الزبير فلم يستطع أن يغشاها وأرادت العود إلى رفاعة فقال لها رسول الله صلى الله عليه وسلم "لا حتى تذوق عسيلته ويذوق عسيلتك" وهذا القدر في الصحيح وزاد عبد الرزاق فقعدت ثم جاءته فأخبرته أنه قد مسها فمنعها أن ترجع إلى زوجها الأول وقال اللهم إن كان أمي بها أن ترجع إلى رفاعة فلا يتم لها نكاحه مرة أخرى ثم أتت أبا بكر وعمر في خلافتها فمعناها.

وأخرج البيهقي عن عقبة بن عامر أن عمرو بن العاص وشرحبيل بن حسنة بعثاه بريدًا إلى أبي بكر يرأس بنان بطريق الشام فلما قدم علي أبي بكر أنكر ذلك فقال له عقبة: يا خليفة رسول الله فإنهم يصنعون ذلك بنا قال: أفيستنان بفارس والروم لا يحمل إلى رأس إنما يكفي الكتاب والخير.

وأخرج البخاري عن قيس بن أبي خازم قال: دخل أبو بكر على امرأة من أحبس يقال لها زينب فرآها لا تتكلم فقال ما لها لا تتكلم فقالوا حجت مصممة: قال لها: تكلمي فإن هذا لا يحل هذا من عمل الجاهلية فتكلمت فقالت من أنت قال امرؤ من المهاجرين قالت أي المهاجرين قال من قريش قالت من أي قريش قال: إنك لسؤل أنا أبو بكر قالت ما بقاؤنا على هذا الأمر الصالح الذي جاء الله به بعد الجاهلية قال بقاؤكم عليه ما استقامت أئمتكم قالت: وما الأئمة؟ قال أو ما كان لقومك رؤوس وأشراف يأمرهم فيطيعونهم. قالت بلى قال: فهم أولئك الناس.

وأخرج البخاري عن عائشة رضي الله عنها قالت: كان لأبي بكر غلام يخرج له الخراج وكان أبو بكر يأكل من خراجه فجاء يوماً بشيء فأكل منه أبو بكر فقال له الغلام تدري ما هذا قال أبو بكر ما هو؟ قال: كنت تكهنت لإنسان في الجاهلية وما أحسن الكهانة إلا أني خدعته فلقيني فأعطاني هذا الذي أكلت منه فأدخل أبو بكر يده فقاء كل شيء في بطنه.

وأخرج أحمد في الزهد عن ابن سيرين قال: لم أعلم أحداً استقاء من طعام أكله غير أبي بكر وذكر القصة.

وأخرج النسائي عن أسلم أن عمر أطلع على أبي بكر وهو آخذ بلسانه فقال: هذا الذي أوردني الموارد.

وأخرج أبو عبيد في الغريب عن أبي بكر أنه مر بعبد الرحمن بن عوف وهو يماز جارا له فقال له لا تماز جارك فإنه يبقى ويذهب عنك الناس.
المماظة: المنازعة والمخاصمة.

وأخرج ابن عساكر عن موسى بن عقبة أن أبا بكر الصديق كان يخطب فيقول: الحمد لله رب العالمين أحمده وأستعينه ونسأله الكرامة فيما بعد الموت فإنه قد دنا أجلي وأجلكم أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأن محمداً عبده ورسوله أرسله بالحق بشيراً ونذيراً وسراجاً منيراً لينذر من كان حياً ويحق القول على الكافرين ومن يطع الله ورسوله فقد رشد ومن يعصهما فقد ضل ضلالاً مبيناً أوصيكم بتقوى الله والاعتصام بأمر الله الذي شرع لكم وهداكم به فإن جوامع هدى الإسلام بعد كلمة الإخلاص السمع والطاعة لمن ولاة الله أمركم فإنه من يطع الله وأولي الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر فقد أفلح وأدى الذي عليه من الحق وإياكم واتباع الهوى فقد أفلح من حفظ من الهوى والطمع والغضب وإياكم والفخر وما فخر من خلق من تراب ثم إلى التراب يعود ثم يأكله الدود ثم هو اليوم حي وغداً ميت فاسلموا يوماً بيوم وساعة بساعة وتوقوا دعاء المظلوم وعدوا أنفسكم في الموتى واصبروا فإن العمل كله بالصبر واحذروا واحذروا ينفع واعملوا والعمل يقبل واحذروا ما حذركم الله من عذابه وسارعوا فيما وعدكم الله من رحمته وافهموا وتفهموا واتقوا وتوقوا فإن الله قد بين لكم ما أهلك به من كان قبلكم وما نجي به من نجي قبلكم قد بين لكم في كتابه حلاله وحرامه وما يجب من الأعمال وما يكره فإني لا آلوكم ونفسي والله المستعان ولا حول ولا قوة إلا بالله واعلموا أنكم ما أخلصتم لله من أعمالكم فربكم أطلعكم وحظكم حفظتم واغتبطتم وما تطوعتم به لدينكم فاجعلوه نوافل بين أيديكم تستوفوا لسلفكم وتعطوا جرايتكم حين فقركم وحاجتكم إليها ثم تفكروا عباد الله في أخوانكم وصحابتكم الذين مضوا قد وردوا على ما قدموا فأقاموا عليه وحلوا في الشقاء والسعادة فيما بعد الموت إن الله ليس له شريك وليس بينه وبين أحد من خلقه نسب يعطيه به خيراً ولا يصرف عنه سوءاً إلا بطاعته واتباع أمره فإنه لا خير في خير بعده النار ولا شر في شر بعده الجنة أقول قولي هذا واستغفر الله لي ولكم واصلوا على نبيكم صلى الله عليه وسلم والسلام عليه ورحمة الله وبركاته.

وأخرج الحاكم والبيهقي عن عبد الله بن حكيم قال: خطبنا أبو بكر الصديق فحمد الله وأثنى عليه بما

هو له أهل ثم قال أوصيكم بتقوى الله وأن تمنعوا عليه بما هو له أهل وأن تخلطوا الرغبة بالرهبة فإن الله تعالى أثنى على زكريا وأهل بيته فقال "إنهم كانوا يسارعون في الخيرات ويدعوننا رغبا ورهبا وكانوا لنا خاشعين" "الأنبياء: 90" ثم اعلّموا عباد الله أن الله قد ارتهن بحقه أنفسكم وأخذ على ذلك موثيقكم واشترى منكم القليل الفاني بالكثير الباقي وهذا كتاب الله فيكم لا يطفأ نوره ولا تنقضي عجائبه فاستضيئوا بنوره وانتصحوا كتابه واستضيئوا منه ليوم الظلمة فإنه إنما خلقكم لعبادته ووكّل بكم كراماً كاتبين يعلمون ما تفعلون ثم اعلّموا عباد الله أنكم تغدون وتروحون في أجل قد غيب عنكم علمه فإن استطعتم أن تنقضي الآجال وأنتم في عمل الله فافعلوا ولن تستطيعوا ذلك إلا بإذن الله سابقوا في آجالكم قبل أن تنقضي آجالكم فتردكم إلى أسوأ أعمالكم فإن قوماً جعلوا آجالهم لغيرهم ونسوا أنفسهم فأهلكهم أن تكونوا أمثالهم فالوفاة الواحة ثم النجاة النجاة فإن وراءكم طالباً حثيثاً أمره سريع.

وأخرج ابن أبي الدنيا وأحمد في الزهد وأبو نعيم في الحلية عن يحيى ابن أبي كثير أن أبا بكر كان يقول في خطبته: أين الوضاء الحسنة وجوههم المعجبون بشبابهم؟ أين الملوك الذين بنوا المدائن وحصنوها؟ أين الذين كانوا يعطون الغلبة في مواطن الحرب؟ قد تضعض أركانهم حين أخنى بهم الدهر وأصبحوا في ظلمات القبور الواحة الواحة ثم النجاة النجاة.

وأخرج أحمد في الزهد عن سلمان قال: أتيت أبا بكر فقلت: أعهد إلي فقال: يا سلمان اتق الله وأعلم أنه سيكون فتوح فلا أعرفن ما كان حظك منها ما جعلته في بطنك أو ألقيته على ظهرك واعلم أنه من صلى الصلوات الخمس فإنه يصبح في ذمة الله ويمسي في ذمة الله تعالى فلا تقتلن أحداً من أهل ذمة الله فتخفر الله في ذمته فيكيبك الله في النار على وجهك.

وأخرج عن أبي بكر رضي الله عنه قال: يقبض الصالحون الأول فالأول حتى يبقى من الناس حثالة كحثالة التمر والشعير لا يبالي الله بهم.

وأخرج سعيد بن منصور في سننه عن معاوية بن قرّة أن أبا بكر الصديق رضي الله عنه كان يقول في دعائه اللهم اجعل خير عمري آخره وخير عملي خواتمه وخير أيامي يوم لقاك.

وأخرج أحمد في الزهد عن الحسن قال: بلغني أن أبا بكر كان يقول في دعائه: اللهم أني أسألك الذي هو خير لي في عاقبة الأمر اللهم أجعل آخر ما تعطيني من الخير رضوانك والدرجات العلى من جنات النعيم.

وأخرج عن عرفجة قال: قال أبو بكر: من استطاع أن يبكي فليبك وإلا فليتبك.
وأخرج عن عزرة عن أبي بكر قال: أهلكهن الأحمران: الذهب والزعفران.
وأخرج عن مسلم بن يسار عن أبي بكر قال: إن المسلم ليؤجر في كل شيء حتى في النكبة وانقطاع
شسعه والبضاعة تكون في كفه فيفقدتها فيفزع لها فيجدها في غبته.
وأخرج عن ميمون بن مهران قال: أتى أبو بكر بغراب وافر الجناحين فقلبه ثم قال: ما صيد من صيد
ولا عضدت من شجرة إلا بما ضيعت من التسبيح.
وأخرج البخاري في الأدب وعبد الله بن أحمد في زوائد الزهد عن الصنابحي أنه سمع أبا بكر يقول إن
دعاء الأخ لأخيه في الله يستجاب.
وأخرج عبد الله في زوائد الزهد عن عبيد بن عمير عن لبيد الشاعر أنه قدم علي أبي بكر فقال: ألا
كل شيء ما خلا الله باطل فقال صدقت فقال وكل نعيم لا محالة زائل فقال: كذبت عند الله نعيم لا
يزول فلما ولي قال أبو بكر: ربما قال الشاعر الكلمة من الحكمة.

فصل في كلماته الدالة على شدة خوفه من ربه

أخرج أبو أحمد الحاكم عن معاذ بن جبل قال دخل أبو بكر حائطاً وإذا بدبسي في ظل شجرة فتنفس
الصعداء ثم قال: طوبى لك يا طير تأكل من الشجر وتستظل بالشجر وتصير إلى غير حساب يا ليت
أبا بكر مثلك.
وأخرج ابن عساكر عن الصمعي قال: كان أبو بكر إذا مدح قال: اللهم أنت أعلم مني بنفسي وأنا
أعلم بنفسي منهم اللهم اجعلني خيراً مما يظنون واغفر لي ما لا يعلمون ولا تؤاخذني بما يقولون.
وأخرج أحمد في الزهد عن أبي عمران الجوني قال: قال أبو بكر الصديق: لوددت أني شعرة في جنب
عبد مؤمن.
وأخرج أحمد في الزهد عن مجاهد قال: كان ابن الزبير إذا قام في الصلاة كأنه عود من الخشوع قال:
وحدثت أن أبا بكر كان كذلك.
وأخرج عن الحسن قال: قال أبو بكر: والله لوددت أني كنت هذه الشجرة تؤكل وتعصد.
وأخرج عن قتادة قال: بلغني أن أبا بكر قال وددت أني خضرة تأكلني الدواب.
وأخرج عن ضمرة بن حبيب قال: حضرت الوفاة ابناً لأبي بكر الصديق فجعل الفتى يلحظ إلى
وسادة فلما توفي قالوا لأبي بكر: رأينا ابنك يلحظ إلى وسادة فدفعوه عن الوسادة فوجدوا تحتها خمسة
تاريخ الخلفاء - السيوطي

دنانير أو ستة فضرب أبو بكر بيده على الأخرى يرجع ويقول إنا لله وإنا إليه راجعون يا فلان ما أحسب جلدك يتسع لها .

وأخرج عن ثابت البناني أن أبا بكر كان يتمثل بهذا الشعر:

لا تزال تنعي حبيباً حتى تكونه وقد يرجو الفتى الرجا يموت دونه

وأخرج ابن سعد عن ابن سيرين قال لم يكن أحد بعد النبي صلى الله عليه وسلم أهيب لما لا يعلم من أبي بكر ولم يكن أحد بعد أبي بكر أهيب لما لا يعلم من عمر وإن أبا بكر نزلت فيه قضية فلم يجد لها في كتاب الله أصلاً ولا في السنة أثراً فقال اجتهد رأيي فإن يكن صواباً فمن الله وإن يكن خطأ فمني واستغفر الله .

فصل فيما ورد عنه من تعبير الرؤيا

أخرج سعيد بن منصور عن سعيد بن المسيب قال: رأت عائشة رضي الله عنها كأنه وقع في بيتها ثلاثة أقمار فقصتها على أبي بكر وكان من أعب الناس فقال: إن صدقت رؤياك ليدفنن في بيتك خير أهل الأرض ثلاثاً فلما قبض النبي صلى الله عليه وسلم قال يا عائشة هذا خير أقمارك .

وأخرج أيضاً عن عمر بن شحيب قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم " رأيتني أردفت غنم سود ثم أردفتها غنم بيض حتى ما ترى السود فيها فقال أبو بكر يا رسول الله أما الغنم السود فإنها العرب يسلمون ويكثرون والغنم البيض الأعاجم يسلمون حتى لا يرى العرب فيهم من كثرتهم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم "كذلك عبرها الملك سحراً" .

وله عن ابن أبي ليلى قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم " رأيتني على بئر أنزع فيها فوردتني غنم سود ثم ردفتها غنم عفر فقال أبو بكر دعني أعبرها فذكر نحوه .

وأخرج ابن سعد عن محمد بن سيرين قال: كان أعبر هذه الأمة بعد نبينا أبو بكر .

وأخرج ابن سعد عن ابن شهاب قال: رأى رسول الله صلى الله عليه وسلم رؤيا فقصها على أبي بكر فقال: رأيت كأني استبقت أنا وأنت درجة فسبقتك بمرفقتين ونصف قال: يا رسول الله يقبضك الله إلى مغفرة ورحمة وأعيش بعدك سنتين ونصفاً .

وأخرج عبد الرزاق في مصنفه عن أبي قلابة أن رجلاً قال لأبي بكر الصديق: رأيت في النوم أني أبول

دماً قال: أنت رجل تأتي امرأتك وهي حائض فاستغفر الله ولا تعد.

فائدة: أخرج البيهقي في الدلائل عن عبد الله بن بريدة قال: بعث رسول الله صلى الله عليه وسلم عمرو بن العاص في سرية فيهم أبو بكر وعمر فلما انتهوا إلى مكان الحرب أمرهم عمرو ألا ينوروا ناراً فغضب عمر فهم أن يأتيه منها أبو بكر وأخبره أنه لم يستعمله رسول الله صلى الله عليه وسلم عليك إلا لعلمه بالحرب فهدأ عنه.

وأخرج البيهقي من طريق أبي معشر عن بعض مشيختهم أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: إني لأؤمر الرجل على القوم فيهم من هو خير منه لأنه أيقظ عيناً وأبصر بالحرب.

فصل: أخرج خليفة بن خياط وأحمد بن حنبل وابن عساكر عن يزيد ابن الأصم "أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: لأبي بكر أنا أكبر أو أنت قال: أنت أكبر وأكرم وأنا أسن منك" مرسل غريب جداً فإن صح عد هذا الجواب من فرط ذكائه وأدبه والمشهور أن هذا الجواب للعباس وقد وقع أيضاً لسعيد بن يربوع أخرجه الطبراني ولفظه "أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال له: أينا أكبر؟ قال أنت أكبر وأخير مني وأنا أقدم".

وأخرج أبو نعيم أن أبا بكر قيل له: يا خليفة رسول الله ألا تستعمل أهل بدر؟ قال: إني أرى مكانهم ولكني أكره أن أدنسهم بالدنيا.

وأخرج أحمد في الزهد عن إسماعيل بن محمد أن أبا بكر قسم قسماً فسوى فيه بين الناس فقال له عمر: تسوى بين أصحاب بدر وسواهم من الناس فقال أبو بكر: إنما الدنيا بلاغ وخير البلاغ أوسعها وإنما فضلهم في أجورهم.

فصل: أخرج أحمد في الزهد عن أبي بكر بن حفص قال: بلغني أن أبا بكر كان يصوم الصيف ويفطر الشتاء.

وأخرج ابن سعد عن حيان الصائغ قال: كان نقش خاتم أبي بكر "نعم القادر الله".

فائدة: أخرج الطبراني عن موسى بن عقبة قال: لا نعلم أربعة أدركوا النبي صلى الله عليه وسلم وأبناءهم إلا هؤلاء الأربعة أبو قحافة وابنه أبو بكر الصديق وابنه عبد الرحمن وأبو عتيق بن عبد الرحمن واسمه محمد.

وأخرج ابن منده وابن عساكر عن عائشة رضي الله عنها قالت: ما أسلم أبو أحد من المهاجرين إلا أبو أبي بكر.

فائدة: أخرج ابن سعد والبخاري بسند حسن عن أنس قال: كان أسن أصحاب رسول الله صلى الله

عليه وسلم أبو بكر الصديق وسهيل بن عمرو ابن بيضاء.

فائدة: أخرج البيهقي في الدلائل عن أسماء بنت أبي بكر قالت: لما كان عام الفتح خرجت ابنة لأبي قحافة فلقيتها الخيل وفي عنقها طوق من ورق فاقتطعه إنسان من عنقها فلما دخل رسول الله صلى الله عليه وسلم المسجد قام أبو بكر وقال أنشد بالله والإسلام طوق أختي فوالله ما أجابه أحد ثم قال: الثانية فما أجابه أحد ثم قال: يا أخته احتسبي طوقك فوالله إن الأمانة اليوم في الناس لقليل.

فائدة: رأيت بخط الحافظ الذهبي: من كان فرد زمانه في فنه: أبو بكر الصديق في النسب عمر بن الخطاب في القوة في أمر الله عثمان بن عفان في الحياء علي في القضاء أبي بن كعب في القراءة زيد بن ثابت في الفرائض أبو عبيدة بن الجراح في الأمانة ابن عباس في التفسير أبو ذر في صدق اللهجة خالد بن الوليد في الشجاعة الحسن البصري في التذكير وهب بن منبه في القصص ابن سيرين في التعبير نافع في القراءة أبو حنيفة في الفقه ابن إسحاق في المغازي مقاتل في التأويل الكلبي في قصص القرآن الخليل في العروض فضيل بن عياض في العبادة سيبويه في النحو مالك في العلم الشافعي في فقه الحديث أبو عبيدة في الغريب علي بن المديني في العلل يحيى بن معين في الرجال أبو تمام في الشعر أحمد بن حنبل في السنة البخاري في نقد الحديث الجنيد في التصوف محمد بن نصر المروزي في الاختلاف الجبائي في الاعتزال الأشعري في الكلام محمد بن زكريا الرازي في الطب أبو معشر في النجوم إبراهيم الكرماني في التعبير ابن نباتة في الخطب أبو الفرج الأصبهاني في الحاضرة أبو القاسم الطبراني في العوالي ابن حزم في الظاهر أبو الحسن البكري في الكذب الحريري في مقاماته ابن منده في سعة الرحلة المتنبّي في الشعر الموصلي في الغناء الصولي في الشطرنج الخطيب البغدادي في سرعة القراءة علي بن هلال في الخطب عطاء السليمي في الخوف القاضي الفاضل في الإنشاء الأصمعي في النوادر أشعب في الطمع معبد في الغناء ابن سينا في الفلسفة.

عمر بن الخطاب

رضي الله عنه

عمر بن الخطاب بن نفيل بن عبد العزي بن رياح بن قرط بن رزاح بن عدي ابن كعب بن لؤي أمير المؤمنين أبو حفص القرشي العدوي الفاروق اسلم في السنة السادسة من النبوة وله سبع وعشرون

سنة قاله الذهبي وقال النووي ولد عمر بعد الفيل بثلاث عشرة سنة وكان من أشرف قريش وإليه كانت السفارة في الجاهلية فكانت قريش إذا وقعت الحرب بينهم أو بينهم وبين غيرهم بعثوه سفيراً: أي رسولا وإذا نافرهم منافر أو فاخرهم مفاخر بعثوه منافراً أو مفاخرأ وأسلم قديماً بعد أربعين رجلاً وإحدى عشرة امرأة وقيل بعد تسعة وثلاثين رجلاً وثلاث وعشرين امرأة وقيل بعد خمسة وأربعين رجلاً وإحدى عشرة امرأة فما هو إلا أن أسلم فظهر الإسلام بمكة وفرح به المسلمون.

قال: وهو أحد السابقين الأولين وأحد العشرة المشهود لهم بالجنة وأحد الخلفاء الراشدين وأحد أصهار رسول الله صلى الله عليه وسلم وأحد كبار علماء الصحابة وزهادهم.

روي له عن رسول الله صلى الله عليه وسلم خمسمائة حديث وتسعة وثلاثون حديثاً روى عنه عثمان بن عفان وعلي وسعد وعبد الرحمن بن عوف وابن مسعود وأبو ذر وعمرو بن عبسة وابنه عبد الله وابن عباس وابن الزبير وأنس وأبو هريرة وعمرو بن العاص وأبو موسى الأشعري والبراء بن عازب وأبو سعيد الخدري وخلائق آخرون من الصحابة وغيرهم رضي الله عنهم.

أقول: وأنا أخص هنا فصولاً فيها جملة من الفوائد تتعلق بترجمته.

فصل في الأخبار الواردة في إسلامه

أخرج الترمذي عن ابن عمر "أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: اللهم أعز الإسلام بأحب هذين الرجلين إليك بعمر بن الخطاب أو بأبي جهل بن هشام" وأخرجه الطبراني من حديث ابن مسعود وأنس رضي الله عنهم.

وأخرج الحاكم عن ابن عباس "أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: اللهم أعز الإسلام بعمر بن الخطاب خاصة" وأخرجه الطبراني في الأوسط من حديث أبي بكر الصديق وفي الكبير من حديث ثوبان.

وأخرج أحمد عن عمر قال: خرجت أتعرض رسول الله صلى الله عليه وسلم فوجدته قد سبقني إلى المسجد فقامت خلفه فاستفتح سورة الحاقة فجعلت أتعجب من تأليف القرآن فقلت: والله هذا شاعر كما قالت قريش فقرأ "إنه لقول رسول كريم وما هو بقول شاعر قليلاً ما تؤمنون" الحاقة: 41

الآيات فوق في قلبي الإسلام كل موقع.

وأخرج ابن أبي شيبة عن جابر قال كان أول إسلام عمر أن عمر قال ضرب أختي المخاض ليلاً

تاريخ الخلفاء - السيوطي

فخرجت من البيت فدخلت في أستار الكعبة فجاء النبي صلى الله عليه وسلم فدخل الحجر وعليه بتان وصلى لله ما شاء الله ثم انصرف فسمعت شيئاً لم أسمع مثله فخرج فاتبعته فقال من هذا فقلت عمر فقال يا عمر ما تدعني لا ليلاً ولا نهاراً فخشيت أن يدعو علي فقلت: أشهد أن لا إله إلا الله وأنت رسول الله فقال: يا عمر أسرة قلت: لا والذي بعثك بالحق لأعلنه كما أعلنت الشرك.

وأخرج ابن سعد وأبو يعلى والحاكم والبيهقي في الدلائل عن أنس رضي الله عنه قال: خرج عمر متقلداً سيفه فلقيه رجل من بني زهرة فقال: أين تعمد يا عمر؟ فقال: أريد أن أقتل محمداً قال: وكيف تأمن من بني هاشم وبني زهرة وقد قتلت محمداً؟ فقال: ما أراك إلا قد صبأت قال أفلا أدلك على العجب إن خنتك وأختك قد صبنا وتركا دينك فمشى عمر فأتاهما وعندهما خباب فلما سمع بحس عمر توأرى في البيت فدخل فقال ما هذه الهيمنة وكانوا يقرءون طه قالوا ما عدا حديثاً تحدثناه بيننا قال فلعلكما قد صبأتما فقال له خنته يا عمر إن كان الحق في غير دينك فوثب عليه عمر فوطئه وطأ شديداً فجاءت أخته لتدفعه عن زوجها فنفحها نفحة بيده فدمى وجهها فقالت وهي غضبي: وإن كان الحق في غير دينك إني أشهد أن لا إله إلا الله وأن محمداً عبده ورسوله فقال عمر: أعطوني الكتاب الذي هو عندكم فأقرأه وكان عمر يقرأ الكتاب فقالت أخته: إنك نجس وإنه لا يمسه إلا المطهرون فقم فاغتسل أو توضأ فقام فتوضأ ثم أخذ الكتاب فقرأ طه حتى انتهى إلى "إني أنا الله لا إله إلا أنا فاعبدني وأقم الصلاة لذكري" "طه: 14" فقال عمر دلوني على محمد فلما سمع خباب قول عمر خرج فقال: أبشر يا عمر فإني أرجو أن تكون دعوة رسول الله صلى الله عليه وسلم لك ليلة الخميس "اللهم أعز الإسلام بعمر بن الخطاب أو بعمر بن هشام" وكان رسول الله صلى الله عليه وسلم في أصل الدار التي في أصل الصفا فانطلق عمر حتى أتى الدار وعلى بابها حمزة وطلحة وناس فقال حمزة: هذا عمر إن يرد الله به خيراً يسلم وإن يرد غير ذلك يكن قتله علينا هيناً قال والنبي صلى الله عليه وسلم داخل يوحى إليه فخرج حتى أتى عمر فأخذ بمجامع ثوبه وحمائل السيف فقال: ما أنت بمنته يا عمر حتى يترل الله بك من الخزي والنكال ما أنزل بالوليد بن المغيرة فقال عمر: أشهد أن لا إله إلا الله وأنت عبد الله ورسوله.

وأخرج البزار والطبراني وأبو نعيم في الحلية والبيهقي في الدلائل عن أسلم قال: قال لنا عمر: كنت أشد الناس على رسول الله صلى الله عليه وسلم فبينما أنا في يوم حار بالهاجرة في بعض طريق مكة إذ لقيني رجل فقال عجباً لك يا ابن الخطاب إنك تزعم أنك وأنت وقد دخل عليك الأمر في بيتك قلت

وما ذاك قال أختك قد أسلمت فوجعت مغضباً حتى قرعت الباب قيل من هذا قلت عمر فبادروا فاختفوا مني وقد كانوا يقرؤون صحيفة بين أيديهم تركوها ونسوها فقامت أختي تفتح الباب فقلت يا عدوة نفسها أصبأت؟ وضربتها بشيء كان في يدي على رأسها فسال الدم وبكت فقالت: يا ابن الخطاب ما كنت فاعلاً فافعل فقد صبأت قال: ودخلت حتى جلست على السرير فنظرت إلى الصحيفة فقلت: ما هذا؟ ناولينيها قالت لست من أهلها إنك لا تطهر من الجنابة وهذا كتاب لا يمسه إلا المطهرون فما زلت بها حتى ناولتنيها ففتحتها فإذا فيها: بسم الله الرحمن الرحيم فلما مررت باسم من أسماء الله تعالى ذعرت منه فألقيت الصحيفة ثم رجعت إلى نفسي فتناولتها فإذا فيها "سبح لله ما في السماوات والأرض" "الصف: 1" فدعرت فقرأت إلى "آمنوا بالله ورسوله" "النساء: 136" فقلت أشهد أن لا إله إلا الله فخرجوا إلي مبادرين وكبروا وقالوا: أبشر فإن رسول الله صلى الله عليه وسلم دعا يوم الاثنين فقال "اللهم أعز دينك بأحب الرجلين إليك إما أبو جهل بن هشام وإما عمر" ودلوني على النبي صلى الله عليه وسلم في بيت بأسفل الصفا فخرجت حتى قرعت الباب فقالوا من قلت ابن الخطاب وقد علموا شدي على رسول الله صلى الله عليه وسلم فما اجترأ أحد يفتح الباب حتى قال صلى الله عليه وسلم: افتحوا له ففتحو لي فأخذ رجلاً من بعضي حتى أتيا بي النبي صلى الله عليه وسلم فقال: خلوا عنه ثم أخذ بمجامع قميصي وجذبني إليه ثم قال أسلم يا ابن الخطاب اللهم اهده فتشهدت فكبر المسلمون تكبيرة سمعت بفجاج مكة وكانوا مستخفين فلم أشأ أن أرى رجلاً يضرب ويضرب إلا رأيتته ولا يصيبني من ذلك شيء فجئت إلى خالي أبي جهل بن هشام وكان شريفاً فقرعت عليه الباب فقال: من هذا؟ فقلت ابن الخطاب وقد صبأت فقال: لا تفعل ثم دخل وأجاف الباب دوني فقلت ما هذا بشيء فذهبت إلى رجل من عظماء قريش فناديتته فخرج إلى فقلت له مثل مقالتي لخالي وقل لي مثل ما قال خالي فدخل وأخاف الباب دوني فقلت ما هذا بشيء إن المسلمين يضربون وأنا لا أضرب فقال لي رجل: أتحب أن يعلم ياسلامك قلت نعم قال: فإذا جلس الناس في الحجر فأت فلاناً لرجل لم يكن يكتم السر فقل له فيما بينك وبينه إني قد صبأت فإنه قل ما يكتم السر فجئت وقد اجتمع الناس في الحجر فقلت فيما بيني وبينه إني قد صبأت قال أو قد فعلت؟ قلت: نعم فنادى بأعلى صوته إن ابن الخطاب قد صبأ فبادروا إلي فما زلت أضرب بهم ويضربوني واجتمع علي الناس فقال خالي: ما هذه الجماعة؟ قيل عمر قد صبأ فقام علي الحجر فأشار بكمه إلا أني قد أجرت ابن أختي فتكشفوا عني فكنت لا أشاء أن أرى أحداً من المسلمين يضرب ويضرب إلا رأيتته فقلت ما هذا بشيء قد يصيبني فأتيت خالي فقلت جوارك رد عليك فما زلت أضرب وأضرب حتى أعز الله

وأخرج أبو نعيم في الدلائل وابن عساكر عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: سألت عمر رضي الله عنه: لأي شيء سميت الفاروق فقال أسلم حمزة قبلي بثلاثة أيام فخرجت إلى المسجد فأسرع أبو جهل إلى النبي صلى الله عليه وسلم يسبه فأخبر حمزة فأخذ قوسه وجاء إلى المسجد إلى حلقة قريش التي فيها أبو جهل فاتكأ على قوسه مقابل أبي جهل فنظر إليه فعرف أبو جهل الشر في وجهه فقال: مالك يا أبا عمارة فرفع القوس فضرب بها أخدعه فقطعه فسالت الدماء فأصلحت ذلك قريش مخافة الشر قال: ورسول الله صلى الله عليه وسلم مخنف في دار الأرقم المخزومي فانطلق حمزة فأسلم فخرجت بعده بثلاثة أيام فإذا فلان ابن فلان المخزومي فقلت له: أرغبت عن دين آباءك واتبعت دين محمد؟ فقال: إن فعلت فقد فعله من هو أعظم عليك حقاً مني قلت ومن هو قال أختك وختنك فانطلقت فوجدت الباب مغلقاً وسمعت همهمة ففتح لي الباب فدخلت فقلت: ما هذا الذي أسمع عندكم قالوا ما سمعت شيئاً فما زال الكلام بيننا حتى أخذت برأس ختني فضربته ضربة فأدميته فقامت إلى أختي فأخذت برأسي وقالت: قد كان ذلك على رغم أنفك فاستحييت حين رأيت الدماء فجلست وقلت: أروني هذا الكتاب فقالت: إنه لا يمسه إلا المطهرون فاغتسلت فأخرجوا إلى صحيفة فيها بسم الله الرحمن الرحيم فقلت أسماء طيبة طاهرة "طه ما أنزلنا عليك القرآن لتشقى" "طه: 1" إلى قوله "له الأسماء الحسنى" "طه: 8" قال: فتعظمت في صدري وقلت: من هذا فرت قريش فأسلمت وقلت أين رسول الله صلى الله عليه وسلم؟ قالت: فإنه في دار الأرقم فأتيت الدار فضربت الباب فاستجمع القوم فقال لهم حمزة مالكم قالوا عمر قال: وإن كان عمر افتحوا له الباب فإن أقبل قبلنا منه وإن أدبر قتلناه فسمع ذلك رسول الله صلى الله عليه وسلم فخرج فتشهد عمر فكبر أهل الدار تكبيرة سمعها أهل مكة قلت يا رسول الله ألسنا على الحق؟ قال: بلى قلت: ففيم الإخفاء؟ فخرجنا صفين أنا في أحدهما وحمزة في الآخر حتى دخلنا المسجد فنظرت قريش إلي وإلى حمزة فأصابتهم كآبة شديدة لم يصبهم مثلها فسماني رسول الله صلى الله عليه وسلم الفاروق يومئذ لأنه أظهر الإسلام وفرق بين الحق والباطل.

وأخرج ابن سعد عن ذكوان قال: قلت لعائشة: من سمى عمر الفاروق؟ قالت: النبي صلى الله عليه وسلم.

وأخرج ابن ماجه والحاكم عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: لما أسلم عمر نزل جبري فقال يا محمد

لقد استبشر أهل السماء بإسلام عمر .

وأخرج البزار والحاكم وصححه عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: لما أسلم عمر قال المشركون: قد انتصف القوم اليوم منا وأنزل الله "يا أيها النبي حسبك الله ومن اتبعك من المؤمنين" الأنفال: 64".

وأخرج البخاري عن ابن مسعود رضي الله عنه قال: ما زلنا أعزة منذ أسلم عمر .
وأخرج ابن سعد والطبراني عن ابن مسعود رضي الله عنه قال: كان إسلام عمر فتحاً وكانت هجرته نصراً وكانت إمامته رحمة ولقد رأيتنا وما نستطيع أن نصلي إلى البيت حتى أسلم عمر فلما أسلم عمر قاتلهم حتى تركونا فصلينا .

وأخرج ابن سعد والحاكم عن حذيفة قال: لما أسلم عمر كان الإسلام كالرجل المقبل لا يزداد إلا قريباً فلما قتل عمر كان الإسلام كالرجل المدبر لا يزداد إلا بعداً .
وأخرج الطبراني عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: أول من جهر بالإسلام عمر بن الخطاب إسناده صحيح حسن .

وأخرج ابن سعد عن صهيب قال: لما أسلم عمر رضي الله عنه أظهر الإسلام ودعا إليه علانية وجلسنا حول البيت حلقاً وطفنا بالبيت وانتصفنا من غلظ علينا ورددنا عليه بعض ما يأتي به .
وأخرج ابن سعد عن أسلم مولى عمر قال: أسلم عمر في ذي الحجة من السنة السادسة من النبوة وهو ابن ست وعشرين سنة .

فصل في هجرته

رضي الله عنه

أخرج ابن عساکر عن علي قال: ما علمت أحداً هاجر إلا محتفياً إلا عمر بن الخطاب فإنه لما هم بالهجرة تقلد سيفه وتنكب قوسه وانتضى في يده أسهماً وأتى الكعبة وأشرف قريش بفنائها فطاف سبعاً ثم صلى ركعتين عند المقام ثم أتى حلقهم واحدة واحدة فقال: شأهت الوجوه من أراد أن تشكله أمه ويستم ولده وترمل زوجته فليلقني وراء هذا الوادي فما تبعه منهم أحد .

وأخرج عن البراء رضي الله عنه قال: أول من قدم علينا من المهاجرين مصعب بن عمير ثم ابن أم

مكتوم ثم عمر بن الخطاب في عشرين راكباً فقلنا ما فعل رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: هو على أثري ثم قدم رسول الله صلى الله عليه وسلم وأبو بكر رضي الله عنه معه.
قال: النووي شهد عمر مع رسول الله صلى الله عليه وسلم المشاهد كلها وكان ممن ثبت معه يوم أحد.

فصل في الأحاديث الواردة في فضله

غير ما تقدم في ترجمة الصديق رضي الله عنه.

أخرج الشيخان عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "بينما أنا نائم رأيتني في الجنة فإذا امرأة تتوضأ إلى جانب قصر قلت: لمن هذا القصر قالوا: لعمر فذكرت غيرتك فوليت مدبراً فبكى عمر وقال: أعليك أغار يا رسول الله؟ وأخرج الشيخان عن ابن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال "بينما أنا نائم شربت يعني اللبن حتى أنظر الري يجري في أظفاري ثم ناولته عمر قالوا: فما أولته يا رسول الله قال العلم.

وأخرج الشيخان عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول "بينما أنا نائم رأيت الناس عرضوا علي وعليهم قمص فمنها ما يبلغ الثدي ومنها ما يبلغ دون ذلك وعرض علي عمر وعليه قميص يجره قالوا: فما أولته يا رسول الله؟ قال: الدين".

وأخرج الشيخان عن سعد بن أبي وقاص قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "يا ابن الخطاب والذي نفسي بيده ما لقيك الشيطان سالكاً فجاً قط إلا سلك فجاً غير فجك".

وأخرج البخاري عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "لقد كان فيما قبلكم من الأمم ناس محدثون فإن يكن في أمتي أحد فإنه عمر" أي ملهمون.

وأخرج الترمذي عن ابن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال "إن الله جعل الحق على لسان عمر وقلبه" قال ابن عمر "وما نزل بالناس أمر قط فقالوا وقال إلا نزل القرآن على نحو ما قال عمر".

وأخرج الترمذي والحاكم وصححه عن عقبة بن عامر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "لو كان بعدي نبي لكان عمر بن الخطاب" وأخرجه الطبراني عن أبي سعيد الخدري وعصمة بن مالك وأخرجه ابن عساکر من حديث ابن عمر.

وأخرج الترمذي عن عائشة رضي الله عنها قالت: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "إني لأنظر إلى شياطين الجن والإنس قد فروا من عمر".

وأخرج ابن ماجة والحاكم عن أبي بن كعب قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "أول من يصافحه الحق عمر وأول من يسلم عليه وأول من يأخذ بيده فيدخل الجنة".

وأخرج ابن ماجة والحاكم عن أبي ذر قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول "إن الله وضع الحق على لسان عمر يقول به".

وأخرج أحمد والبخاري عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "إن الله جعل الحق على لسان عمر وقلبه وأخرجه الطبراني من حديث عمر بن الخطاب وبلال ومعاوية بن أبي سفيان وعائشة رضي الله عنهم وأخرجه ابن عساكر من حديث ابن عمر.

وأخرج ابن منيع في مسنده عن علي رضي الله عنه قال: كنا أصحاب محمد لا نشك أن السكينة تنطق على لسان عمر.

وأخرج البزار عن ابن عمر قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "عمر سراج أهل الجنة". وأخرجه ابن عساكر من حديث أبي هريرة والصعب بن جثامة.

وأخرج البزار عن قدامة بن مظعون عن عمه عثمان بن مظعون قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "هذا غلق الفتنة وأشار بيده إلى عمر لا يزال بينكم وبين الفتنة باب شديد الغلق ما عاش هذا بين أظهركم".

وأخرج الطبراني في الأوسط عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: "جاء جبريل إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال: أقرئ عمر السلام وأخبره أن غضبه عز ورضاه حكم".

وأخرج ابن عساكر عن عائشة رضي الله عنها أن النبي صلى الله عليه وآله وسلم قال: "إن الشيطان يفرق من عمر".

وأخرج أحمد من طريق بريدة أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: "إن الشيطان ليفرق منك يا عمر". وأخرج ابن عساكر عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "ما في السماء ملك إلا وهو يوقر عمر ولا في الأرض شيطان إلا وهو يفرق من عمر".

وأخرج الطبراني في الأوسط عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "إن الله باهى بأهل عرفة عامة وباهى بعمر خاصة" وأخرج في الكبير مثله من حديث ابن عباس رضي

الله عنهما.

وأخرج الطبراني والديلمي عن الفضل بن العباس قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "الحق بعدي مع عمر حيث كان".

وأخرج الشيخان عن ابن عمر وأبي هريرة رضي الله عنه قالوا: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "بينما أنا نائم رأيتني على قليب عليها دلو فتزعت منها إلى ما شاء الله ثم أخذها أبو بكر فترع ذنوباً أو ذنوبين وفي نزعه ضعف والله يغفر له ثم جاء عمر فاستقى فاستحالت في يده غرباً فلم أر عبقرياً من الناس يفري فريه حتى روى الناس وضربوا بعطن".

قال النووي: في تهذيبه: قال العلماء هذا إشارة إلى خلافة أبي بكر وعمر وكثرة الفتوح وظهور الإسلام في زمن عمر.

وأخرج الطبراني عن سديسة قالت: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "إن الشيطان لم يلق عمر منذ أسلم إلا خر لوجهه" وأخرجه الدارقطني في الأفراد من طريق سديسة عن حفصة. وأخرج الطبراني عن أبي بن كعب قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "قال لي جبريل: لييك الإسلام على موت عمر".

وأخرج الطبراني في الأوسط عن أبي سعيد الخدري قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "من أبغض عمر فقد أبغضني ومن أحب عمر فقد أحبني وإن الله باهى بالناس عشية عرفة عامة وباهى بعمر خاصة وإنه لم يبعث الله نبياً إلا كان في أمته محدث وإن يكن في أمتي منهم أحد فهو عمر قالوا: يا رسول الله كيف محدث قال تتكلم الملائكة على لسانه" إسناده حسن.

فصل في أقوال الصحابة والسلف فيه

قال أبو بكر الصديق رضي الله عنه: ما على ظهر الأرض رجل أحب إلى من عمر أخرجه ابن عساكر.

وقيل لأبي بكر في مرضه: ماذا تقول لربك وقد وليت عمر؟ قال: أقول له وليت عليهم خيرهم أخرجه ابن سعد.

وقال علي رضي الله عنه: إذا ذكر الصالحون فحيهلاً بعمر ما كنا نبعده أن السكينة تنطق على لسان عمر أخرجه الطبراني في الأوسط.

وقال ابن عمر رضي الله عنه: ما رأيت أحداً قط بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم من حين قبض

أحد ولا أجود من عمر أخرجه ابن سعد.

وقال ابن مسعود رضي الله عنه: لو أن علم عمر وضع في كفه ميزان ووضع علم أحياء الأرض في كفة لرجح علم عمر بعلمهم ولقد كانوا يرون أنه ذهب بتسعة أعشار العلم أخرجه الطبراني في الكبير والحاكم.

وقال حذيفة رضي الله عنه كأن علم الناس كان مدسوساً في حجر عمر.

وقال حذيفة: والله ما أعرف رجلاً لا تأخذه في الله لومة لائم إلا عمر.

وقالت عائشة رضي الله عنها وذكرت عمر كان والله أحوذياً نسيح وحده.

وقال معاوية رضي الله عنه: أما أبو بكر فلم يرد الدنيا ولم ترده وأما عمر فأرادته الدنيا ولم يردها وأما نحن فتمرغنا فيها ظهراً لبطن أخرجه الزبير بن بكار في الموفقيات.

وقال جابر رضي الله عنه: دخل على علي عمر وهو مسجى فقال رحمة الله عليك ما من أحد أحب إلى أن ألقى الله بما في صحيفته بعد صحبة النبي صلى الله عليه وسلم من هذا المسجى أخرجه الحاكم. وقال ابن مسعود رضي الله عنه: إذا ذكر الصالحون فحيهلاً بعمر إن عمر كان أعلمنا بكتاب الله وأفقهنا في دين الله تعالى أخرجه الطبراني والحاكم.

وسئل ابن عباس عن أبي بكر فقال: كان كاخير كله وسئل عن عمر فقال: كان كالطير الحذر الذي يرى أن له بكل طريق شركاً يأخذه وسئل عن علي فقال: ملئ عزمًا وحزمًا وعلماً ونجدة أخرجه في الطيوريات.

وأخرج الطبراني عن عمير بن ربيعة أن عمر بن الخطاب قال لكعب الأحبار: كيف تجد نعتي؟ قال أجد نعتك قرناً من حديد قال: وما قرن من حديد؟ قال أمير شديد لا تأخذه في الله لومة لائم قال: ثم مه؟ قال ثم يكون من بعدك خليفة تقتله فئة ظالمة قال ثم مه قال: ثم يكون البلاء.

وأخرج أحمد والبخاري والطبراني عن ابن مسعود رضي الله عنه قال فضل عمر بن الخطاب الناس بأربع بذكر الأسرى يوم بدر أمر بقتلهم فأنزل الله "لولا كتاب من الله سبق" "الأنفال: 68" الآية وبذكر الحجاب أمر نساء النبي صلى الله عليه وسلم أن يحتجن فقالت له زينب: وإنك علينا يا ابن الخطاب والوحي يتزل علينا في بيوتنا فأنزل الله "إذا سألتهم متاعاً" "الأحزاب: 53" الآية وبدعوة النبي صلى الله عليه وسلم "اللهم أيد الإسلام بعمر" وبرأيه في أبي بكر كان أول من بايعه.

وأخرج ابن عساکر عن مجاهد قال: كنا نحدث أن الشياطين كانت مصفدة في إمارة عمر فلما أصيب

بثت .

وأخرج عن سالم بن عبد الله قال: أبطأ خبر عمر على أبي موسى فأتى امرأة في بطنها شيطان فسألها عنه فقالت: حتى يجيئني شيطاني فجاء فسألته عنه فقال تركته مؤتزرًا بكساء يهنأ أبل الصدقة وذاك رجل لا يراه شيطان إلا خر لمنخريه الملك بين عينيه وروح القدس ينطق بلسانه .
فصل: قال سفيان الثوري من زعم أن علياً كان أحق بالولاية من أبي بكر وعمر فقد أخطأ وخطأ أبا بكر وعمر والمهاجرين والأنصار .

وقال شريك: ليس يقدم علياً على أبي بكر وعمر أحد فيه خير .

وقال أبو أسامة: أتدرون من أبو بكر وعمر هما أبو الإسلام وأمه .

وقال جعفر الصادق: أنا بريء ممن ذكر أبا بكر وعمر إلا بخير .

فصل في موافقات عمر

رضي الله عنه

قد أوصلها بعضهم إلى أكثر من عشرين .

أخرج ابن مردويه عن مجاهد قال: كان عمر يرى الرأي فيترل به القرآن .

وأخرج ابن عساکر عن علي قال: إن في القرآن لرأياً من رأي عمر .

وأخر عن ابن عمر مرفوعاً ما قال الناس في شيء وقال فيه عمر إلا جاء القرآن بنحو ما يقول عمر .

وأخرج الشيخان عن عمر قال: وافقت ربي في ثلاث: قلت: يا رسول الله لو اتخذنا من مقام إبراهيم

مصلى فتزلت " واتخذوا من مقام إبراهيم مصلى " "البقرة: 125" وقلت يا رسول الله يدخل على

نسائك البر والفاجر فلو أمرتني يحتجبن فتزلت آية الحجاب واجتمع نساء النبي صلى الله عليه وسلم

في الغيرة فقلت: عسى ربه إن طلقكن أن يبدله أزواجاً خيراً ممنكن فتزلت كذلك .

وأخرج مسلم عن عمر قال: وافقت ربي في ثلاث: في الحجاب وفي أسارى بدر وفي مقام إبراهيم ففي

هذا الحديث خصلة رابعة .

وفي التهذيب للنووي: نزل القرآن بموافقة في أسرى بدر وفي الحجاب وفي مقام إبراهيم وفي تحريم

الخمر فزاد خصلة خامسة وحديثها في السنن ومستدرک الحاكم أنه قال: اللهم بين لنا في الخمر بياناً

شافياً فأنزل الله تحريمها .

وأخرج ابن أبي حاتم في تفسيره عن أنس قال: قال عمر: وافقت ربي في أربع نزلت هذه الآية "ولقد خلقنا الإنسان من سلالة من طين" "المؤمنون: 12" الآية فلما نزلت قلت أنا: فتبارك الله حسن الخالقين فترلت "فتبارك الله أحسن الخالقين" "المؤمنون: 14" فزاد في هذا الحديث خصلة سادسة وللحديث طريق آخر عن ابن عباس أوردته في التفسير المسند.

ثم رأيت في كتاب فضائل الإمامين لأبي عبد الله الشيباني قال: وافق عمر ربه في أحد وعشرين موضعاً فذكر هذه الستة وزاد سابعاً قصة عبد الله ابن أبي قلت: حديثها في الصحيح عنه قال: لما توفي عبد الله بن أبي دعي رسول الله صلى الله عليه وسلم للصلاة عليه فقام إليه فقمت حتى وقفت في صدره فقلت يا رسول الله أو على عدو الله ابن أبي القائل يوم كذا كذا؟ فوالله ما كان إلا يسيراً حتى نزلت "ولا تصل على أحد منهم مات أبداً" "التوبة: 84" الآية.

وثامناً "يسألونك عن الخمر" الآية: "البقرة: 219".

وتاسعاً "يا أيها الذين آمنوا لا تقربوا الصلاة" الآية "قلت: هما مع آية المائة خصلة واحدة والثلاثة في الحديث السابق.

وعاشراً لما أكثر رسول الله صلى الله عليه وسلم من الاستغفار لقوم قال عمر: سواء عليهم فأنزل الله "سواء عليهم استغفرت لهم" المنافقون: 6" الآية قلت أخرج الطبراني عن ابن عباس.

الحادي عشر: لما استشار صلى الله عليه وسلم الصحابة في الخروج إلى بدر أشار عمر بالخروج فترلت "كما أخرجك ربك من بيتك بالحق" "الأنفال: 5".

الثاني عشر لما استشار الصحابة في قصة الإفك قال عمر: من زوجكها يا رسول الله؟ قال: الله قال: أفتظن أن ربك دلس عليك فيها؟ سبحانه هذا بهتان عظيم فترلت كذلك.

الثالث عشر: قصته في الصيام لما جامع زوجته بعد الانتباه وكان ذلك محرماً في أول الإسلام فترلت "أحل لكم ليلة الصيام" "البقرة: 187" الآية قلت: أخرج أحمد في مسنده.

الرابع عشر: قوله تعالى "من كان عدواً لجبريل" "البقرة: 97" الآية قلت: أخرج ابن جرير وغيره من طرق عديدة وأقر بها للموافقة ما أخرج ابن أبي حاتم عن عبد الرحمن بن أبي ليلى أن يهودياً لقي عمر فقال: إن جبريل الذي يذكره صاحبكم عدو لنا فقال له عمر: من كان عدواً لله وملائكته ورسوله وجبريل وميكايل فإن الله عدو للكافرين فترلت على لسان عمر.

الخامس عشر: قوله تعالى "فلا وربك لا يؤمنون" "النساء: 65" الآية قلت أخرج قصتها ابن أبي حاتم

وابن مروديه عن أبي الأسود قال اختصم رجلان إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقضى بينهما فقال الذي قضى عليه: ردنا إلى عمر بن الخطاب فأتيا إليه فقال الرجل: قضى لي رسول الله صلى الله عليه وسلم على هذا فقال ردنا إلى عمر فقال: أكذاك؟ قال نعم فقال: عمر مكانكما حتى أخرج إليكم فخرج إليهما مشتتلا على سيفه فضرب الذي قال ردنا إلى عمر فقتله وأدبر الآخر فقال يا رسول الله قتل عمر والله صاحبي فقال ما كنت أظن أن يجترئ عمر على قتل مؤمن فأنزل الله "فلا وربك لا يؤمنون" "النساء: 65" الآية فأهدر دم الرجل وبرئ عمر من قتله وله شاهد موصول أورده في التفسير المسند.

السادس عشر: الاستئذان في الدخول وذلك أنه دخل عليه غلامه وكان نائماً فقال اللهم حرم الدخول فترلت آية الاستئذان.

السابع عشر: قوله في اليهود إنهم قوم بهت.

الثامن عشر: قوله تعالى "ثلة من الأولين وثلة من الآخرين" "الواقعة: 39 - 40" قلت أخرج قصتها ابن عساکر في تاريخه عن جابر بن عبد الله وهي في أسباب التزول.

التاسع عشر: رفع تلاوة الشيخ والشيخة إذا زنيا الآية.

العشرون: قوله يوم أحد لما قال أبو سفيان: أفي القوم فلان؟ لا نجيبه فوافق رسول الله صلى الله عليه وسلم قلت: أخرج قصته أحمد في مسنده.

قال: ويضم إلى هذا ما أخرجه عثمان بن سعيد الدارمي في كتاب الرد على الجهمية من طريق ابن شهاب عن سالم بن عبد الله أن كعب الأحبار قال: ويل لملك الأرض من ملك السماء فقال عمر: إلا من حاسب نفسه فقال كعب والذي نفسي بيده إنها في التوراة لتابعنها فخر عمر ساجداً.

ثم رأيت في الكامل لابن عدي من طريق عبد الله بن نافع وهو ضعيف عن أبيه عن عمر أن بلالا كان يقول إذا أذن اشهد أن لا إله إلا الله حي على الصلاة فقال له عمر قل في أثرها: أشهد أن محمداً رسول الله فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم قل كما قال عمر.

فصل في كراماته

رضي الله عنه

أخرج البيهقي وأبو نعيم كلاهما في دلائل النبوة واللالكائي في شرح السنة والدير عاقولي في فوائده وابن الأعرابي في كرامات الأولياء والخطيب في رواة مالك عن نافع عن ابن عمر قال: وجه عمر جيشاً ورأس عليهم رجلا يدعى سارية فبينما عمر يخطب جعل ينادي يا سارية الجبل ثلاثاً ثم قدم رسول الجيش فسأله عمر فقال: يا أمير المؤمنين هزمتنا فبينما نحن كذلك إذ سمعنا صوت ينادي يا سارية الجبل ثلاثاً فأسندنا ظهورنا إلى الجبل فهزمهم الله قال قيل: لعمر إنك كنت تصيح بذلك وذلك الجبل الذي كان سارية عنده بنهاوند من أرض العجم قال ابن حجر في الإصابة إسناده حسن. وأخرج ابن مروديه من طريق ميمون بن مهران عن ابن عمر قال: كان عمر يخطب يوم الجمعة فعرض في خطبته أن قال يا سارية الجبل من استرعى الذئب ظلم فالتفت الناس بعضهم لبعض فقال لهم علي: ليخرجن مما قال فلما فرغ سأله فقال: وقع في خلدي أن المشركين هزموا أخواننا وإنهم يمرون بجبل فإن عدلوا إليه قاتلوا من وجه واحد وإن جاوزوا هلكوا فخرج مني ما تزعمون أنكم سمعتموه قال: فجاء البشير بعد شهر فذكر أنهم سمعوا صوت عمر في ذلك اليوم قال فعدلنا إلى الجبل ففتح الله علينا.

وأخرج أبو نعيم في الدلائل عن عمرو بن الحارث قال بينما عمر بن الخطاب على المنبر يخطب يوم الجمعة إذ ترك الخطبة فقال: يا سارية الجبل مرتين أو ثلاثاً ثم أقبل على خطبته فقال بعض الحاضرين لقد جن إنه لجنون فدخل عليه عبد الرحمن بن عوف وكان يطمئن إليه فقال لشد ما ألومهم عليك إنك لتجعل لهم على نفسك مقالا بينما أنت تخطب إذا أنت تصيح يا سارية الجبل أي شيء هذا قال: إني والله ما ملكت ذلك رأيتهم يقاتلون عند جبل يؤتون من بين أيديهم ومن خلفهم فلم أملك أن قلت يا سارية الجبل ليلحقوا بالجبل فلبثوا إلى أن جاء رسول سارية بكتابه: إن القوم لقونا يوم الجمعة فقاتلناهم حتى إذا حضرت الجمعة ودار حاجب الشمس سمعنا منادياً ينادي يا سارية الجبل مرتين فلحقنا بالجبل فلم نزل قاهرين لعدونا حتى هزمهم الله وقتلهم فقال أولئك الذين طعنوا عليه دعوا هذا الرجل فإنه مصنوع له.

وأخرج أبو القاسم بن بشران في فوائده من طريق موسى بن عقبة عن نافع عن ابن عمر قال: قال عمر بن الخطاب لرجل: ما اسمك؟ قال: جمرة قال ابن من؟ قال ابن شهاب قال ممن؟ قال: من الحرة قال أين مسكنك قال الحرة قال بأيها؟ قال بذات لظى فقال عمر: أدرك أهلك فقد احترقوا فرجع الرجل فوجد أهله قد احترقوا.

وأخرج مالك في الموطأ عن يحيى بن سعيد نحوه وأخرجه ابن دريد في الأخبار المنشورة وابن الكلبي في الجامع وغيرهم.

وقال أبو الشيخ في كتاب العظمة: حدثنا أبو الطيب حدثنا علي بن داود حدثنا عبد الله بن صالح حدثنا ابن لهيعة عن قيس بن الحجاج عن حدثنا قال لما فتحت مصر أتى أهلها عمرو بن العاص حين دخل يوم من أشهر العجم فقالوا يا أيها الأمير إن لنيلنا هذا سنة لا يجري إلا بها قال وما ذاك؟ قالوا إذا كان إحدى عشرة ليلة تخلو من هذا الشهر عمدنا إلى جارية بكر بين أبيها فأرضينا أبوها وجعلنا عليها من الثياب والحلي أفضل ما يكون ثم ألقيناها في هذا النيل فقال لهم عمرو إن هذا لا يكون أبداً في الإسلام وإن الإسلام يهدم ما كان قبله فأقاموا والنيل لا يجري قليلاً ولا كثيراً حتى هموا بالجلاء فلما رأى ذلك عمرو كتب إلى عمر بن الخطاب بذلك فكتب له أن قد أصبت بالذي قلت وإن الإسلام يهدم ما كان قبله وبعث بطاقة في داخل كتابه وكتب إلى عمرو إنني قد بعثت إليك بطاقة في داخل كتابي فألقها في النيل فلما قدم كتاب عمر إلى عمرو بن العاص أخذ البطاقة ففتحها فإذا فيها من عبد الله عمر بن الخطاب أمير المؤمنين إلى نيل مصر أما بعد فإن كنت تجري من قبلك فلا تجر وإن كان الله يجريك فأسأل الله الواحد القهار أن يجريك فألقى البطاقة في النيل قبل الصليب بيوم فأصبحوا وقد أجراه الله تعالى ستة عشر ذراعاً في ليلة واحدة فقطع الله تلك السنة عن أهل مصر إلى اليوم.

وأخرج ابن عساكر عن طارق بن شهاب قال: إن كان الرجل ليحدث عمر بالحديث فيكذبه الكذبة فيقول احبس هذه ثم يحدث بالحديث فيقول: احبس هذه فيقول له كل ما حدثتك حق إلا ما أمرتني أن أحبسه.

وأخرج عن الحسن قال: إن كان أحد يعرف الكذب إذا حدث به فهو عمر بن الخطاب.

وأخرج البيهقي في الدلائل عن أبي هذبة الحمصي قال: أخبر عمر بأن أهل العراق قد حصبوا أميرهم فخرج غضبان فصلى فسها في صلاته فلما سلم قال: اللهم إنهم قد لبسوا علي فلبس عليهم وعجل عليهم بالغلام الثقفي يحكم فيهم بحكم الجاهلية: لا يقبل من محسنهم ولا يتجاوز عن مسيئهم قلت: أشار به إلى الحجاج قال ابن لهيعة وما ولد الحجاج يومئذ.

فصل في نبذ من سيرته

أخرج ابن سعد عن الأحنف بن قيس قال كنا جلوساً بباب عمر فمرت جارية فقالوا: سرية أمير المؤمنين فقال: ما هي لأمر المؤمنين بسرية ولا تحل له إنما من مال الله فقلنا فماذا يحل له من مال الله تاريخ الخلفاء - السيوطي

تعالى قال إنه لا يحل لعمر من مال الله إلا حلتين: حلة للشتاء وحلة للصيف وما أحج به وأعتمر وقوتي وقوت أهلي كرجل من قريش ليس بأغناهم ولا بأفقرهم ثم أنا بعد رجل من المسلمين. وقال خزيمة بن ثابت: كان عمر إذا استعمل عاملاً كتب له واشترط عليه أن لا يركب برذوناً ولا يأكل نقيماً ولا يلبس رقيقاً ولا يغلق بابه دون ذوي الحاجات فإن فعل فقد حلت عليه العقوبة.

وقال عكرمة بن خالد وغيره: إن حفصة وعبد الله وغيرهما كلموا عمر فقالوا لو أكلت طعاماً طيباً كان أقوى لك على الحق قال أكلكم على هذا الرأي قالوا نعم قال قد علمت نصحكم ولكني تركت صاحبي على جادة فإن تركت جادتهما لم أدر كهما في المنزل. قال: وأصاب الناس سنة فما أكل عامئذ سمناً ولا سميناً. وقال ابن مليكة: كلم عتبة بن فرقد عمر في طعامه فقال: ويحك أكل طيباتي في حياتي الدنيا وأستمتع بها؟.

وقال الحسن: دخل عمر على ابنه عاصم وهو يأكل لحماً فقال: ما هذا؟ قال: قرمنا إليه قال أو كلما قرمت إلى شيء أكلته كفى بالمرء سرفاً أن يأكل كل ما اشتهى. وقال أسلم: قال عمر: لقد خطر على قلبي شهوة السمك الطري قال: فرحل يرفاً راحلته وسار أربعاً مقبلاً وأربعاً مدبراً واشترى مكتلاً فجاء به وعمد إلى الراحلة فغسلها فأتى عمر فقال: انطلق حتى أنظر إلى الراحلة فنظر وقال: أنسيت أن تغسل هذا العرق الذي تحت أذنيها؟ عذبت بهيمة في شهوة عمر؟ إلا والله لا يذوق عمر مكنلك.

وقال قتادة: كان عمر يلبس وهو خليفة جبة من صوف مرقوعة بعضها بأدم ويطوف في الأسواق على عاتقه الدرّة يؤدب بها الناس ويمر بالنكت والنوى فيلتقطه ويلقيه في منازل الناس ينتفعون به. وقال أنس: رأيت بين كنتفي عمر أربع رقاع في قميصه وقال أبو عثمان النهدي: رأيت على عمر إزاراً مرقوعاً بأدم وقال عبد الله بن عامر بن ربيعة: حججت مع عمر فما ضرب فسطاطاً ولا خباء كان يلقي الكساء والنطع على الشجرة ويستظل تحته وقال عبد الله بن عيسى كان في وجه عمر بن الخطاب خطان أسودان من البكاء وقال الحسن كان عمر يمر بالآية من ورده فيسقط حتى يعاد منها أياماً وقال أنس دخلت حائطاً فسمعت عمر يقول وبينني وبينه جاداً عمر بن الخطاب أمير المؤمنين بخ والله لتتقين الله ابن الخطاب أو ليعذبك الله وقال عبد الله بن عامر بن ربيعة رأيت عمر أخذ تبنة من الأرض فقال ليتني كنت هذه التبنة يا ليتني لم أك شيئاً ليت أمني لم تلدني وقال عبيد الله ابن عمر بن

حفص حمل عمر بن الخطاب قربة على عنقه فقيل له في ذلك فقال إن نفسي أعجبتني فأردت أن أذها وقال محمد سيرين قدم صهر لعمر عليه فطلب أن يعطيه من بيت المال فانتهره عمر وقال: أردت أن ألقى الله ملكاً خائناً؟ ثم أعطاه من صلب ماله عشرة آلاف درهم وقال النخعي كان عمر يتجر وهو خليفة وقال أنس تقرقر بطن عمر من أكل الزيت عام الرمادة وكان قد حرم على نفسه السمن فنقر بطنه بإصبعه وقال إنه ليس عندنا غيره حتى يحيا الناس وقال سفيان بن عيينة قال عمر بن الخطاب أحب الناس إلي من رفع إلى عيوبي وقال أسلم رأيت عمر بن الخطاب يأخذ بأذن الفرس ويأخذ بيده الأخرى أذنه ثم يترؤ على متن الفرس وقال ابن عمر ما رأيت عمر غضب قط فذكر الله عنده أو خوف أو قرأ عنده إنسان آية من القرآن إلا وقف عما كان يريد وقال بلال لأسلم: كيف تجدون عمر؟ فقال خير الناس إلا أنه إذا غضب فهو أمر عظيم فقال بلال: لو كنت عنده إذا غضب قرأت عليه القرآن حتى يذهب غضبه وقال الأخص بن حكيم عن أبيه أتى عمر بلحم فيه سمن فأبى أن يأكلها وقال كل واحد منهما آدم أخرج هذه الآثار كلها ابن سعد.

وأخرج ابن سعد عن الحسن قال: قال عمر: هان شيء أصلح به قوماً أن أبدلهم أميراً مكان أمير.

فصل في صفته

رضي الله عنه

أخرج ابن سعد والحاكم عن زر قال: خرجت مع أهل المدينة في يوم عيد فرأيت عمر يمشي حافياً شيخاً أصلع آدم أعسر طوالاً مشرفاً على الناس كأنه على دابة قال الواقدي: لا يعرف عندنا أن عمر كان آدم إلا أن يكون رآه عام الرمادة فإنه كان تغير لونه حين أكل الزيت.

وأخرج ابن سعد عن ابن عمر أنه وصف عمر فقال: رجل أبيض تعلوه حمرة طوال أصلع أشيب.

وأخرج عن عبيد بن عمير قال كان عمر يفوق الناس طولاً.

وأخرج عن سلمة بن الأكوع قال: كان عمر رجل أعسر يسر يعني يعتمد بيديه جميعاً.

وأخرج ابن عساكر عن أبي رجاء العطاردي قال: كان عمر رجلاً طويلاً جسيماً أصلع شديد الصلع أبيض شديد الحمرة في عارضيه خفة سبلته كبيرة وفي أطرافها صهبة.

وفي تاريخ ابن عساكر من طرق أن أم عمر بن الخطاب حنتمة بنت هشام ابن المغيرة أخت أبي جهل بن هشام فكان أبو جهل خاله.

فصل في خلافته

رضي الله عنه

ولي الخلافة بعهد من أبي بكر في جمادى الآخرة سنة ثلاث عشرة قال الزهري: استخلف عمر يوم توفي أبو بكر وهو يوم الثلاثاء لثمان بقين من جمادى الآخرة أخرج الحاكم فقام بالأمر أتم قيام وكثرت الفتوح في أيامه: ففي سنة أربع عشرة فتحت دمشق ما بين صلح وحنوة وحمص وبعلبك صلحاً والبصرة والأبلة كلاهما عنوة.

وفيها جمع عمر بالناس على صلاة التراويح قاله العسكري في الأوائل.

وفي سنة خمس عشرة فتحت الأردن كلها عنوة إلا طبرية فإنها فتحت صلحاً وفيها كانت وقعة اليرموك والقادسية.

قال ابن جرير: وفيها مصر سعد الكوفة وفيها فرض عمر الفروض ودون الدواوين وأعطى العطاء على السابقة.

وفي سنة ست عشرة فتحت الأهواز والمدائن وأقام بها سعد الجمعة في إيوان كسرى وهي أول جمعة جمعت بالعراق وذلك في صفر وفيها كانت وقعة جلولاء وهزم فيها يزيد بن كسرى وتقهقر إلى الري وفيها فتحت تكريت وفيها سار عمر ففتح بيت المقدس وخطب بالجباية خطبته المشهورة وفيها فتحت قنسرين عنوة وحلب وإنطاكية ومنبج صلحاً وسروج عنوة وفيها فتحت قرقيسياً صلحاً وفي ربيع الأول كتب التاريخ من الهجرة بمشورة علي.

وفي سنة سبع عشرة زاد عمر في المسجد النبوي وفيها كان القحط بالحجاز وسمى عام الرمادة واستسقى عمر للناس بالعباس.

أخرج ابن سعد عن نيار الأسلمي أن عمر لما خرج يستسقى خرج وعليه برد رسول الله صلى الله عليه وسلم.

وأخرج عن ابن عون قال: أخذ عمر بيد العباس ثم رفعها وقال: اللهم إنا نتوسل إليك بعم نبيك أن تذهب عنا الخل وأن تسقينا الغيث فلم يبرحوا حتى سقوا فأطبقت السماء عليهم أياماً وفيها فتحت الأهواز صلحاً.

وفي سنة ثمان عشرة فتحت جنديسابور صلحاً وحلوان عنوة وفيها كان طاعون عمواس وفيها فتحت الرها وسميساط عنوة وحران ونصيبين وطائفة من الجزيرة عنوة وقيل صلحاً والموصل ونواحيها عنوة. وفي سنة تسع عشرة فتحت قيسارية عنوة.

وفي سنة عشرين فتحت مصر عنوة وقيل مصر كلها صلحاً إلا الإسكندرية فعنوة وقال علي بن رباح: المغرب كله عنوة وفيها فتحت تستر وفيها هلك قيصر عظيم الروم وفيها أجلى عمر اليهود عن خيبر وعن نجران وقسم خيبر ووادي القرى.

وفي سنة إحدى وعشرين فتحت الإسكندرية عنوة وهماوند ولم يكن للأعاجم بعدها جماعة وبرقة وغيرها.

وفي سنة اثنتين وعشرين فتحت أذربيجان عنوة وقيل صلحاً والدينور عنوة وما سبذان عنوة وهمذان عنوة وطرابلس المغرب والري وعسكر وقومس.

وفي سنة ثلاث وعشرين كان فتح كرمان وسجستان ومكران من بلاد الجبل وأصبهان ونواحيها. وفي آخرها كانت وفاة سيدنا عمر رضي الله عنه بعد صدوره من الحج شهيداً قال سعيد بن المسيب لما نفر عمر من مني أناخ بالأبطح ثم استلقى ورفع يديه إلى السماء وقال اللهم كبرت سني وضعفت قوتي وانتشرت رعيتي فاقبضني إليك غير مضيع ولا مفرط فما انسلخ ذو الحجة حتى قتل أخرجه الحاكم.

وقال أبو صالح السمان: قال كعب الأحبار لعمر أجذك في التوراة تقتل شهيداً قال وأني لي بالشهادة وأنا بجزيرة العرب؟.

وقال أسلم: قال عمر اللهم ارزقني شهادة في سبيلك واجعل موتي في بلد رسولك أخرجه البخاري. وقال معدان بن أبي طلحة: خطب عمر فقال: رأيت كأن ديكاً نقرني نقرة أو نقرتين وإني لا أراه إلا حضور أجلي وإن قوما يأمروني أن استخلف وإن الله لم يكن ليضيع دينه ولا خلافته فإن عجل بي أمر فالخليفة شوري بين هؤلاء الستة الذين توفي رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو راض عنهم أخرجه الحاكم.

قال الزهري: كان عمر رضي الله عنه لا يأذن لسبي قد احتلم في دخول المدينة حتى كتب إليه المغير بن شعبة وهو على الكوفة يذكر له غلاماً عنده جملة صنائع ويستأذنه أن يدخل المدينة ويقول إن عنده أعمالاً كثيرة فيها منافع للناس إنه حداد نقاش نجار فأذن له أن يرسله المدينة وضرب عليه المغيرة مائة

درهم في الشهر فجاء إلى عمر يشتكي شدة الحراج فقال ما خراجك بكثير فانصرف ساخطاً يتذمر فلبث عمر ليلي ثم دعاه فقال ألم أخبر أنك تقول لو أشاء لصنعت رحي تطحن بالريح فالتفت إلى عمر عابساً وقال لأصنعن لك رحي يتحدث الناس بها فلما ولى قال عمر لأصحابه أو عديني العبد آنفاً ثم اشتمل أبو لؤلؤة على خنجر ذي رأسين نصابه في وسطه فكمن بزواية من زوايا المسجد في الغلس فلم يزل هناك حتى خرج عمر يوقظ الناس للصلاة فلما دنا منه طعنه ثلاث طعنات أخرجه ابن سعد . وقال عمرو بن ميمون الأنصاري: إن أبا لؤلؤة عبد المغيرة طعن عمر بخنجر له رأسان وطعن معه اثني عشر رجلاً مات منهم ستة فألقى عليه رجل من أهل العراق ثوباً فلما اغتم فيه قتل نفسه .

وقال أبو رافع: كان أبو لؤلؤة عبد المغيرة يصنع الأرحاء وكان المغيرة يستغله كل يوم أربعة دراهم فلقي عمر فقال: يا أمير المؤمنين إن المغيرة قد أتقل علي فكلمه فقال: أحسن إلى مولاك ومن نية عمر أن يكلم المغيرة فيه فغضب وقال يسع الناس كلهم عدله غيري وأضمر قتله واتخذ خنجراً وشحذه وسمه وكان عمر يقول أقيموا صفوفكم قبل أن يكبر فجاء فقام حذاه في الصف وضربه في كتفه وفي خاصرته فسقط عمر وطعن ثلاثة عشر رجلاً معه فمات منهم ستة وحمل عمر إلى أهله وكادت الشمس تطلع فصلى عبد الرحمن بن عوف بالناس بأقصر سورتين وأتى عمر ببيد فشربه فخرج من جرحه فلم يتبين فسقوه لبناً فخرج من جرحه فقالوا لا بأس عليك فقال إن يكن بالقتل بأس فقد قتلت فجعل الناس يثنون عليه ويقولون: كنت وكنت فقال أما والله وددت أني خرجت منها كفافاً لا على ولا لي وأن صحبة رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم سلمت لي وأثنى عليه ابن عباس فقال لو أن لي طلاع الأرض ذهباً لافتديت به من هول المطع وقد جعلتها شورى في عثمان وعلى وطلحة والزبير وعبد الرحمن بن عوف وسعد وأمر صهيباً أن يصلي بالناس وأجل الستة ثلاثاً أخرجه الحاكم . وقال ابن عباس: كان أبو لؤلؤة مجوسياً .

وقال عمرو بن ميمون: قال عمر الحمد لله الذي لم يجعل منيتي بيد رجل يدعي الإسلام ثم قال لابنه يا عبد الله أنظر ما على من الدين فحسبوه فوجدوه ستة وثمانين ألفاً أو نحوها فقال: إن وفي مال آل عمر فأده من أموالهم وإلا فاسأل في بني عدي فإن لم تف أموالهم فاسأل في قريش أذهب إلى أم المؤمنين عائشة فقل يستأذن عمر أن يدفن مع صاحبيه فذهب إليها فقالت كنت أريده تعنى المكان لنفسي ولأوثرنه اليوم على نفسي فأتى عبد الله فقال قد أذنت فحمد الله تعالى وقيل له أوص يا أمير المؤمنين واستخلف قال ما أرى أحداً أحق بهذا الأمر من هؤلاء النفر الذين توفي رسول الله صلى الله

عليه وآله وسلم وهو عنهم راض فسمى الستة وقال يشهد عبد الله بن عمر معهم وليس له من الأمر شيء فإن أصابت الإمرة سعداً فهو ذاك وإلا فليستعين به أيكم ما أمر فيني لم أعز له من عجز ولا خيانة ثم قال: أوصى الخليفة من بعدي بتقوى الله وأوصيه بالمهاجرين والأنصار وأوصيه بأهل الأمصار خيراً في مثل ذلك من الوصية فلما توفي خرجنا به نمشي فسلم عبد الله بن عمر وقال عمر يستأذن فقالت عائشة أدخلوه فأدخل فوضع هناك مع صاحبيه فلما فرغوا من دفنه ورجعوا اجتمع هؤلاء الرهط فقال عبد الرحمن بن عوف اجعلوا أمركم إلى ثلاثة منكم فقال الزبير قد جعلت أمري إلى علي وقال سعد قد جعلت أمري إلى عبد الرحمن وقال طلحة قد جعلت أمري إلى عثمان قال فخلا هؤلاء الثلاثة فقال عبد الرحمن أنا لا أريدها فأيكما يبرأ من هذا الأمر ونجعله إليه والله عليه والإسلام لينظرن أفضلهم في نفسه وليحرص على صلاح الأمة فسكت الشيخان علي وعثمان فقال عبد الرحمن اجعلوه إلى والله على لا آلوكم عن أفضلكم قالوا نعم فخلا بعلي وقال لك من القدم في الإسلام والقراية من رسول الله صلى الله عليه وسلم ما قد علمت الله عليك لئن أمرتك لتعدلن ولئن أمرت عليك لتسمعن ولتطعين قال: نعم ثم خلا بالآخر فقال له كذلك فلما أخذ ميثاقهما بايع عثمان وبايعه علي.

وفي مسند أحمد عن عمر أنه قال: إن أدركني أجلى وأبو عبيدة بن الجراح حتى استخلفته فإن سألتني ربي قلت سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول "إن لكل نبي أميناً وأميناً أبو عبيدة بن الجراح" فإن أدركني أجلي وقد توفي أبو عبيدة استخلفت معاذ بن جبل فإن سألتني ربي لم استخلفته قلت: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول "إنه يحشر يوم القيامة بين يدي العلماء نبذة" وقد ماتا في خلافته.

وفي المسند أيضاً عن أبي رافع أنه قيل لعمر عند موته في الاستخلاف فقال: قد رأيت من أصحابي حرصاً سيئاً ولو أدركني أحد رجلين ثم جعلت هذا الأمر إليه لوثقت به سالم مولى أبي حذيفة وأبو عبيدة بن الجراح.

أصيب عمر يوم الأربعاء لأربع بقين من ذي الحجة ودفن يوم الأحد مستهل المحرم الحرام وله ثلاث وستون سنة وقيل ست وستون سنة وقيل إحدى وستون وقيل ستون ورجحه الواقدي وقيل: تسع وخمسون وقيل خمس أو أربع وخمسون وصلى عليه صهيب في المسجد.

وفي تهذيب المزني كان نقش خاتم عمر كفى بالموت واعظاً يا عمر.

وأخرج الطبراني عن طارق بن شهاب قال: قالت أم أيمن يوم قتل عمر اليوم وهي الإسلام.

وأخرج عبد الرحمن بن يسار قال: شهدت موت عمر بن الخطاب فانكسفت الشمس يومئذ رجاله ثقات.

فصل في أوليات عمر

رضي الله عنه

قال العسكري: هو أول من سمي أمير المؤمنين وأول من كتب التاريخ من الهجرة وأول من أتخذ بيت المال وأول من سن قيام شهر رمضان وأول من عس بالليل وأول من عاقب على الهجاء وأول من ضرب في الخمر ثمانين وأول من حرم المتعة وأول من نهي عن بيع أمهات الأولاد وأول من جمع الناس في صلاة الجنائز على أربع تكبيرات وأول من أتخذ الديوان وأول من فتح الفتوح ومسح السواد وأول من حمل الطعام من مصر في بحر أيلة إلى المدينة وأول من أحتبس صدقة في الإسلام وأول من أعال الفرائض وأول من أخذ زكاة الخيل وأول من قال أطال الله بقاءك قاله لعلي وأول من قال أيدك الله قاله لعلي هذا آخر ما ذكره العسكري.

وقال النووي في تهذيبه: هو أول من اتخذ الدرّة وكذا ذكره ابن سعد في الطبقات قال: ولقد قيل بعده لدرّة عمر أهيب من سيفكم قال وهو أول من استقضى القضاة في الأمصار وأول من مصر الأمصار الكوفة والبصرة والجزيرة والشام ومصر والموصل.

وأخرج ابن عساكر عن إسماعيل بن زياد قال: مر علي بن أبي طالب على المساجد في رمضان وفيها القناديل فقال: نور الله على عمر في قبره كما نور علينا في مساجدنا.

فصل: قال ابن سعد اتخذ عمر دار الدقيق فجعل فيها الدقيق والسويق والتمر والزبيب وما يحتاج إليه يعين به المنقطع ووضع فيما بين مكة والمدينة بالطريق ما يصلح من ينقطع به وهدم المسجد النبوي وزاد فيه ووسعه وفرشه بالحصباء وهو الذي أخرج اليهود من الحجاز إلى الشام وأخرج أهل نجران إلى الكوفة وهو الذي أخرج مقام إبراهيم إلى موضعه اليوم وكان ملصقاً بالبيت.

فصل في نبذ من أخباره وقضاياه

أخرج العسكري في الأوائل والطبراني في الكبير والحاكم من طريق ابن شهاب أن عمر بن عبد العزيز سأل أبا بكر بن سليمان بن أبي حشمة: لأي شيء كان يكتب من خليفة رسول الله صلى الله عليه وسلم في عهد أبي بكر ثم كان عمر كتب أولاً من خليفة أبي بكر فمن أول من كتب من أمير المؤمنين فقال حدثني الشفاء وكانت من المهاجرات أن أبا بكر كان يكتب من خليفة رسول الله وكان عمر يكتب من خليفة خليفة رسول الله حتى كتب عمر إلى عامل العراق أن يبعث إليه رجلين جليدين يسألهما عن العراق وأهله فبعث إليه لبيد بن ربيعة وعدي بن حاتم فقدا المدينة ودخلا المسجد فوجدا عمرو بن العاص فقالا استأذن لنا على أمير المؤمنين فقال عمرو أنتما والله أصبتما اسمه فدخل عليه عمرو فقال السلام عليك يا أمير المؤمنين فقال: ما بدا لك في هذا الاسم؟ لتخرجن مما قلت فأخبره وقال أنت الأمير ونحن المؤمنون فجرى الكتاب بذلك من يومئذ.

وقال النووي في تهذيبه: سماه بهذا الاسم عدي بن حاتم ولبيد بن ربيعة حين وفدا عليه من العراق وقيل سماه به المغيرة بن شعبة وقيل إن عمر قال للناس أنتم المؤمنون وأنا أميركم فسمى أمير المؤمنين وكان قبل ذلك يقال له خليفة خليفة رسول الله فعدلوا عن تلك العبارة لظولها. وأخرج ابن عساکر عن معاوية بن قرة قال: كان يكتب من أبي بكر خليفة رسول الله فلما كان عمر بن الخطاب أرادوا أن يقولوا: خليفة خليفة رسول الله قال عمر: هذا يطول: قالوا: لا ولكننا أمرناك علينا فأنت أميرنا قال: نعم أنتم المؤمنون وأنا أميركم فكتب أمير المؤمنين. وأخرج البخاري في تاريخه عن ابن المسيب قال: أول من كتب التاريخ عمر بن الخطاب لسنتين ونصف من خلافته فكتب لست عشرة من الهجرة بمشورة علي. وأخرج السلفي في الطيوريات بسند صحيح عن ابن عمر عن عمر أنه أراد أن يكتب السنن فاستخار الله شهراً فأصبح وقد عزم له ثم قال إني ذكرت قوماً كانوا قبلكم كتبوا كتاباً فأقبلوا عليه وتركوا كتاب الله.

وأخرج ابن سعد عن شداد قال كان أول كلام تكلم به عمر حين صعد المنبر أن قال: اللهم إني شديد فليبي وإني ضعيف فقوني وإني بجيل فسخني. وأخرج ابن سعد وسعيد بن منصور وغيرهما من طرق عن عمر أنه قال: إني أنزلت نفسي من مال الله منزلة وإلى اليتيم من ماله: إن أيسرت استعفت وإن افتقرت أكلت بالمعروف فإن أيسرت قضيت. وأخرج ابن سعد عن ابن عمر أن عمر بن الخطاب كان إذا احتاج أتى صاحب بيت المال فاستقرضه فرجماً أعسر فيأتيه صاحب بيت المال يتقاضاه فيلزمه فيحتال له عمر وربما خرج عطاؤه فقضاه.

وأخرج ابن سعد عن البراء بن معرور أن عمر خرج يوماً حتى أتى المنبر وكان قد اشتكى شكوى فبعت له العسل وفي بيت المال عكة فقال: إن أذنتم لي فيها أخذتها وإلا فهي على حرام فأذنوا له. وأخرج عن سالم بن عبد الله أن عمر كان يدخل يده في دبرة البعير ويقول: إني لخائف أن أسأل عما بك.

وأخرج عن ابن عمر قال: كان عمر إذا أراد أن ينهي الناس عن شيء تقدم إلى أهله فقال لا أعلمن أحداً وقع في شيء مما نهيت عنه إلا أضعفت عليه العقوبة. وروينا من غير وجه أن عمر بن الخطاب خرج ذات ليلة يطوف بالمدينة وكان يفعل ذلك كثيراً إذ مر بامرأة من نساء العرب مغلقاً عليها باهما وهي تقول:

تطاول هذا الليل تسري كواكبه
وأرقتي أن لا ضجيع ألاعبه
فوالله لولا الله تخشى عواقبه
لنحزح من هذا السرير جوانبه
ولكنني أخشى رقيباً موكلاً
بأنفسنا لا يفتر الدهر كاتبه
مخافة ربي والحياء يصدني
وأكرم بعلي أن تنال مراتبه

وأخرج إلى عماله بالغزو أن لا يغيب أحداً أكثر من أربعة أشهر. وأخرج ابن سعد عن زاذان عن سلمان أن عمر قال له: أملك أنا أم خليفة؟ فقال له سلمان: إن أنت جبيت من أرض المسلمين درهماً أو أقل أو أكثر ثم وضعته في غير حقه فأنت ملك غير خليفة فاستعبر عمر.

وأخرج عن سفيان بن أبي العرجاء قال: قال عمر بن الخطاب: والله ما ادري أخليفة أنا أم ملك فإن كنت ملكاً فهذا أمر عظيم فقال قائل يا أمير المؤمنين إن بينهما فرقاً قال: ما هو؟ قال الخليفة لا يأخذ إلا حقاً ولا يضعه إلا في حق وأنت بحمد الله كذلك والملك يعسف الناس فيأخذ من هذا ويعطى هذا فسكت عمر.

وأخرج عن ابن مسعود رضي الله عنه قال: ركب عمر فرساً فانكشف ثوبه عن فخذه فرأى أهل نجران بفخذه شامة سوداء فقالوا هذا الذي نجد في كتابنا أنه يخرجنا من أرضنا. وأخرج عن سعد الجاري أن كعب الأحمبار قال لعمر: إنا لنجدك في كتاب الله على باب من أبواب جهنم تمنع الناس أن يقعوا فيها فإذا مت لم يزالوا يقتحمون فيها إلى يوم القيامة.

وأخرج عن أبي معشر قال: حدثنا أشياخنا أن عمر قال: إن هذا الأمر لا يصلح إلا بالشدة التي لا

**EK 3: TÂRÎHU'L-HULEFÂ'NIN TTK KÜTÜPHÂNESİ
YAZMA, NR.100'DE BULUNAN 1871 TARİHLİ
TÜRKÇE/OSMANLICA TERCÜMESİNDEN ÖRNEKLER**

كتاب تاريخ

مولانا
السيد جمال
الدين الامير

الملك الشاه

من نفع الله تعالى
ابراهيم بن
محمد بن
عادل بن

100

Handwritten notes and signatures in the bottom left corner, including the name 'عادل بن محمد بن ابراهيم بن نفع الله تعالى'.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اما بعد حمد الله الذي وعدتوني واوعد فقهاء والصلاة والسلام على سيدنا محمد سيد الشرفاء ومسود الخلفاء وعلى اله وصحبه اهل الكارم والوقاه **هذا** تاريخ لطيف ترجمت فيه الخلفاء امراء المؤمنين القائمين بامر الامة من عهد ابي بكر الصديق الي عهدنا هذا على ترتيب زمانهم الاول فالاول وذكر في ترجمة كل منهم ما وقع في ايامه من الحوادث المستغربة ومن كان في ايامه من ايامه الدين واعلام الائمة **والداعي** لتأليف هذا الكتاب امور منها ان الاحاطة بتراجم اعيان الامة مطلوبة ولذوي المعارف محبوبة **وقد** جمع جماعة نوارح ذكر وافها اعيان مختلطين ولم يستوفوا واستيفاء ذلك بوجوب الطول والملال **خرايت** ان افراد كل طائفة في كتاب اقرب الي الفائدة لمن يريد تلك الطائفة خاصة واسهل في التحصيل فاوردت **كتابا** في الانبياء صلوات الله عليهم **وكتابا** في الصحابة ملخصا من الاصابة لشيخ الاسلام ابي الفضل بن حجر **وكتابا** حافلا في طبقات المفسرين **وكتابا** وجيزا في طبقات الحفاظ لخصته من طبقات الذهبي **وكتابا**

جليلا في طبقات النحاة واللغويين لم يؤلف قبله مثله **وكتابا** في طبقات الاصوليين **وكتابا** جليلا في طبقات الاولياء **وكتابا** في طبقات الفرضيين **وكتابا** في طبقات البيانيين **وكتابا** في طبقات الكتاب اعني ارباب الانشاء **وكتابا** في طبقات اهل الخط المنسوب **وكتابا** في شعر العرب الذي يحجج بكلامهم في العربية **وهذه** تجميع غالب اعيان الامة والكتبت في طبقات الفقهاء بما الفه الناس في ذلك لكثرته والاستغناء به وكذلك الكتبت في القرايطقات الذهبية واما الفقهاء فهم داخلون فيمن تقدم ولم يبق من الاعيان الا الخلفاء مع تشويق النفوس الي اخبارهم فاخرت لهم هذا **الكتاب** ولم اورد احدا ممن ادعي الخلفاء حروجا ولم يتم له الامر ككثير من العلويين وقليل من القبايين ولم اورد احدا من الخلفاء العبيديين لان امامتهم غير صحيحة لامور منها انهم غير فرقيين وانما كان يسميهم بالقاطنين جملة العوام والامخدهم مجوسي **قال** القاضي عبد الجبار البصري اسم جد الخلفاء المصريين سعيد وكلف ابوه يهوديا حدا اذ اسلامية من عمال حماة **وقال** القاضي ابو بكر الباقلائي القداح جد عبيد الله الذي سمي بالمهدي كان مجوسيا ودخل عبيد الله المغرب وادعى انه علوي ولم يعرفه احد من علماء السب وسماهم جملة الناس قاطنين **وقال** ابن خلكان اكثر اهل العلم لا يصحون نسب المهدي عبيد الله جد خلفاء مصر حتى ان العزيز ابن العزيز

اول ولايته سعد المنبر يوم الجمعة فوجد هناك ورقة **فيها مكتوب**

- انا سمعنا نسبا منكرا • ينسب عظيم المنبر في الجامع
- ان كنت فيما تدعي صادقا • فاذا ذكرنا بعد الاب السابع
- وان ترد تحقيق ما قلته • فاشتب لنا نفسك كالطابع
- اولادع الاسباب مستوف • وادخل بنا في النسب الواسع
- فان انساب بني هاشم • يقصر عنها طمع الطامع

وكتب العزيرابي الاموي صاحب الاندلس كما باسبه فيه ووجهه
فكتب اليه الاموي اما فانك قد دعرتنا هجوتنا فلو عرفناك
 لاجبتناك فاشدد ذلك على العزير ووجهه عن الجواب يعني انه وعي
 لا تعرف قبيلته **وقال** الذهبي المحققون متفقون على ان عبيد
 الله المهدي ليس بعولوي **وما احسن ما قال** حفيده المعز
 صاحب القاهرة وقد سألته بن طباطبا العلوي يسئهم فجدب
 نصف سيفه من العمد وقال هذا نسبي ونشر على الحاضرين
 والامر بالذهب **وقال** حسبي ومنها ان اكثرهم زنادقة
 خارجون عن الاسلام منهم من اظهر سب الانبياء ومنهم من اباح
 الخمر ومنهم من امر بالسجود له ولغيرهم رافضي خبيث لئيم
 يامر بسب الصحابة ومثل هؤلاء لا تنفقد طريقتهم ولا يفتح لهم
 امامة **قال** القاضي ابو بكر الباقلاني كان المهدي عبيد الله ما
 طنبها حينئذ صرحا على ازالة ملة الاسلام اعدم العلماء والفقهاء
 ليتمكن من اعواء الطلق وجاء اولاده على سلو به اباحوا الخمر
 والفروج وانشاءوا الرخص **وقال** الذهبي كان القائم ابن

المهدي

المهدي شكر من ابيه زنديقا ملعونا اظهر سب الانبياء **قال**
 وكان العبيد يون عظيم ملة الاسلام شر من التتر **وقال** ابو
 الحسن القاسبي ان الذين قتلهم عبيد الله وبنوه من العلماء والعباد
 اربعة الاف رجل ليرد بهم عن الترضي عن الصحابة فاخاروا الموت
 وياخذوا لو كان رافضيا فقط ولكنه زنديق **وقال** القاضي
 عياض سيثل ابو محمد الفيراني من علماء المالكية ممن اكرهه بنو عبيد
 يعني خلفا مصر على الاحول في دعوتهم او يقتل قاخجار القتل ولا يعذب
 احد لهذا الامر كان اول دحوهم قبل ان يعرف امرهم واما بعد
 فقد وجب الفرار فلا يعذب احد باخوف بعد اقامته لان المقام
 في موضع يطلب من اهله تعطيل الشرايع لا يجوز انما اقام من
 اقام من الفقهاء على المباشرة لهم ليلا يجنوا المسلمين حد ودمهم
 فيقتلونهم عن دينهم **وقال** يوسف الرعيبي جمع العلماء بالقبور
 على ان حال بني عبيد الله حال المرتدين والونادفة لما اظهروا
 من خلاف الشريعة **قال** ابن خلكان وقد كانوا يدعون على
 المغيبات واخاروهم في ذلك مشهورون حتى ان العزير صعد بوا
 اليه المنبر فرأى ورقة فيها مكتوب

- بالظلم والجور قدر مديننا • وليس بالكثر والحماقة
- ان كنت اعطيت علم غيب • فقل لنا كتاب البطاقة

وكتب اليه امرأة قصة فيها بالذي اعز اليهود بميشا والفساري
 باين فسطور واذل المسلمين بك الا نظرت في امري وكان ولي
 ميشا عاملا بالشام وابن فسطور بمصر **ومنها** ان مباحثهم صدمت

الفساري

والامام العباسي قائم موجود سابق البيعة فلا تقع اذ لا تقع البيعة
 لاهاميين في وقت واحد والصححة المتقدمة **ومنها** ان الحد يث
 ورد بان هذا الامراء وصل الي بني العباس لا يخرج عنهم حتى يسلموه
 الي عيسى بن مريم او المهدي فعلم ان من ضمنى بالخلافة مع قيامهم
 خارج باع **فلمدة** الامور لم اذ كراحد من العبيد بين ولا غيرهم
 من الخوارج انما ذكرت للطفيفة المتفق بصحة امامته وعقد بيئته
وقد قدمت في اول الكتاب فصلا لايها فوايد مهمه وما اوردته
 من الوقايع العربية والحوادث العجيبة فهو ملخص من تاريخ الحافظ
 الذهبي والمهرة في امن عليه والله المستعان **فصل**
في بيان كونه صلى الله عليه وسلم لم يستخلف وستر ذلك
قال البزار في مسنده حدثنا عبد الله بن وضاح الكوفي
 حدثنا يحيى بن ايمان حدثنا اسرائيل بن ابي اليقطين عن ابي وائل
 عن جديفة **قال** قالوا يا رسول الله الاستخلف علينا **قال**
 اي استخلف عليكم فتعصو في خيفتي ينزل عليكم العذاب **اخرجه**
 الحاكم في المستدرک و ابو اليقطين ضعيف **واخرج** الشيخان
 عن عمر انه قال حين طعن ان استخلف فقد استخلف من هو خير مني
 يعني ابا بكر وان اترككم فقد ترككم من هو خير مني رسول الله صلى
 الله عليه وسلم **واخرج** احمد والبيهقي في دلائل النبوة بسند
 حسن عن عمر بن سفيان **قال** لما ظهر علي يوم الجمل **قال**
 يا ايها الناس ان رسول الله صلى الله عليه وسلم لم يرد النبي في هذه
 الامارة شيئا حتى راى من الراي ان استخلف عمر فاقام واستقام

اي استخلف
 ابا بكر
 حتى يرضى
 ابا بكر فاقام
 ابا بكر فاقام
 ابا بكر فاقام
 ابا بكر فاقام

حتى ضرب الدين بخراجه **قال** ان افوا ما طلبوا الدنيا فكلت امور يفتي
 الله فيها **واخرج** الحاكم ومحمد والبيهقي في الدلائل عن ابي وائل
قال قيل لعلي لا استخلف علينا **قال** ما استخلف رسول
 الله صلى الله عليه وسلم فاستخلف ولكن ان يرد الله بالناس خيرا
 فيجمعهم بعدي على حريم كما جمعهم بعديهم على حريمهم **قال**
 الذهبي وعند الرافضة ابا طيل في انه عهد الي علي وقد قال
 هديل بن شرحبيل كان ابو بكر يامر علي وصي رسول الله صلى
 الله عليه وسلم وذا ابو بكر انه وجد عهدا من رسول الله صلى الله
 عليه وسلم يخبرم انفة بخرام **اخرجه** ابن سعد والبيهقي في الدلائل
واخرج ابن سعد عن الحسن **قال** قال علي لما قبض النبي صلى الله
 عليه وسلم قد قدم ابا بكر في الصلاة **وقال** البخاري في تاريخه
 روي عن ابن جهمان عن سفيان ان النبي صلى الله عليه وسلم قال
 لا يبي بكر وعمر وعثمان هؤلاء الخلفاء من بعدي **قال** البخاري
 ولم يتابع علي هذا الا ان عمر وعلياً قال لا يستخلف النبي صلى الله عليه
 وسلم اتيه والحد يث المذكور **اخرجه** ابن حبان **قال** حدثنا
 ابو يعلى حدثنا يحيى الطائي حدثنا احمر عن سعيد بن جهمان
 عن سفيان **قال** لما بي رسول الله صلى الله عليه وسلم المسجد
 وضع في البنا حجر او قال لا يبي بكر صنع حجر ك الى جنب حجري فشر
 قال هؤلاء الخلفاء بعدي **قال** ابو زرعة اسناده لا باس
 به وقد اخرجوه للحاكم في المستدرک ومحمد والبيهقي في الدلائل
 وغيرها **قلت** ولا منافاة بينه وبين قول عمر وعلي انه لم

جمها

نظرنا في ما رواه جدينا النبي
 صلى الله عليه وسلم

نا فرضنا لدنيا نامة رضي
 رسول الله صلى الله عليه وسلم
 لدنيا فقد متنا ابا بكر

جمها

قال عمر صنع حجر ك الى جنب حجري
 ابي بكر قال نعمان في
 حجر ك الى جنب حجري عمر

يستخلف لامرأه عند الوفاة لم يتفق على استخلاف احد وهذه
 اشارة وقعت قبل ذلك فهو قوله في الحديث الآخر عليكم بسنتي وسنة
 الخلفاء الراشدين من بعدي **خرج** الحاكم من حديث الربيع بن
 ابن سارية وكفوله اقدم واما الذين من بعدي ابي بكر وعمر وغير ذلك
 من الاحاديث المشهورة الى الخلافة **فصل**
في بيان الامة من قریش والخلافة فيهم قال ابو داود
 الطيالسي في نسخة حدثنا سفيان بن عيينة عن زر عن سيار بن مهران
 عن ابي بردة **قال قال** رسول الله صلى الله عليه وسلم الامة
 من قریش ما حكموا فعدلوا وودعوا فواوا واسترحوا فروعوا **خرج**
 الامام احمد بن منيع حدثنا محمد بن الطيب حدثنا معوية بن صالح
 حدثنا ابو مريم الانصاري عن ابي هريرة **قال قال** رسول الله
 صلى الله عليه وسلم الملك في قریش والقضأ في الانصار والاذان في
 الحبشة اسناده صحيح **وقال** الامام احمد في مسنده حدثنا
 الحكم بن نافع حدثنا اسما عيل بن عياش عن صفيم بن زرعة عن شرح
 عن كثير بن مرة عن عتبة بن عبدان النبي صلى الله عليه وسلم **قال**
 الخلافة في قریش والحكم في الانصار والدعوة في الحبشة رجاله
 موثقون **وقال** البراء حدثنا ابراهيم بن هاشم في حديثنا القيص
 ابن الفضل حدثنا مسعود عن سلمة بن كهيل عن ابي صادق عن ربيعة
 ابن ناجد عن ابي ابي طالب **قال قال** رسول الله صلى الله عليه
 وسلم الامر من قریش ابرها امرا وخبأها امرا وخبأها امرا **فصل**
قال الامام احمد حدثنا محمد بن

في بيان الامة من قریش والخلافة فيهم قال ابو داود الطيالسي في نسخة حدثنا سفيان بن عيينة عن زر عن سيار بن مهران عن ابي بردة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الامة من قریش ما حكموا فعدلوا وودعوا فواوا واسترحوا فروعوا

حماد بن سلمة حدثنا سعيد بن جبرهان عن سفيانة **قال سمعت**
 رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول الخلافة ثلاثون عاما ثم يكون
 بعد ذلك الملك **اخرجه** اصحاب السنن وصححه ابن حبان وغيره
قال العلم لم يكن في الثلاثين بعد النبي صلى الله عليه وسلم الا خلفاء
 الاربعة وايام الحسن **وقال** البراء حدثنا محمد بن سفيان
 حدثنا مجمع بن حسان حدثنا يحيى بن حمزة عن مخلول عن ابن ثعلب
 عن ابي عبيدة بن الجراح **قال قال** رسول الله صلى الله عليه
 وسلم ان اول دينكم بدء نبوة ورحمة ثم يكون خلافة ورحمة
 ثم يكون ملكا وجبرية حديث حسن **وقال** عبد الله بن احمد
 حدثنا محمد بن ابي بكر المقدمي حدثنا يزيد بن زريع حدثنا ابن
 عون عن الشعبي عن جابر بن سمرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال
 لا يزال هذا الامر عن يرا يضر ونظام من نواهم عليه الي اثني
 عشر خليفة كلهم من قریش **اخرجه** الشيخان وغيرهما وله طرق
 والفاظ منها لا يزال امر الناس ما ضيا ما ولهم اثني عشر رجلا
 ومنها ان هذا الامر لا ينقض حتى يمضي فيهم اثني عشر
 خليفة ومنها عند لا يزال الاسلام عن يرا ضيا الي اثني عشر
 خليفة ومنها عند البراء لا يزال امر امتي قايما حتى يمضي اثني
 عشر خليفة كلهم من قریش ومنها عند ابي داود زيادة فلما رجع
 الي منزله اتته قریش فقالوا ثم يكون ما **ا قال** ثم يكون
 الهروج ومنها عند لا يزال هذا الدين قايما حتى يكون عليكم
 اثنا عشر خليفة كلهم مجتمع عليهم الامة وعند احمد والبراء عند

في بيان الامة من قریش والخلافة فيهم قال ابو داود الطيالسي في نسخة حدثنا سفيان بن عيينة عن زر عن سيار بن مهران عن ابي بردة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الامة من قریش ما حكموا فعدلوا وودعوا فواوا واسترحوا فروعوا

عزوه

حسن عن ابن مسعود انه سئل كم يملك هذه الامة من خليفة
 فقال لو سألنا عنها رسول الله صلى الله عليه وسلم **قال** اثني
 عشر كعبة نقباً بنى اسرائيل **قال** القاضي عياض لعل المراد بالاثني
 عشرة في هذه الاحاديث وما شابهها انهم يكونون في مدة عشرة
 الخلافة وقوة الاسلام واستقامة امورهم والاجتماع علي من
 يقوم بالخلافة وقد وجد هذا فيمن اجتمع عليه الناس لئلا ان
 اضطرب امر بني امية ووقفت بينهم الفتنة زمن الوليد بن يزيد
 فانضلت بينهم الى ان قامت الدولة العباسية فاستاصلوا
 امرهم **قال** شرح الاسلام بن حجر في شرح البخاري كلام القاضي
 عياض احسن ما قيل في الحديث وارحمه لتأييد بقوله في بعض
 طرق الحديث الصحيحة كلام يجتمع عليه الناس وايضاح ذلك
 ان المراد بالاجتماع انقيادهم لبيعتهم والذي وقع ان الناس
 اجتمعوا علي ابي بكر ثم عمر ثم عثمان ثم علي ان وقع امر الحكيم
 في صين فنسي معاوية يومئذ بالخلافة ثم اجتمع الناس علي
 معاوية عند صلح الحسن ثم اجتمعوا علي ولد يزيد ولم ينتظم
 للحسين امر بل قتل ذلك ثم لمات يزيد وقع الاختلاف الي
 ان اجتمعوا علي عبد الملك بن مروان بعد قتل بن الزبير ثم اجتمعوا
 علي اولاده الاربعة الوليد سليمان يزيد هشام والحل
 بين سليمان ويزيد عمر بن عبد العزيز هؤلاء سبعة بعد
 الخلفاء الراشدين والثاني عشرة هو الوليد بن يزيد بن عبد الملك
 اجتمع الناس عليه لماتت عمه هشام فولي خوارج سين ثم قاموا

قتلوه وانشر الفتن وتغيرت الاحوال من يومئذ ولم يتفق
 ان يجتمع الناس علي خليفة بعد ذلك لان يزيد بن الوليد الذي
 قام علي بن عمه الوليد بن يزيد لم تطل مدته بل ثار عليه قبل
 ان يموت ابن عمه ابيه مروان بن محمد بن مروان ولما مات
 يزيد ولي اخوه ابراهيم فغلبه مروان ثم ثار علي مروان بنوا
 العباس السفاح ولم تطل مدته مع كثرة من ثار عليه ثم ولي
 اخوه المنصور فطالت مدته لكن خرج عنهم المغرب الاقبي
 باستيلاء الروميين علي الاندلس واستمر في ايديهم متعلبين
 عليها الي ان سمو بالخلافة بعد ذلك وانقرض الامرا الي ان لم
 يبقى من طلائفة الا الاسم في البلاد بعد ان كانوا في ايام بني عبد
 الملك بن مروان يحيط بالخليفة في جميع اقطار الارض شرقا
 وغربا يمتينا وشمالا فيما غلب عليه المسلمون ولا يتولي احدي
 بل من البلاد كلها الامارة علي شئ منها الا بالمرحلة والخليفة ومن
 انقرض الامران كان في المائة الخامسة بالاندلس وحدها
 ستة افسس كلهم يتسمى بالخلافة ومهم صاحب مصر العبيدي
 والمعباسي ببغداد خارجا عن من كان يدعي الخلافة في اقطار
 الارض من العلوية والخوارج **قال** فعلي هذا التاويل يكون
 المراد بقولي ثم يكون الهرج يعني القتل الناشئ عن الفتن
 وقوعا فاشيا ويستمر ويزداد وكذا كان وقيل المراد وجود
 اثنا عشر خليفة في جميع مدة الاسلام الي يوم القيامة يعملون
 بالحق وان لم تتوال ايامهم **ويؤيد هذا** ما اخرج مسدد

٦
 الى ان قتل مروان بن
 بني العباس مع

وعلي هذا

الحدابي

في مسنده الكبير عن ابي جلد انه قال لا تهللك هذه الامة
 حتى يكون منها اثني عشر خليفة كلهم يجعل بالهدى وود بن الحق منهم
 رجلان من اهل بيت محمد وعلي هذا فالمراد بقوله ثم يكون الهجوع
 اي الفتن المودنة بقيام الساعة من خروج الدجال وما بعد انتهى
قلت وهذا علي فقد وجد من الاثني عشر خلفا الاربعه والخصن
 ومعاوية وابن الزبير وعمر ابن عبد المنز هو لا ثمانية ويحتمل
 ان يضم اليهم المهدي من العباسيين لانه فيهم كهم بن عبد العزيز
 في بني امية وكذلك الظاهر لما آتاه من العدل وسبق الاثنان
 المنتظران احدهما المهدي لانه من آل بيت محمد **فصل**
في الاحاديث المذنبه بخلافه بن امية قال
 الترمذي حدثنا محمد بن عبدان حدثنا ابو داود الطيالسي حدثنا
 القاسم بن الفضل الخالفي عن يوسف بن سويد **قال** قام رجل
 الي الحسن بن علي بعد ما بايع معاوية فقال سوذت وجوهك
 المؤمنين فقال لا توذيني رحمتك الله فان النبي صلى الله عليه وآله
 اذ بي بني امية علي منزه فساءه ذلك فتركت انا اعطيناك الكوثر
 وتركت انا انزلناه في ليلة القدر وما ادراك ما ليلة القدر ليلة
 القدر حيز من الف شهر عمل كما بعدك بنو امية يا محمد **قال**
 القاسم فصد فاذا هي الف شهر لا تزيد ولا تنقص **قال**
 الترمذي هذا حديث عزيز لان فقه الامم حديث القاسم
 وهو ثقة ولكن شيخه مجهول **واخرج** هذا الحديث للحاكم
 في مستدركه وابن جرير في تفسيره **قال** الحافظ ابو الجراح

بدر

بن سعد صح

وهو حديث منكرو وكذا قال ابن كثير **قال** ابن جرير في تفسيره
 حدثت عن محمد بن زبانه حدثنا عبد المهيمن بن عباس بن مهدي
 حدثني ابي عن جدي **قال** راي رسول الله صلى الله عليه وسلم
 بن الحكم بن ابي العاص يترون علي منزه نرو القدره فساءه ذلك
 فما السجع ضاحكا حتى مات وانزل الله في ذلك وما جعلنا الوريا
 التي اريناك الا فتنة للناس اسناده ضعيف لكن له شواهد
 من حديث عبد الله بن عمر ويعلي بن مرة والحسين بن علي وغيرهم
 وقد اوردت في كتابي في كتاب التفسير المسند واشترت اليها
 في كتاب اسباب النزول **فصل**
في الاحاديث المبشرة بخلافه بن امية قال
 البراز حدثنا يحيى بن معلى بن منصور حدثنا ابو بكر بن ابي
 شيبة حدثنا محمد بن اسماعيل بن ابي فديك عن محمد بن عبد
 الرحمن العامري عن سهيل بن ابيه عن ابي هريرة **قال**
 قال رسول الله صلى الله عليه وسلم للعباس فيكم النبوة والملكة
 العامري ضعيف وقد اخرج ابو نعيم في دلائل النبوة وابن
 عدي في الكامل وابن عساكر من طريق عن ابن ابي فديك **وقال**
 الترمذي حدثنا ابراهيم بن سعيد الجوهري حدثنا عبد الوهاب
 ابن عطاء بن ثور بن يزيد عن مكيول عن كريب عن ابن عباس
قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم للعباس اذا كان
 غداة الاثنين فأتيت انت وولدك فعدوا غدونا معه والبسنا
 كسائهم **قال** اللهم اغفر للعباس وولد مغفرة ظاهرة وباطنة

الحدابي
الله أكبر
الله أكبر
الله أكبر

لا تقادر ذنبا اللهم احفظه في ولده هكذا **اخرجه** الترمذي
 في جامعه وزاد رزين العبدي في اخره واجعل الخلافة باقية
 في عقبه **قلت** هذا الحديث والذي قبله اصل ما ورد
 في هذا الباب **وقال** الطبراني حدثنا احمد بن محمد بن يحيى
 ابن حمزة حدثنا السحق عن ابراهيم ابي النضر عن يزيد بن ربيعة
 عن ابي الاشعث عن ثوبان **قال** قال رسول الله صلي
 الله عليه ولم رايت بني مروان يتعاودون علي منبري فسا في
 ذلك ورأيت بني العباس يتعاودون علي منبري فسرتي ذلك
 المعاد والتداول **وقال** ابو نعيم في الطلية حدثنا محمد
 ابن المظفر حدثنا عمر بن الحسن بن علي حدثنا عبد الله بن احمد بن
 سعيد حدثنا محمد بن صالح العدوي حدثنا ابن جعفر التميمي حدثنا
 عبد الهون بن عبد الصمد العمي اخبرني علي بن يزيد بن جده ان
 عن سعيد بن المسيب عن ابي هريرة **قال** حج رسول الله صلي
 عليه ولم تعلقاه العباس فقال الا يشرك يا ابا الفضل **قال**
 بلي يا رسول الله قال ان الله افترخ في هذا الامر و بذرتك
 يخرجه اسناده ضعيف **وقد ورد** من حديث علي باسناد
 اضعف من هذا **اخرجه** ابن عساكر من طريق محمد بن بولس
 الكندي وهو وصلى عن ابراهيم بن سعيد الاشقر عن خلف بن
 خليفة عن ناسم عن محمد بن الحنفية عن علي ان رسول الله صلي
 الله عليه ولم **قال** العباس ان الله فتح الامر بي وخرجه
 بولدك **ورد** ايضا من حديث ابن عباس **اخرجه** الخطيب

ابن ع

عنه

في تاريخه ولفظه بك يفتح هذه الامرو وبك يحتم وسيا في سند
 في ترجمة المهدي بالله **ورد** ايضا من حديث عمار بن ياسر
 اخرج الخطيب **وقال** في الحلبة حدثنا محمد بن المظفر حدثنا
 نصر بن محمد **قال** صالح عن ابيه عن عمرو بن دينار عن جابر
 بن عبد الله **قال** قال رسول الله صلي الله عليه ولم يكون
 من ولد العباس ملوك يكون امراتي عمر بن راشد ضعيف
وقال ابو نعيم في الدلائل حدثنا الحسن بن اسحق بن ابراهيم
 بن زيد حدثنا المنصور بن نصر بن المنصور حدثنا احمد بن راشد
 ابن جسيم عن حنظلة عن طاووس عن ابن عباس **قال** حدثتني
 ام الفضل **قالت** مررت بالبي صلي الله عليه فقال انك
 حامل بسلام فاذا ولدت فأتيني به فلما ولدت اتيت النبي
 صلي الله عليه ولم فاذنه اليميني واقام في اذنه اليسري
 والباة من ريقه وسماه عبد الله **وقال** الذهبي في الخلفاء
 فاخرجت العباس فذكر ذلك لرسول الله صلي الله عليه ولم فقال
 هو ما خبرتك هذا ابو الخلفا حتى يكون منهم المهدي حتى
 يكون منهم من يصلي بعيسى بن مريم عليه السلام **وقال** الديلمي
 في مسند الفردوس اخبرنا عماد بن عبد الله كتابه اخبرنا
 الحسين بن فضالة حدثنا عبد الله بن احمد بن يعقوب الغفري
 حدثنا العباس بن علي النسائي حدثنا يحيى بن عبد الرازي
 حدثنا سهل بن تمام حدثنا الحرث بن شبل حدثنا ام النعمان
 عن عائشة مرفوعا سيكون لولده العباس راية ولن يخرج من

لا حدثنا علي بن احمد السوي
 حدثنا عمر بن راشد حدثنا
 عبد الله بن محمد بن مع

الفلاح حتى يكون منهم

أيد بهم ما قاموا الحق **وقال** الدارقطني في الأفراد حدثنا
 عبيد الله بن عبد الصمد بن المهدي حدثنا محمد بن هارون
 السعدي حدثنا أحمد بن إبراهيم الأنصاري عن أبي بصير
 بن سليمان الهاشمي سمعت المنصور يقول حدثني أبي عن جدي
 عن ابن عباس أن النبي صلى الله عليه وسلم **قال** للعباس إذا
 سكن بنوك السوداء واليسوا السوداء وكان شيعتهم أهل
 خراسان لم يزل الأمر فيهم حتى يدفوه إلى عيسى بن مريم
 أحمد بن إبراهيم ليس بشيء وشيخه مجهول والحديث ضعيف
 بمره حتى أن ابن الجوزي ذكر في الموضوعات **أخرجه** الطبراني
 في الكبير عن أحمد بن داود المكي عن محمد بن اسماعيل بن عون
 النبلي عن الحرث بن معوية بن الحرث عن أبيه عن جده أبي بصير
 عن أم سلمة مرفوعا للحلافة في ولد عيسى بن علي حتى يسلموها إلى
 المسيح **وأخرجه** الديلمي من وجه آخر عن أم سلمة **وقال** العقيلي
 في كتاب الضعفاء حدثنا أحمد بن سعيد الجبيري حدثنا عبد العزيز
 ابن بكار بن عبد العزيز بن أبي بكر عن جده أبي بكر مرفوعا
 ببلي ولد العباس من كل يوم يلبه بنوا أمية يومين ولكل شهر
 شهرين **هذا** الحديث أورده ابن الجوزي في الموضوعات وأما
 بيكار وليس كما قال فإن بكار لم يتهم بكذب ولا وضع بل فيه ابن
 عدتي هو من جملة الضعفاء الذين يكتب حديثهم ثم **قال**
 وأرجعوا أنه لا بأس به ولعمري فليس معنى الحديث ببعيد فإن
 دولة العباسيين في حال علوها ونفوذ كلمتها في أقطار الأرض ثم

وله شواهد صح

أحمد بن عيسى حدثنا
 إبراهيم بن محمد
 العوفي حدثنا أحمد

قال صح

وغيره

وغيرها ما عدا أقصى المغرب كانت من ستة بضع وثلاثين ومائة
 إلى ستة بضع وتسعين ومائتين حتى توفي المعتذر وفي أيامه
 انحزم النظام وخرجت المغرب بأسرها عن أمن ثم تتابع الفساد
 والاختلال في دولته وبعده كما سياتي فكانت أيام غموح مملكتهم
 مائة وبضعا وستين سنة وهي ضعف أيام بني أمية الفاشحة
 فالحفا كانت اثنتين وثمانين سنة منها تسع سنين لا أمر بها إلا
 الزبير أكثر فصيقت ثلاثا وثلاثين سنة وكسر وهي ألف شهر
سورة وجدت للحديث شاهد **قال** الزبير بن بكار في
 الموقفيات حدثني علي بن صالح عن جدي عبد الله بن مصعب
 عن أبيه عن ابن عباس أنه قال لمعاوية لا تملك يوم ما لا
 ملكا يومين ولا شهر الملكا شهرين ولا حولا إلا ملكا حولاين
وقال الزبير بن بكار في الموقفيات حدثني علي بن المغيرة
 عن ابن الكلبي عن أبيه عن أبي صالح عن أبي بصير عن ابن عباس
قال الروايات السوداء لنا أهل البيت **وقال** لا يجيء
 هلاكها إلا من قبل المغرب **وقال** ابن عساكر في تاريخ دمشق
 أنبا نا أبو القاسم بن بيان أخبرنا عبد الله بن سوار الغنوي حدثنا
 أبو الأشهب جعفر بن حيان عن أبي رجاء العطاردي عن عبد الله
 ابن عباس عن أبيه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم **قال** له اللهم
 انصر العباس وولد العباس قالها ثلاثا ثم قال يا عم أما شعرت
 أن المهدي من ولدك موقعا أرضيا مرصيا الكندي وضاع **وقال**
 ابن سعد في الطبقات حدثنا محمد بن عمر حدثنا عمر بن عتبة الليثي

أحمد بن محمد بن عيسى
 بن يوسف الكندي حدثنا صح

عن نضبة مولي ابن عباس عن ابن عباس **قال** ارسل العباس بن عبد المطلب الي بن عبد المطلب فجمعهم عنده وكان على عنده بمنزلة لم يكن احدها فقال العباس يا ابن اخي اني قد رايت رايا لم احب ان اقطع فيه شيا حتى استشيرك فقال كما هو قال تدخل على النبي صلى الله عليه وسلم فتسأله الي من هذا الامر من بعد فان كان فينا لم نسلمه والله ما بقي في الارض منا طارق وان كان في غيرنا لم نطلبها بعد ابد **قال** على ياعم وهل هذا الامر الا اليك وهل احد ينازعك في هذا الامر **فصل**

قال الديلمي في مسند الفردوس اخبرنا ابو منصور بن خبيرون اخبرنا احمد بن علي اخبرنا بشر بن عبد الله الرومي حدثنا ابو بكر محمد بن جعفر القاسمي يعرف بعقدته **قال** قريء علي ابو شاكر مسند بن عبد الله حدثنا الحسن بن يزيد حدثنا بن المهيار حدثنا الاعمش حدثنا ابراهيم بن جعفر الانصاري حدثنا ابن مالك مرفوعا اذا اراد الله ان يخلق خلقا لخلق الله مسخ على ناصيته خميسة مسندة ذاهب الحديث متروك وقد ورد من حديث ابي هريرة **خرج** الديلمي من ثلاث طرق عن ابي ذيب عن صالح مولي المؤمنين عن ابي هريرة مرفوعا **فصل** في شان الردة النبوية التي تدلواها الخلفاء الي اخر وقت **خرج** السليفي في الطيوريات بسندك الي الاصمعي عن ابن عمر بن العلاء ان كعب بن زهير لما اشهد النبي صلى الله عليه وسلم فصيده تبا بت سعاد رجي اليه بردة كانت عليه

في نسخة من نسخة
مكرر في نسخة من نسخة

فلما كان زمن معاوية كتب الي كعب بن عتبة بردة رسول الله صلى الله عليه وسلم بعشرة الاف درهم فابي عليه فلما مات كعب بعث معاوية الي اولاده بعشرة الف درهم واخذ منهم البردة التي هي عند الخلفاء الي اليوم وهكذا قاله خلائق اخرون **واما** الذهبي فقال في تاريخه ما البردة التي عند الخلفاء العباس فقال قال يونس بن بكير عن ابي يحيى في قصة عزوة بتوك ان النبي صلى الله عليه وسلم اعطى اهل ايلة بردة مع كتابه الذي كتب لهم امانا لهم فاشترها ابو العباس السفاح بثلاثمائة دينار **قلت** فكان التي اشترها معاوية فقدت عند وال دولة بني امية **واخرج** الامام احمد في الزهد عن عزوة ابن الزبير ان ثوب رسول الله صلى الله عليه وسلم الذي كان يخرج فيه للوفد مرده احصى في طوله اربعة اذراع وعرضه ذراعان وشبهه هو عند الخلفاء قد خلق فطووه بلباب تلبس يوم الاصحى والغطر في اسناده ابن طيبة **وقد** كانت هن البردة عند الخلفاء بتوارثها ويطرحونها على اركانهم في المواكب جلوسا وركوبا وكانت على المقترحين قتل وتلوت بالدم واظن انها فقدت **فصل** في التارقات فانا لله وانا اليه راجعون **فصل** في نوادر متنوعة

تقع في التراجم ولكن ذكرها هنا في موضع واحد النسب وافيد **قال** ابن الجوزي ذكر الصوفي ان الناس يقولون ان كل سادس يقوم للناس فخلق **قال** فتأملت هذا فرأيت عجبا

ابتداء الامر لبينا صلي الله عليه وسلم ثم قام بعد ابو بكر وعمر وعثمان
 وعلي والحسن فخلع ثم معاوية ويزيد بن معاوية بن يزيد ومروان
 وعبد الملك وابن زييد فخلع ثم الوليد وسليمان وعمر بن عبد
 العزيز ويزيد وهشام والوليد فخلع ثم لم ينظم لبي امية امر
 فولي السفاح والمصور والمهدي والهادي والرشيد والامين
 فخلع ثم المأمون والمعتصم والواثق والمتوكل والمعتصم والمستعين
 فخلع ثم المعتز والمعتدي والمعتز والمعتصم والمعتدي والمعتز
 فخلع مرتين ثم قتل ثم القاهر والراضي والمنقفي والمستكفي للطبع
 فخلع ثم القادر والقايم والمعتدي والمستظهر والمسترشد
 والراشد فخلع هذا الحزب لأم الجوزي **قال** الذهبي وما
 ذكره مخرم باشيا أحدها قوله وعبد الملك وابن الزبير وليس
 الامر كذلك بل ابن الزبير خامس وبعده عبد الملك أو كلاهما
 خامس أو أحدهما خليفة والأخر خارج لان ابن الزبير سابق
 البيعة عليه وإنما صحت خلافة عبد الملك من جزئ قتل ابن
 الزبير والثاني في تركه لعدد يزيد الناقض واجبه ابراهيم
 الذي خلع ومروان فيكون الامين باعتبار عددهم تأسعا
قلت قد تقدم ان مروان ساقط من العدد لانه باع ومعاوية
 ابن يزيد كذلك لان ابن الزبير يوجب له بعد موت يزيد الناقض
 لم يتم له امر فان قوما يبعوه بالخلافة واخرين لم يبايعوه
 وكانوا يدعونهم بالإمرة دون الخلافة ولم يتم سوى اربعين
 يوما أو سبعين يوما فبقي هذا مروان الحمار سادس لانه الثاني

ومعاوية

يزيد ومعاوية عليه
 معاوية بالشام وهم
 قوما واحدوا بغير
 الذي بعد

عنت

عشر من معاوية والامين بعده سادس والثالث ان الطبع ليس مقتضيا
 على كل سادس فان المعتز خلع وكذلك القاهر والمنقفي والمستكفي
قلت لا احترام لهذا فان المقصود ان السادس لا بد من خلفه
 ولا ينافي هذا كون غيره ايضا يخلع ويقال زيادة على ما ذكر ابن
 الجوزي ولي بعد الراشد المقتضي والمستنجي والمشتق والناصر
 والظاهر والمستنصر وهو السادس فليخلع ثم المستعصم وهو
 الذي قبله التتار وكان احردهم ولت اطلقوا انقطعت الخلافة بعد
 ثلاث سنين ثم اقيم بعد المستنصر فلم يتم في الخلافة بل يبيع بمصر
 وسار الى العراق فصاق التتار فقتل ايضا ونقطت الخلافة بعده
 سنة ثم اقيمت الخلافة بمصر **قال** الحاكم ثم المستكفي ثم الواثق
 ثم المعتضد ثم المتوكل وهو السادس فخلع وولي المعتصم ثم خلع
 بعد خمسة عشر يوما واعيد المتوكل ثم خلع ويبيع الواثق بمصر
 المعتصم ثم خلع المتوكل فاستمر ليل ان مات ثم المستعين
 ثم المعتضد ثم المستكفي ثم القايم وهو السادس من المستعصم
 الاول ومن المستعصم الثاني فخلع ثم المستنجي خليفة العصر وهو
 الهادي والحسنون من خلفا بني العباس **قال** ابن
 العباس فاحتة واسطه وخاتمة فالخاتمة المصور والواثق
 المأمون والخاتمة المعتضد خلفا بني العباس كلهم ابتداء ساري
 الا لسفاح والمهدي والامين لم يلب الخلافة هاشمي ابن هاشمية
 الاعلي ابن ابي طالب وابنه الحسن والامين قاله الصولي لم يلب
 الخلافة من اسمه علي الاعلي بن ابي طالب وعلي المنقفي قاله الذهبي

والمستكفي

ثم الحاكم صح

واعيد صح

المستعصم صح

العلم والدين والسياسة والاعمال والخصم والالتزام

دخول

المستقيم

قلت غالب اسمها لطفها افراد والمثنى منهم قليل والمنكر ركن كثير عبد الله واحمد ومجد وجميع القاب لطفها افراد الي المستقيم كثر لطفها الراقيين ثم كرر الالقاب في لطفها المصير بين فكور المستنصر والمستعين والقيام والسجود وكلها لم تنكر غير مرة واحدة الاستكفي والمعتمد فكرر لمن احري فلقب بهما من لطفها العباسيين ثلاثة ولم تلقب احد من بني العباس لقب احد من بني عميد الا القيام والحاكم والظاهر والمستنصر واما المهدي والمضوء فسبق التلقب به لبني العباس قبل وجود بني عميد **قال** بعضهم وما تلقب احد بالقاهر فاطمخ لامن لطفها وامن الملوك **قلت** وكذا المستكفي والمستعين لقب بكل منهما اثنان من خلفا بني العباس فخلعا ونقيا والمعتمد من اجل الالقاب وابركه لمن لقب به لم يزل الخلافة احد بعد ابن اخيه الا المقتدي بعد الراشد والمستنصر بعد المتصم **قال** الذهبي **قال** ولم يزل الخلافة ثلاثة اخوة الاولاد الرشيد والمأمون والمتصم واولاد المتوكل المستنصر والمعزز والمعتمد واولاد المقتدر الراصي والمنتقى والمطيع **قال** وولي الامر من اولاد عبد الملك اربعة ولا نظير لذلك الا في الملوك **قلت** جاء له نظير في الخلافة بعد الذهبي فولي الخلافة من اولاد المتوكل مجد اربعة بل خمسة المستعين والمعتمد والمستكفي والقيام والمستنجد طيفة ن المعصوم ولم يزل الخلافة احد في حياة ابيه الا ابو بكر الصديق وابو بكر الطابع ابن المطيع حصل لايه فاج قتل لابنه عنها

العلامة

طوعا **قال** بعض الخطباء اول من ولي الخلافة وابوه حجي ابو بكر الصديق وهو اول من عهد بها واول من اتخذ بيت المال واول من سمي المصحف مصحفا واول من سمي امير المؤمنين عمرا وهو اول من اتخذ الدرة واول من ورخ الحجره واول من امر بصلاة التراويح واول من اقطع الاقطاعات اي اكثر من ذلك **اول** من زاد الاذان الاولة في الجمعة **اول** من رزق الموزيون **اول** من ارخ عليه في الخطبة **اول** من اتخذ صاحب شرطة **اول** من استخلف ولي العهد في صحته معاوية وهو **اول** من اتخذ الخصيان لخاص خدمته **اول** من حملت اليه الروس عبد الله بن الزبير **اول** من ضرب اسمه على السكة عبد الملك بن مروان **اول** من منع من ندايه باسمه الوليد بن عبد الملك **اول** ما حدثت الالقاب لبني العباس **وقال** ابن فضل الله زعم بعضهم ان لبني امية القابا مثل القاب بني العباس **قلت** في بعض المورجين ان لقب معاوية الناصر لدين الله ولقب يزيد المستنصر ولقب معاوية ابنه الراجم الي الحق ولقب مروان المؤمن بالله ولقب عبد الملك الموفق لامر الله ولقب ابنه الوليد المنتم بالله ولقب عمر بن عبد العزيز المنصور **المرجوم** بالله ولقب يزيد بن عبد الملك الفداد بصنع الله ولقب يزيد الناقص الشاكر لانتم الله **اول** ما تقرت الكلمة في دولة السفاح **اول** خليفة قرب البحرين وعمل باحكام الحجور المنصور وهو **اول** خليفة استعمل موابيه في الاعمال وقدم

بر الخطاب صح

داول مرة وضع الدوان اول مرة يحيى ابي عثمان وهو صح

المرجوم

علي العرب **اول** من امر بتصنيف الكتب في الرد علي المخالفين المهدي
اول من مشى الرجال بين يديه بالسيف والاعمق الهادي
اول من عمل بالصوالمجة في الميدان الرشيد **اول** ماد عجي
 وكتب الخليفة بلفقه في ايام الامين **اول** من ادخل الاتراك
 الديوان المعتمد **اول** من امر بتغيير اهل الذمة من اهل
 المتوكل **اول** ما تخلفت الاتراك من قتلة المتوكل فظروا بذلك
 تصديق الحديث النبوي كما **اخرج** الطبراني بسند جيد
 عن ابن مسعود **قال** قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
 اتروا الاتراك ما تزكوكم فان **اول** من يسلب امتي ملكهم
 وما حو لهم الله بنوا قطور **اول** من احدث لبس الاجامر
 الواسعة وصغر القلائد المستعين **اول** خليفة احدث
 الركوب بحلبة الذهب المعتر **اول** خليفة هجر وحجر ^{عليه}
 ووكل به المعتد **اول** من ولي الخلافة من الصبيان للمقندر
 وهو اخر خليفة انفراد بتدبير الجيوش والاموال وهو اخر
 خليفة له شعر مدون واخر خليفة خطب وصلي بالناس دايم
 واخر خليفة جالس الندما واخر خليفة كانت نفقته وجوايزه
 وعطاياه وخدمه وجراياته وخرائمه ومطابخه ومشاو به
 ومجاسسه ومجاهبه وامون جاربه علي ترتيب الخلافة الاول
 وهو اخر خليفة سافر بزقي الخلفا القدام **اول** ما كررت
 الالقاب من المستنصر الذي توفي بعد المعتمد في الاوابل للعسكري
اول خليفة ولي في حياة امه عثمان ابن عفان المهادي **ثم**

المب

الراضي صح

الرشيد

الرشيد **ثم** الامين **ثم** المتوكل **ثم** المستنصر **ثم** المستنصر **ثم** المعتمد
 المعتمد المطيع ولم الخلافة احد في حياة امه عيراني بكر الصديق
 وزيد عليه الطابع **قال** المصوي لانرف امرأة ولدت
 خليفين الام الوليد وسليمان ابن عبد الملك وشاهينام
 يزيد الناقص و ابراهيم بن الوليد والحيزر ان ام الهادي
 والرشيد **قلت** ويزاد ام العباس وحمزة وام داود وسليمان
 اولاد المتوكل **الاجر فابن** المشهور بالخلافة من العبيد
 اربعة عشر ثلاثة بالمغرب المهدي والقائم والمصور واحد
 عشر بمصر المعز والعزير والحاكم والظاهر والمستنصر
 والمستعلي والامر والحافظ والظاهر والفايز والعاقد
 وكان ابتدا مملكتهم **ب** سنة بضع وتسعين سنة ومائتين
 وانقراضها في سنة سبع وستين وخمسمائة **قال** الذهبي
 وهي لدولة الجوسية او اليهودية لا العلوية والباطنية
 لا الفاطمية وكانوا اربعة عشر مختلفا لا مستخفا انتهى **فابن**
 المشمون بالخلافة من الامويين بالمغرب كانوا احسن حالا
 من العميديين بكثير اسلا ما سنة وعدلا وفضلا وعلما
 وسجدا واغزوا واهم كثير حتى انه اجتمع بالاندلس في عصر
 واحد ستة كلهم تسمى بالخلافة **فاين** اورد تواريخ
 الخلفا بالتصنيف جماعة من المتقدمين منها تاريخ الخلفا
 لفظويه البخوي مجلدان انتهى الي ايام القادر والاوراق
 للمصوي ذكر فيه العباسيين فقط انتهى الي وعليه وقت

ولادة صح

بياض

وتاريخ خلفا بني العباس لابن الجوزي رأيه ايضا وانتهى الي
 ايام الناصر **وتاريخ** الخلفاء لابن الفضل احمد بن ابي طاهر
 المرزوي الكاتب احد فحول **الشعر** **امات** في سنة ثمانين
 ومايتين **وتاريخ** خلفا بني العباس لامير ابي موسى هارون
 ابن محمد العباسي **فايد** **ارجح** الخطيب في التاريخ بسنده
 عن محمد بن عباد **قال** لم تحفظ القرآن احد من خلفاء الاخوان
 ابن عفان والمامون **قلت** وهذا الخبر ممنوع بل حفظه ايضا
 الصدوق على الصحيح وصرح به جماعة منهم النووي في تهذيبه
 وعليه ورد في طريق انه حفظه كله بعد موت النبي صلى الله عليه
 وسلم **فايد** قال ابن الساعي حضرت معاوية الخليفة
 الظاهر فكان ساسا في شبانك الغيبة بلباب بيض وعليه
 الطرحه وعليه كفته برودة النبي صلى الله عليه وسلم والنور قائم
 بين يديه علي منبر واستاد الاردونه بمروقة وهو الذي باخذ
 البيعة على الناس ولفظ المبايعه ابايع سيدنا ومولانا
 الامام المقترض الطاعة على جميع الانام **ابن** نصر محمد الظاهر
 بامر الله على كتاب الله وسنة نبيه واجتهاد امير المؤمنين
 وان لا خليفة سواه انتهى **ابو بكر الصدوق خليفة**
رسول الله صلى الله عليه وسلم اسمه عبدالله بن ابي جعفر
 عثمان بن عامر بن عمرو بن كعب بن تميم بن مر بن كعب بن لؤي
 ابن غالب القرشي التيمي يلتقي مع رسول الله صلى الله عليه وسلم
 في منة **قال** النووي في تهذيبه وما ذكرناه من ان اسم ابي بكر

واستاد الداد

خليفة ابوبكر
الصدوق رضي الله
عنه

عبد

عبدالله هو الصحيح المشهور وقيل اسمه عتيق والصواب
 الذي عليه كافة العلماء ان عتيقا لقب له لا لهم ولقب عتيقا
 لعتقه من النار كما ورد في حديث رواه الترمذي وقيل لعقاة
 وجهه اي حسنه وجماله **قاله** الميث بن سعد وجماعة وقيل
 لانه لم يكن في نسبه شي يعاسب قال مصعب بن الزبير وغيره
 واجمعت الامة علي تسميته بالصدوق لانه ياد الي تصديق
 رسول الله صلى الله عليه وسلم ولا يرم الصدق فلم تقع منه
 هناة ما ولا وقفة في حال من الاحوال وكات له في الاسلام
 المواظف الرفيعة منها قصته يوم ليلة الاسر اثباته وجوا
 للكار في ذلك وهجرته مع رسول الله صلى الله عليه وسلم
 وترك عياله واطفاله وملازمته في الغار وسائر الطريق فخر
 كلامه يوم بدر ويوم الخندق بنيه حين اشتبه على غيره الامر
 في تاخير دخول مكة ثم بكاؤه حين قال رسول الله صلى
 الله عليه وسلم ان عبد اخيره الله بين الدنيا والاخرة ثم ثباته في
 وفاة رسول الله صلى الله عليه وسلم وخطبته الناس وتسكينهم
 ثم قيامه في قضية البيعة بمصلحة المسلمين ثم اهتمامه وثباته
 في بعث جيش اسامة ابن زيد الي الشام وتضميمه في ذلك فخر
 قيامه ثم قتال اهل الردة ومناظرته للصحابه حتى جمعهم
 بالدلائل وشرح الله صدورهم لما شرح له صدر من الحق
 وهو قتال اهل الردة ثم تجهيزه للجوش الي الشام لغنوحه
 واعدادهم ثم تختم ذلك اليهم من احسن مناقبه واجل فضائله

بكاؤه

ÖZGEÇMİŞ

03 Temmuz 1981 tarihinde Sivas'ta doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Sivas'ta tamamladı. 2003 yılında girdiği Cumhuriyet-Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden 2007 yılında mezun oldu. Aynı yıl Sivas'ın Sesi Gazetesi'nde muhabir olarak işe başladı. 2008 yılında Pusula Haber Gazetesi'nde işe başladı ve aynı zamanda Haber Türk'ün Sivas Muhabirliğini yaptı. Yine aynı yıl Radyo Best Yaşam Dergisi Genel Yayın Yönetmenliği ve Radyo Best'te programcılık yaptı. 2009 yılında Doğan Haber Ajansı (DHA) Sivas muhabiri olarak göreve başladı. 2010 yılı Temmuz ayında Sivas Olay Gazetesi Genel Yayın Koordinatörlüğü görevine başladı. Halen DHA ve Sivas Olay Gazetesi'nde çalışmakta olup evlidir.